

UNIWERSYTET JANA KOCHANOWSKIEGO W KIELCACH

**WYDZIAŁ PRAWA I NAUK SPOŁECZNYCH
INSTYTUT NAUK O BEZPIECZEŃSTWIE**

mgr inż. Daniel Wojtaszkiewicz

**STRAŻ GRANICZNA W SYSTEMIE ZWALCZANIA
NIELEGALNEJ MIGRACJI NA TERYTORIUM
WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO
W LATACH 2015-2022**

Dysertacja doktorska w dziedzinie nauk społecznych, dyscyplina:
nauki o bezpieczeństwie

Kierownik naukowy:

prof. UJK dr hab. Marek Leszczyński

Promotor pomocniczy:

prof. UJK dr hab. Magdalena Molendowska

KIELCE 2023

WSTĘP	4
Rozdział I	7
ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE	7
1.1. Sytuacja problemowa	7
1.2. Problemy badawcze	8
1.4. Cel badań	9
1.5. Hipotezy badawcze	9
1.6. Procedura badawcza i metodyka badań	10
1.7. Ograniczenia badawcze	12
1.8. Ocena literatury	12
NIELEGALNA MIGRACJA JAKO PROBLEM SPOŁECZNY	13
2.1. Analiza pojęciowa nielegalnej migracji	13
2.2. Rys historyczny nielegalnej migracji	24
2.3. Wpływ polityki azylowej i migracyjnej na zjawisko nielegalnej migracji	34
2.4. Rola i zadania Straży Granicznej na przykładzie wybranego kraju Unii Europejskiej - Finlandia	46
Rozdział III	54
ASPEKTY KRYMINOLOGICZNE NIELEGALNEJ MIGRACJI	54
3.1. Przyczyny i uwarunkowania nielegalnej migracji	54
3.2. Symptomy występowania nielegalnej migracji	61
3.3. Formy nielegalnej migracji	67
3.4. Modus operandi jako środek identyfikacji sprawców przestępstw	74
3.5. Wybrane szlaki nielegalnej migracji do UE na przestrzeni lat 2015 -2022	84
Rozdział IV	104
STRAŻ GRANICZNA JAKO WIODĄCA SŁUŻBA W ZWALCZANIU NIELEGALNEJ MIGRACJI	104
4.1. Podstawy prawne działania Straży Granicznej w ujęciu historycznym	104
4.2. Zadania i kompetencje działania Straży Granicznej	110
4.3. Struktura straży Granicznej i jej rola w zwalczaniu nielegalnej migracji	116
4.4. Zwalczanie nielegalnej migracji przez Straż Graniczną przy wykorzystaniu współczesnych rozwiązań technicznych	125

4.5. Wykorzystanie penalizacji nielegalnej migracji na gruncie unijnego i polskiego systemu prawnego przez Straż Graniczną	131
Rozdział V	142
ROLA STRAŻY GRANICZNEJ W SYSTEMIE ZAPOBIEGANIA I NADZORU NAD ZJAWISKIEM NIELEGALNEJ MIGRACJI W UJĘCIU MIĘDZYNARODOWYM I KRAJOWYM	142
5.1. Miejsce Straży Granicznej w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego w RP	142
5.2. Rola i zadania Straży Granicznej RP w ramach sieci Schengen.....	150
5.3. Współpraca Straży Granicznej na arenie międzynarodowej i krajowej w procesie zwalczania nielegalnej migracji.....	158
5.4. Rola działań profilaktycznych realizowanych przez Straż Graniczną w zwalczaniu nielegalnej migracji	167
5.5. Europejska Sieć Migracyjna jako narzędzie do zwalczania nielegalnej migracji...171	171
ROZDZIAŁ VI	176
DYNAMIKA MIGRACYJNA W UJĘCIU STATYSTYCZNYM W LATACH 2015-2022	176
6. 1. Legalizacja pobytu cudzoziemców	176
6.1.1. Legalizacja pobytu cudzoziemców w Polsce i województwie świętokrzyskim.....	177
Cudzoziemcy – studenci uczelni wyższych	187
Zaproszenia rejestrowane w urzędach wojewódzkich	197
Związki małżeńskie zawarte przez cudzoziemców z obywatelami RP	207
Oświadczenia o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcowi.....	214
Zezwolenia na pracę – wydane lub przedłużone przez Wojewodę	223
Zezwolenie na pracę sezonową	233
6.2. Nielegalny pobyt cudzoziemców	240
6. 3. WNIOSKI.....	252
ZAKOŃCZENIE	261
SPIS WYKRESÓW, TABEL, MAP.....	266
BIBLIOGRAFIA.....	270

WSTĘP

Położenie naszego kraju w granicach jednego z najbardziej atrakcyjnych migracyjnie regionów świata, jakim jest kontynent europejski, powoduje że Polska nie może być obojętna na zjawisko migracji. Mając na względzie wysoki wzrost gospodarczy i polepszające się warunki bytowe, Polska staje się coraz bardziej atrakcyjnym krajem nie tylko dla migracji tranzytowej, ale i docelowej. Po przystąpieniu Polski do układu z Schengen, kiedy otwarte zostały granice z państwami członkowskimi układu, nastąpił wzrost liczby cudzoziemców przyjeżdżających do RP lub przejeżdżających przez jej terytorium. Równocześnie proceder nielegalnej migracji zaczął się nasilać, co spowodowało wzrost przestępczości z udziałem cudzoziemców. W okresie ostatnich kilku lat, na terytorium Europy, skala tego zjawiska nasiliła się. Doświadcza tego także nasz kraj, którego granice stanowią przecież zewnętrzną granicę Unii Europejskiej.

Nielegalna migracja przybiera różne formy i ewoluuje w czasie, dostosowuje się do potrzeb i pożądanых kierunków. Spowodowana jest głównie względami ekonomicznymi, szukaniem lepszego jutra czy też ucieczką przed zagrożeniami życia i zdrowia. Osoby uciekające przed konfliktami zbrojnymi, łamaniem praw człowieka lub prześladowaniami, mogą być traktowani jako uchodźcy, co wpływa na to, który kraj jest celem ich migracji, ponieważ kraje UE prowadzą różne polityki migracyjne. Wykorzystanie takiej ścieżki migracyjnej stanowi także dogodny sposób do przedostania się na terytorium Europy cudzoziemców powiązanych z terroryzmem.

Zwalczanie i przeciwdziałanie nielegalnej migracji to proces bardzo złożony, leżący w kompetencjach wielu służb i instytucji zarówno na szczeblu krajowym jak i międzynarodowym. W Polsce wiodącą rolę w zwalczaniu nielegalnej migracji pełni Straż Graniczna (SG). Dlatego też jednym z celów dysertacji jest przedstawienie pozycji Straży Granicznej w systemie bezpieczeństwa państwa polskiego.

Straż Graniczna to formacja, która od chwili powołania cały czas się zmienia, dostosowując się do nowych zadań i uprawnień wynikających z istniejącej sytuacji migracyjnej w kraju i na świecie. Najbardziej istotne zmiany wprowadzone w Straży Granicznej były wynikiem przystąpienia Polski do Unii Europejskiej oraz układu z Schengen. Zniesienie kontroli granicznej na wewnętrznych granicach UE, a co za tym idzie swobodny przepływ osób i towarów wymusiły reorganizację istniejących jednostek SG oraz powołanie nowych, w szczególności wewnątrz kraju, w celu przeciwdziałania nowo zidentyfikowanym zagrożeniom. Do tego celu powołana została między innymi Placówka Straży Granicznej w Kielcach.

Na przestrzeni lat Straż Graniczna stała się wiodącą służbą migracyjną, jedną z najlepiej zorganizowanych, wykwalifikowanych i wyposażonych formacji w Polsce, która w dobie zagrożeń związanych z terroryzmem i kryzysem migracyjnym współpracuje z innymi służbami i instytucjami w kraju i zagranicą.

Temat pracy jest bardzo złożony. Można go badać na wielu płaszczyznach, dlatego praca musi mieć sklasyfikowaną strukturę oraz zrozumiałą i przejrzysty charakter.

Dysertacja została podzielona na rozdziały i podrozdziały, w których przedstawione zostało zjawisko nielegalnej migracji oraz rola Straży Granicznej w zapobieganiu temu zjawisku. Wnioski końcowe pozwolą przede wszystkim określić skuteczność formacji w procesie zwalczania nielegalnej migracji.

Pierwszy rozdział zawiera podstawowe założenia badawcze, sytuację problemową i problemy badawcze. Określa przedmiot i cel badań. Przedstawiono tu hipotezę roboczą. Metodyka badań przedstawiona w rozdziale uwzględnia założenia, etapy i ograniczenia badawcze.

Rozdział drugi poświęcony jest zjawisku nielegalnej migracji w kontekście problemu społecznego. W rozdziale znajdują się zagadnienia dotyczące nielegalnej migracji w ujęciu pojęciowym i historycznym. Szczególna uwaga zwrócona została na wpływ polityki azylowej na nielegalną migrację, a także charakterystykę zadań formacji graniczno - migracyjnej na przykładzie wybranego kraju Unii Europejskiej.

W rozdziale trzecim omówione zostały kryminologiczne aspekty nielegalnej migracji. Skupiono się na przyczynach, uwarunkowaniach i formach nielegalnej migracji. Przedstawione zostały także symptomy występowania nielegalnej migracji oraz wypracowane modus operandi wobec sprawców nielegalnej migracji. Scharakteryzowane zostały wybrane szlaki migracyjne do UE.

Rozdział czwarty zawiera charakterystykę Straży Granicznej jako wiodącej służby w przeciwdziałaniu nielegalnej migracji. Skupiono się na przepisach prawnych regulujących działanie Straży Granicznej. Przedstawiono również strukturę formacji i jej rolę w zwalczaniu nielegalnej migracji przy wykorzystaniu współczesnych rozwiązań technicznych. Ukazane zostały zmiany charakteru działania formacji, dostosowujące służbę do przeciwdziałania nowym zagrożeniom. Poruszona została także kwestia penalizacji nielegalnej migracji na gruncie prawa unijnego i polskiego.

W rozdziale piątym scharakteryzowana została rola Straży Granicznej w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego RP. Przedstawione zostały systemowe rozwiązania formacji zapobiegające zjawisku nielegalnej migracji zarówno na szczeblu krajowym jak i międzynarodowym. W rozdziale nakreślona została także Europejska Sieć Migracyjna jako kluczowe narzędzie do zwalczania nielegalnej migracji.

W rozdziale szóstym przedstawiona została diagnoza dynamiki migracyjnej na terenie Polski województwa świętokrzyskiego w drugiej dekadzie XXI wieku. Analizie poddana została dynamika nielegalnej migracji, w tym stosowane formy i metody oraz występujące modus operandi sprawców. Zdiagnozowani zostali także zatrzymani cudzoziemcy z podziałem na obywatelstwa. Dodatkowo skupiono na charakterystyce zjawiska legalizacji pobytu cudzoziemców i potrzebach państwa polskiego w pozyskiwaniu migrantów.

Zwieńczeniem rozprawy doktorskiej jest zakończenie, w którym zgromadzony materiał badawczy pozwolił dokonać oceny skuteczności Straży Granicznej w przeciwdziałaniu zjawisku nielegalnej migracji oraz określić dynamikę tegoż zjawiska.

Autor niniejszej dysertacji pragnie serdecznie podziękować Promotorowi, Panu prof. UJK dr. hab. Markowi LESZCZYŃSKIEMU oraz Promotorowi pomocniczemu Pani prof. UJK dr. hab. Magdalenie MOLENDOWSKIEJ przede wszystkim za inspirację do podjęcia twórczego wysiłku, nieocenione wsparcie, poświęcony czas oraz ogromną cierpliwość i zrozumienie w procesie powstawania rozprawy doktorskiej.

Rozdział I

ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE

1.1. Sytuacja problemowa

Nielegalna migracja jest zjawiskiem niepożądanym, które negatywnie wpływa na stan bezpieczeństwa, w szczególności gdy przybiera charakter masowy. Dlatego nie wszystkie państwa wysoko rozwinięte, w tym członkowie Unii Europejskiej są zainteresowane przyjmowaniem wszystkich grup imigrantów. Skłonne są przyjmować raczej pracowników wykwalifikowanych, którzy wesprą rozwój gospodarczy danego kraju. Jak się okazuje nie jest to jednak łatwy do zrealizowania proces. Kluczowym czynnikiem co do potrzeby pozyskania cudzoziemców o pożądanym profilu zawodowym, ma oczywiście sytuacja makroekonomiczna danego państwa. Braki na rynku pracy dotyczą w szczególności państw Europy Zachodniej i Północnej. Dlatego też to właśnie te państwa oferują najbardziej szkodliwe systemy socjalne.

Z uwagi na powyższe w ostatniej dekadzie rozwinął się niebezpieczny proceder nielegalnego przemytu osób do Unii Europejskiej, opanowany przez zorganizowane grupy przestępcze. Powstałe w ciągu kilku ostatnich lat szlaki nielegalnej migracji do Europy zostały już zidentyfikowane, dlatego z punktu widzenia nielegalnych migrantów oraz grup przemycających ludzi ważne jest poszukiwanie nowych sposobów oraz szlaków przerzutu. Dlatego też niezwykle istotny jest proces przeciwdziałania i szeroko rozumiana profilaktyka względem zjawiska nielegalnej migracji. Te działania muszą być podejmowane na szczeblu międzynarodowym, krajowym oraz lokalnym. Wypracowane sposoby walki z procederem muszą ulegać bezustannej modyfikacji, celem dostosowania do modus operandi sprawców.

Niewątpliwie jednym z największych wyzwań stojących przed Strażą Graniczną, innymi europejskimi formacjami granicznymi oraz agencją Frontex (Europejska Agencja Straży Granicznej i Przybrzeżnej) jest zidentyfikowanie źródeł nielegalnej migracji, powiązanie ich z poszczególnymi szlakami migracyjnymi oraz rozpoznanie grup przestępczych organizujących oraz ułatwiających nielegalną migrację. Najważniejszym jednak czynnikiem jest ciągła identyfikacja sposobów działania przemytników, celem skutecznego zapobiegania. Jest to szczególnie ważne, w kontekście aktywności międzynarodowej przestępczości zorganizowanej oraz stale rozwijającemu się zjawisku terroryzmu.

Skutkiem tego bardzo ważna jest synergia wymiany informacji pomiędzy służbami w ramach współpracy międzynarodowej i krajowej, która stanowi nieodzowny element skutecznej walki i przeciwdziałania nielegalnej migracji.

Straż Graniczna jako wiodąca służba migracyjna powinna ulegać ciągłej ewolucji dostosowując się do nowych wyzwań wynikających z istniejącej sytuacji migracyjnej w kraju i na świecie.

Biorąc powyższe pod uwagę należałoby poddać analizie działania Straży Granicznej w obszarze przeciwdziałania i zwalczania procederu nielegalnej migracji. Ponadto z uwagi na fakt, iż Europa staje się coraz bardziej atrakcyjna pod względem migracji ekonomicznej i osiedleniowej należałoby zbadać czy taka tendencja utrzymuje się również na terytorium Polski.

1.2. Problemy badawcze

Podczas mojej służby w Straży Granicznej bezustannie spotykam się ze zjawiskiem nielegalnej migracji, uczestniczę w działaniach mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku, ale także prowadzę czynności służbowe związane z profilaktyką przeciw nielegalnej migracji. Wykorzystywanie skutecznych metod działania we współpracy z partnerami międzynarodowymi i krajowymi stanowi klucz do skutecznego przeciwdziałania temu zjawisku. Zarysowana powyżej sytuacja problemowa pozwala określić główny problem badawczy, który sformowano w następującym pytaniu:

Czy Straż Graniczna jest skuteczną formacją w przeciwdziałaniu i zwalczaniu zjawiska nielegalnej migracji?.

Sformułowany powyżej główny problem badawczy pozwolił na sprecyzowanie następujących problemów szczegółowych:

1. Czy Polska staje się krajem docelowym pod względem zatrudnienia i osiedlenia dla cudzoziemców?
2. Jaka jest skala zjawiska nielegalnej migracji na terytorium RP i województwa świętokrzyskiego na przestrzeni lat 2015-2022?
3. W jakim obszarze służbowej odpowiedzialności dominuje zjawisko nielegalnej migracji?
4. Jakie jest modus operandi osób zatrzymywanych, sprawców nielegalnej migracji?

1.3. Przedmiot badań

Przedmiotem badań jest zjawisko nielegalnej migracji występujące na przestrzeni lat 2015 - 2022 w Polsce oraz województwie świętokrzyskim, jej wpływ na bezpieczeństwo wewnętrzne w skali makro i mikro oraz działania podejmowane przez Straż Graniczną w celu przeciwdziałania i eliminowania przedmiotowego zjawiska, określające zarazem jej efektywność. Ponadto dokonujące się procesy migracyjne w Europie pozwolą określić atrakcyjność państwa polskiego pod względem docelowej polityki osiedleniowej i zarobkowej cudzoziemców.

1.4. Cel badań

Celem głównym rozprawy jest przedstawienie Straży Granicznej jako wiodącej i skutecznej formacji w zwalczaniu nielegalnej migracji. Cel badań zostanie osiągnięty poprzez diagnozę zjawiska nielegalnej migracji, identyfikację obszaru jej największego nasilenia oraz modus operandi sprawców. Fenomen nielegalnej migracji na terenie Polski zostanie poddany komparacji z tym występującym na terenie województwa świętokrzyskiego. Ponadto analizie poddane zostaną sposoby legalizacji pobytu cudzoziemców na terytorium RP i województwa świętokrzyskiego oraz ich skala, mających jakże kluczowe znaczenie w procesie migracyjnym. Powyższe pozwoli określić atrakcyjność Polski pod względem zatrudnienia i osiedlenia cudzoziemców.

1.5. Hipotezy badawcze

Pogłębiona i zdobyta wiedza w trakcie studiowania literatury przedmiotu oraz doświadczenie zawodowe umożliwiły wysunięcie hipotezy badawczej co do prawdopodobnego rozwiązania sprecyzowanych problemów składowych, a następnie głównego problemu badawczego. Przez pojęcie hipotezy badawczej rozumie się „zwykle przypuszczenie, domysł intelektualny, wysunięty prowizorycznie dla wyjaśnienia jakiegoś faktu, zjawiska, procesu, które wymagają potwierdzenia bądź obalenia przez rozstrzygnięcie badawcze”¹.

---

¹ A. Chodubski, Wstęp do badań politologicznych, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2011, s.175 -176.

Poprzez sformułowanie hipotez przy zastosowaniu dostępnych metod badawczych została wysunięta hipoteza główna badawcza:

Straż Graniczna jest skuteczną formacją w zwalczaniu nielegalnej migracji na terytorium województwa świętokrzyskiego.

Na potrzeby niniejszej pracy, do sformułowanych uprzednio problemów badawczych przyjęto następujące hipotezy szczegółowe:

1. Polska staje się coraz atrakcyjniejszym krajem pod względem zatrudnienia i osiedlenia dla cudzoziemców.
2. Zjawisko nielegalnej migracji na terytorium Polski i województwa świętokrzyskiego w latach 2015 - 2022 ma tendencję wzrostową.
3. Spośród wszystkich przejść granicznych, najwięcej przypadków nielegalnej migracji Straż Graniczna wykryła na drogowych przejściach granicznych.
4. Modus operandi sprawców nielegalnej migracji dotyczy głównie przeterminowanego pobytu oraz braku dokumentów pobytowych.

1.6. Procedura badawcza i metodyka badań

Z uwagi na interdyscyplinarny charakter pracy obejmującej zjawisko nielegalnej migracji, należało zastosować szereg metod i technik badawczych. „Celowe, świadome i zaplanowane procesy badawcze pozwalają osiągnąć (zapewniają) nowe i wartościowe fakty naukowe. Uzyskuje się je w danym poznaniu naukowym adekwatnymi do celu badań metodami, technikami i narzędziami badawczymi”².

W celu zweryfikowania wpływu zjawiska nielegalnej migracji na funkcjonowanie formacji Straży Granicznej oraz określając atrakcyjność państwa polskiego jako kraju docelowego dla migrantów, zostały opracowane określone metody badawcze. Zebrane materiały naukowe poddano sklasyfikowaniu, porównaniu, opisaniu i usystematyzowaniu, w celu dojścia do konkretnych wniosków definiujących główny cel dysertacji. Realizując przedmiotowe niezbędne było wykorzystanie następujących metod badań naukowych: prawno - dogmatyczna, historyczna,

---

² J. Apanowicz, Metodologiczne uwarunkowania pracy naukowej. Prace doktorskie i habilitacyjne, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2005, s. 27.

analizy krytycznej literatury, normatywna, ilościowa analiza badanych zjawisk z wykorzystaniem metod statystycznych.

Do rozstrzygnięcia problemów badawczych, celem sprawnego przeprowadzenia procesu badawczego zastosowano następujące etapy:

Etap pierwszy (wstępny) mający charakter konceptualizacyjny, podczas którego określono cel badań, sprecyzowano problemy badawcze oraz sformułowano główną hipotezę.

Etap drugi (zasadniczy), podczas którego zastosowano teoretyczne i empiryczne metody badawcze, celem weryfikacji przyjętej hipotezy. Metody badawcze pozwoliły na uzyskanie obiektywnych wyników oraz sformułowanie konkretnych wniosków.

„Zwykle przy rozwiązywaniu konkretnego problemu badawczego jedną metodę przyjmuje się jako wiodącą (główną), a inne są metodami pomocniczymi (uzupełniającymi).”

Zastosowano następujące metody teoretyczne i empiryczne: analizę statystyczną, autorefleksje z własnej pracy, analizę literatury przedmiotu, badanie dokumentów. Poddano analizie dane będące w zasobach informatycznych Straży Granicznej.

Etap trzeci (końcowy). Etap ten stanowi fazę końcową procesu badawczego na podstawie uzyskanych wyników badań. Kluczową kwestią tego etapu było opracowanie analityczne oraz weryfikacja wyników badań. Powyższe pozwoliło na sformułowanie stosownych wniosków oraz tym samym rozwiązanie problemu badawczego (w tym szczegółowych).

Podczas procesu tworzenia całej dysertacji zostały wykorzystane następujące metody badawcze:

Metoda prawno - dogmatyczna, ukazująca zjawisko nielegalnej migracji na tle unijnego i polskiego systemu prawnego. Przedstawiono akty prawne odnoszące się bezpośrednio do migracji ale także te przepisy, które sprzyjają występowaniu nielegalnej migracji. Poruszono tematykę zmian legislacyjnych mających na celu ograniczenie nielegalnej migracji.

Metoda historyczna, za pomocą której zjawisko przedstawiono pod kątem jego zmian w czasie. Opisano zarówno powody przemian zjawiska, ale także przyczyny zmiany tempa jego ewolucji. Procesy migracyjne przedstawiono głównie w wymiarze obejmującym województwo oraz kraj, natomiast przyczyny zjawiska migracji obejmują wymiar szerszy czyli europejski oraz globalny. Ukazano także występowanie w czasie czynników sprzyjających nielegalnej migracji oraz tych powodujących jej zmniejszenie.

Metoda analizy krytycznej literatury, umożliwiająca ocenę celowości podjęcia zdefiniowanego problemu na tle dotychczasowego stanu wiedzy.

Metoda normatywna, określiła struktury instytucjonalne zajmujące się zjawiskiem nielegalnej migracji.

Metoda ilościowa analiza badanych zjawisk z wykorzystaniem metod statystycznych, przy pomocy których przedstawiono dane opisujące zjawisko migracji na terenie województwa świętokrzyskiego oraz terytorium Polski w omawianym czasie. Na podstawie tych informacji możliwa będzie analiza zjawiska, która wskaże czas w którym się nasiliło bądź ustąpiło i gdzie miało to miejsce. Taka analiza będzie kluczem do potwierdzenia lub obalenia postawionych hipotez.

Wskazane metody zostały zastosowane na różnych etapach badań naukowych, odpowiednio do potrzeb naukowych. Podejmowane czynności w trakcie procesu badawczego pozwoliły rozwiązać główny problem badawczy oraz problemy szczegółowe, sformułowano również wnioski końcowe, które przedstawiono w formie rozprawy doktorskiej.

1.7. Ograniczenia badawcze

Ze względu na interdyscyplinarność podejmowanej tematyki dysertacji ograniczono się do przedstawienia problematyki w określonym przedziale czasowym. Poddany komparacji materiał badawczy ograniczono do analizy jednego obszaru jakim jest terytorium RP z województwem świętokrzyskim. Uzyskany materiał ograniczał się także do produktów tych najistotniejszych i dominujących, mających kluczowe znaczenie w celu rozstrzygnięcia sytuacji problemowej.

1.8. Ocena literatury

Należy uznać, iż literatura dotycząca procesów migracyjnych oraz Straży Granicznej jako formacji stricte migracyjnej jest dość bogata i ogólnie dostępna. Zgromadzona literatura ma uporządkowany i przejrzysty charakter. Jedyne materiały służące opracowaniu części empirycznej dysertacji pochodził z zasobów teleinformatycznych Straży Granicznej. Generalnie nie odnotowano większych trudności w dostępie do publikacji odnoszących się do poruszanej problematyki w dysertacji. Wykaz najistotniejszych, zdaniem Autora, analizowanych publikacji zamieszczono w Bibliografii.

Rozdział II

NIELEGALNA MIGRACJA JAKO PROBLEM SPOŁECZNY

2.1. Analiza pojęciowa nielegalnej migracji

Termin migracja, mimo iż rozważany jest interdyscyplinarnie z poziomu wielu nauk postrzegany jest jako przemieszczanie się ludności w celu zmiany miejsca zamieszkania. „Najogólniej – migracja to wędrówka, zmiana miejsca zamieszkania na stałe lub na dłuższy czas, ruch ludności, jej większych lub mniejszych grup, a nawet jednostek”³. Wraz z rozwojem środków przemieszczania się, migracje stawały się prostsze i częstsze. Powstawały za to ograniczenia w postaci posiadania odpowiednich dokumentów, takich jak wiza czy paszport. Państwu do którego migrowali przybysze pozwalało to na skuteczniejszą ochronę, zapewniało bezpieczeństwo i ograniczało przepływ niekontrolowanej liczby migrujących.

„Temat migracyjny związany z masowym napływem cudzoziemców do Europy zdominował europejską politykę i opinię publiczną. W społeczeństwie zmienił się sposób postrzegania ludzi przedostających się do Europy. W wyniku skali zjawiska i informacji na temat zagrożeń będących jego konsekwencją cudzoziemcy ci, z uchodźców uciekających ze swoich ojczyzn przed wojną, w znacznej części społeczeństwa europejskiego stali się postrzegani jako migranci szukający lepszego bytu ekonomicznego, odmienni kulturowo i niechętni asymilacji do życia w Europie. Pojawiające się informacje na temat zagrożeń dla bezpieczeństwa, tożsamości kulturowej, gospodarki pogłębiają pejoratywne nastawienie do imigrantów, zwłaszcza w krajach o homogenicznej strukturze. Bez wątplenia skala napływu migrantów do Europy wymaga od państw członkowskich intensyfikacji działań w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa europejskiego w wymiarze wewnętrznym”⁴.

W Europie „regulacje dotyczące działalności Wspólnoty Europejskiej jako – początkowo – skupionych przede wszystkim na współpracy gospodarczej nie obejmowały kwestii związanych z polityką migracyjną, azylową czy integracji. Traktat ustanawiający EWG w ogóle nie

---

³ W. Fehler, K. Cebul, R. Podgórska, Migracje jako wyzwanie dla Unii Europejskiej i wybranych państw członkowskich, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2017, s. 23.

⁴ B. Mróz, Wpływ zagrożeń migracyjnych na bezpieczeństwo wewnętrzne państwa, „Journal of Modern Science” 2017, t. 2, nr 33, s. 287.

przewidywał regulacji w tych obszarach. Jednym z pierwszych przejawów zainteresowania tą tematyką był *Program na rzecz pracowników migrujących i ich rodzin* zaproponowany przez KE po wybuchu kryzysu naftowego, w grudniu 1974 r. Dokument ten był o tyle istotny, że podkreślał zarówno konieczność podjęcia stosownych środków dla ochrony pracowników migrujących, również obywateli państw trzecich (program społeczny i edukacyjny), jak i potrzebę zacieśnienia współpracy państw członkowskich w zakresie zwalczania nielegalnej migracji⁵.

Migracje w odniesieniu do sytuacji migranta i statusu w kraju pobytu oraz ze względu na przepisy prawne mogą być legalnymi, nielegalnymi, lub możemy mówić o pobycie nieregulowanym. „Migracje ze względu na przepisy prawne dzielimy na :

- migracje legalne – w myśl przepisów prawnych oznaczają przebywanie poza granicami kraju z ważnymi dokumentami uprawniającymi do pobytu w danym państwie,
- migracje nielegalne – oznaczają przebywanie poza granicami kraju bez ważnych dokumentów uprawniających do pobytu w danym państwie,
- pobyt nieregulowany – ma miejsce, kiedy ważność trwania dokumentu uprawniającego do legalnego pobytu skończyła się⁶.

Nielegalne przekraczanie granic, a z tym związana nielegalna migracja stanowi jedno z głównych zagadnień w unijnych uregulowaniach i prawie europejskim, ze względu na masowy charakter tego zjawiska. „Nieregularna migracja należy do niejawnego sfery życia społecznego. Obejmuje szeroką i bardzo zróżnicowaną gamę sytuacji migracyjnych, które łączy to, że wszystkie odbywają się z naruszeniem przepisów imigracyjnych, dotyczących wjazdu, tranzytu, pobytu i/lub pracy cudzoziemców w państwie przyjmującym. Proceder ten ma wiele przyczyn i przejawów, nie zawsze jest działaniem intencjonalnym, nierzadko jest wynikiem sytuacji, na którą imigranci nie mają żadnego wpływu, ale zawsze wiąże się z wykluczeniem, a często i z dyskryminacją⁷. Termin „*nielegalna migracja*” wywodzi się od słowa migracja.

W języku łacińskim słowo „*migratio*” oznacza zmianę miejsca pobytu czy zamieszkania, przemieszczanie się. Czasem termin ten ulega rozszerzeniu o stwierdzenie, że z migracją „łączy

---

⁵ A. Kałabunowska, *Polityka migracyjna i azylowa Unii Europejskiej w kontekście kryzysu migracyjnego*, „IZ Policy Papers” 2020, nr 34, s. 11.

⁶ E. Kacperska, M. Kacprzak, D. Kmieć, A Król. K. Łukasiewicz, *Migracje międzynarodowe w Europie, Trendy, problemy, wyzwania*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2018, s. 14.

⁷ M. Trojanowska - Strzęboszewska, *Polityka Unii Europejskiej wobec nieregularnej imigracji*, „Rocznik integracji europejskiej” 2020, nr 14, s.167.

się również zmiana usytuowania społecznego”⁸. „Z punktu widzenia różnych dyscyplin naukowych oraz odmiennych doświadczeń praktycznych z opisu zjawiska migracji wyłania się obraz wielce interdyscyplinarny. Migracja wiąże się z nieustannym przekraczaniem różnych granic w znaczeniu dosłownym, ale nie tylko. By ją zbadać, trzeba też nieustannie przekraczać granice dyscyplin i metod. Inny punkt widzenia mają przedstawiciele różnych dyscyplin naukowych badających zjawisko migracji aniżeli chociażby przedstawiciele instytucji państwowych bądź organizacji społecznych zajmujących się migracją na co dzień. A zatem trzeba umieć się pogodzić z faktem, że zjawisko to będzie się spotykać z diametralnie różnymi interpretacjami, czasami nie do pogodzenia”⁹. Definicja migracji określa to zjawisko wieloaspektowo. „Pojęcie to uwzględnia kryterium podmiotu (ludzie), przestrzeni (w obrębie jednego lub wielu krajów), celowości (zmiana miejsca pobytu), czasu (na stałe lub na pewien okres), przyczynowości (względy polityczne, etniczne, ekonomiczne)”¹⁰.

Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych podpisany w Nowym Jorku dnia 16 grudnia 1966 r. stanowi, że „każdy człowiek ma prawo opuścić jakikolwiek kraj, włączając w to swój własny”¹¹. Pojawia się tu jednak problem, gdyż „żaden kraj nie ma obowiązku przyjęcia takiej osoby i tu właśnie wyłania się kwestia nielegalności, bowiem nie mając szans na legalne dostanie się do danego kraju, imigrant wybiera inne opcje, które niestety nie są zgodne z prawem. Konflikt między prawem jednostki do przemieszczania się, a prawem i obowiązkiem państwa do obrony swej integralności i swego bezpieczeństwa wydaje się niezwykle trudny do rozwiązania, zwłaszcza jeśli weźmie się pod uwagę skalę zjawiska. ONZ ocenia, że w 2000 roku 175 milionów ludzi, czyli 3% ludności Ziemi, mieszkało poza granicami krajów, w których się urodzili. Dalsze kilkadziesiąt milionów osób trwale przebywało za granicą nielegalnie i to właśnie ci ludzie stanowią poważny problem i wyzwanie zarówno dla Unii Europejskiej, której państwa członkowskie stanowią cel migrantów, jak i dla całej społeczności międzynarodowej. Z uwagi na swój masowy charakter, migracje stanowią coraz większe zagrożenie dla obronności i bezpieczeństwa państw oraz ogólnej równowagi na arenie międzynarodowej”¹².

---

⁸ Z. Kawczyńska – Butrym, *Migracje*, wybrane zagadnienia, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2009, s. 11.

⁹ B. Mróz. *Wpływ zagrożeń migracyjnych...*, op. cit., s. 287.

¹⁰ P. Lubniewski, *Nielegalna imigracja. Zagrożenie bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2016 s. 14.

¹¹ Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. nr 38, poz. 167).

¹² M. Studzińska, *Nielegalna imigracja – nowe wyzwanie dla bezpieczeństwa europejskiego*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2006, nr 1, s. 199.

Ze zjawiskiem nielegalnej migracji mamy do czynienia od niedawna, a od co najmniej 20 lat zjawisko nielegalnej migracji jest przyjmowane przez większość społeczeństw państw unijnych jako zagrożenie. Zjawisko nielegalnej migracji pojawiło się w ostatnim stuleciu. Stało się tak głównie dlatego, że państwa zdecydowały się kontrolować swoje granice i osoby przebywające na ich terytorium. Wytyczono kanały legalnej migracji, a wszystkie inne poza ustalonymi standardami zostały uznane za nielegalne. „Zjawisko to jest stosunkowo młode, jego pierwsze przejawy sięgają lat 20. XX w., odkąd w państwach przyjmujących imigrantów zaczęto intensywniej rozwijać instrumenty polityki imigracyjnej, ograniczające swobodny wjazd, pobyt i podejmowanie pracy przez cudzoziemców. Państwa regulując dostęp do swojego terytorium, formułując zasady i warunki przyjmowania imigrantów oraz rozbudowując narzędzia egzekwowania tych przepisów, uznały tym samym pewne formy migrowania za legalne, a inne za niezgodne z prawem, wymagające penalizacji. Niemniej w Europie aż do lat 90. XX w. nie było to zjawisko szczególnie problematyczne ani z punktu widzenia polityk państw przyjmujących, ani też z uwagi na reakcje społeczne i polityczne, które wywoływało”¹³.

Także określenie „nielegalna migracja” jest niezwykle szerokie. „Obejmuje ono w swej definicji różnorakie formy aktywności jednostek, polegające na pokonaniu w sposób nielegalny bariery, jaką jest granica państwowa, celem czasowego lub stałego osiedlenia się na określonym terytorium. W szczególności pod tym pojęciem kryje się międzynarodowy przemyt osób oznaczający organizowanie nielegalnego wjazdu osoby na terytorium jakiegoś państwa, którego taka osoba nie jest obywatelem lub w którym nie posiada stałego miejsca zamieszkania.”¹⁴. W literaturze przedmiotu można spotkać zamiennie pojęcia z terminem nielegalna migracja. „Aby wskazać sposób definiowania nieregularnej imigracji w unijnej polityce należy odnotować, że w terminologii stosowanej w dokumentach prawnych i politycznych UE dominuje używanie określenia *nielegalny* wobec wszystkich form migracji niezgodnych z przepisami imigracyjnymi. Terminologia ta stosowana jest zarówno w prawie pierwotnym i wtórnym UE, jak i w większości dokumentów programowych przyjmowanych w obszarze polityki imigracyjnej UE. Niemniej, w ostatniej dekadzie, zaobserwować można odchodzenie przez wybrane instytucje, takie jak Parlament Europejski czy Europejska Agencja Praw Podstawowych od używania tego określenia,

---

¹³ M. Trojanowska – Strzęboszewska, *Polityka Unii Europejskiej...*, op. cit., s. 167.

¹⁴ K. T. Boratyńska, A. Górski, A. Gruszczak, *Zwalczanie przestępczości w Unii Europejskiej. Współpraca sądowa i policyjna w sprawach karnych*, Lexis Nexis, Warszawa 2006, s. 184.

na rzecz stosowania terminu nieregularny”¹⁵. Termin nielegalna migracja jest coraz częściej dyskredytowany.

Obecnie kwestionuje się określenie „*imigranci nielegalni*”. W języku angielskim termin *illegal immigrants* zastępuje się innym, który brzmi łagodniej: *unauthorized immigrants* (przebywający bez zezwolenia) lub *undocumented workers* (niezarejestrowani pracownicy). Parlament Europejski apeluje do państw członkowskich i instytucji unijnych o używanie tego typu terminologii. „ W prawie wspólnotowym nie sformułowano jak dotąd wspólnej definicji nielegalnego imigranta i nielegalnej imigracji. (...) każda wspólnotowa akcja na tym polu powinna zaczynać się od jasnego, precyzyjnego i bezwarunkowego zdefiniowania tych terminów w prawie wspólnotowym”¹⁶. W oficjalnym obiegu pozostają jednak nadal dokumenty, które stosują terminologię *nielegalnie przebywający*. „ W obecnej sytuacji, szczególnie dynamicznego nasilenia nielegalnej imigracji z Afryki do UE, określenie inne niż nielegalna imigracja nie cieszy się popularnością”¹⁷.

Mówiąc o nielegalnej migracji należy wspomnieć o uchodźcach, czyli migrantach, którzy występują o nadanie statusu uchodźcy politycznego w kraju europejskim. „Konieczne staje się odróżnienie imigrantów od uchodźców, za których bardzo często się podają, ponieważ za wszelką cenę chcą pozostać w Europie. Nie każdy imigrant jest uchodźcą. Uchodźca to osoba, która nie opuściła swojego państwa z przyczyn ekonomicznych. Opuściła je natomiast ze względu na prześladowanie z powodu poglądów, wyznawanej religii lub rasy. Nie można jednoznacznie stwierdzić, że uchodźca to imigrant, ponieważ imigranci opuszczają swój kraj najczęściej dlatego, że nie zadowala ich status ekonomiczny państwa, które zamieszkują. Poszukują lepszego życia poza granicami swojego ojczystego kraju. Imigranci starają się o status uchodźcy, ponieważ gwarantuje on im nietykalność. Według Konwencji genewskiej (Konwencja sporządzona w Genewie dnia 28 lipca 1951 r. (Dz.U. 1991 nr 119, poz. 515) państwa, które zobowiązały się do jej stosowania nie mogą wydalić uchodźcy. Istnieje jednak wyjątek od tej reguły mówiący o tym, że jeśli uchodźca zagraża bezpieczeństwu państwa lub jego społeczeństwa, to możliwe jest jego wydalenie”¹⁸. Termin uchodźca to nie jedyny termin w tym kontekście. „Pojawia się pojęcie osoby ubiegającej się o status uchodźcy, azylu i azylanta. Osoba, ubiegająca się o status uchodźcy to taka,

---

¹⁵ M. Trojanowska – Strzęboszewska, *Polityka Unii Europejskiej ...*, op.cit., s.169.

¹⁶ I. Wróbel, *Wspólnotowe prawo migracyjne*, OpenLEX, Warszawa 2008, s.160.

¹⁷ P. Lubiewski, *Nielegalna migracja, Zagrożenie...*, op. cit., s.18.

¹⁸ T. Homoncik, K. Pujer, I. Wolańska, *Ekonomiczno - społeczne aspekty migracji. Wybrane problemy*, Exante, Wrocław 2017, s. 69-70.

która złożyła wniosek o status uchodźcy i czeka na wydanie decyzji. W tym terminie nie ma żadnego podjętego założenia. Informuje on tylko o tym, że dana osoba złożyła omawiany wniosek. Niektórym osobom, które złożyły wnioski przyznaje się status uchodźcy, a innym nie. Azyl oznacza schronienie udzielane przez państwo cudzoziemcowi ściganemu lub prześladowanemu we własnym kraju z powodów politycznych, rasowych lub religijnych. Mianem azylanta określa się osobę posiadającą status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą (jest to międzynarodowa forma ochrony udzielana osobom, którym odmówiono nadania statusu uchodźcy, lecz które w przypadku powrotu do kraju pochodzenia będą realnie narażone na ryzyko doznania poważnej krzywdy; w szczególności wiąże się z powszechnym stosowaniem przemocy wobec ludności cywilnej w sytuacji wewnętrznego lub międzynarodowego konfliktu zbrojnego), bądź też starającą się o udzielenie tego statusu lub ochrony”¹⁹.

Unia Europejska od początku swego istnienia zmagana jest z nielegalną imigracją, która niesie wiele typów zagrożeń bezpieczeństwa państwa. Nielegalna migracja od wielu lat stanowi najpoważniejszy rodzaj przestępczości granicznej, szczególnie w zorganizowanych formach. „Zagadnienie nieregularnej imigracji jest przedmiotem unijnych działań w sferze polityki imigracyjnej, która stanowi zaś element szerszej sfery unijnej aktywności zwanej Przestrzenią wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości UE.(...) środki przyjmowane przez UE w tym obszarze obejmują także dziedzinę „nielegalnej imigracji i nielegalnego pobytu, w tym wydalania i odsyłania osób przebywających nielegalnie”. Wyodrębnienie nieregularnej imigracji w zapisach traktatowych jako jednej z czterech głównych dziedzin działania UE w sferze migracji, pokazuje, że nie tylko od początku włączano to zagadnienie w zakres unijnej polityki imigracyjnej, ale też że traktowano je zdecydowanie priorytetowo”²⁰.

Traktat o Unii Europejskiej w art. 3 ust 2. porusza zagadnienia migracji. „Unia zapewnia swoim obywatelom przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości bez granic wewnętrznych, w której zagwarantowana jest swoboda przepływu osób, w powiązaniu z właściwymi środkami w odniesieniu do kontroli granic zewnętrznych, azylu, imigracji, jak również zapobiegania i zwalczania przestępczości”²¹. Zapewnienie bezpieczeństwa to jedna z głównych wartości i praw jakie gwarantowała Unia Europejska.

---

¹⁹ K. Dubaj, Medialne ujęcie problemu migracji w kontekście polityki bezpieczeństwa Niemiec, „Roczniki studenckie Akademii Wojsk Lądowych” 2019, nr 3, s.107-108.

²⁰ M. Trojanowska – Strzęboszewska, Polityka Unii Europejskiej ..., op. cit., s. 171.

²¹ Traktat o Unii Europejskiej z dnia 7 lutego 1999 r., Dz.U.UE.2012 C 83 (wersja skonsolidowana).

Art. 79 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej w rozdziale Wspólna polityka migracyjna ustanawia:

„1. Unia rozwija wspólną politykę imigracyjną mającą na celu zapewnienie, na każdym etapie, skutecznego zarządzania przepływami migracyjnymi, sprawiedliwego traktowania obywateli państw trzecich przebywających legalnie w Państwach Członkowskich, a także zapobieganie nielegalnej imigracji i handlowi ludźmi oraz wzmocnione ich zwalczanie.

2. Do celów ustępu 1 Parlament Europejski i Rada, stanowiąc zgodnie ze zwykłą procedurą ustawodawczą, przyjmują środki w następujących dziedzinach:

a) warunki wjazdu i pobytu, jak również normy dotyczące procedur wydawania przez Państwa Członkowskie długoterminowych wiz i dokumentów pobytowych, w tym do celów łączenia rodzin;

b) określenie praw obywateli państw trzecich przebywających legalnie w Państwie Członkowskim, w tym warunków dotyczących swobody przemieszczania się i pobytu w innych Państwach Członkowskich;

c) nielegalna imigracja i nielegalny pobyt, w tym wydalanie i odsyłanie osób przebywających nielegalnie;

d) zwalczanie handlu ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi”²².

Dyrektywa Rady z dnia 28 listopada 2002 r. definiująca ułatwianie nielegalnego wjazdu, tranzytu i pobyt mówi: „jednym z celów Unii Europejskiej jest stopniowe tworzenie przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, co oznacza, między innymi, że musi być zwalczana nielegalna imigracja. W konsekwencji, powinny być podejmowane środki dla zwalczania pomocy w nielegalnej imigracji, zarówno w związku z nielegalnym przekraczaniem granicy w ścisłym znaczeniu jak i w celu zwalczania istniejących sieci wykorzystujących ludzi”²³.

Prawnej definicji nielegalnej migracji i dokładnego zdefiniowania brak jest w dokumentach Unii Europejskiej. „Na gruncie prawnym definiowane są natomiast pojęcia, które ujawniają sposób rozumienia tego zjawiska w unijnej polityce imigracyjnej. W pierwszej kolejności należy wskazać definicję ułatwiania nielegalnej imigracji, która została wprowadzona do unijnego porządku prawnego na mocy dyrektywy 2002/90/WE. W dyrektywie przyjęto,

---

²² Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej z dnia 26 października 2012 r., Dz.U. UE.C Nr 326 (wersja skonsolidowana).

²³ Dyrektywa Rady 2002/90/WE z dnia 28 listopada 2002 r. definiująca ułatwianie nielegalnego wjazdu, tranzytu i pobyt, Dz.U. Unii Europejskiej z 05.12.2002 L 328/17.

że państwa mogą objąć sankcjami karnymi osobę, która umyślnie pomaga osobie niebędącej obywatelem Państwa Członkowskiego we wjeździe, lub tranzycie przez terytorium Państwa Członkowskiego z naruszeniem przepisów dotyczących wjazdu lub tranzytu cudzoziemców, bądź też która dla korzyści finansowych umyślnie pomaga osobie niebędącej obywatelem Państwa Członkowskiego w zamieszkaniu na terytorium Państwa Członkowskiego z naruszeniem przepisów dotyczących pobytu cudzoziemców”²⁴. Dyrektywa tzw. powrotowa z 2008 r. zdefiniowała także w prawie UE pojęcie nielegalnego pobytu. Ustanowiła ona „wspólne normy i procedury w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających na terytoriach państw członkowskich obywateli państw trzecich. Dyrektywa ta za nielegalny pobyt uznała obecność na terytorium państwa członkowskiego obywatela państwa trzeciego, który nie spełnia lub przestał spełniać warunki wjazdu do państwa członkowskiego, określone w art. 5 kodeksu granicznego Schengen, albo innych warunków wjazdu, pobytu lub zamieszkania w tym państwie członkowskim. (Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/WE). Oznacza to, że dyrektywa 2008/115/WE określając przesłanki do uznania pobytu za nielegalny posłużyła się definicją negatywną, odwołującą się w sposób ogólny do przepisów dotyczących zarówno warunków legalnego wjazdu, wspólnych dla państw członkowskich UE, jak i warunków legalnego wjazdu, legalnego pobytu i legalnego zamieszkania, określonych w przepisach krajowych państw członkowskich”²⁵.

Sam termin „*nielegalna migracja*” został użyty w komunikacie Komisji Wspólnot Europejskich z 19 lipca 2006 r., gdzie sformułowano, że „termin *nielegalna migracja* używa się do opisania różnych zjawisk . Określa się w ten sposób obywatele państw trzecich, którzy nielegalnie wjeżdżają na terytorium państwa członkowskiego, (w tym jego lotnicze strefy tranzytowe) drogą lądową, morską i powietrzną, co odbywa się często z wykorzystaniem fałszywych lub podrobionych dokumentów albo za pośrednictwem sieci przestępczości zorganizowanej skupiających przemytników i nielegalnych handlarzy. Jest też spora grupa osób, które wjeżdżają do UE w sposób legalny za okazaniem ważnej wizy lub korzystając z systemu bezwizowego, by następnie bezprawnie przedłużyć swój pobyt lub zmienić jego cel bez zgody właściwych władz. Są wreszcie osoby ubiegające się o azyl, które pozostają wydanym kraju,

---

²⁴ M. Trojanowska – Strzęboszewska, *Polityka Unii Europejskiej ...*, op.cit., s. 169-170.

²⁵ *Ibidem*, s. 170.

mimo że podjęto w ich sprawie ostateczną decyzję odmowną²⁶. W komunikacie tym nie jest jednak sprecyzowane kryterium czasu. „Priorytet stanowią przesłanki prawne do wjazdu i /lub pobytu²⁷. Prace nad kolejnymi uregulowaniami nielegalnej, czy nieregularnej migracji były i są kontynuowane w Unii Europejskiej.

Polskie ustawodawstwo także wprost nie określa pojęcia nielegalna migracja. Określa konsekwencje nielegalnego przekroczenia granicy lub nielegalnego pobytu na terytorium Polski. „Należy wskazać na dwa obszary analizowanego zagadnienia. Pierwszy, który odnosi się do niezgodnego z prawem wjazdu na terytorium Polski oraz drugi, dotyczący kwestii administracyjnych określających warunki, które cudzoziemiec musi spełnić, aby móc przebywać legalnie w Polsce.”²⁸.

Analizując pojęcie nielegalna migracja w odniesieniu do terytorium Polski warto przytoczyć Ustawę z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, która „określa zasady i warunki wjazdu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, ich przejazdu przez to terytorium, pobytu na nim i wyjazdu z niego, tryb postępowania oraz organy właściwe w tych sprawach²⁹. Tak mówi artykuł 1 tej ustawy, artykuł 2 określa wobec jakich członków następuje wyłączenie stosowania ustawy. Nie stosuje się ustawy wobec „członków misji dyplomatycznych i urzędów konsularnych państw obcych oraz innych osób zrównanych z nimi na podstawie ustaw, umów lub powszechnie ustalonych zwyczajów międzynarodowych pod warunkiem wzajemności i posiadania przez te osoby dokumentów potwierdzających pełnienie przez nie funkcji uprawniających do wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i pobytu na tym terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej, państw członkowskich Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (EFTA) - stron umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub Konfederacji Szwajcarskiej oraz członków ich rodzin, którzy do nich dołączają lub z nimi przebywają obywatele Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej³⁰.

Od momentu pojawienia się w Polsce procesów migracyjnych już na początku lat 90 - tych ubiegłego wieku określone zostały ramy polskiej polityki migracyjnej. „W 2020 roku Zespół do Spraw Migracji opracował projekt dokumentu, który następnie został przedstawiony jako projekt

---

²⁶ Komunikat Komisji w sprawie priorytetów politycznych w walce z nielegalną imigracją obywateli państw trzecich z 19.07.2006 r, Komisja Wspólnot Europejskich, Bruksela KOM 2006. Nr 402 wersja ostateczna.

²⁷ P. Lubieniewski, Nielegalna imigracja. Zagrożenie..., op. cit., s. 17.

²⁸ Ibidem, s.46.

²⁹ Ustawa o cudzoziemcach z dnia 12 grudnia 2013 r., Dz.U.2023.0.519.

³⁰ Ibidem.

uchwały Rady Ministrów „Polityka migracyjna Polski – kierunki działań 2021 – 2022”. Dokument został opublikowany na stronie internetowej MSWiA i przekazany do uzgodnień międzyresortowych 6 lipca 2021 r. Projekt uchwały determinuje kierunki rozwoju w zakresie polskiej polityki migracyjnej na lata 2021 i 2022. Autorzy podkreślają jednolite podejście do kwestii polityki migracyjnej, zarówno w sferze gospodarczej i społecznej oraz politycznej, co stanowi dobry prognostyk dla dalszej realizacji przedstawionych rozwiązań w tym zakresie. Dokument składa się z 6 rozdziałów: legalna migracja, nielegalna migracja, ochrona cudzoziemców, integracja cudzoziemców, migracje Polaków oraz europejski wymiar polityki migracyjnej”³¹.

W tym miejscu warto zaznaczyć, iż jedyną służbą powołaną do sprawowania kontroli granicznej jest Straż Graniczna, która jest również wiodącą służbą w realizacji kontroli legalności pobytu cudzoziemców na terytorium RP.

Na podstawie statystyk Komisji Europejskiej w 2021 r. nielegalnie granice UE przekroczyło 199 900 osób, jest to wzrost o 60 % w porównaniu do 2020 r.

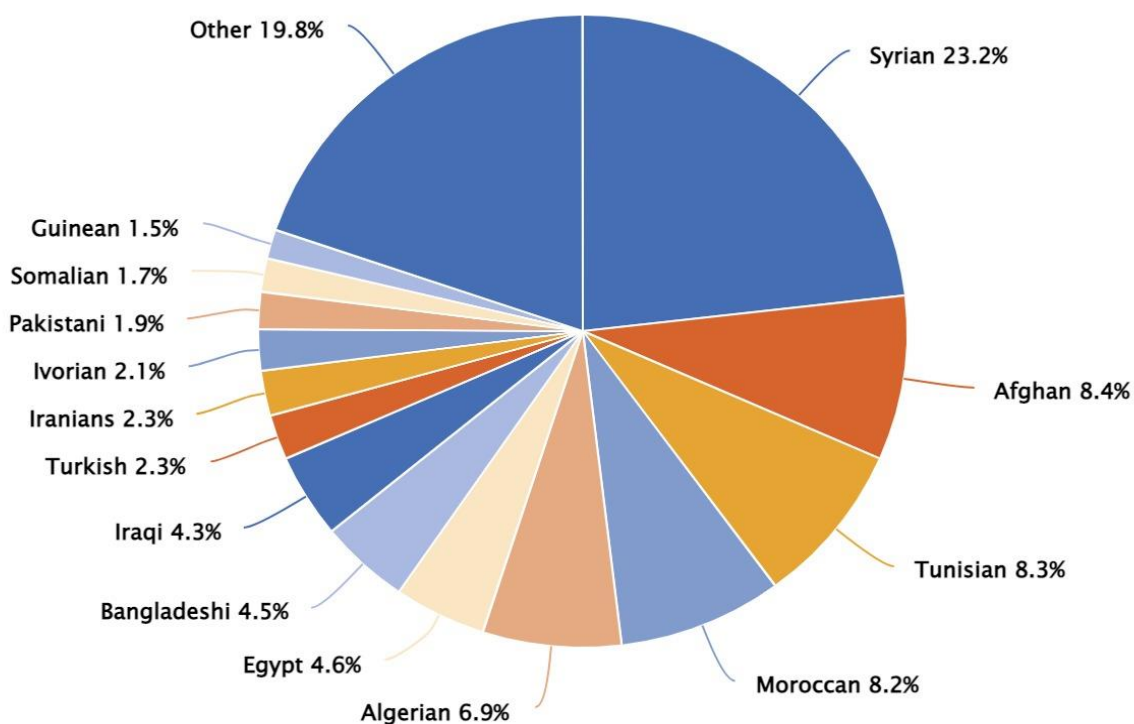
- 12 600 osób przekroczyło granice drogą morską w 2021 r. Wzrost o 30 proc. w porównaniu z 2020 r.
- 87 300 osób przekroczyło granice lądowe w 2021 r. Wzrost o 125 proc. w porównaniu z 2020 r.

Według obywatelstwa nielegalnie granice UE przekroczyli Syryjczycy – 23,2% wszystkich nielegalnych przekroczeń.

---

³¹ R. Rogala, Polityka migracyjna Polski - kierunki działań 2021 – 2022, www.ey.com/pl_pl/workforce/polityka-migracyjna-polski-kierunki-dzialan-2021-2022, (28.05.2022).

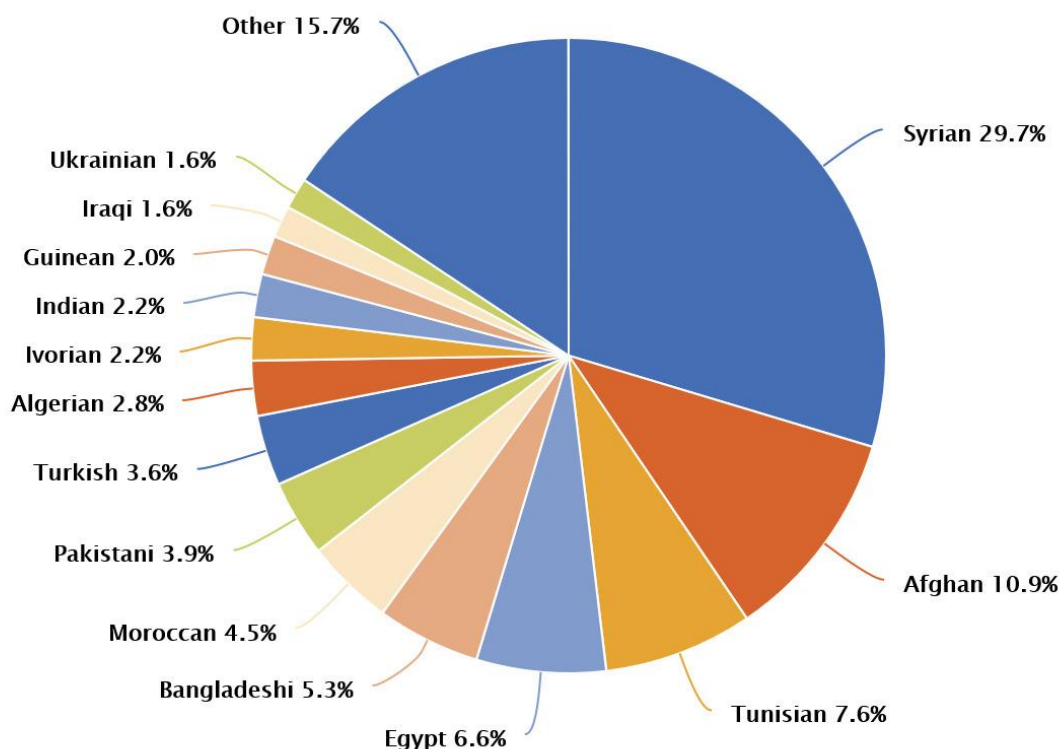
Wykres 1. Nielegalne przekroczenie granic UE według obywatelstwa w 2021 r.

Źródło: Statystyki dotyczące migracji do Europy, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/statistics-migration-europe_pl, (29.05.2022).

Natomiast w 2022 r. na zewnętrznej granicy UE wykryto około 330 000 przypadków nielegalnego przekroczenia granicy. Była to najwyższa liczba od 2016 r. i wzrost o 64 proc. w stosunku do 2021 r. Dominowali tu obywatele Syrii, Afganistanu, Iraku, Egiptu, Nigerii.

Wykres 2. Nielegalne przekraczanie granic UE według obywatelstwa w 2022 r.

Źródło: Statystyki dotyczące migracji do Europy, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/statistics-migration-europe_pl, (29.05.2022).

2.2. Rys historyczny nielegalnej migracji

Ze zjawiskiem migracji spotykamy się od wieków. W średniowieczu Europa była stabilna gospodarczo, politycznie, kulturowo. Wraz jednak z wielkimi odkryciami geograficznymi sytuacja uległa zmianie. Europejczycy zaczęli podbijać tereny Azji, Afryki i Ameryki Południowej w sposób rabunkowy, niszcząc kulturę i stosunki społeczne jakie istniały w podbijanych krajach. „Jednym z przejawów wykorzystywania podbitych terenów było przywożenie tzw. taniej siły roboczej do Europy. Stąd w Europie znalazło się wielu pracowników kolonialnych. W tym procederze prym wiodli Anglicy, Francuzi, Holendrzy i Belgowie. Tym samym z przyczyn gospodarczych i politycznych od XVI w. do Europy zaczęto ściągać nowych ludzi spoza kręgu kulturowego typowego dla Europejczyków. Można zatem mówić o imigracji zaplanowanej przez samych Europejczyków. Efektem epoki kolonialnej jest wymieszanie się kultur we Francji,

w Wielkiej Brytanii, Holandii, Belgii i Niemczech.”³² Jeszcze w XIX wieku migracje z powodów formalnych były dość proste i masowe, nie wymagały paszportów, ani wiz. Sytuacja ta zmieniała się po I wojnie światowej „W latach I wojny światowej i międzywojnia upowszechniły się nowoczesne narzędzia kontroli ruchu ludności: paszporty i wizy, zasieki na granicach, przepisy regulujące dostęp do rynku pracy, ja także umowy międzypaństwowe dotyczące migracji. Dominujące w XIX w. liberalne podejście do przepływu towarów i ludzi (przynajmniej białych) ustępowało tendencji do poszerzania państwowej regulacji i nadzoru. Rządy wznosiły nowe bariery zarówno dla handlu międzynarodowego, jak i dla migracji. Szczególnie dotkliwe dla emigracji z Europy – która pozostawała największym źródłem migracji globalnych – było uchwalenie w USA na początku lat dwudziestych restrykcyjnych ustaw, ograniczających napływ imigrantów do zaledwie tys. rocznie.”³³. O kolejnej wielkiej migracji można mówić w czasach panujących systemów totalitarnych w XX wieku i w okresie po II wojnie światowej „Na podstawie decyzji politycznych władców ZSSR dokonano przesiedlenia, w tym deportacji lub zesłania, wielu milionów ludzi w latach 30. XX w. Przesiedlano głównie ludność z terenów granicznych, która dla władz radzieckich stanowiła zagrożenie, a więc byli to Finowie, Polacy, Kurdowie i Koreańczycy. Polityka ta była kontynuowana również w czasie II wojny światowej zarówno przez Rosjan, jak i Niemców. Niektóre narody zostały wysiedlone całkowicie ze swoich terytoriów, jak np. Tatarzy z Krymu. Zawarty jeszcze w czasie wojny układ jałtański (4 –11 lutego 1945 r.) i tuż po wojnie układ poczdamski (lipiec – sierpień 2045 r.) doprowadził do kolejnych migracji po II wojnie światowej, zwłaszcza ludności polskiej z dawnych kresów na tereny odzyskane, czyli na zachód Polski. W sumie ten ruch migracyjny objął ok. 1,7 mln osób. Z kolei mieszkańcy tzw. ziem zachodnich musieli się przenieść do Niemiec. Proces ten objął w sumie ok. 3,5 mln osób”³⁴.

Czynniki migracyjne można podzielić na czynniki wypychające, które mają wpływ na opuszczenie kraju pochodzenia i przyciągające czyli przyjazd do nowego kraju. Tabela poniższa przedstawia klasyfikację migracji.

---

³² M. Sitek, Kryzys uchodźczy, a kryzys instytucjonalny Unii Europejskiej, „Journal of Modern Science” 2016, t. 1, nr 28, s.460.

³³ D. Stola, Historia człowieka, to historia migracji, [w:] 25 wykładów o migracjach, red. M. Lesińska, M. Okólski, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2018, s.94.

³⁴ M. Sitek, Kryzys uchodźczy, a kryzys...,op. cit., s. 460 - 461.

Tabela 1. Klasyfikacja migracji ze względu na czynniki.

Czynniki migracyjne	Czynniki wypychające	Czynniki przyciągające
Ekonomiczne i demograficzne	<ul style="list-style-type: none"> • ubóstwo, • bezrobocie, • niskie płace, • wysoki przyrost naturalny, • brak podstawowej opieki medycznej, • braki w systemie edukacji 	<ul style="list-style-type: none"> • perspektywy wyższych zarobków, • perspektywy poprawy standardu życia, • rozwój osobisty lub zawodowy
Polityczne	<ul style="list-style-type: none"> • konflikty, • niebezpieczeństwo, • przemoc, • korupcja, • łamanie praw człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • poczucie bezpieczeństwa, • wolność polityczna
Społeczne i kulturowe	<ul style="list-style-type: none"> • dyskryminacja wynikająca ze względów etnicznych, religijnych 	<ul style="list-style-type: none"> • łączenie rodzin, • migracja do krajów przodków, • brak zjawiska dyskryminacji

Źródło: Podział czynników migracyjnych, B. Mróz, „Journal of Modern Science” 2017 t. 2, nr 33, s. 288.

Wraz ze zjawiskiem legalnej migracji równolegle zaczęły rozwijać się ruchy migracyjne o charakterze nielegalnym. Jest to dość nieodległe zjawisko sięgające lat 20 ubiegłego wieku, „odkąd w państwach przyjmujących imigrantów zaczęto intensywniej rozwijać instrumenty polityki imigracyjnej, ograniczające swobodny wjazd, pobyt i podejmowanie pracy przez cudzoziemców. Państwa regulując dostęp do swojego terytorium, formułując zasady i warunki przyjmowania imigrantów oraz rozbudowując narzędzia egzekwowania tych przepisów, uznały tym samym pewne formy migrowania za legalne, a inne za niezgodne z prawem, wymagające penalizacji. Niemniej w Europie aż do lat 90. XX w. nie było to zjawisko szczególnie

problematyczne ani z punktu widzenia polityk państw przyjmujących, ani też z uwagi na reakcje społeczne i polityczne, które wywoływało”³⁵.

W latach osiemdziesiątych ubiegłego stulecia największą grupę emigrujących stanowili Afgańczycy. Była to grupa przymusowych uchodźców z kraju okupowanego przez ZSRR. „Historia migracji wkraczała już wtedy w nowy okres, który trwa do dziś. Jego początki wyznacza kryzys gospodarczy lat siedemdziesiątych, który ujawnił się w krajach Zachodu w wyniku gwałtownego wzrostu cen ropy w 1973 r. i spowodował m.in. zamknięcie granic dla napływu *gastarbeiterów*”³⁶.

Problem nielegalnej migracji w Unii Europejskiej nasilił się pod koniec lat 90 ubiegłego wieku. „W okresie tym najwięcej nielegalnych imigrantów przybyło do Wspólnoty z państw byłego bloku wschodniego, Bliskiego Wschodu oraz z Afryki. Nielegalna imigracja jest zjawiskiem stale rosnącym i nastrocza coraz większe problemy Unii Europejskiej, a co za tym idzie, również Polsce. Zjawisko nielegalnej imigracji jest jednym z głównych problemów w stosunkach międzynarodowych, z którymi borykają się państwa członkowskie Unii Europejskiej”³⁷. Dopiero wraz z upowszechnieniem regulacji wizowych w relacjach z państwami trzecimi, minimalizujących swobodny przepływ osób, a następnie także bardziej restrykcyjnym podejściem przez państwa europejskie do przyznawania azylu, dającego prawo pobytu i pracy imigrantom, upowszechniło się myślenie o „*nielegalnej imigracji*”, jako zjawisku jednoznacznie pejoratywnym, stanowiącym zagrożenie dla europejskich społeczeństw i gospodarek”³⁸.

Problem nielegalnej migracji w Unii Europejskiej wyjątkowo silnie narasta od początku XXI wieku. Wtedy zaczęto szerzej zauważać ten problem we Wspólnocie, szczególnie, że najbardziej narażonymi krajami na przyływ nielegalnych migrantów były m.in. Włochy, Hiszpania, Portugalia. „Na temat nielegalnego przepływu ludności na teren Europy wypowiedział się m.in. premier Hiszpanii w 2002 r. Na zorganizowanym w Sewilli Szczycie UE, Jose Maria Aznar stwierdził, że bardzo ważne jest zmniejszenie napływu nielegalnych imigrantów na terytorium Europy Zachodniej. Uznał również, że Europa nie powinna dążyć do stania się fortecą, przez którą nie można przejść. Według hiszpańskiego premiera Europa nie może jednak stać się

---

³⁵ M. Trojanowska – Strzęboszewska, *Polityka Unii Europejskiej ...*, op. cit., s. 167.

³⁶ D. Stola, *Historia człowieka, to ...*, op. cit., s. 99.

³⁷ T. Kaczmarczyk, *Racjonalizacja procesów zarządzania w Straży granicznej*, Wydawnictwo WSP, Szczytno, 2012, s. 10.

³⁸ M. Trojanowska – Strzęboszewska, *Polityka Unii Europejskiej ...*, op. cit., s.173.

dziurą w płocie dostępną dla wszystkich”³⁹. Problem ten narastał lawinowo, często bez względu na niebezpieczeństwo na jakie byli i są narażeni nielegalni migranci przy przekraczaniu granicy Unii Europejskiej. „ Aby wyobrazić sobie skalę nielegalnej migracji z jaką musi zmierzyć się Europa, wystarczy spojrzeć na statystyki liczby osób, które zginęły podczas próby przedostania się na terytorium Starego Kontynentu. Według danych podanych przez holenderską organizację United for Intercultural Action, w ciągu lat 1993 - 2010, podczas próby przedostania się do Europy zginęło ponad 11 tysięcy osób. Stracili oni życie w różny sposób. Niektórzy utonęli, inni zamarzli, bądź udusili się”⁴⁰.

Na dzisiejszy problem nielegalnej migracji duży wpływ miały lata 2010 - 2012 i „*Arabska Wiosna*”. „Wydarzenia Arabskiej Wiosny, zwłaszcza wojna domowa w Syrii, w połączeniu z szeregiem problemów demograficznych, ekonomicznych, zmian klimatycznych, etc., spowodowały z początkiem drugiej dekady XXI wieku nasilenie presji migracyjnej na Europę. Z jej najbliższego sąsiedztwa, tj. Bliskiego Wschodu i Afryki, zaczęły napływać setki przybyszów, szukających lepszego życia na Starym Kontynencie, postrzeganym przez nich jako oaza bezpieczeństwa i dobrobytu”⁴¹. Arabska Wiosna to zmasowane protesty, ruchy o charakterze ekonomicznym, etnicznym, politycznym i religijnym na Bliskim Wschodzie i Północnej Afryce, których obywatele chcieli obalić rządy autorytatywne i domagali się demokratycznych państw. Walczyli o prawa człowieka, o poprawę sytuacji gospodarczej, liberalizację systemu politycznego. Udało się to między innymi w Egipcie i Tunezji, a dotkliwe ujemne skutki odczuli przede wszystkim obywatele Libii i Syrii. „ To głównie obywatele tego państwa wyemigrowali do Europy, przyczyniając się do obecnego kryzysu migracyjnego. Od 2014 r. tysiące nielegalnych imigrantów zaczęło docierać do Europy. Zazwyczaj odbywało się do dwiema drogami. Pierwsza z nich (najbardziej popularna) to tzw. szlak bałkański. Prowadził on przez Turcję, a następnie na greckie wyspy położone na Morzu Egejskim, przez Macedonię, Serbię i Węgry bądź przez lądową granicę turecko - grecką lub turecko - bułgarską i dalej w głąb Europy. Trzeba przyznać, że szczególnie droga morska była bardzo niebezpieczną trasą. Co prawda greckie wyspy od tureckiego wybrzeża dzieli jedynie kilkanaście kilometrów, mimo to wiele słabej konstrukcji łódek czy motorówek przy dużym przeciążeniu nie zdołało

---

³⁹ T. Homoncik, K. Pujer, I. Wolańska. *Ekonomiczno - społeczne aspekty...*, op. cit., s. 68.

⁴⁰ J. Balicki, *Imigranci i uchodźcy w Unii Europejskiej. Humanizacja polityki migracyjnej i azylowej*, Wydawnictwo Naukowe UKSW, Warszawa, 2012, s.124.

⁴¹ M. Kosman, *Kryzys imigracyjny w UE w latach 2015–2017. Aspekty prawne i polityczne*, „Rocznik Integracji Europejskiej” 2017, nr 11, s.279.

pokonać tej trasy, co kończyło się tragicznie. Druga trasa – tym razem przeznaczona głównie dla obywateli państw Afryki Północnej – biegła z terenów Libii i Tunezji na włoską wyspę Lampedusa. W pewnym momencie Unia Europejska nie umiała już sobie poradzić z tym problemem. Oblegane przez imigrantów Grecja i Włochy, bez większej pomocy państw członkowskich, czasem mimowolnie musiały pozwolić fali obywateli państw Bliskiego Wschodu oraz Afryki Północnej udać się w głąb Europy. W większości przypadków były to nielegalne przekroczenia granic. Celem imigrantów były państwa Europy Zachodniej – Niemcy, Austria, Francja, Wielka Brytania⁴².

W 2013 r. większość ujawnionych nielegalnie przebywających migrantów stanowili obywatele Maroka, a w 2015 r. najwięcej cudzoziemców nielegalnie przebywających w UE stanowili obywatele Syrii, Afganistanu, Iraku i Erytrei.

Agencja Frontex w latach 2011 – 2015 przedstawiła 8 szlaków nielegalnej migracji do Europy. Szlaki te prowadziły szczególnie przez południowe wybrzeża Europy.

2015 r. był rekordowy pod względem liczby cudzoziemców, którzy przekroczyli nielegalnie granice zewnętrzne UE. „W 2015 r. od stycznia do listopada zewnętrzne granice Unii Europejskiej nielegalnie przekroczyło około 1,5 miliona migrantów i osób ubiegających się o ochronę międzynarodową. Ze względu na swoje położenie skutki zwiększonych, nielegalnych przepływów migracyjnych szczególnie dotkliwie odczuła Grecja. Do Grecji przez Morze Egejskie, które jest zewnętrznym odcinkiem granicy Unii Europejskiej, w 2015 r. do strefy Schengen dostało się ponad 868 tys. osób. Niekontrolowany napływ migrantów i uchodźców spowodował poważne trudności w prowadzeniu skutecznych kontroli na granicach zewnętrznych Unii Europejskiej oraz w przyjmowaniu przybywających migrantów i prowadzeniu procedur migracyjnych.⁴³

W związku ze znacznym wzrostem imigrantów i uchodźców do Europy zjawisko to określane jest od 2015 r. jako kryzys migracyjny. „Kryzys migracyjny stworzył poważne wyzwanie dla europejskiej solidarności oraz systemu funkcjonowania Unii Europejskiej jako organizacji. W samym 2015 r. do Unii Europejskiej przybyło ponad milion imigrantów, co w sposób nagły zrodziło pilną potrzebę wypracowania rozwiązań i mechanizmów, które pozwoliłyby na opanowanie kryzysowej sytuacji i zażegnanie jej negatywnych skutków. Niezbędne stało się określenie długoterminowej strategii zapobiegania podobnym sytuacjom

---

⁴² M. Podraza, Nielegalna migracja w Unii Europejskiej, a szlak bałkański, „Studia Prawnoustrojowe” 2020, nr 48, s.170.

⁴³ J. Tracz - Dral, Europejska straż graniczna i przybrzeżna, Kancelaria Senatu, Biuro analiz i dokumentacji, Warszawa 2017, s. 3.

w przyszłości. Okoliczności te doprowadziły do polaryzacji stanowisk państw członkowskich Unii Europejskiej w warunkach burzliwej dyskusji na temat polityki, jaką powinna zastosować Europa wobec kryzysu migracyjnego. Zabrakło porozumienia zarówno, co do działań wobec osób już przybyłych do Europy, jak i w sprawie perspektywicznego planu zażegnania kryzysu. Masowy napływ imigrantów wywołał również zaniepokojenie opinii publicznej w państwach, europejskich, np. w Niemczech duża część społeczeństwa ma obawy przed zwiększeniem się przestępczości (82%), atakami terrorystycznymi (74%) napływem uchodźców (73%)⁴⁴.

Dokładne oszacowanie liczby nielegalnych migrantów przebywających w UE jest niezwykle trudne, gdyż wielu z migrantów nie posiada dokumentów, co uniemożliwia określenie ich tożsamości. Fakt ten utrudnia, a nawet uniemożliwia ich wydalenia z UE, ze względu na brak możliwości ustalenia państwa odpowiedzialnego za przyjęcie takiego cudzoziemca. „Na obecnym kryzysie migracyjnym skorzystały również inne grupy narodowościowe, które w przeciwieństwie do Syryjczyków pochodzą z państw, w których nie toczą się żadne działania wojenne. Trudno bowiem porównywać Syrię do Kosowa, państwa leżącego w Europie; to właśnie obywatele tego kraju w pewnej części „dołączyli” do nielegalnych imigrantów i ruszyli szlakiem bałkańskim do Unii Europejskiej”⁴⁵

Kryzys migracyjny pokazał jak wiele braków i niejasności w migracyjnej polityce europejskiej występuje na wielu płaszczyznach „m.in.: w systemie azylowym UE, w zakresie powrotów i readmisji, w zarządzaniu zewnętrznymi granicami UE, w zakresie zapewniania migrującym alternatywy dla niebezpiecznych podróży, w zakresie wpisania unijnej polityki migracyjnej w długoterminowe, globalne trendy migracyjne oraz co do funkcjonowania zasady solidarności”⁴⁶ Unia Europejska podjęła szereg działań w celu złagodzenia kryzysu migracyjnego w latach 2015 – 2016. „UE posiada duży dorobek regulacji prawnych, wypracowanych procedur i dobrych praktyk w obszarze polityki migracyjnej, mimo braku wyłącznych kompetencji w tej dziedzinie. Niemniej szczegółowa analiza poszczególnych decyzji dowodzi licznych mankamentów, braku wpisania podjętych działań w długofalowy projekt zarządzania migracjami, a przy okazji – co należy odnotować z przykrością – złamania kilku podstawowych reguł i wartości, na których próbowano dotychczas kształtować UE. Miernikiem sukcesu unijnej polityki migracyjnej nie może być jedynie spadająca liczba migrujących do Europy, zwłaszcza jeśli UE

---

⁴⁴ J. Jaremczuk, Migracje i kryzys uchodźczy w Europie. Rzeczywistość i wyzwania, Fnce, Poznań 2017, s.42.

⁴⁵ M. Podraza, Nielegalna migracja w Unii..., op. cit., s. 175.

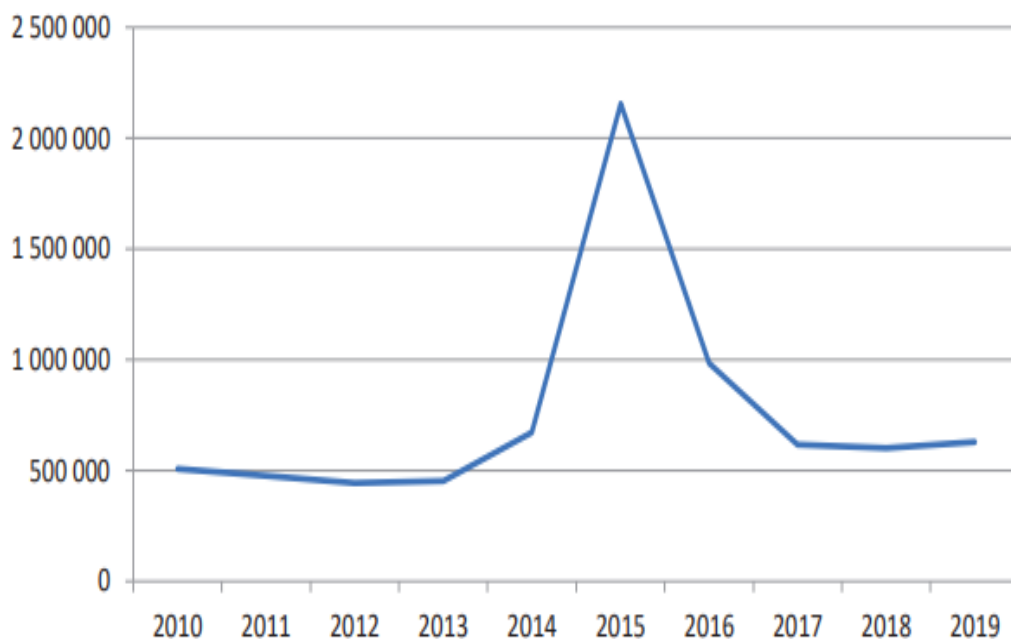
⁴⁶ A. Kałabunowska, Polityka migracyjna i azylowa..., op. cit., s. 59.

chce pełnić w przyszłości rolę globalnego gracza na arenie międzynarodowej, również w dziedzinie migracji”⁴⁷.

Obserwowane w latach 2014 – 2015 wzrosty ruchów migracyjnych w następnych latach zmalały. „W 2019 roku, 120 000 osób dotarło do Europy drogą morską, w porównaniu do ponad miliona w 2015 roku. Przeprawa przez Morze Śródziemne nadal stwarza jednak śmiertelne ryzyko: w 2019 r. liczba ofiar śmiertelnych i osób zaginionych wyniosła 1 319, w porównaniu z 2 277 osobami w 2018 r. i 3 139 w 2017 r.”⁴⁸.

Poniższy wykres przedstawia liczbę nielegalnych migracji do państw unijnych w latach 2010 – 2019. Widać tu duży rosnący przyrost w latach 2014 - 2016 i spadek po 2016 r.

Wykres 3. Liczba nieregularnych migrantów z państw trzecich do państw członkowskich UE w latach 2010 – 2019.

Źródło: Polityka migracyjna i azylowa Unii Europejskiej w kontekście kryzysu migracyjnego A. Kałabunowska s.34.

Z powodu restrykcji wprowadzonych ze względu na pandemię koronawirusa w 2020 r. liczba nielegalnych przekroczeń granic zewnętrznych UE spadła w porównaniu z 2019 r.

⁴⁷ Ibidem, s. 79.

⁴⁸ Odpowiedź UE na wyzwanie migracji,

<https://www.europarl.europa.eu/news/pl/headlines/society/20170629STO78629/odpowiedz-ue-na-wyzwanie-migracji>, (30.05.2022).

o 13 proc., do około 124 tys. Sytuacja ta nie była długofalowa, gdyż ponownie w następnym roku zanotowano wzrost nielegalnej migracji.

„W 2021 roku, po okresie przyhamowania migracji w związku z pandemią, liczba nielegalnych przekroczeń granic zewnętrznych UE powróciła do poziomu sprzed pandemii. Wyniosła blisko 200 tys. i była najwyższa od 2017 roku. Teraz liczba imigrantów jest wyższa niż poziomy (migracji) sprzed pandemii (...), co sugeruje, że jeszcze inne czynniki, prócz zniesienia ograniczeń światowych w podróżowaniu, przyczyniają się do wzrostu presji migracyjnej – poinformował Frontex. Agencja przypomina, że nowym czynnikiem wzmagającym tę presję był napływ imigrantów szlakiem północnym, przez Białoruś, nie podaje jednak danych na temat liczby osób, które przedostały się do Europy tą trasą. Frontex odnotował też znaczny wzrost liczb migrantów, którzy dotarli do UE przez środkową część Morza Śródziemnego (65 362), Bałkany Zachodnie (60 540) i Cypr (10 400)”.⁴⁹

Zjawisko nielegalnej migracji nadal ewaluowało i zgodnie z danymi Frontex, w 2022 r. wykryto ponad 330 tysięcy nielegalnych przyjazdów do krajów Unii Europejskiej. Związane ono było z działaniami Białorusi w 2021 r. i rosyjską inwazją na Ukrainę.

„Problem nielegalnych migracji na szerszą skalę w Polsce po raz pierwszy wystąpił w Polsce w 1990 roku. W tamtym okresie Szwecja odmówiła pobytowi kilkunastu osobom, które zwróciły się o azyl polityczny. „Na forum międzynarodowym Polska stała się krajem bezpiecznym w rozumieniu konwencji genewskiej z 1951 r. Kraj Europy zachodniej (i nie tylko) mogły podejmować z nią współpracę w zakresie ochrony uchodźców i oczekiwać, że Polska samodzielnie będzie realizowała procedury uchodźcze wobec tych nielegalnych imigrantów, którzy przez jej terytorium przedostali się dalej do tych państw.”⁵⁰ Polska w 1991 r. ratyfikowała konwencję genewską z 1951 r., co dało jej możliwość ubiegania się o międzynarodowe wsparcie. Konwencja genewska „wyjaśniając termin „uchodźca” odwołuje się do kilku dokumentów z lat 1926–1939, zasadniczo definiując go jako osobę, która „na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych przebywa poza granicami państwa, którego jest obywatelem, i nie może lub nie chce z powodu tych obaw korzystać z ochrony tego państwa, albo która nie ma żadnego obywatelstwa i znajdując się, na skutek podobnych zdarzeń, poza państwem swego

---

⁴⁹ W. Papiernik, Wzrasta liczba nielegalnych migracji do UE. Frontex: Powróciła do poziomu sprzed pandemii <https://gospodarka.dziennik.pl/news/artykuly/8330899,imigranci-ue-frontex-pandemia-covid-19.html>, (30.05.2022).

⁵⁰ P. Lubniewski, Nielegalna imigracja. Zagrożenie..., op. cit., s. 52.

dawnego stałego zamieszkania nie może lub nie chce z powodu tych obaw powrócić do tego państwa” (art. 1 ust. 2). Konwencja wskazuje jednocześnie szereg wyłączeń ze statusu uchodźcy. W szczególności wyłączenie takie dotyczy osób, które popełniły najcięższe przestępstwa w rozumieniu międzynarodowego prawa humanitarnego, bądź inną poważną zbrodnię o charakterze innym niż polityczny (art. 1 ust. 6). Zastrzeżenie to może mieć szczególną wagę w kontekście konfliktu w Syrii, jako że pojawiały się poważne poszlaki wskazujące, że do Europy docierali także żołnierze armii syryjskiej podejrzani o udział w zbrodniach⁵¹. Po tym fakcie nastąpił znaczny wzrost zjawiska nielegalnej migracji. W latach 90 - tych XX w. przez terytorium Polski przebiegały dwa szlaki nielegalnego przekraczania granicy. Szlak wschodni dla cudzoziemców z państw Azji Południowej, Środkowej i Dalekiego Wschodu, a drugi szlak tzw. bałkański, dla przybyszów z Bliskiego Wschodu i państw afrykańskich były szlakami tranzytowymi na drodze do Europy Zachodniej. „Polska uważana była za jeden z głównych krajów tranzytowych na szlakach imigracyjnych do Europy Zachodniej. W 1993 r. podpisane zostały pierwsze umowy o readmisji z krajami strefy Schengen. W konsekwencji spowodowało to zwiększenie się liczby nielegalnych imigrantów zawracanych z tych krajów. Te wydarzenia pokazały że Polska nie była przygotowana na zetknięcie się z problemem imigracji, a tym bardziej imigracji nielegalnej. Kolejne readmisje cudzoziemców wskazywały wyraźnie konieczność wypracowania brakujących procedur administracyjnych, medycznych, czy też socjalnych⁵². Polska była uważana wówczas za kraj narażony szczególnie na napływ nielegalnej migracji, przez wschodnią granicę, co stanowiło zagrożenie bezpieczeństwa krajów Unii Europejskiej. `

Należy zwrócić tu uwagę na zagrożenia bezpieczeństwa związane z przemytem i handlem bronią, narkotykami i ludźmi. „W roku 1998, na 11 127 zatrzymań osób nielegalnie przekraczających polską granicę, aż 7 023 stanowili cudzoziemcy. Na wschodniej granicy RP zatrzymano 810 osób, natomiast na południowej 1160. Ponad połowa zatrzymań cudzoziemców miała miejsce na granicy polsko - niemieckiej. Te liczby świadczą nie tylko o ilości przestępstw popełnianych z art. 264 Kodeksu Karnego, ale także informują o korytarzach migracyjnych, do których należy zaliczyć szlaki zorganizowanych grup przestępczych zajmujących się nie tylko nielegalnym przetrzutem ludzi z Dalekiego Wschodu czy Afryki, ale i narkotyków oraz broni⁵³.

---

⁵¹ M. Kosman, Kryzys imigracyjny w UE..., op. cit., s. 279 – 280.

⁵² P. Lubniewski, Nielegalna imigracja. Zagrożenie..., op. cit., s. 53.

⁵³ A. Wawrzusiszyn, Wybrane problemy transgranicznego bezpieczeństwa Polski, Difin, Warszawa 2013, s. 14.

Szczególne znaczenia problem nielegalnej migracji w Polsce nabrał w 2021 r. Polska stała się celem operacji hybrydowej wykorzystującej szlak nielegalnej migracji na granicy polsko – białoruskiej. „W ciągu np. trzech dni – od 6 do 8 sierpnia – podlaska Straż Graniczna zatrzymała 349 migrantów za nielegalne przekroczenie granicy polsko-białoruskiej.”... „ Od początku roku zatrzymano tam 871 osób. Dla porównania, w całym 2020 r. liczba wszystkich nielegalnych migrantów wyniosła 122”⁵⁴. Cudzoziemcy legalnie przybywali do Rosji, następnie przedostawali się na Białoruś, a stamtąd próbowali nielegalnie dostać się do Polski. Migranci, którzy próbowali nielegalnie przekroczyć granice z Białorusi do Polski, to przede wszystkim obywatele krajów azjatyckich i afrykańskich takich jak: Irak, Iran, Jemen, Afganistan, Syria, Arabia Saudyjska, Pakistanu, Bangladesz, Turcja, Egipt, Maroko, Somalia, Kamerun, Ghana, Erytreja, Etiopia, Algieria, Mali i inne. Na początku 2022 r. na granicy polsko -białoruskiej rozpoczęto budowę zapory o długości 186 km, celem zapobieżenia zjawisku nielegalnej migracji.

2.3. Wpływ polityki azylowej i migracyjnej na zjawisko nielegalnej migracji

W miarę rozszerzania się granic Unii Europejskiej problem nielegalnej migracji zaczął dotyczyć coraz większej ilości państw, które są związane polityką migracyjną. Zjawisko nielegalnej migracji niesie za sobą zagrożenia dla bezpieczeństwa wewnętrznego obywateli UE, a nie tylko pojedynczych suwerennych państw. „Polityka migracyjna jest w UE stosunkowo nowym zagadnieniem, które powstawało w miarę pogłębiania się procesów integracyjnych. Tematyki tej nie poruszały traktaty założycielskie Wspólnot Europejskich, bowiem początkowo leżała ona w gestii suwerennych państw i opierała się w całości na współpracy międzyrządowej”⁵⁵. Do 1993 r. , kiedy to wszedł w życie Traktat z Maastricht, „wszystkie sprawy związane z ruchami migracyjnymi leżały w kompetencjach poszczególnych państw członkowskich, a porozumienia dotyczące polityki migracyjnej zawierano na zasadzie międzyrządowej poza strukturami UE. Po przyjęciu tego traktatu kwestie związane z systemem sprawiedliwości oraz sprawami wewnętrznymi zostały ustanowione jako jeden z filarów polityki unijnej (III filar).

---

⁵⁴ Projekt uchwały Rady Ministrów w sprawie przyjęcia dokumentu „Polityka migracyjna Polski – kierunki działań 2021-2022, <https://www.gov.pl/web/premier/projekt-uchwaly-rady-ministrow-w-sprawie-przyjecia-dokumentu-polityka-migracyjna-polski-kierunki-dzialan-2021-2022> (31.05.2022).

⁵⁵ E. Borawska-Kędzierska, K. Strąk, *Przestrzeń Wolności, Bezpieczeństwa i Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Polityka wizowa, azylowa i imigracyjna*, Instytut Wydawniczy, Euro Prawo, Warszawa 2009, s. 1.

W tym obszarze mieściły się także zadania związane z migracją i azylem, a ich rangę powiększało wprowadzenie obywatelstwa UE, którego uzyskanie zostało ściśle związane z uprzednim uzyskaniem obywatelstwa jednego z państw członkowskich. O „europeizację” w obszarze azylu i jak najszybszą realizację zadań w tej części III filara zabiegały wówczas zwłaszcza Niemcy – najchętniej wybierany kraj docelowy dla osób poszukujących ochrony międzynarodowej⁵⁶. Stopniowe włączanie dorobku prawnego dotyczącego strefy Schengen do prawodawstwa całej UE „oznaczało przejście z poziomu współpracy międzyrządowej na poziom wspólnotowy w obszarach związanych z migracją i azylem. Po upływie pięcioletniego okresu przejściowego decyzje w tych dziedzinach miały być podejmowane kwalifikowaną większością głosów. Przeniesienie kwestii związanych z migracją i azylem z III do I filara oznaczało istotną zmianę na liście unijnych priorytetów, choć rozłożenie implementacji postanowień traktatu na kilka „faz” świadczy też o dużej ostrożności państw członkowskich w podejmowaniu decyzji w tych sprawach. Zmiany traktatowe miały przede wszystkim przygotowywać wspólnotę na kolejne rozszerzenie.”⁵⁷ Wspólna polityka migracyjna w ramach przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości zawarta w traktacie była zadaniem priorytetowym współpracy państw członkowskich. Unia deklarowała „zapewnienie obywatelom przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości bez granic wewnętrznych, w której zagwarantowana jest swoboda przepływu osób, w powiązaniu z właściwymi środkami w odniesieniu do kontroli granic zewnętrznych, azylu, imigracji, jak również zapobiegania i zwalczania przestępczości”⁵⁸. Polityka migracyjna coraz intensywniej rozwijała się od lat 90. XX wieku tworząc system wytycznych, procedur, programów i budżetów w wymienionych wyżej trzech głównych obszarach. Asumpt do wysuwania kolejnych propozycji usprawniania i uszczegóławiania tej polityki dawały głównie bieżące wydarzenia na świecie, m.in. migracje ze wschodu na zachód Europy po upadku reżimów komunistycznych, uchodźstwo wywołane wojną na Bałkanach czy też coraz częstsze po 2001 r. ataki terrorystyczne⁵⁹.

W 1998 r. kraje UE przyjęły Wiedeński Plan Działania, a w 1999 r. Program w Tampere. Szczególne znaczenie dla wspólnej polityki migracyjnej miały konkluzje zawarte

---

⁵⁶ B. Koszel, Rola Niemiec w procesach decyzyjnych Unii Europejskiej w XXI wieku, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa, Poznań 2018, s. 60.

⁵⁷ A. Kałabanowska, Polityka migracyjna i azylowa..., op. cit., s. 14.

⁵⁸ Traktat z Amsterdamu zmieniający Traktat o Unii Europejskiej, Traktaty ustanawiające Wspólnoty Europejskie i niektóre związane z nimi akty, Dz. U. 2004, Załącznik nr 2 do nru 90, poz. 864.

⁵⁹ A. Kałabanowska, Polityka migracyjna i azylowa..., op. cit., s. 7.

w Programie z Tampere. „Program ustalał priorytety w tworzeniu tej polityki w kolejnych pięciu latach. Zapisano w nim konieczność utworzenia w ramach unijnej polityki migracyjnej Wspólnego Europejskiego Systemu Azylowego (WESA). W pierwszej fazie jego wprowadzania chciano zdefiniować normy, na podstawie których państwa członkowskie miały postępować z osobami ubiegającymi się o azyl i inne formy ochrony międzynarodowej. W drugiej fazie, m.in. w ramach programu haskiego, dążono do opracowywania jednolitej procedury rozpatrywania wniosków azylowych i jednego statusu uchodźcy w całej WE. W polityce azylowej przechodzono zatem stopniowo od norm minimalnych do coraz większej harmonizacji. To również podczas posiedzenia RE w Tampere podkreślono wagę budowania relacji z państwami trzecimi w obszarze wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości”⁶⁰.

W 2007 r. w Lizbonie przyjęto projekt Traktatu zmieniającego Traktat o Unii Europejskiej oraz Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską (TFUE), „w których znalazły się liczne postanowienia odrzuconego Traktatu Konstytucyjnego. Zgodnie z nimi obecna podstawa prawna polityki migracyjnej znajduje się w części III TFUE, w tytule V określającym zasady funkcjonowania przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, w art. 77–80 (dawne art. 62–63 TWE)”⁶¹

Art. 77, mówiący o polityce dotyczącej kontroli granicznej, azylu i imigracji stanowi „Unia rozwija politykę mającą na celu :

- a) zapewnienie braku jakiegokolwiek kontroli osób, niezależnie od ich obywatelstwa, przy przekraczaniu przez nie granic wewnętrznych;
- b) zapewnienie kontroli osób i skutecznego nadzoru przy przekraczaniu granic zewnętrznych;
- c) stopniowe wprowadzanie zintegrowanego systemu zarządzania granicami zewnętrznymi.”⁶²

Art. 78 mówi o wspólnej polityce azylu i ochrony, a cele polityki migracyjnej określa następny cytowany wcześniej artykuł.

Traktat z Lizbony rozszerzył kompetencje UE w zakresie migracji, przenosząc kompetencje poszczególnych państw członkowskich na poziom unijny, co zagwarantowało lepszą koordynację działań, przy jednoczesnej skuteczniejszej ochronie obywateli państw trzecich. W 2012 r. Europejski Komitet Regionów na sesji plenarnej w dniach 18 i 19 lipca ustalił Globalne Podejście

---

⁶⁰ Ibidem, s.15.

⁶¹ E.Borawska - Kędziarska, K.Strąk, Przestrzeń Wolności, Bezpieczeństwa..., op. cit., s. 49.

⁶² Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej - tekst skonsolidowany uwzględniający zmiany wprowadzone Traktatem z Lizbony, Dz.U.2004.90.864/2.

do Migracji i Mobilności (GAMM). Jest to „koncepcja ustanawiająca ramy zewnętrznego wymiaru polityki migracyjnej i azylowej UE zgodnie z którymi prowadzona jest współpraca UE z państwami trzecimi w ww. zagadnieniach. GAMM złożony jest czterech filarów, które określają priorytetowe obszary dialogu i współpracy z kluczowymi z punktu widzenia migracji państwami trzecimi. Obszary tematyczne GAMM to:

- 1) migracja legalna i mobilność,
- 2) nieregularne migracje i przeciwdziałanie handlowi ludźmi,
- 3) promowanie ochrony międzynarodowej i poszerzanie zewnętrznego wymiaru polityki azylowej UE,
- 4) wzajemne oddziaływanie polityk migracyjnej i rozwojowej”⁶³.

Działania w ramach GAMM łączą współpracę na poziomie politycznym z wymiarem praktycznym. „Uważa, że największe znaczenie ma dbałość o ciągłą spójność między unijną polityką migracyjną i polityką na rzecz rozwoju, a zewnętrzną polityką imigracyjną i azylową. Zwłaszcza działania UE i państw członkowskich w państwach trzecich powinny niezmiennie opierać się przede wszystkim na zasadach solidarności i wspólnego rozwoju oraz być podejmowane z myślą o zwalczaniu przyczyn leżących u podstaw migracji i ubóstwa, ze szczególną dbałością o wykorzystanie zasobów wewnętrznych w tych krajach, a także o wsparcie rozwoju instytucjonalnego, poprawę zarządzania i wsparcie zasad państwa prawnego, które mają kluczowe znaczenie dla sprzyjania przemianie społecznej i gospodarczej”⁶⁴.

Europa w 2015 r. musiała odpowiedzieć na najpoważniejsze wyzwanie migracyjne XX wieku. „W obliczu wyzwań, jakie niósł za sobą napływ uchodźców do UE, podjęto szereg inicjatyw mających na celu rozwiązanie tego problemu. Wśród nich znalazły się między innymi przesiedlenia, relokacja i powroty nielegalnych przybyszów. W związku z narastającym kryzysem imigracyjnym w UE opracowano 10 - punktowy plan, będący odpowiedzią na pogłębiający się kryzys oraz przygotowano Europejski Program Przesiedleń i Europejski Program w zakresie Migracji. Ostatni z nich związany był z pomocą państwom najbardziej narażonym na napływ nielegalnych imigrantów szukających w UE schronienia, ale także z przesiedleniem ich z tych państw (Włoch, Grecji, a potem Węgier). W załączniku do tego dokumentu określono kryteria

---

⁶³ Polityka azylowa i migracyjna, Globalne podejście do migracji i mobilności GAMM, <https://www.gov.pl/web/mswia/polityka-azylowa-i-migracyjna>, (02.06.2022).

⁶⁴ Opinia Komitetu Regionów „Globalne podejście do kwestii migracji i mobilności”, (2012/C 277/02), Dz.U.UE C z dnia 13 września 2012 r.

podziału uchodźców między państwami członkowskimi oraz poinformowano o podjęciu działań na rzecz przyjęcia Europejskiego Programu Przesiedleń dla 20 000 osób”⁶⁵. Próby rozwiązania kryzysu imigracyjnego poprzez relokację spotkały się ze sprzeciwem państw Grupy Wyszehradzkiej, w tym również Polski, której „polityka skierowana została na zabezpieczenie granic i zapewnienie bezpieczeństwa, a nie na zagwarantowanie uchodźcom należytej ochrony czy integrację ze społeczeństwem”⁶⁶. W porównaniu do 2015 – 2016 r. ruchy migracyjne osłabły, ale „wyzwanie migracyjne odsłoniło słabości europejskiego systemu azylowego. Parlament próbował temu przeciwdziałać proponując zmiany w rozporządzeniu dublińskim określającym, które państwo UE jest odpowiedzialne za rozpatrzenie wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej. Ponieważ reforma wspólnej polityki azylowej utknęła w martwym punkcie, we wrześniu 2020 r. Komisja Europejska zaproponowała nowy pakt w sprawie migracji i azylu, który określa szybsze procedury w całym unijnym systemie azylowym i migracyjnym, obejmuje nowelizację rozporządzenia dublińskiego i daje państwom nowe możliwości na okazywanie solidarności. Parlament uczestniczy również w przyjęciu nowych środków, które umożliwiają skuteczniejsze zarządzanie migracją, dokładniejsze kontrole graniczne oraz stworzenie lepszego systemu zbierania i przechowywania informacji o osobach wkraczających na terytorium UE”⁶⁷.

Polityka azylowa Unii Europejskiej ma na swoim celu ma przyznawanie odpowiedniego statusu obywatelom spoza UE, którzy wymagają ochrony międzynarodowej w jednym z państw członkowskich. Definicję uchodźcy zawarto w art. 1 konwencji Genewskiej z 1951r.

„W rozumieniu niniejszej Konwencji termin „uchodźca” stosuje się do osoby, która:

- 1) była uważana za uchodźcę stosownie do Porozumień z dnia 12 maja 1926 r. i dnia 30 czerwca 1928 r. lub stosownie do Konwencji z dnia 28 października 1933 r. i dnia 10 lutego 1938 r., Protokołu z dnia 14 września 1939 r. lub też Konstytucji Międzynarodowej Organizacji do spraw Uchodźców. Decyzję o nieuznawaniu za uchodźcę podjęte przez Międzynarodową Organizację do spraw Uchodźców w okresie jej działalności nie stanowią przeszkody do przyznania statusu uchodźcy osobom, które spełniają warunki przewidziane w punkcie 2 niniejszego ustępu;

---

⁶⁵ A. Adamczyk, Kryzys migracyjny w Europie a polska polityka imigracyjna. „Przegląd politologiczny” 2016, nr 1, s.310.

⁶⁶ Ibidem, s. 315.

⁶⁷ Aktualności Parlament Europejski, Odpowiedź UE na wyzwanie migracji, <https://www.europarl.europa.eu/news/pl/headlines/society/20170629STO78629/odpowiedz-ue-na-wyzwanie-migracji>, (02.06.2022).

2) w rezultacie zdarzeń, jakie nastąpiły przed dniem 1 stycznia 1951 r., oraz na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych przebywa poza granicami państwa, którego jest obywatelem, i nie może lub nie chce z powodu tych obaw korzystać z ochrony tego państwa, albo która nie ma żadnego obywatelstwa i znajdując się na skutek podobnych zdarzeń, poza państwem swojego dawnego stałego zamieszkania nie może lub nie chce z powodu tych obaw powrócić do tego państwa. W przypadku osoby posiadającej więcej niż jedno obywatelstwo określenie „państwo jej obywatelstwa”, oznacza każde z państw, którego obywatelstwo ona posiada; fakt nieskorzystania, bez istotnej przyczyny wynikłej z uzasadnionej obawy, przez taką osobę z ochrony jednego z państw, którego jest ona obywatelem, nie stanowi podstawy do odmowy ochrony przez państwo, z którego ona pochodzi”⁶⁸.

Polityka azylowa cechuje się zasadą nieodsyłania osób do kraju, w którym istnieje ryzyko prześladowania, tortur, złego traktowania lub naruszania praw człowieka. Osoby ubiegające się o azyl to osoby, które przekroczyły granicę państwową w poszukiwaniu schronienia, ale ich wnioski o przyznanie statusu uchodźcy nie zostały jeszcze rozpatrzone.

„W Polsce istnieje kilka form ochrony międzynarodowej, którą cudzoziemiec uciekający z kraju pochodzenia przed wojną, prześladowaniami czy poważnymi naruszeniami praw człowieka może otrzymać. Formy te zmieniły się w czasie – zarówno jeśli chodzi o nazewnictwo, jak i przesłanki ich nadawania czy okres przewidzianej nimi ochrony. Wśród różnych form ochrony międzynarodowej można wyróżnić następujące:

- status uchodźcy,
- ochrona uzupełniająca,
- ochrona czasowa”⁶⁹.

Procedury decydowania o przyznaniu u statusu uchodźcy mogą trwać wiele lat. Państwa udzielające schronienia oferują różne rodzaje ochrony - od typowego pełnego statusu uchodźcy dla osób spełniających kryteria Konwencji z 1951 r., po ochronę tymczasową dla uchodźców wojennych i ochronę humanitarną dla osób, które co prawda nie zostały uznane za uchodźców, ale mogłyby znaleźć się w niebezpieczeństwie w razie powrotu do swojego kraju.

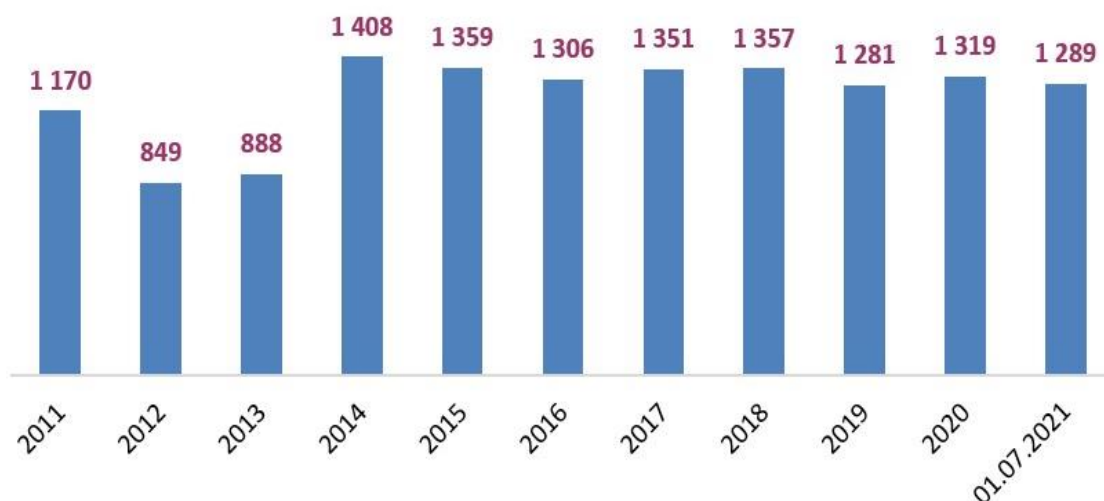
⁶⁸ Konwencja dotycząca statusu uchodźców, sporządzona w Genewie dnia 28 lipca 1951 r., (Dz.U. 1991 nr 119 poz. 515).

⁶⁹ E. Kacperska, M. Kacprzak, D. Kmieć, A. Król, K. Łukasiewicz, Migracje międzynarodowe w Europie, Trendy, problemy, wyzwania, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2019, s.141.

„W niektórych państwach europejskich odrzuca się 90% podań o azyl, a mimo to wielu odrzuconych aplikantów pozostaje na ich terenie. Nie mając jasnego statusu na gruncie prawa, funkcjonują oni na marginesie tych społeczeństw”⁷⁰.

W 2021 r. w I półroczu w Polsce status uchodźcy posiadało 1289 cudzoziemców. Podobny poziom utrzymują się od 2014 r. , co obrazuje poniższy wykres.

Wykres 4. Liczba osób, które posiadały status uchodźcy potwierdzający prawo pobytu na terytorium Polski w latach 2011 - I półroczu 2021 r.

Źródło: Ciekawe liczby.pl na podstawie Zestawień rocznych Urzędu do Spraw Cudzoziemców https://ciekaweliczby.pl/uchodzczy_2021/, (03.06.2022).

Wyjątkiem był 2022 r., gdzie od 24 lutego 2022 r., czyli dnia początku agresji Rosji, granicę polsko-ukraińską przekroczyło ponad 12,6 mln uchodźców z Ukrainy. Głównie to kobiety i dzieci.

W kwestii polityki azylowej utworzono Wspólny Europejski System Azylowy (CEAS - Common European Asylum System. Utworzenie CEAS miało na celu zagwarantowanie sprawiedliwego i równego traktowania osób, które ubiegają się o udzielenie ochrony międzynarodowej bez względu na państwo członkowskie UE. Pierwszy etap w latach 1999 - 2004 tego systemu miał na celu harmonizację ram prawnych obowiązujących w poszczególnych krajach na podstawie norm minimalnych.

⁷⁰ S. Castles, M. J. Miller, Migracje we współczesnym świecie, PWN, Warszawa 2011, s. 234 -235.

Nowe Rozporządzenie (UE) nr 604/2013 (rozporządzenie Dublin III) zastępujące rozporządzenie Rady (WE) nr 343/2003 (rozporządzenie Dublin II) ustanowiło kryteria i mechanizmy ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie azylu.

Program Haski na lata 2004 – 2009 miał za zadanie wzmocnienie wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości w UE. „W zakresie bezpieczeństwa Unii Europejskiej i jej Państw Członkowskich odnotowano nową pilną potrzebę, szczególnie w świetle ataków terrorystycznych w Stanach Zjednoczonych dnia 11 września 2001 r. oraz Madrycie dnia 11 marca 2004 r. Obywatele Europy słusznie oczekują, że Unia Europejska, gwarantując poszanowanie podstawowych wolności i praw, określi bardziej skuteczne wspólne podejście do problemów transgranicznych, takich jak nielegalna migracja, handel ludźmi i ich przemyt, terroryzm i przestępczość zorganizowana, jak również do zapobiegania im. Szczególnie w dziedzinie bezpieczeństwa, na znaczeniu zyskuje koordynacja wymiaru wewnętrznego i zewnętrznego oraz ich spójność, a także rośnie potrzeba jej kontynuacji i energicznego przeprowadzenia”⁷¹.

Celem drugiego etapu Wspólnego Europejskiego Systemu Azylowego (CEAS). w latach 2009 - 2013 było utworzenie wspólnej procedury azylowej oraz jednolitego statusu ochrony. Propozycje nowych aktów zostały uzupełnione inicjatywami dotyczącymi praktycznej współpracy, solidarności oraz zewnętrznego wymiaru azylu i migracji. „ W maju 2016 r. przyjęta została nowa dyrektywa w sprawie warunków wjazdu i pobytu obywateli państw trzecich w celu prowadzenia badań naukowych, odbywania studiów oraz udziału w szkoleniach, regulująca na poziomie europejskim warunki wjazdu i pobytu obywateli państw trzecich w celu prowadzenia badań naukowych, odbywania studiów, udziału w wymianie młodzieży szkolnej, szkoleniu za wynagrodzeniem i bez wynagrodzenia, wolontariacie lub pracy w charakterze au-pair. Ponadto, obecnie toczą się prace we właściwych gremiach Rady Unii Europejskiej oraz Parlamentu Europejskiego nad projektem nowej dyrektywy w sprawie warunków wjazdu i pobytu obywateli państw trzecich w celu podjęcia pracy w zawodzie wymagającym wysokich umiejętności (dyrektywa Blue Card).⁷²

---

⁷¹ Program Haski: wzmocnienie wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości w Unii Europejskiej, Dz. U Unii Europejskiej 3.3.2005/C/53/01 .

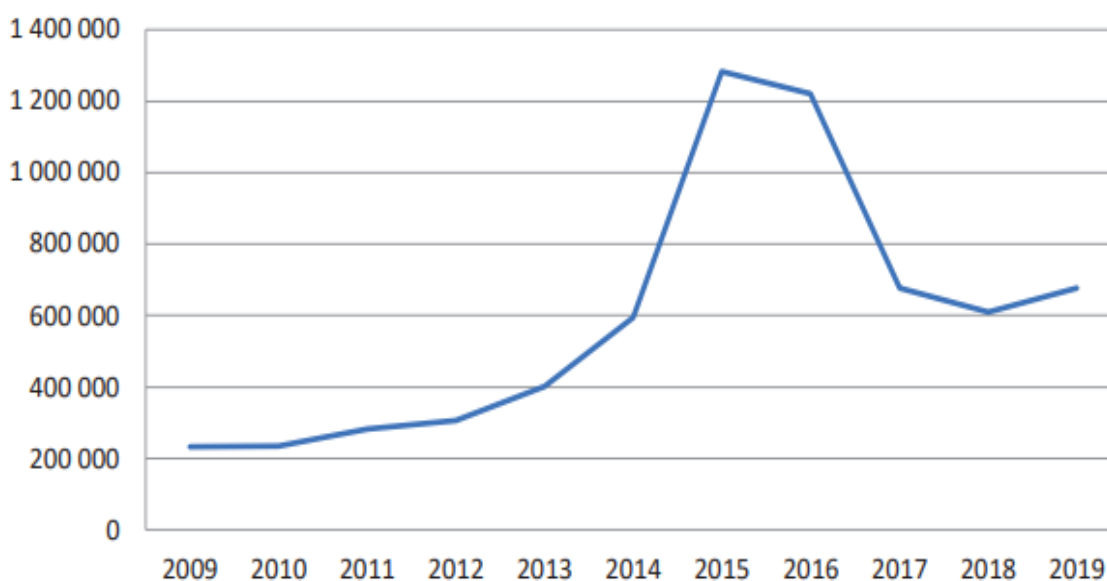
⁷² Współpraca w ramach UE. Polityka azylowa i migracyjna, <https://archiwum.mswia.gov.pl/pl/wspolpraca-miedzynarod/wspolpraca-w-ramach-ue/13061,Polityka-azylowa-i-migracyjna.html>, (05.06.2022).

W latach 2015 – 2016 liczba wniosków azylowych w UE była najwyższa, po czym zmalała.

W związku z kryzysem migracyjnym liczba wniosków azylowych w latach 2015 – 2016 zdecydowanie rosła. Unia Europejska nadal pracuje nad ustaleniem wspólnej polityki w dziedzinie azylu.

„W październiku 2020 r. Komisja Europejska przyjęła długo oczekiwany nowy pakt o migracji i azylu, stanowiący kontynuację reform polityki migracyjnej, zapoczątkowanych w odpowiedzi na kryzys migracyjny w latach 2015–2016. Na nowy pakt składa się szereg wniosków legislacyjnych, dotyczących takich zagadnień, jak kontrola graniczna, azyl, integracja, zarządzanie granicami, wzmocnienie sprawowania rządów na poziomie Unii, przyjęcie nowego mechanizmu solidarnościowego i opracowanie legalnych dróg migracji.”⁷³

Wykres 5. Liczba wniosków o azyl złożonych w państwach członkowskich UE w latach 2009 -2019.

Źródło: Polityka migracyjna i azylowa Unii Europejskiej w kontekście kryzysu migracyjnego A. Kałabunowska s.33.

Między 2020 a 2021 r. odnotowano 33,5 - procentowy wzrost. W 2021r. najczęściej wniosków o azyl złożyli Syryjczycy, Afgańczycy i Irakijczycy: ich wnioski łącznie to niemal 40% wszystkich wniosków złożonych w państwach członkowskich UE. Zwracają się o azyl przede wszystkim w Niemczech, Hiszpanii, we Włoszech i Austrii.

⁷³ K. Groszkowska, P. Kościelny, Nowy pakt o migracji i azylu, Biuro Analiz sejmowych, „Infos”2021, nr 4, (285) s. 1.

Na mocy Decyzji Rady WE/381/2008 z dnia 14 maja 2008 r. została powołana Europejska Sieć Migracyjna (ESM). Polityka migracyjna i azyłowa w Unii Europejskiej ma kilka obszarów. Są to procedury dotyczące legalnej migracji, politykę azyłową i działania mające ochronę zewnętrznych granic UE, a także współpracę z państwami trzecimi w celu zwalczania nieregularnej migracji.

Wypracowanie kompromisowego rozwiązania w polityce migracyjnej przez państwa członkowskie okazuje się wielkim wyzwaniem. „Kolejne szczyty unijne, między innymi z udziałem szefów państw i rządów, dążą do wypracowania konsensusu w sprawie uchodźców, jednakże kwestie dotyczące mechanizmu relokacyjnego i obowiązkowych kwot przyjmowania uchodźców budzą wśród niektórych państw członkowskich poważne zastrzeżenia. Polska konsekwentnie sprzeciwia się ustanawianiu stałych mechanizmów alokacji uchodźców czy imigrantów, jednocześnie popierając niesienie i finansowanie pomocy humanitarnej w miejscach objętych konfliktem zbrojnym i krajach z nimi sąsiadujących”⁷⁴. Do niedawna najbardziej tolerancyjną politykę migracyjną prowadziły państwa skandynawskie. „Wobec coraz większego strumienia imigrantów państwa te zaczęły jednak zaostrzać swoją politykę migracyjną. I tak, Szwecja i Dania wprowadziły nowe prawo migracyjne, które znacząco utrudnia przybywanie nowych imigrantów do tych państw, a ci, którzy przybyli, mają znaczące trudności z uzyskaniem azylu czy karty pobytu”⁷⁵. W krajach tych podobnie jak i w innych krajach UE wzrasta społeczny opór przed polityką „otwartych drzwi” dla imigrantów.

Europejski program migracji określa również dalsze etapy reformy wspólnego europejskiego systemu azyłowego, które zostały przedstawione w dwóch pakietach wniosków ustawodawczych w maju i lipcu 2016 r. i były omawiane przez Parlament i Radę przez całą kadencję zakończoną w maju 2019 r.

Polska musiała się zmierzyć z kryzysem migracyjnym w 2021 r. na granicy polsko - białoruskiej, gdy reżim Aleksandra Łukaszenki próbował destabilizować sytuację w Polsce, prowadząc instrumentalne działania kosztem imigrantów. Rząd Polski oskarżył Łukaszenkę o zorganizowane sprowadzanie uchodźców z regionów objętych kryzysem na zewnętrzną granicę UE. W maju zapowiedział, że wyśle masy migrantów i uchodźców do Polski, Litwy i Łotwy w odpowiedzi na sankcje UE wobec Mińska. Dwa kraje bałtyckie również kilka tygodni

---

⁷⁴ B. Mróz Wpływ zagrożeń migracyjnych..., op. cit., s.286.

⁷⁵ M. Sitek, Kryzys uchodźczy, a kryzys..., op. cit., s. 464.

temu ogłosiły stan wyjątkowy na swoich granicach z Białorusią. Po Litwie Polska również rozpoczęła budowę dwuipółmetrowego ogrodzenia z drutu kolczastego na swojej ponad 400-kilometrowej granicy z Białorusią. Według własnych oświadczeń służby ochrony granic uniemożliwiły w sierpniu kilka tysięcy przekroczeń. Na granicy polsko - białoruskiej aresztowano prawie tysiąc „nielegalnych imigrantów”.

Polityka migracyjna i azylowa jest niezwykle ważna i wymaga wielu działań planowych i skoordynowanych. „Przedstawiciele polskiej administracji uczestniczą w pracach grup roboczych Rady UE i komitetów Komisji Europejskiej. W grupach i komitetach przygotowywane są projekty aktów prawnych i dokumentów strategicznych Unii, także w odniesieniu do migracji. Corocznie aktualizowany dokument dotyczący polityki migracyjnej będzie uwzględniał zmiany wprowadzane do prawa i praktyki działania państwa w dziedzinie migracji. Z tego punktu widzenia szczególne znaczenie dla polityki migracyjnej kraju będzie miał nowy „Pakt na rzecz Migracji i Azylu”. Należy jednak pamiętać, że regulacje unijne nie obejmują całego obszaru współpracy międzynarodowej państw członkowskich w dziedzinie migracji, a dodatkowo niemal każde państwo posiada obszar problemów migracyjnych nieuregulowany regułami przyjętymi w ramach współpracy międzynarodowej (np. w odniesieniu do Polski: repatriacja, polityka wobec Polonii, itd.). Wiele rozwiązań przyjmowanych w ramach współpracy międzynarodowej ma także charakter wytycznych lub ogólnych ram, w których powinny mieścić się konkretne rozwiązania krajowe. Międzynarodowa polityka wobec migracji nie może więc zastąpić polityki krajowej”⁷⁶.

„Podstawę unijnego systemu azylowego stanowi rozporządzenie dublińskie, które określa państwo członkowskie UE odpowiedzialne za rozpatrzenie wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej. 6 listopada 2017 r., Parlament Europejski potwierdził mandat do międzyinstytucjonalnych negocjacji z rządami UE w sprawie reformy zasad dublińskich. Parlament przedstawił następujące sugestie dotyczące nowego rozporządzenia dublińskiego:

- Państwo, do którego w pierwszej kolejności dociera osoba ubiegająca się o azyl, nie będzie już automatycznie odpowiedzialne za rozpatrzenie wniosku o udzielenie azylu.
- Osoby ubiegające się o azyl, które mają „rzeczywisty związek” z konkretnym państwem UE, powinny zostać przekierowane do tego państwa.

---

⁷⁶ MSW i A., Polityka migracyjna Polski – diagnoza stanu wyjściowego, Departament Analiz i Polityki Migracyjnej MSWiA, Warszawa 2020, s.4.

- Z kolei rozpatrywaniem wniosków osób, w przypadku których taki związek nie istnieje, powinny zajmować się wszystkie państwa członkowskie według sprawiedliwego podziału. Kraje odmawiające uczestnictwa w przekazywaniu osób ubiegających się o azyl mogą stracić unijne dofinansowanie.
- Należy zwiększyć środki bezpieczeństwa, a z chwilą przybycia do UE wszystkie osoby ubiegające się o azyl powinny być rejestrowane wraz z kontrolą odcisków palców w odpowiednich bazach danych UE.
- Konieczne jest umocnienie przepisów dotyczących małoletnich i przyspieszenie procedury łączenia rodzin⁷⁷.

Jednym z najskuteczniejszych sposobów zapobiegania nielegalnej migracji i ważnym elementem polityki migracyjnej i azylowej jest system organizowania powrotów osób, nie mających prawa pobytu ani ochrony na terytorium RP i całej UE. Powroty obejmują dobrowolny lub przymusowy wyjazd obywatela państwa trzeciego do kraju jego pochodzenia, państwa tranzytu lub innego państwa trzeciego, do którego zdecydował się powrócić i przez które został przyjęty.

Na podstawie podejmowanych działań kontrolno – weryfikacyjnych wobec cudzoziemców przez Straż Graniczną w 2019 r. „organy SG wydały wobec 29 408 cudzoziemców decyzje o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu (o 0,4% mniej niż w roku poprzednim). 75% tych decyzji zostało wydanych obywatelom Ukrainy, po 5% obywatelom Gruzji i Republiki Białorusi.

W 2019 r. 19 173 cudzoziemców (tj. 65,2%) otrzymało decyzje o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu w przejściu granicznym przy wyjeździe z terytorium RP, natomiast 10 235 cudzoziemców (tj.34,8%) taką decyzję otrzymało w wyniku działań SG realizowanych na terytorium RP.”⁷⁸.

Polityka migracyjna Polski na lata 2021-2022 ma na celu spójny system zarządzania migracjami, który ma na celu przede wszystkim bezpieczeństwo wewnętrzne i porządek publiczny.

---

⁷⁷Unijna polityka azylowa: reforma systemu dublińskiego, <https://www.europarl.europa.eu/news/pl/headlines/world/20180615STO05927/unijna-polityka-azylowa-reforma-systemu-dublińskiego>, (06.06.2022).

⁷⁸ MSW i A , Polityka migracyjna Polski...,op. cit., s.33.

2.4. Rola i zadania Straży Granicznej na przykładzie wybranego kraju Unii Europejskiej - Finlandia

Finlandia jest najbardziej wysuniętym na północ państwem Unii Europejskiej, do której należy od 1 stycznia 1995 r. Jest członkiem strefy Schengen od 25 marca 2001 r.

Długość granic lądowych Finlandii to 2628 km, w tym:

- 1313 km z Rosją,
- 586 km ze Szwecją,
- 729 km z Norwegią.

Mapa 1. Finlandia – granice.

Źródło: Finlandia [http://www.geozeta.pl/artykuly,Europa,276,\(06.06.2022\)](http://www.geozeta.pl/artykuly,Europa,276,(06.06.2022)).

Pomiędzy Finlandią przebiega także granica morska z Estonią, która jest granicą wewnętrzną Unii Europejskiej, która to przystąpiła do unijnych struktur w 2004 r.

Republika Fińska jest państwem powstałym w 1917 r. po odłączeniu od Rosji.

„Finlandia jest krajem nordyckim, położonym pomiędzy wschodem, a zachodem. Finlandia graniczy ze Szwecją (długość granicy lądowej 614 km), z Norwegią(7361km) oraz Rosją (1340km). Długość linii brzegowej Finlandii wynosi 4600 km. Kraj ten rozciąga się na 1157 km z południa na północ oraz na 542km ze wschodu na zachód.”⁷⁹

Szwecja granicząca z Finlandią także jest członkiem Unii Europejskiej od 1995 r. Do strefy Schengen przystąpiła w tym samym czasie co Finlandia.

Inny status posiada Norwegia, która nie jest członkiem Unii Europejskiej. „Brak członkostwa w UE nie oznacza jednak, że Norwegia nie współpracuje z krajami UE. Pamiętajmy, że Norwegia jest członkiem Europejskiego Obszaru Gospodarczego, a więc jest objęta układem o wolnym handlu. Strefa Schengen obejmuje również Norwegię już od 2001 r.”⁸⁰. Norwegia jest zobowiązana do przestrzegania przepisów unijnych, co oznacza, że większość przepisów ich przepisów jest akceptowana w tym kraju.

Inaczej sytuacja przedstawia się w przypadku granicy fińsko – rosyjskiej. Jest to granica zewnętrzna Unii Europejskiej, w związku z czym mierzy się z problemem nielegalnego przekraczania granicy. Na granicy obu tych państw znajduje się strefa graniczna. Szerokość tej strefy wynosi około 3 km na lądzie i nie więcej niż 4 km na morzu. Przejścia graniczne pomiędzy Rosją, a Finlandia są kontrolowane i patrolowane przez Fińską Straż Graniczną (Rajavartiolaitos). „21 marca 1919 r., po uzyskaniu przez Finlandię niepodległości, rząd przyjął decyzję nakazującą ochronę granicy wojskowo zorganizowanym siłom Straży Granicznej podlegającym Ministerstwu Spraw Wewnętrznych. Po ostatnich wojnach fińska Straż Graniczna rozwinęła się do obecnej formy, kiedy to dołączono do niej Straż Przybrzeżną, a także rozpoczęto zapewnianie bezpieczeństwa na zachodniej i północnej granicy Finlandii. Straż Graniczna stale rozwija swój skład zgodnie z zadaniami i środowiskiem”⁸¹.

Wspomniana Straż Przybrzeżna Zatoki Fińskiej odpowiada za bezpieczeństwo granicznej morskiej. Siedziba tej jednostki znajduje się w Rajatalo w Helsinkach. Jej bogato wyposażona flota

---

⁷⁹ Finlandia https://www.wigry.org.pl/efw/part_fin_pl.htm , (07.06.2022).

⁸⁰ Czy Norwegia jest w UE, Rynek nordycki, <https://ryneknordycki.pl/czy-norwegia-jest-w-ue/>,(07.06.2022).

⁸¹ Historia fińskiej straży granicznej, <https://raja.fi//rajavartiolaitoksen-historia>, (07.06.2022).

zapewnia całodobowe operacje o każdej porze roku ma ona do dyspozycji psy, które są przyuczone do poszukiwania osób i dokumentów. Zajęcia z psami są jednym z zadań statutowych Straży Granicznej w Finlandii.

Straż Graniczna Finlandii działa na lądzie, w powietrzu i na morzu. Długość linii brzegowej Finlandii wynosi 1126 km bez wysp, a z uwzględnieniem wysp ponad 4500 km. „Na granicy lądowej kontrola graniczna odbywa się poprzez patrolowanie tradycyjnie pieszo lub na nartach, a także poprzez patrzenie na granicę i w jej pobliżu. W patrolu wykorzystane zostają również śmigłowce i samoloty z Eskadry Gwardii, a także pojazdy terenowe, skutery śnieżne i łodzie. Psy graniczne przeszkolone w wykrywaniu śladów są wykorzystywane do monitorowania. Stosowane są również systemy kontroli technicznej”⁸².

Główne zadania jakie stawia sobie fińska Straż Graniczna to bezpieczeństwo granic, ratownictwo morskie, zapobieganie szkodom w środowisku i gotowość obronna.

„Na początku 1992 r. w Straży Granicznej utworzono narodowy oddział awaryjny, który miał przygotować się na zagrożenia związane z rozpadem Związku Radzieckiego. Operacje zmieniły się znacząco od czasu powołania, a w tej chwili zespoły gotowości Straży Granicznej działają w Straży Granicznej Południowo - Wschodniej Finlandii i Straży Przybrzeżnej Zatoki Fińskiej. Zespoły gotowości są wyposażone i przygotowane do działania w Najbardziej Wymagających Zadaniach Ochrony Granicy Straży Granicznej na terenie całego kraju. Ponadto zespoły są przygotowane do wspierania policji w szczególnych sytuacjach bezpieczeństwa wewnętrznego, jeśli zajdzie taka potrzeba. We wszystkich sytuacjach zespoły gotowości działają pod dowództwem lokalnego pola lub zarządzania sytuacją”⁸³.

W Finlandii można przekroczyć granicę przez „przejścia graniczne :

- Międzynarodowe przejścia graniczne na granicy lądowej między Finlandią a Rosją to (z północy na południe) Rajajooseppi, Salla, Kuusamo, Vartius, Niirala, Imatra, Nuijamaa, Vainikkala i Vaalimaa.
- Na granicy lądowej między Finlandią a Rosją znajdują się tymczasowe przejścia graniczne w Inari (Liekka) i Parikkala.

---

⁸² Raja Rajavartioliitos, <https://raja.fi/rajojen-valvonta>,(07.06.2022).

⁸³ Ibidem, (07.06.2022).

- Międzynarodowymi przejściami granicznymi dla rekreacyjnych jednostek pływających są stacje straży przybrzeżnej Haapasaari, Helsinki, Hanko i Wyspy Alandzkie, Santio oraz port Nuijamaa.
- Lotniska i większość portów są również międzynarodowymi przejściami granicznymi. Największym z nich jest lotnisko w Helsinkach, które obsługuje większość międzynarodowego ruchu lotniczego w Finlandii przez cały rok”⁸⁴.

Zasady rekrutacji do fińskiej Straży Granicznej obowiązują od 2012 r. „Przesłanką warunkującą konieczność ustanowienia nowych kryteriów naboru była w szczególności obligatoryjność pozyskania do służby większej liczby kobiet – głównie z przeznaczeniem do realizacji zadań w portach lotniczych przy odprawie granicznej podróżnych przekraczających granicę państwową. Dodatkowo celem ustanowienia nowych reguł naboru do służby miało być zwiększenie liczby funkcjonariuszy, a tym samym możliwości rozpoznania granicznego, w szczególności w środkowej części terytorium Finlandii”⁸⁵.

W ubiegłym roku służbę w fińskiej armii oraz w oddziałach Straży Granicznej po raz pierwszy w historii łącznie odbyło ponad tysiąc kobiet – przekazano w komunikacie dowództwa sił zbrojnych. Kobiety mogą zgłaszać się dobrowolnie, a jak podano, w 2022 r. służbę wojskową ukończyło ich 1040. Na początku 2022 r. podania o przyjęcie do służby złożyło blisko 1,6 tys. kobiet. Faktycznie rozpoczęło ją 1211, a ukończyło 1040 kobiet.

Do fińskiej Straży Granicznej (FSG) przyjmowani są przede wszystkim absolwenci studiów wyższych w wieku 25 do 30 lat. Zawód ten jest postrzegany bardzo pozytywnie i cieszy się dużym prestiżem w społeczeństwie. Osoby które nie posiadają wyższego wykształcenia również mogą zostać funkcjonariuszami Straży Granicznej po odpowiednim przeszkoleniu. Przeszkolenie to jest ukierunkowane na jeden z czterech modułów w którym przyszły funkcjonariusz realizował będzie zadania czyli: granica lądowa, granica morska, przejścia lotnicze, dywizjony lotnicze.

„Fińska Straż Graniczna zajmuje się realizacją zadań związanych z ochroną granicy, ale w razie konieczności nie unika przenikania się kompetencjami z policją i służbą celną. W zasadzie można by odnieść wrażenie, że wszystkie trzy formacje funkcjonują jak zespół naczyń połączonych, co również przekłada się na organizację wspólnych szkoleń, w których uczestniczą przedstawiciele wszystkich wyżej wspomnianych formacji, czy też posiadanie wspólnych

⁸⁴Raja Rajavartiolaitos, <https://raja.fi/en//guidelines-for-travellers-at-border-crossings>, (08.06.2022).

⁸⁵A. Soliwoda, System rekrutacji do służby funkcjonariuszy fińskiej oraz polskiej Straży Granicznej, „Biuletyn problemy ochrony granic” 2012, nr 51, s.29.

systemów informatycznych. Pozwala to na przejmowanie uprawnień do odprawy osób przez np. funkcjonariusza służby celnej lub odwrotnie, funkcjonariuszowi SG na kontrolę celną pod nieobecność celnika⁸⁶. Współpraca Straży Granicznej z Policją z celnikami, a także z wojskiem to „realna codzienna służba. Funkcjonariusz każdej z wymienionych służb na swoich stanowiskach dowodzenia na monitorach komputerów widzi aktualne umiejscowienie patroli policyjnych, służb celnych, patroli funkcjonariuszy Straży Granicznej”⁸⁷.

Ponadto reforma Straży Granicznej z 2005 r. znacznie rozszerzyła rolę funkcjonariuszy o czynności dochodzeniowo - śledcze.

Zadania Straży Granicznej są pełnione przez 9 jednostek. „Są to:

- Komenda Główna Straży Granicznej (która służy również jako Wydział Straży Granicznej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych),
- Straż Graniczna Południowo -Wschodniej Finlandii,
- Północnej Karelii,
- Kainuu ,
- Laponii,
- Straż Przybrzeżna Zatoki Fińskiej,
- Finlandii Zachodniej,
- Eskadra Lotnicza Straży Granicznej,
- oraz Szkoła Straży Granicznej i Przybrzeżnej”⁸⁸.

„W fińskiej Straży Granicznej służy 2875 funkcjonariuszy, którzy ochraniają 3940 - kilometrowy odcinek granicy państwowej na lądzie i morzu, w tym 1340 km lądowego odcinka granicy zewnętrznej z Federacją Rosyjską. Za ochronę granicy fińsko - rosyjskiej odpowiedzialne są 4 oddziały:

- Southeast Finland Border Guard District,
- North Karelia BGD,
- Kainuu BGD

---

⁸⁶ J. Ciunel, Elementy wiedzy kryminalistycznej w funkcjonowaniu i szkoleniu polskiej i fińskiej Straży Granicznej, „Biuletyn Problemy ochrony granic” 2012, nr 51, s.49.

⁸⁷ D. Podbielski, Szkolenie podstaw z zakresu procedur związanych z zatrzymaniem osoby, przeszukaniem i innych czynności procesowych w polskiej i fińskiej straży granicznej, „Biuletyn Problemy ochrony granic” 2012, nr 51, s.53.

⁸⁸ Raja Rajavartiolaitos, https://raja.fi//rajavartiolaitoksen_johto-ja-organisaatio , (08.06.2022).

- Lapland BGD,

w których w ramach trzeciego szczebla zarządzania funkcjonują graniczne jednostki organizacyjne. Struktura poszczególnych jednostek cechuje się sporą elastycznością, minimalną obsadą kadrową komórek sztabowo-technicznych oraz priorytetem koncentracji sił i środków na pierwszej linii. W zależności od skali zagrożeń i specyfiki ww. oddziałów graniczne jednostki funkcjonują w formie odrębnych organizacyjnie przejść granicznych lub strażnic, a także jako placówki odpowiedzialne jednocześnie za kontrolę ruchu granicznego i ochronę „zielonej” granicy”⁸⁹.

„Szerokie wykorzystanie analizy ryzyka oraz globalnych siatek połączeń lotniczych pozwala osiągać wysoki poziom profilowania potencjalnych nielegalnych migrantów w toku odprawy granicznej”⁹⁰. „Fińska Straż Graniczna wykonuje swoje obowiązki w obszarze odpowiedzialności fińskiego morskiego pogotowia ratunkowego. Granice obszaru odpowiedzialności zostały uzgodnione w drodze umów o współpracy z krajami sąsiadującymi. Obszar odpowiedzialności za morskie działania ratownicze rozciąga się daleko na międzynarodowy obszar morski, tak że każdy zakątek Morza Bałtyckiego wchodzi w zakres odpowiedzialności państwa”⁹¹.

Straż Graniczna współpracuje w ramach bezpieczeństwa z innymi sąsiednimi krajami.

„Współpraca z władzami krajów sąsiadujących z Finlandią pomaga utrzymać stabilność na obszarach przygranicznych i morskich, zapobiegać nielegalnej imigracji do Finlandii i innej przestępczości transgranicznej, utrzymywać świadomość sytuacyjną, zapewniać sprawne przekraczanie granic i utrzymywać gotowość do współpracy w razie wypadków morskich. Wyznaczeni delegaci graniczni zajmują się sprawami związanymi z granicami z rosyjską Strażą Graniczną. Fińska Straż Graniczna współpracuje również z władzami Estonii, Szwecji i Norwegii. Współpraca regionalna na Morzu Bałtyckim i w regionie arktycznym to kluczowe aspekty wielostronnej współpracy w zakresie bezpieczeństwa na granicach i morzu”⁹².

Fińska Straż Graniczna ma także w zakresie swoich obowiązków zapobieganie i walkę ze szkodami w środowisku naturalnym „Straż Graniczna ma na celu zapobieganie celowym zrzutom

---

⁸⁹ M. Bieniek, Organizacja ochrony lądowego odcinka granicy państwowej z federacją rosyjską stosowanej w polskiej i fińskiej Straży Granicznej, „Biuletyn problemy ochrony granic” 2012 nr 51, s.67.

⁹⁰ M. Małek Wizyta w Akademii Ochrony Granic i Wybrzeża w Espoo w Finlandii, „Biuletyn problemy ochrony granic” 2012, nr 51, s.18.

⁹¹ Raja Rajavartiola, <https://raja.fi/meripelastus> (z 08.06.2022).

⁹² Raja Rajavartiola, <https://raja.fi/en/frontpage> (08.06.2022).

oleju ze statków poprzez nadzór. Finlandia odpowiada za nadzór w swoim obszarze odpowiedzialnym za reagowanie na wycieki ropy, czyli od granicy naszej wyłącznej strefy ekonomicznej do brzegu. Monitorowanie przeprowadza się przede wszystkim na dwóch samolotach dozoru Dornier 228. Maszyny są używane jednocześnie do kontroli granicznej i kontroli środowiska. Samoloty są wyposażone w sprzęt do nadzoru, który pozwala załozce samolotu tworzyć w czasie rzeczywistym obrazy naszego obszaru morskiego i wszelkich obcych materiałów na morzu. Monitorowanie zostanie dodatkowo wzmocnione przez usługę monitorowania ropy Clean Sea Net Europejskiej Agencji Bezpieczeństwa Morskiego (EMSA).⁹³ Jednak do głównych zadań fińskiej Straży Granicznej należy przeciwdziałanie nielegalnej migracji. Zadanie to formacja ta realizuje przede wszystkim w toku kontroli granicznej w poszczególnych przejściach bądź podczas czynności podejmowanych w bezpośredniej styczności z linią granicy państwowej. W zapobieganiu przestępczości fińska straż graniczna skupia się przede wszystkim na wywiadzie dotyczącym cyberprzestępczości. Celem profilaktyki przestępczości jest wykrywanie, zapobieganie i prowadzenie dochodzeń w sprawie przestępstw związanych z nielegalnym wjazdem, przemytem i handlem ludźmi i organizacją nielegalnej imigracji.

Skala nielegalnych przekroczeń na granicy fińsko - rosyjskiej do 2015 r. była niewielka. Duży wpływ miał tu „poziom technicznego zabezpieczenia granicy. FSG wykorzystuje w tym zakresie kamery dzienne i termowizyjne (ok. 900), sensory (ok. 1000) oraz wieże obserwacyjne. Pozwala to na techniczne zabezpieczenie ok. 200-km odcinka lądowej granicy z Federacją Rosyjską (50 najbardziej zagrożonych odcinków). Otrzymany obraz przetwarzany jest przez 4 centra nadzoru, które ulokowane są w wytypowanych placówkach”⁹⁴.

„Kryzys migracyjny w Finlandii rozpoczął się we wrześniu 2015 roku, gdy granicę fińsko-szwedzką w regionie Laponia zaczęło przekraczać kilkuset migrantów dziennie. Równolegle odnotowano wzrost liczby migrantów na dwóch fińsko-rosyjskich przejściach granicznych między regionem Laponia a obwodem murmańskim. Finlandia jest państwem docelowym dla migrantów ze względu na wysokość świadczeń socjalnych i relatywnie krótką procedurę azylową. Większość wnioskujących o azyl na północno - wschodniej granicy Finlandii nie uciekała bezpośrednio z terenów objętych konfliktami i przebywała w Rosji od dłuższego czasu. Do eskalacji kryzysu na

---

⁹³ Raja Rajavartiolaitos, <https://raja.fi/ymparistovahinkojen-valvonta-ja-ennaltaehkaisy>, (09.06.2022).

⁹⁴ M. Bieniek, Organizacja ochrony lądowego..., op. cit., s.68.

granicy Finlandii z Rosją doszło w styczniu i lutym 2016 roku, po tym jak Norwegia (mająca na północy 195-kilometrową granicę z Rosją z jednym przejściem granicznym) przestała rozpatrywać wnioski azylowe części migrantów, posiadających dokumenty poświadczające ich legalny pobyt na terytorium Rosji. Napływ migrantów do Finlandii nie był notowany na przejściach w środkowej i południowej części granicy fińsko-rosyjskiej (ogółem ponad 1300 km) – prawdopodobnie ze względu na ich znaczenie gospodarcze dla Rosji (tranzyt, turystyka)”⁹⁵.

Obecnie Finlandia planuje zabezpieczenie swoich granic z Rosją za pomocą budowy barier, gdyż obawia się że Rosja mogłaby podobnie jak Białoruś w stosunku do Polski wysłać azylantów na niechronioną granicę.

W związku z napaścią Rosji na Ukrainę „według fińskiej Straży Granicznej niemal wszyscy Rosjanie, którzy jesienią 2022 roku przybyli do Finlandii, w związku z ogłoszeniem w Rosji powszechnej mobilizacji, nie powrócili do ojczyzny w przewidzianych terminach. Nielegalny pobyt w unijnej strefie Schengen próbują zatuszować, podrabiając stemple paszportowe”⁹⁶.

W związku z powyższym oraz celem zwiększenia stabilizacji bezpieczeństwa państwa w dniu 4 kwietnia 2023 r. Finlandia przystąpiła do NATO. Nie mniej jednak może to również powodować prowokacyjne działania ze strony Rosji.

---

⁹⁵ P. Szymański, P. Żochowski, W. Rodkiewicz, Wymuszanie współpracy: fińsko-rosyjski kryzys migracyjny, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2016-04-06/wymuszanie-wspolpracy-finsko-rosyjski-kryzys-migracyjny>, (10.06.2022).

⁹⁶Rosjanie-falszują-paszporty-by-przedłużyć-pobyt-w-strefie-schengen, www.msn.com/pl-pl/wiadomosci/polska/finska-straż-graniczna-rosjanie-falszują-paszporty-by-przedłużyć-pobyt-w-strefie-schengen/, (29.11.2022).

Rozdział III

ASPEKTY KRYMINOLOGICZNE NIELEGALNEJ MIGRACJI

3.1. Przyczyny i uwarunkowania nielegalnej migracji

Podstawowym zadaniem państwa jest zapewnienie bezpieczeństwa. Pojęcie to jest różnorodne i dotyka wielu dyscyplin. „W literaturze termin „*bezpieczeństwo*” jest definiowany między innymi jako zdolność do kreatywnej aktywności podmiotu. To holistyczna i dynamiczna sytuacja obiektywna, cechująca się brakiem zagrożeń, która jest subiektywnie odbierana przez jednostki lub grupy społeczne”⁹⁷. Bezpieczeństwo jest naczelną potrzebą człowieka, grup społecznych i narodu zamieszkującego dane terytorium. „Bezpieczeństwo narodowe jest często utożsamiane z bezpieczeństwem państwa, ponieważ wywodzi się z egzystencjalnych potrzeb ludzkich społeczności zorganizowanych w państwie. Zapewnienie bezpieczeństwa narodowego jest głównym zadaniem polityki i strategii, zgodnie z racją stanu. W tradycyjnym rozumieniu kładzie się nacisk na zagrożenia zewnętrzne, jednak bezpieczeństwo narodowe, zgodnie z definicją, ma również chronić wewnętrzne wartości każdego społeczeństwa, narodu i państwa”⁹⁸. Nasilające się zjawisko masowej nielegalnej migracji z m.in. państw północnej Afryki i Bliskiego Wschodu do krajów Europy Środkowej i jego konsekwencje stanowią poważne wyzwanie dla państw Unii Europejskiej, w tym dla Polski. „Terytorium państwa, które zgodnie z prawem międzynarodowym jest przestrzenią na jakiej obowiązuje władza suwerenna określonego państwa, umożliwia utrzymanie stosunków z innymi państwami. Terytorium państwowe jest wyznaczone granicami państwowymi, które jednocześnie określają zasięg suwerenności władzy danego państwa. Z suwerenności państwa wynika uprawnienie do decydowania kto i na jakich warunkach może wjechać na jego terytorium. Ochrona granicy państwowej należy do wyłącznych kompetencji państwa”⁹⁹. Migranci, którzy w sposób niekontrolowany dostają się do strefy Schengen, obszaru bez granic wewnętrznych, po którym można swobodnie się przemieszczać – stanowią jedno z poważniejszych zagrożeń dla stabilności i bezpieczeństwa obszaru europejskiego.

---

⁹⁷ L. F. Korzeniowski, *Podstawy nauk o bezpieczeństwie*, Difin, Warszawa 2012, s. 7.

⁹⁸ W. Pokruszyński, *Współczesne bezpieczeństwo narodowe*, „Kultura i polityka – zeszyty naukowe Wyższej Szkoły Gospodarki Euroregionalnej” 2009, nr 5, s.180.

⁹⁹ M. Perkowska, *Nielegalne przekroczenie granicy jako forma nielegalnej migracji*, [w:] *Granice wewnętrzne i zewnętrzne Unii Europejskiej. Pomiędzy otwartością i izolacją*, red. M. Musiał – Karg, J. Jańczak, Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, Poznań 2017, s.61.

Przyczyn zjawiska nielegalnej migracji należy upatrywać w przyczynach ekonomicznych i pozaekonomicznych. Migracje przebiegają najczęściej z krajów o niższym poziomie życia do krajów o wyższym poziomie, często więc w związku z tym kraje, które są obiektem dużego zainteresowania migrantów ograniczają skalę imigracji lub sterują nią selektywnie. Do najważniejszych powodów migracji wymienia się powody ekonomiczne lub powody polityczne – walkę z terroryzmem, ksenofobią, rasizmem, walkę z handlem ludźmi, chęć dołączenia do krewnych.

Problemy ekonomiczne w państwie migranta powodują, że mimo zagrożeń sytuacja materialna migrantów w nowym nielegalnym miejscu zamieszkania jest lepsza. „Do najważniejszych ekonomicznych przyczyn migracji np. z państw Afryki należą:

- brak możliwości zatrudnienia w kraju pochodzenia z powodu braku miejsc pracy,
- brak kwalifikacji zawodowych wobec ofert zatrudnienia,
- niskie płace, złe warunki pracy,
- chęć podniesienia standardu życia własnego i rodzin pozostawionych w krajach rodzimych,
- rosnące aspiracje, podsycane przez osoby, które już udały się na emigrację i uważają ten krok za właściwe posunięcie (ważna jest tu rola mediów społecznościowych) oraz przez osoby czerpiące profity z nielegalnej działalności przemytniczej,
- chęć skorzystania ze spodziewanych świadczeń socjalnych w Unii Europejskiej, które są wyższe niż płace nawet w lepiej opłacanych sektorach wielu państw pochodzenia imigrantów”¹⁰⁰.

Tak więc głównym celem spośród czynników ekonomicznych jest chęć poprawy sytuacji materialnej migrującego. Rozwinięta Europa jest alternatywą dla bardziej zacofanej Afryki czy Azji. „Dysproporcje ekonomiczne dzisiejszego świata są ogromne, nie powinien dziwić więc fakt, że zamożniejsza część globu jest niezwykle atrakcyjna, szczególnie dla osób, które w swoich krajach nie mają żadnych perspektyw na znalezienie stałej pracy, pozwalającej na godne utrzymanie. Dlatego coraz więcej z nich próbuje szukać jej w większych aglomeracjach, a gdy to nie przynosi żadnego efektu, decydują się na emigrację”¹⁰¹. Migranci w krajach Unii Europejskiej

---

¹⁰⁰ Europa cztery lata od wybuchu kryzysu migracyjnego, <https://nowakonfederacja.pl/raport/polska-w-europejskim-kryzysie-migracyjnym/1-europa-cztery-lata-od-wybuchu-kryzysu-migracyjnego/1-5-pozostale-ekonomiczne-przyczyny-naplywu-imigrantow/>, (30.11.2022).

¹⁰¹ P. Lubiewski, Nielegalna migracja. Zagrożenie..., op. cit., s. 31.

bardzo rzadko decydują się do powrotu do swojego kraju. „Nielegalni migranci przebywający na terytorium UE relatywnie rzadko decydują się na powrót do państwa pochodzenia. Fakt ten należy wiązać nie tylko z polepszeniem ich sytuacji materialnej, lecz także z większą stabilizacją socjalną oraz wolnością od zagrożeń dla elementarnych praw człowieka (związanych z eskalacją przemocy lokalnej, klęskami żywiołowymi czy niedożywieniem), nieuregulowany status prawny oraz brak dostępu do niektórych świadczeń nie zawsze odgrywają zatem rolę kluczowych czynników oddziałujących na poziom bezpieczeństwa i stabilizacji cudzoziemców. Kluczową przyczyną doświadczanych przez migrantów problemów okazują się jednak ich niepewna sytuacja prawna oraz związany z tym brak poczucia stabilności. Obawa przed deportacją do kraju pochodzenia stanowi czynnik ograniczający integrację migrantów z członkami społeczności lokalnych oraz w znaczącym stopniu wpływający na dyskryminację migrantów w miejscu pracy”¹⁰². Stają się oni dyskryminowani przez pracodawców. Nielegalny pobyt utrudnia też migrantom dostęp do świadczeń opieki społecznej, a także do usług zdrowotnych. W kilku krajach UE nielegalni migranci nie mają bezpłatnego dostępu do usług medycznych nawet w nagłych przypadkach.

Przedostanie się nielegalnie migrantów do kraju celowego odbywa się w różny sposób, często poza przejściami granicznymi, posługując się nielegalnymi dokumentami, czy przy pomocy przemytników. W każdym zamożnym kraju przebywają nielegalni migranci podejmujący nielegalną pracę. „W Europie już od dłuższego czasu trwa dyskusja nad problemem nielegalnej imigracji i pracy „na czarno”. Z jednej strony dzieje się tak ze względu na nagłośnienie problemu przez związki zawodowe, organizacje działające na rzecz praw człowieka, kościoły oraz opinię publiczną. Z drugiej, parlamenty i rządy krajów członkowskich Unii starają się dopracować własną politykę w odniesieniu do legalnej migracji, i nie chcą, aby ich wysiłek na rzecz uregulowania polityki migracyjnej został zniweczony przez nasilenie się nielegalnej imigracji. Wzrost nielegalnej imigracji można wyjaśnić na dwa sposoby. Pierwszy zwraca uwagę na jej aspekt prawny. Jeśli możliwości legalnej imigracji są ograniczone, nasila się imigracja nielegalna. Drugą przyczyną jej wzrostu jest zapotrzebowanie na nielegalnych, pracujących na czarno, a przez to bardzo tanich pracowników. Nielegalni imigranci przynoszą konkretne korzyści ekonomiczne dla zatrudniających, ale również dla całej gospodarki. Napływ nielegalnych imigrantów do UE trwa nadal, najwięcej problemów mają kraje Europy Południowej - Włochy i Hiszpania”¹⁰³.

---

¹⁰² B. Termiński, Migracje ekonomiczne w prawie i współpracy międzynarodowej. Wybrane aspekty instytucjonalno - prawne, CeDeWu, Warszawa 2016, s.87.

¹⁰³ J. Balicki, Imigranci i uchodźcy w Unii ... ,op. cit., s. 124.

Poza przyczynami ekonomicznymi przyczyny pozaekonomiczne często bywają powodem nielegalnych migracji. Klasycznym tego przykładem jest opuszczenie kraju dotkniętego zbrojnym konfliktem „Przyczyną pozaekonomiczną będzie również chęć uniknięcia prześladowania w kraju pochodzenia – czy to z uwagi na wyznanie, przynależność do mniejszości etnicznej, czy opozycji politycznej. Prześladowania te mogą przybierać różny charakter, jednak każdy z nich zmusza obywatela danego kraju do jego opuszczenia. Dążenie do dołączenia do małżonka, członka rodziny lub bliskiej osoby przebywającej w kraju docelowym, legalnie bądź nielegalnie, to kolejna przyczyna pozaekonomiczna. Często zdarza się, że gdy już jeden z członków danej rodziny znajduje się w którymś z państw członkowskich Unii Europejskiej, reszta rodziny chce do niego dołączyć. Bywa, że dane osoby nie widzą się kilka, kilkanaście lat, czasem nawet całe życie. Ludzie podejmują decyzję o nielegalnej emigracji również z powodu katastrof naturalnych takich, jak trzęsienia ziemi, trąby powietrzne, tsunami, powodzie, susze, osuwiska ziemi, wybuchy wulkanów, wysokie opady śniegu, deszczu oraz skrajne temperatury powietrza, utrzymujące się przez dłuższy czas”¹⁰⁴.

W wielu przypadkach decyzja o nielegalnej migracji nie jest wolnym wyborem, lecz stanowi przymus związany z drastycznym obniżeniem podstawowych kategorii bezpieczeństwa indywidualnego i ekonomicznego poniżej poziomu umożliwiającego realizację egzystencjalnych potrzeb (...) charakterystyczne dla wielu państw totalitarnych ograniczone możliwości opuszczania kraju pobytu samo w sobie uznać należy za pogwałcenie fundamentalnych norm międzynarodowej ochrony praw człowieka”¹⁰⁵.

Cudzoziemcy zmuszeni przez osoby trzecie do nieuregulowanego przekroczenia granicy stanowią osobną kategorię nielegalnych migrantów. „Intensywność i skala nielegalnej migracji do Unii Europejskiej została dostrzeżona nie tylko przez władze i społeczeństwa państw członkowskich Unii, ale również przez zorganizowane grupy przestępcze. Umożliwienie wjazdu migrantom na terytorium UE poprzez wykorzystywanie legalnych kanałów migracyjnych stało się usługą coraz częściej oferowaną przez zorganizowane grupy przestępcze. Falszowanie dokumentów, takich jak akty urodzenia czy świadectwa edukacji, miały także pomóc w legalizacji pobytu. Wykorzystywano luki prawne poprzez przyuczanie migrantów do postępowania zgodnie z ustaloną metodą działania. Zorganizowane grupy przestępcze, które zdecydowały o rozszerzeniu

---

¹⁰⁴ M. Podraza, Nielegalna migracja w Unii..., op. cit., s.166.

¹⁰⁵ Ibidem, s.165-166.

zakresu swojej aktywności o organizowanie i realizację nielegalnej migracji do Unii Europejskiej, miały zazwyczaj charakter polikryminalny i ponadnarodowy. Przeprowadzenia związane z nielegalnym handlem ludźmi ściśle wiązały się z przestępstwem ułatwiania nielegalnej migracji do Unii Europejskiej. Około 40% działań zorganizowanych grup przestępczych, związanych z nielegalną migracją, miało charakter sieciowy. Pozwalało to różnym grupom przestępczym współpracującym ze sobą na większą mobilność oraz umiejętność dostosowywania się do wyzwań panujących w danym środowisku. Model sieciowy stał się coraz częściej wykorzystywany przez zorganizowane grupy przestępcze ze względu na szeroki zakres przedsięwzięć niezbędnych do skutecznego przetrwania nielegalnych migrantów przez granice Unii Europejskiej. O ile przestępstwa finansowe i gospodarcze, fałszerstwa oraz przestępstwa przeciwko mieniu były domeną małych sieciowych grup przestępczych, to większe grupy sieciowe zajmowały się handlem ludźmi, handlem narkotykami oraz ułatwianiem nielegalnej migracji”¹⁰⁶. Do kategorii osób szczególnie dotkniętych wspomnianym problemem zaliczyć możemy np. ofiary przemytu migrantów oraz handlu kobietami i dziećmi. „Wspomniany problem w silny sposób wiąże się z aktywnością transnarodowej przestępczości zorganizowanej, generując zagrożenia dla fundamentalnych sfer praw człowieka w toku procesu migracyjnego. Analizowaną kategorię migracji nielegalnych charakteryzuje całkowita zależność cudzoziemców od osób organizujących ich przemyt przez granicę państwa. Osoby doświadczające zjawiskami tego rodzaju trudni zatem postrzegać jako podmiotowych uczestników ruchów migracyjnych, cechujących się wolną wolą i autonomią decyzyjną. Asymetryczna pozycja migrantów w relacji z osobami organizującymi wspomniany proceder staje się czynnikiem generującym fundamentalne zagrożenie dla sfery praw człowieka migrantów. Przemyt migrantów przez członków zorganizowanych grup przestępczych prowadzić może do różnorodnych konsekwencji w rodzaju pozostawienia migrantów na pastwę losu, czy problem przestępczości seksualnej wobec kobiet”¹⁰⁷.

Potencjalne ofiary pozyskiwane są za pomocą oszustwa i podstępów. Szczególnie jest to sposób pozyskiwania wobec młodych kobiet, którym proponuje się pracę. „Proponuje się młodym kobietom legalną i atrakcyjną pracę w innym państwie, a po przyjeździe zabiera się im paszporty i zmusza do uprawiania prostytucji. Taki proceder spotkać można na całym świecie. Właściciele domów publicznych kuszą młode kobiety wysokimi zarobkami. Wiele dziewcząt z biednych

---

¹⁰⁶ M. Hołdyńska, Nielegalna migracja a handel ludźmi w Unii Europejskiej po 2012 roku, *Rozprawy Społeczne* 2021, t. 15, nr 2, s. 72-73.

¹⁰⁷ B. Termiński, *Migracje ekonomiczne w prawie...*, op. cit., s. 83.

krajów azjatyckich sądzi, że postąpi nielojalnie wobec rodziców, jeśli nie zgodzi się na taką pracę. Na Filipinach handlarze udają agentów poszukujących utalentowanych kobiet do przemysłu rozrywkowego w Japonii, organizują kursy tańca i śpiewu, załatwiają fałszywe paszporty. Na miejscu kobiety trafiają w ręce gangów, które umieszczają je w domach publicznych lub nocnych lokalach. Oczywiście nie wszystkie kobiety czy dzieci, które prostytuują się za granicą, zostały sprzedane. Wiele z nich wiedziało, na co się decyduje. Większość dorosłych sex workers świadomie wybiera taką formę pracy ze względu na swoją sytuację finansową”¹⁰⁸.

Podobna sytuacja występuje w przypadku handlu dziećmi. „Wykorzystywanie sprzedanych dzieci występuje w takich formach, jak:

- a) eksploatacja seksualna, szczególnie dziewcząt, ale i chłopców, włącznie z prostytutką uliczną lub w prywatnych domach, nocnych klubach i do produkcji pornografii dziecięcej;
- b) żebractwo, które przybiera różne formy niewolnictwa, kiedy opiera się na przemoc, znęcaniu się i wykorzystywaniu młodocianych w celu czerpania zysków;
- c) praca „na czarno”, w sytuacji poważnego wykorzystywania i bez możliwości rezygnacji z danej pracy. Ma to miejsce, kiedy ich rodzice lub krewni godzą się na to lub są sami w podobnej sytuacji upokorzenia lub stosowania wobec nich aktów przemocy;
- d) fikcyjna, nielegalna adopcja (ukryty handel w praktykach adopcyjnych) lub rekrutacja i transport kończący się handlem ludzkimi organami do przeszczepów. Eksploatacja seksualna dzieci płci żeńskiej jest najbardziej alarmującym zjawiskiem, między innymi z powodu stosowania przemocy, znęcania się i ciężkiego wykorzystywania ofiar. Co więcej, w wypadku dzieci płci żeńskiej prostytutka jest stopniowo wprowadzana do coraz bardziej odizolowanych miejsc, gdzie trudniej jest dotrzeć policji lub pracownikom socjalnym w celu udzielenia im pomocy. Dziewczynki są przy tym instruowane o obowiązku ukrywania prawdziwego wieku, co utrudnia sformułowanie zarzutu o seksualnej eksploatacji młodocianych”¹⁰⁹.

Walka z przemytem nielegalnych migrantów jest bardzo ważnym wyzwaniem, a szczególnie z tymi, którzy czerpią korzyści z tego procederu. „W Tampere (1999 r.) Rada Europejska nawoływała do rozwoju bliskiej współpracy z krajami pochodzenia migrantów i krajami tranzytowymi przez prowadzenie kampanii informacyjnych na temat legalnych

---

¹⁰⁸ J. Balicki, *Imigranci i uchodźcy w Unii...*, op. cit., s.131.

¹⁰⁹ *Ibidem*, s. 83.

możliwości imigracji oraz przez zapobieganie wszelkim formom przemycania ludzi, czy wręcz handlu ludźmi¹¹⁰”.

Grupy przestępcze często stoją za nielegalną migracją, organizując przedostanie się migrantów do państw europejskich. „Organizacji przemytu dopuszczają się osoby różnych narodowości. Istnieje bardzo duże ryzyko, że niektórzy przemytnicy zarobione w ten sposób pieniądze przeznaczą na zorganizowanie i przeprowadzenie zamachu terrorystycznego. Europa w ostatnich latach zмага się ze zwiększoną skalą różnego rodzaju aktów terroru. Migracja ma na to wpływ, ponieważ pośród imigrantów mogą znajdować się potencjalni terroryści, którzy w odpowiednim momencie aktywują się i organizują zamach. Z powodu licznych zamachów mieszkańcy Europy Zachodniej nie są w bardzo wielu przypadkach zbyt przychylnie nastawieni do imigrantów z państw muzułmańskich. Często kojarzą się oni z okrucieństwem i zadawaniem cierpienia”¹¹¹.

Częstym problemem dla migrantów nielegalnych podczas pobytu w kraju przebywania są regulacje wewnętrzne niektórych państw Unii. Obowiązujące praktyki deportacji nie biorą pod uwagę potencjalnych zagrożeń migrantów w krajach ich pochodzenia.

Walka z nielegalną migracją pozostaje przedmiotem wielu uregulowań prawnych w Unii Europejskiej.

Po przystąpieniu przez Polskę do Strefy Schengen w 2007 r. główny ciężar odpowiedzialności w zakresie kontroli granicznej oraz ochrony granicy państwowej i przeciwdziałaniu nielegalnej migracji spoczywa na wschodnim odcinku granicy państwowej, która jest zewnętrzną granicą strefy. Zadania te realizowane są przez Straż Graniczną jako zadania priorytetowe. Na migracyjnej mapie Europy Polska zajmuje szczególne miejsce, ze względu na położenie geopolityczne, przeobrażenia demokratyczne i procesy zjednoczeniowe z Unią Europejską. Polska jest krajem tranzytowym, ale również krajem docelowym dla nielegalnego napływu cudzoziemców. „Polska jest państwem posiadającym granicę zewnętrzną Wspólnoty. Jest to granica z Rosją, Białorusią i Ukrainą, jej długość wynosi ponad 1000 km. Przynależność naszego państwa do Unii Europejskiej oraz do strefy Układu z Schengen powoduje, że cudzoziemcy często traktują Polskę jako kraj tranzytowy do państw Europy Zachodniej.

---

¹¹⁰ Ibidem, s.135.

¹¹¹ T. Homoncik, Nielegalna migracja wyznawców islamu do państw Europy Zachodniej [w:] Ekonomiczno – społeczne aspekty migracji. Wybrane problemy, red. T. Homoncik, K. Pujer, I. Wolańska, EXANTE, Wrocław 2017, s.68.

Chociaż w ostatnich latach można zaobserwować wzrost liczby obcokrajowców traktujących Polskę jako kraj docelowy”¹¹².

3.2. Symptomy występowania nielegalnej migracji

Nielegalna migracja jest strategicznym punktem bezpieczeństwa i stabilności Polski i Unii Europejskiej. To ważny aspekt polityki zagranicznej. Proceder ten powinien być kontrolowany ze szczególną starannością. Państwa UE muszą odpowiednio zarządzać polityką migracyjną, wzmocnić swoje granice i przyjąć restrykcyjną politykę. Te działania mają na celu przede wszystkim zapobieganie atakom terrorystycznym i przestępczości zorganizowanej.

W wąskim ujęciu termin nielegalna migracja odnosi się głównie do przekraczania granicy wbrew przepisom. W szerszym ujęciu odnosi się do pobytu cudzoziemców mimo braku dokumentów uprawniających do tego, a czasem też do wykonywania pracy wbrew przepisom.

Nieudokumentowany pobyt jest jedynym następstwem nielegalnego wjazdu na terytorium RP aż do momentu, gdy cudzoziemiec znajdzie możliwość zalegalizowania pobytu np. przez uzyskanie zgody na pobyt ze względów humanitarnych, która jest zresztą wydawana w tzw. postępowaniu powrotowym lub w wyniku programu regularyzacyjnego. Wykonywanie pracy bez odpowiednich zezwoleń, umów i ponoszenia należności podatkowych utrudnia z kolei legalizację pobytu w wypadku braku posiadania innych niż praca podstaw legalizowania bardziej trwałego zamieszkania w Polsce”¹¹³.

Problem nielegalnych migracji jest dużym wyzwaniem dla Unii Europejskiej i jej państw członkowskich. Pomimo licznych przedsięwzięć wciąż nie udało się wyeliminować problemu, który jest zmienny i z czasem przybiera różne formy.

Nielegalna migracja i nierozzerwalnie związany z nią przemyt ludzi pociągają za sobą szereg działań grup przestępczych, które czerpią zyski z tego procederu.

„Działania kontrwykrywcze grup przestępczych ukierunkowane na ukrycie majątku związanego z przemytem ludzi obejmują szerokie spektrum form, metod i środków, które klasyfikowane mogą być według różnych kryteriów. Są to m. in.:

- 1) przekazanie majątku na osobę trzecią;

---

¹¹² T. Kaczmarczyk, Migracje, charakterystyka zjawiska, „Zeszyty naukowe PWSW” 2015, nr 16, s.10.

¹¹³ M. Szulecka, Przejawy nielegalnej migracji w Polsce, „Archiwum Kryminologii” 2016, t. XXXVIII, s. 197.

- 2) nabycie majątku na podstawie osoby (słupy);
- 3) nabycie majątku za granicą;
- 4) nabycie dzieł sztuki,
- 5) pozorowane straty w wyniku inwestycji lub działalności gospodarczej,
- 6) przekazanie oficjalnie środków finansowych innym osobom lub podmiotom w celu (pozornego) upozorowania strat w wyniku legalnej działalności,
- 7) pozorne (umowne) utrudnianie zaspokojenia roszczeń wierzycieli,
- 8) uczestnictwo w transakcjach giełdowych,
- 9) korupcja;
- 10) wykorzystywanie nieformalnych systemów płatności (np.: bankowość podziemna, kryptowaluta);
- 11) wykorzystanie rajów podatkowych;
- 12) przeznaczanie środków finansowych na działalność charytatywną i społeczną,
- 13) fikcyjne darowizny;
- 14) pranie pieniędzy”¹¹⁴.

Działania te mają wpływ na osłabienie stabilności i bezpieczeństwa systemu gospodarczego w kraju nielegalnej migracji. Zagrożenie jakie generuje nielegalny przyływ ludności do krajów UE przejawia się w ilościowym i jakościowym oddziaływaniu na stan gospodarki, ale także na relacje polityczne w państwie. „Zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa stanowi też nawiązywanie kontaktów ze zorganizowaną przestępczością znacznej liczby obywateli własnych państw. Trudnią się oni m.in. ukrywaniem imigrantów na własnych posesjach oraz transportowaniem ich w obrębie kraju”¹¹⁵.

Zasadniczym jednak zagadnieniem jest kwestia bezpieczeństwa Europy w szerokim tego słowa znaczeniu. Największym zagrożeniem związanym z ruchami migracyjnymi jest terroryzm. Unia Europejska dąży do zwalczania terroryzmu. „ Unijna dyrektywa w sprawie zwalczania terroryzmu definiuje terroryzm jako czyny popełnione w celu:

- poważnego zastraszenia ludności;
- bezprawnego zmuszenia rządu lub organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania jakiegoś działania;

---

¹¹⁴ P. Łabuz, T. Safijański, Działania kontrwykrywcze grup..., op. cit., s.37

¹¹⁵ M. Studzińska, Nielegalna migracja – nowe..., op. cit., s. 201.

- poważnej destabilizacji lub zniszczenia podstawowych struktur politycznych, konstytucyjnych, gospodarczych lub społecznych danego państwa lub danej organizacji międzynarodowej”¹¹⁶.

Po kilku atakach terrorystycznych w Europie oraz w celu zapewnienia bezpieczeństwa w strefie Schengen w kwietniu 2017 r. wprowadzono systematyczne kontrole na granicach zewnętrznych dla wszystkich osób wjeżdżających do UE – w tym obywateli UE.

Do głównych zagrożeń związanych z terroryzmem jest pranie pieniędzy i finansowanie tego procederu, a także posiadanie broni palnej. „Od 2018 r. w UE obowiązują surowsze przepisy przeciwko praniu pieniędzy. Przepisy utrudniają ukrywanie nielegalnych środków pod przykrywką fikcyjnych firm oraz zaostrzają kontrolę wobec państw trzecich wysokiego ryzyka. Zwiększają również rolę organów nadzoru finansowego oraz usprawniają dostęp do informacji i ich wymianę. Aby uzupełnić luki prawne umożliwiające terrorystom posługiwanie się przerobioną bronią, Rada w 2017 r. przyjęła nowe przepisy o kontroli nabywania i posiadania broni. Dyrektywa ułatwia śledzenie broni oraz zawiera surowsze przepisy regulujące nabywanie i posiadanie najniebezpieczniejszych rodzajów broni palnej. W czerwcu 2019 r. Rada przyjęła nowe przepisy mające ograniczyć dostęp przeciętnych użytkowników do prekursorów materiałów wybuchowych i zapewnić uzyskiwanie zgłoszeń o podejrzanych transakcjach na każdym etapie łańcucha dostaw”¹¹⁷. „Prekursory materiałów wybuchowych to substancje chemiczne, które mogą zostać wykorzystane w legalnych celach. Zdarza się jednak, że są stosowane niezgodnie z przeznaczeniem – do nielegalnej produkcji materiałów wybuchowych w warunkach domowych”¹¹⁸.

Od 2015 r. w Europie notuje się terroryzm dżihadystyczny. „Europol definiuje dżihadyzm jako brutalną ideologię wykorzystującą tradycyjne islamskie koncepcje. Dżihadysty legitymizują użycie przemocy, odwołując się do klasycznej islamskiej doktryny dżihadu, terminu dosłownie

---

¹¹⁶Aktualności Parlament Europejski, Jak zatrzymać terroryzm: przegląd działań Unii Europejskiej, <https://www.europarl.europa.eu/news/pl/headlines/security/20180316STO99922/jak-zatrzymac-terroryzm-przeglad-dzialan-unii-europejskiej>, (30.11.2022).

¹¹⁷ Rada UE, UE zaostrza przepisy dotyczące prekursorów materiałów wybuchowych. <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2019/06/14/eu-reinforces-rules-on-marketing-and-use-of-explosive-precursors/>, (30.11.2022).

¹¹⁸ Walka z praniem pieniędzy i finansowaniem terroryzmu, <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/fight-against-terrorism/fight-against-terrorist-financing>, (30.11.2022).

oznaczającego walkę lub zmaganie, ale w prawie islamskim traktowanego jako usankcjonowana religijnie wojna”¹¹⁹.

Ważnym, z punktu widzenia terrorystów, celem ataków wciąż pozostaje Unia Europejska. Choć w skali całego świata ataki terrorystyczne w tym regionie nie są obecnie częste (kilka procent ogółu) i ich liczba spada, to jednak UE ze względu na znaczenie polityczne, ekonomiczne czy medialne, a także z uwagi na występujące w jej obrębie różnice kulturowo-religijne nadal jest istotnym ich celem. Potwierdzają to m.in. informacje zamieszczone w najnowszym raporcie Europolu „*European Union Terrorism Situation and Trend Report 2020*” (TE-SAT, 2020) obejmującym przede wszystkim wydarzenia, które miały miejsce w 2019 r.

„W zeszłym roku na obszarze UE zarejestrowano 119 nieudanych, udaremnionych i przeprowadzonych ataków terrorystycznych. Jest to ich najniższy poziom od wielu lat. Dla porównania w 2018 r. było 129, a w 2017 r. 205 przypadków. Taka sytuacja wynika przede wszystkim ze zwiększonej współpracy i skuteczności w zakresie zwalczania terroryzmu (np. jak poinformowały brytyjskie służby w ciągu trzech ostatnich lat udaremniły 25 ataków, z kolei we Francji atak, statystycznie rzecz biorąc, udaremniany jest raz w miesiącu), osłabienia wpływów i oddziaływania między innymi ISIS czy ograniczenia napływu ich zwolenników, w tym powrotu osób walczących w szeregach terrorystów. W analizowanym okresie do ataków terrorystycznych doszło w 13 państwach członkowskich UE. Najwięcej spośród nich miało miejsce w Wielkiej Brytanii – 64, Włoszech – 28 i Francji – 7. Ponadto, 4 przypadki zarejestrowano w Grecji, po 3 w Niemczech i Hiszpanii, po 2 w Czechach, Danii i Niderlandach oraz po 1 w Belgii, Bułgarii, Polsce i na Litwie. Prawie połowa ataków (57) miała podłoże nacjonalistyczno-separatystyczne (niemal wszystkie dotyczyły W. Brytanii). Po raz kolejny zatem nie znalazła potwierdzenia dość powszechna, choć błędna, opinia o dominacji na obszarze Unii ataków o podłożu islamistycznym. Ponadto, 26 zamachów sklasyfikowano jako skrajnie lewicowe (głównie Włochy oraz Grecja i Hiszpania), 21 dżihadystyczne (Francja, Niemcy, W. Brytania, Niderlandy, Włochy, Dania, Belgia oraz Bułgaria), 6 skrajnie prawicowe (W. Brytania, Litwa i Polska). Oprócz tego 6 ataków nie zaliczono do żadnej kategorii, a 3 przypadki uznano za tzw. terroryzm jednej sprawy. W porównaniu z 2018 r. oznacza to wzrost incydentów o podłożu skrajnie prawicowym (z 1 do 6) i skrajnie lewicowym (z 19 do 26) oraz spadek tych, wynikających z pobudek dżihadystycznych

---

¹¹⁹ Aktualności Parlament Europejski, Terroryzm dżihadystyczny w UE od 2015 roku | Aktualności | Parlament Europejski, (europa.eu), <https://www.europarl.europa.eu/news/pl/headlines/security/20180703STO07127>, (30.11.2022).

(z 24 do 21) i nacjonalistyczno-separatystycznych (z 83 do 57). W 2019 r. w wyniku ataków terrorystycznych na obszarze UE zginęło 10 osób, a 27 zostało rannych. Wszystkie zgony, a także obrażenia 26 ofiar były skutkiem działalności islamistów, natomiast jedna osoba została ranna w następstwie ataku skrajnie prawicowych terrorystów. Jest to znacząca zmiana skali tego zjawiska, albowiem np. w 2017 r. zabito 62 osoby i zraniono 844¹²⁰.

„Chociaż w 2020 r. liczba ataków terrorystycznych w UE utrzymywała się na stałym poziomie, ekstremiści wykorzystali pandemię do szerzenia propagandy. Według raportu Europolu z 2021 r. na temat sytuacji terrorystycznej w UE, w 2020 r. w UE miało miejsce 57 prób zamachów terrorystycznych (w tym zamachy przeprowadzone skutecznie, nieudane i udaremnione), 10 z nich przypisuje się terroryzmowi dżihadystycznemu w Austrii, Francji i Niemczech. Chociaż stali tylko za jedną szóstą wszystkich ataków w UE, terroryści dżihadystyczni byli odpowiedzialni za ponad połowę zgonów (12) i prawie wszystkich rannych (47). Całkowita liczba ofiar śmiertelnych i rannych w UE podwoiła się – z 10 zgonów i 27 rannych w 2019 r. do 21 zgonów i 54 rannych w 2020 roku¹²¹.

W ostatnich latach daje zauważyć się pozornie mniejsze zainteresowanie dyskusją o nielegalnym przemyśle migrantów do Europy. Zaprzeczają temu jednak działania Agencji Unii Europejskiej ds. Współpracy Organów Ścigania, czyli Europolu. „EUROPOL zwraca uwagę, iż przemyt ludzi to coś więcej niż tylko uniknięcie kontroli na granicach i przeniknięcie na terytorium danego państwa. Albowiem wraz z procederem idą połączone działania w zakresie tworzenia sieci bezpiecznych lokacji do ukrywania nielegalnych migrantów, nie mówiąc o dostarczaniu im dokumentów (wskazuje się nawet na dokumenty studenckie, pozwalające kamuflować nielegalną obecność w danym państwie europejskim), a nawet aranżowaniu małżeństw czy fałszywych adopcji w przypadku dzieci. Wszystko w celu uzyskania legalizacji w przestrzeni Strefy Schengen¹²². Mimo to jednak zorganizowana przestępczość nadal korzysta z przemytu ludzi do Europy jako z jednego z ważniejszych źródeł nielegalnego dochodu. - wynika z raportu EUROPOL-u.

---

¹²⁰ S. Wojciechowski, Terroryzm nadal poważnym zagrożeniem dla światowego bezpieczeństwa, Rządowe Centrum Bezpieczeństwa, <https://www.gov.pl/web/rcb/terroryzm-nadal-powaznym-zagrozeniem-dla-swiatowego-bezpieczenstwa>, (30.11.2022).

¹²¹ Terroryzm w UE: ataki, ofiary śmiertelne i zatrzymania w 2020 r. Raport Parlamentu Europejskiego z 19.08.2021 r. - <https://rodm-szczecin.pl/index.php/2021/08/21/>, (01.12.2022).

¹²² Informacje o Europolu pomagamy uczynić Europę bezpieczniejszą, <https://www.europol.europa.eu/about-europol:pl>, (01.12.2022).

Kraje, w którym przybywają nielegalni migranci często muszą mierzyć się z zagrożeniami występującymi w sferze kulturowej. Dostrzega się destabilizację struktur społecznych.

„Są to:

- bariery integracyjne: cudzoziemcy, którzy nielegalnie przebywają na terytorium innego państwa unikają kontaktów z instytucjami kraju przyjmującego z uwagi na obawę przed odmową legalizacji pobytu i przymusowym powrotem;
- powstawanie diaspor: środowiska, które celowo separują się od ludności miejscowej, niechętnie do asymilacji i nauki języka, tworzą własne organizacje kulturalne, społeczne, polityczne, bez chęci akceptacji systemu prawnego oraz różnic kulturowych państwa przyjmującego;
- rekrutacja do organizacji ekstremistycznych: środowiska imigranckie mogą stanowić zaplecze dla wszelkich ruchów ekstremistycznych. Rosnąca frustracja i rozczarowanie sytuacją ekonomiczną oraz prawną, problemy integracyjne, marginalizacja czy wręcz wykluczenie społeczne imigrantów mogą z jednej strony wywoływać gwałtowne reakcje, które z kolei bardzo łatwo mogą przenosić się z kraju do kraju. Z drugiej strony szczególnie groźne jest, coraz częściej potwierdzone, rozprzestrzenianie się ideologii ekstremistycznych wśród rdzennych, szczególnie młodych, Europejczyków (także osób mających polskie pochodzenie), którzy – szukając m.in. wyższych wartości, celów życiowych i ideałów – odczuwają ich brak w cywilizacji zachodniej, a odnajdują je we wspólnotach muzułmańskich;
- wzrost nastrojów ksenofobicznych: migranci często należą do grup narażonych na nierówne traktowanie czy wręcz otwartą niechęć dyskryminację ze strony przedstawicieli społeczeństw przyjmujących.

Informacje dotyczące przenikania w grupach migrantów członków organizacji terrorystycznych dodatkowo przyczyniły się do eskalacji nastrojów antyimigranckich i wręcz otwartych aktów nienawiści”¹²³

---

¹²³ B. Mróz, Wpływ zagrożeń migracyjnych..., op. cit., s. 298 - 299.

3.3. Formy nielegalnej migracji

Nielegalna migracja może przybierać różne formy. „Analizując sytuację na granicach zewnętrznych UE pod względem przemieszczania się osób Agencja Frontex, poza wskazaniem liczby osób przekraczających granice oraz liczby wydanych wiz, podaje dane według określonych wskaźników. Do tych wskaźników zaliczono liczby osób, które:

- 1) nielegalnie przekroczyły granicę poza przejściami granicznymi,
- 2) przekroczyły granicę przez przejście graniczne w ukryciu,
- 3) posługiwały się fałszywym dokumentem przy przekroczeniu granicy,
- 4) otrzymały decyzję o odmowie wjazdu,
- 5) przebywały nielegalnie na terytorium państwa członkowskiego UE,
- 6) otrzymały decyzję o zobowiązaniu do powrotu,
- 7) wobec których wykonano decyzję o zobowiązaniu do powrotu,
- 8) swoim zachowaniem ułatwiały nielegalne przekroczenie granicy”¹²⁴.

Nielegalnym migrantem jest każda osoba, która dopuściła się nielegalnego przekroczenia granicy kraju. „Pobyt takiego człowieka jest niezgodny z przepisami, które regulują pobyt cudzoziemców na terenie Polski. Prawo europejskie określa pobyt nielegalny jako obecność obywatela państwa trzeciego, który nie spełnia warunków wjazdu do danego państwa członkowskiego. O nielegalnym pobycie mówimy, gdy cudzoziemiec:

- nie opuścił granic państwa, po wykorzystanym okresie pobytu,
- przekroczył granicę lub nielegalnie usiłował ją przekroczyć,
- nie posiada wystarczających środków do pobytu na terenie kraju”¹²⁵.

Cudzoziemiec przebywający w Polsce musi stosować się do obowiązującego prawa w sprawie powrotu. W polskim prawie wskazuje na to Ustawa o cudzoziemcach w art. 302. (Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach Dz. U. 2013 poz. 1650 ze zm.):

- „ Cudzoziemiec ma obowiązek opuścić Polskę przed upływem okresu pobytu, do którego jest uprawniony na podstawie wizy Schengen lub wizy krajowej oraz przed upływem okresu ważności tej wizy.

---

¹²⁴ M. Perkowska, Nielegalne przekroczenie granicy...,op. cit., s. 60.

¹²⁵ H. Kowalski, Nielegalna migracja- co grozi za przekroczenie granicy, Artelis.pl, <https://artelis.pl/artykuly/78711/nielegalna-imigracja-co-grozi-za-przekroczenie-granicy>, (02.12. 2022).

- Cudzoziemiec ma obowiązek opuścić Polskę przed upływem terminu ważności zezwolenia na pobyt czasowy.
- Cudzoziemiec ma obowiązek opuścić Polskę w terminie do 30 dni od dnia, w którym stała się ostateczna decyzja (lub w przypadku wydania decyzji przez organ II instancji – od dnia w którym została doręczona decyzja):
- o odmowie przedłużenia mu wizy Schengen lub krajowej, udzielenia mu zezwolenia na pobyt czasowy, zezwolenia na pobyt stały, zezwolenia a pobyt rezydenta długoterminowego UE lub decyzja o umorzeniu postępowania w tych sprawach lub cofnięciu cudzoziemcowi posiadanego już zezwolenia;
- o odmowie nadania mu statusu uchodźcy lub udzielenia ochrony uzupełniającej, o uznaniu wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej za niedopuszczalny, o umorzeniu postępowania w sprawie udzielenia mu ochrony międzynarodowej lub decyzja o pozbawieniu go statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej lub
- o cofnięciu zgody na pobyt ze względów humanitarnych.
- Cudzoziemiec, przebywający w Polsce w ramach ruchu bezwizowego ma obowiązek opuścić Polskę przed upływem terminu przewidzianego w umowie międzynarodowej, podpisanej między krajem pochodzenia cudzoziemca a Polską o zniesieniu obowiązku wizowego¹²⁶.

Metody nielegalnego przekroczenia granicy można podzielić na 4 podstawowe grupy:

„Grupa I:

- przekroczenie granicy pieszo,
- przekroczenie granicy przy użyciu środków lokomocji;

Grupa II:

- przekroczenie granicy przez przejścia graniczne,
- przekroczenie granicy poza przejściami granicznymi przez tzw. zieloną granicę;

Grupa III:

- samodzielnie,
- we współdziałaniu z innymi osobami,
- przy pomocy innych osób;

---

¹²⁶ Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, Dz. U. z 2023 r. poz. 519, 185. 547.

Grupa IV:

- w sposób typowy (penalizowany na podstawie art. 49 a k.w.),
- przy użyciu przemocy, groźby, podstępny (penalizowany na podstawie art. 264 § 2 k.k.)¹²⁷.

Przekroczenie granicy na przejściach granicznych polega często na przedstawieniu do kontroli Straży Granicznej niewłaściwych dokumentów, które uprawniają do przekroczenia granicy. Przy nielegalnym przekraczaniu granicy migranci wykorzystują fałszywe (podrobione lub przerobione) dokumenty paszportowe, tytuły pobytowe, wize, oryginalne paszporty lub dowody osobiste obywateli państw Unii Europejskiej i strefy Schengen, często zgubione przez tych obywateli lub odsprzedane i zgłoszone jako zagubione lub kradzione. „Najczęstszym sposobem fałszowania dokumentów podróży jest ich przerobienie (95–98%), a najczęściej stosowane przerobienie dotyczy wymiany fotografii. Kolejnym sposobem jest posługiwanie się dokumentem, który np. stracił ważność lub brak określonych dokumentów np. brak wize lub posiadanie niewłaściwej wize. Inne sposoby nielegalnego przekroczenia granicy na przejściach granicznych polegają na ominięciu kontroli granicznej np. poprzez niezatrzymanie się do kontroli granicznej, przekroczenie granicy w ukryciu lub w specjalnie przygotowanych schowkach wszelkich pojazdów: samochodów, samolotów, statków zarówno przeznaczonych do przewozu osób, jak i towarów”¹²⁸. Przeszłość zorganizowana dostosowuje metody i sposoby do nowych możliwości. „Dotyczy to także całego zaplecza oraz wszelkich aspektów logistyki, wykorzystywanej na potrzeby przetrzutu ludzi do UE. Coraz częściej odnotowywane są bowiem zaawansowane formy podrabiania dokumentów, a nawet próby manipulacji przy danych wydawałoby się najtrudniejszych do podrobienia, a więc biometrycznych. Sprzyjają temu informacje rozpowszechniane w tzw. Darknetcie (tam kumuluje się m.in. handel fałszywymi dokumentami), a także uderzenia i próby nielegalnych działań wobec systemów informatycznych, którymi posługują się poszczególne instytucje państwowe. Przeszłość stara się również wykorzystywać oryginalne dokumenty do własnych celów, a tym bardziej w sposób umiejętny rozpoznają wszelkie luki oraz oznaki liberalizacji w zakresie systemów wizowych w Europie”¹²⁹.

---

¹²⁷ M. Perkowska, Nielegalne przekroczenie granicy..., op. cit., s. 192.

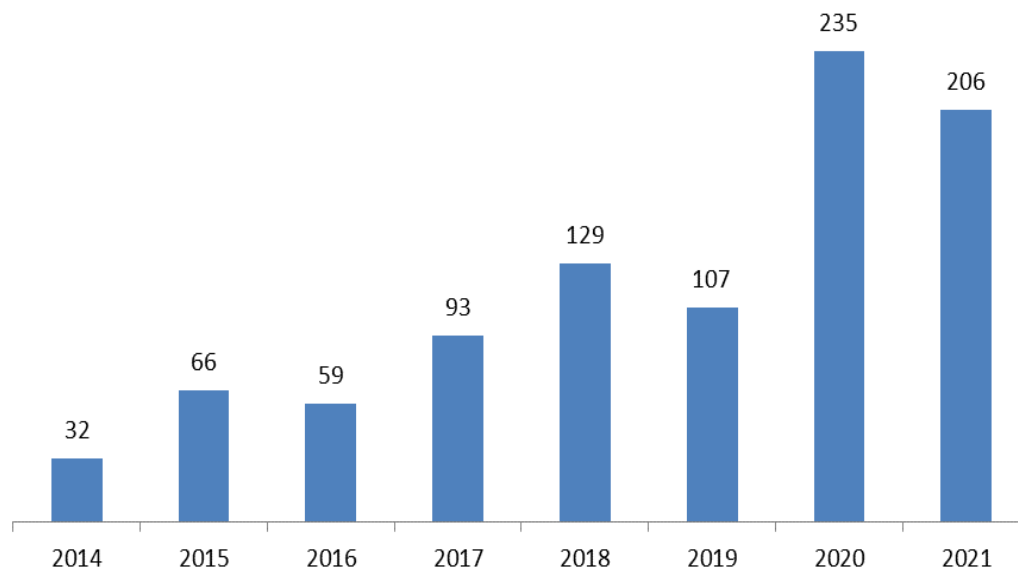
¹²⁸ Ibidem, s. 293.

¹²⁹ J. M. Raubo, Zorganizowana przeszłość beneficjentem kryzysu migracyjnego, <https://infosecurity24.pl/bezpieczenstwo-wewnetrzne/zorganizowana-przeszłość-beneficjentem-kryzysu-migracyjnego>, (02.12.2022).

Przekroczenie granicy przez tak zwaną zieloną granicę odbywa się pieszo, drogą wodną lub powietrzną. Tylko niewielka część migrantów podejmuje indywidualne i samodzielne próby przekroczenia granicy UE. Większość korzysta z pomocy zorganizowanych grup przestępczych.

Grupy przestępcze umożliwiają także przedostanie się uchodźcom docierającym do Półwyspu Bałkańskiego pomagając im wydostać się z przepełnionych ośrodków i organizując dalszy transport. Terytorium naszego kraju stało się przedłużeniem tzw. szlaku bałkańskiego. Sposób podróżowania jest bardzo charakterystyczny bo polega na ukryciu się w środkach transportu. Migranci do transportu wykorzystują najczęściej naczepy samochodów ciężarowych, ale także samochody dostawcze, osobowe, pociągi oraz kontenery. Szlak bałkański połączony jest ze szlakiem wschodnio - śródziemnomorskim, wykorzystywanym przede wszystkim przez obywateli Afganistanu, Syrii, oraz Iraku. Największą ilość zdarzeń związanych z wykorzystaniem ukrycia w środkach transportu odnotowują służby graniczne na granicy węgiersko-serbskiej. Węgry praktycznie codziennie wykrywają nielegalnych migrantów ukrytych najczęściej w naczepach pojazdów ciężarowych. Większość przypadków ma miejsce w przejściach granicznych Röszke i Tompa. To skupienie geograficzne można w pewnym stopniu uznać za wyznacznik determinacji migrantów w regionie i poziomu bezpieczeństwa granic, wyrażającego się także w wielokrotnych próbach migrantów na zielonych granicach regionu. Przekraczanie granicy w ukryciu wydaje się być najszybszym i najskuteczniejszym sposobem działania migrantów, przede wszystkim z uwagi na to, że służby węgierskie bardzo skutecznie chronią granicy zielonej. Węgry na granicy z Serbią wybudowali metalowy płot, rozbudowali system monitoringu, kamer termo-i noktowizyjnych, wykorzystują drony, helikoptery oraz organizują wspólne patrole wojska i policji w pasie przygranicznym. Pomimo starań części migrantów udaje się przyjechać przez granice węgierską bez wykrycia.

Wykres 6. Cudzoziemcy ujawnieni na terytorium RP, Którzy nielegalnie przekroczyli granicę w ukryciu w naczepach samochodów ciężarowych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Platforma Wymiany Informacji SG 2014 – 2021, Warszawa.

Polska doświadczyła zmasowanego procederu łamania prawa na granicy polsko – białoruskiej w 2021 r. W momencie kryzysowym codziennie 100 - 250 osób próbowało przejść przez zieloną granicę z Białorusi do Polski. „Pod koniec maja 2021 roku problem nielegalnej migracji z krajów trzecich przez Białoruś narastał na Litwie. W połowie czerwca litewskie służby graniczne szacowały, że w Mińsku było 1,5 tys. migrantów przylatujących codziennymi lotami z Bagdadu czy Stambułu i chcących się przedostać do UE. Rząd Litwy podkreślał, że nielegalna migracja z Białorusi to zorganizowany i opłacalny interes, w który zamieszani są białoruscy urzędnicy i funkcjonariusze. Litewskie MSW określiło to formą wojny hybrydowej reżimu Aleksandra Łukaszenki przeciwko Litwie.

W pierwszej połowie czerwca Polska wobec presji na granicy litewsko-białoruskiej zaoferowała Litwie wsparcie. W lipcu w ramach operacji Agencji Frontex na tę granicę wyjechały patrole Straży Granicznej, a także śmigłowiec SG. W kolejnych miesiącach pojechali tam też polscy policjanci. W lipcu Polska wysłała na Litwę również transporty z pomocą po tym, jak rząd w Wilnie w związku z napływem migrantów wystąpił do UE o wsparcie w ramach Unijnego Mechanizmu Ochrony Ludności. Temat presji na granicy litewsko - białoruskiej w czasie wizyt

i rozmów podnosili przedstawiciele władz Litwy i Polski. Gdy Litwa przyjęła przepisy umożliwiające jej służbom granicznym odsyłanie migrantów na Białoruś, ich grupy przekierowały się na granicę z Łotwą i Polską. Polska Straż Graniczna w kolejnych dniach lipca częściej zatrzymywała cudzoziemców, głównie Afgańczyków i Irakijczyków, w zwykle ponad 40-osobowych grupach, którzy nielegalnie przekraczali granicę polsko - białoruską¹³⁰. Serwis Rzeczypospolitej Polskiej na stronie gov.pl tak przedstawiał tą sytuację:

- „Od czerwca 2021 roku reżim Białorusi prowadzi wobec Unii Europejskiej działania o charakterze wojny hybrydowej.
- Nielegalna migracja wspierana przez białoruskie służby ma doprowadzić do destabilizacji sytuacji politycznej i zagrozić bezpieczeństwu Polski i Unii Europejskiej.
- Masowe próby łamania integralności terytorialnej oraz prowokacje służb białoruskich służą pogłębieniu kryzysu migracyjnego wykreowanego przez reżim białoruski.
- Wykorzystanie w tym celu dramatycznej sytuacji osób zamieszkujących m.in. region Bliskiego Wschodu stanowi element okrutnej i cynicznej gry politycznej białoruskiego dyktatora.
- Organizowane przez reżim Białorusi transporty ludzi z tych obszarów nieustannie napływają do Mińska, skąd przewożone są na granicę Polski i Unii Europejskiej¹³¹.

W 2021 r. granicę polsko-białoruską próbowano nielegalnie przekroczyć 39 714 razy, natomiast w 2022 r. takich prób było około 15,6 tys. razy. Powodem powyższego było wybudowanie i doposażenie w odpowiedni sprzęt bariery stalowej zamontowanej na długości 186 km.

Straż Graniczna prowadzi działania kontrolno – weryfikacyjne, które mają ustalić czy wjazd lub pobyt cudzoziemca do Polski jest zgodny z prawem polskim i prawem UE. Do działań tych zalicza się kontrole:

- graniczną,
- legalności pobytu,
- legalności wykonywania pracy,
- prowadzenia działalności gospodarczej przez cudzoziemców,
- powierzenia wykonywania pracy cudzoziemcom.

---

¹³⁰ Raport. Kalendarium kryzysu: rok 2021 na granicy polsko-białoruskiej, <https://belsat.eu/pl/news/31-12-2021-kalendarium-kryzysu-rok-2021-na-granicy-polsko-bialoruskiej>, (03.12.2022).

¹³¹ Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, Granica polsko – białoruska, <https://www.gov.pl/web/granica/granica-polsko-bialoruska>, (03.12.2022).

Do tych czynności można także dodać konsultacje wizowe, opiniowanie pobytu cudzoziemców oraz weryfikacje pobytu na uczelniach studentów- cudzoziemców.

Nielegalny pobyt cudzoziemców wiąże się także z posiadaniem wystarczających środków do pobytu na terenie kraju. Muszą być zabezpieczone środki finansowe wystarczające na pokrycie kosztów planowanego pobytu oraz podróży powrotnej do państwa pochodzenia lub zamieszkania lub kosztów tranzytu do państwa trzeciego, które udzieli pozwolenia na wjazd, albo dokument potwierdzający możliwość uzyskania takich środków zgodnie z prawem.

„Na gruncie prawa krajowego, kwestia wyliczenia wysokości niezbędnych środków finansowych niezbędnych do wjazdu i pobytu na terytorium RP została uregulowana w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 23 lutego 2015 r. w sprawie środków finansowych wymaganych od cudzoziemca wjeżdżającego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz dokumentów, które mogą potwierdzić możliwość uzyskania takich środków, a także cel i czas trwania planowanego pobytu.

Zgodnie z ww. przepisami cudzoziemiec wjeżdżający na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej musi posiadać środki finansowe w wysokości co najmniej:

- 300 złotych, jeżeli okres planowanego pobytu nie przekracza 4 dni;
- 75 złotych na każdy dzień planowanego pobytu, jeżeli okres planowanego pobytu przekracza 4 dni – albo równowartość tej kwoty w walutach obcych.

Ponadto w przypadku nieposiadania przez cudzoziemca biletu powrotnego cudzoziemiec musi posiadać przy sobie podczas przekraczania granicy na kierunku wjazdowym do RP, środki finansowe w wysokości stanowiącej równowartość biletu, na podstawie którego przybył na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, nie mniej jednak niż:

- 200 złotych, jeżeli przybył z państwa sąsiadującego z Rzeczpospolitą Polską,
- 500 złotych, jeżeli przybył z państwa członkowskiego Unii Europejskiej innego niż określone w pkt 1,
- 2500 złotych, jeżeli przybył z państwa niebędącego członkiem Unii Europejskiej – albo równowartość tej kwoty w walutach obcych”¹³².

---

¹³² Warunki wjazdu, pobytu i pracy cudzoziemców w RP, <https://strazgraniczna.pl/pl/cudzoziemcy/warunki-wjazdu-pobytu-oraz-pra/3914,Warunki-wjazdu-pobytu-i-pracy-cudzoziemcow-w-RP.htm>, (02.12. 2022).

3.4 Modus operandi jako środek identyfikacji sprawców przestępstw

Modus operandi w najprostszym tłumaczeniu to sposób działania przy popełnianiu określonego czynu. „W literaturze kryminalistycznej napotykamy na wiele prób zdefiniowania pojęcia modus operandi. Bywają one jednak różne. Jedno natomiast łączy wszystkie definicje – istota sprowadza się do odpowiedzi na pytanie: „*jak popełniono przestępstwo?*”. Wątpliwości pojawiają się jednak przy próbie ustalenia zakresu tego pojęcia. Główny problem dotyczy tego, czy posługiwanie się modus operandi obejmuje jedynie czynności sprawcy wykonane wyłącznie w stadium dokonywania przestępstwa, czy też pojęcie to obejmuje wszystkie fazy popełnienia przestępstwa.”¹³³ Organizowanie przekraczania granicy może być realizowane zarówno przez grupę sprawców, jak i przez pojedyncze osoby. Z faktem popełnienia przestępstwa mamy „do czynienia w przypadku podjęcia przez sprawcę czynności mających stworzyć warunki do nielegalnego przekroczenia granicy przez co najmniej 2 osoby. Mogą tu wchodzić w grę takie czynności jak: wejście w porozumienie z inną osobą lub osobami, uzyskanie lub przysposobienie środków, zbieranie informacji lub sporządzanie planu działania, czy też pozyskiwanie dokumentów, planów dróg, sprzętu niezbędnego do przemieszczenia migrantów, zabezpieczenie środków transportu, przekazywanie wskazówek gdzie, jak i kiedy przejść przez granicę, czy przygotowywanie miejsc noclegu”¹³⁴.

Modus operandi grup trudniących się przetrzudem nielegalnych migrantów nie odbiega od sposobu działania zorganizowanych struktur przestępczych. Ich głównym celem działania jest przede wszystkim zysk. Dochód z tego procederu „w wypadku nielegalnego przetrzutu przez granicę ludzi kształtuje się bardzo wysoko. Z przeprowadzonych przez Straż Graniczną postępowań przygotowawczych wynika, że przetrzudem na znaczną skalę migrantów z państw azjatyckich i afrykańskich zajmują się międzynarodowe grupy przestępcze. Swe ośrodki, mają zwłaszcza w krajach byłego ZSRR, a także w południowej Azji i na Bliskim Wschodzie. Międzynarodowe grupy przestępcze składają się z przedstawicieli wielu państw (narodowości), głównym zaś kryterium doboru członków, jest możliwość wykonywania określonych zadań (od kraju emigracji przez kraje tranzytowe do kraju docelowego). Grupy są wyposażone

---

¹³³ M. Sasiada, *Modus operandi jako środek identyfikacji sprawcy przestępstwa*, Katedra Doktryn Politycznych i Prawnych WPAiE UWr, Wrocław 2008, s.205-206.

¹³⁴ K. Laskowska, M. Perkowska, *Przestępstwo nielegalnego przekroczenia polskiej granicy w ujęciu empirycznym*, „Prawo w działaniu. Sprawy karne” 2020, nr 43, s. 14.

w najnowszy sprzęt i broń palną, a także są wysoce wyspecjalizowane, hermetyczne i często powiązane więzami rodzinnymi. Występuje także tendencja do podporządkowania sobie poszczególnych rejonów przyległych do granicy, jak i przejść granicznych. Przystępcze grupy przerzutowe organizujące nielegalne przekraczanie granic przez zieloną granicą składają się z organizatorów mających międzynarodowe kontakty w głównych centrach, do których najczęściej kierują się uchodźcy, osób rekrutujących chętnych do emigracji, przewodników, osób zajmujących się ułatwianiem przekraczania granicy, osób, które organizują kwatery hotele itp. Przewodnicy uprzednio dokonują rozpoznania punktów granicznych, ustalają szlak przerzutowy z określonych regionów danego kraju do punktów granicznych i dalej na terytorium państwa sąsiedniego. Cały proces organizacji nielegalnego przekraczania granic obejmuje ponadto instruktaż dotyczący zachowania się w razie zatrzymania na granicy, zachowania się w sytuacjach niebezpiecznych dla powodzenia całej akcji oraz określenie stałych punktów ukrycia na trasach migracyjnych. Obserwuje się również służby ochrony granicznej, trasy migracyjne i miejsca najbardziej niebezpieczne”¹³⁵.

Największy wzrost przestępczości zorganizowanej przerzutu nielegalnych migrantów nastąpił po 2015 r. „, Kryzys migracyjny w roku 2015 przyczynił się do jeszcze większego wzrostu przestępczego wykorzystywania migracji przez zorganizowane grupy przestępcze. Rosnąca presja wywierana na granice Unii Europejskiej sprawiła, że zapotrzebowanie na ułatwienie nielegalnej migracji wzrosło. Przymyt ludzi jako jedna z form przestępczego wykorzystywania migracji, stał się jeszcze bardziej opłacalny. Według ocen EUROPOL w roku 2015 zorganizowane grupy przestępcze, które oferowały przemyt migrantów do Unii Europejskiej, wygenerowały zysk szacowany na od 4,7 do 5,7 mld EUR. Wraz ze spadkiem liczby nielegalnych przekroczeń granic Unii Europejskiej w roku 2016, spadły również zyski z przemytu migrantów, co w kolejnych latach przyczyniło się do zmniejszenia zainteresowania zorganizowanych grup przestępczych działaniami związanymi z nielegalną migracją.

Rozpatrując przestępcze wykorzystanie nielegalnej migracji do Unii Europejskiej po 2012 roku należy zwrócić uwagę na ewolucję sposobów działania zorganizowanych grup przestępczych. Kryzys migracyjny, poza nielegalnym transportem nielegalnych migrantów do Europy, wpłynął także na wzmożoną aktywność zorganizowanych grup przestępczych w zakresie fałszowania dokumentów. Fałszywe dokumenty podróży umożliwiały migrantom przedostanie się do Unii

---

¹³⁵ M. Perkowska, Nielegalne przekroczenie granicy..., op. cit., s. 193-194.

Europejskiej oraz zalegalizowanie pobytu. Zorganizowane grupy przestępcze coraz precyzyjniej dostosowywały swoje usługi do potrzeb migrantów, oferując przy tym wysokiej jakości dokumenty. W 2015 roku wykorzystanie autentycznych dokumentów tożsamości przez inne osoby stanowiło 50% wszystkich przypadków oszustw dokumentacyjnych na zewnętrznych granicach Unii Europejskiej. Chociaż znakomita większość migrantów próbowała dostać się do Unii Europejskiej pomiędzy punktami kontroli granicznej, to liczba tych, którzy próbowali przekroczyć granice na podstawie podrobionych dokumentów była dosyć wysoka (Europol, 2017). W latach 2015-2016 liczba prób wykorzystania podrobionych dokumentów do przekroczenia granic Unii Europejskiej utrzymywała się na poziomie od około 8 do 9,5 tysięcy, co wskazuje na relatywnie stabilny udział tego rodzaju działania w ułatwianiu nielegalnej migracji (Frontex, 2017)¹³⁶.

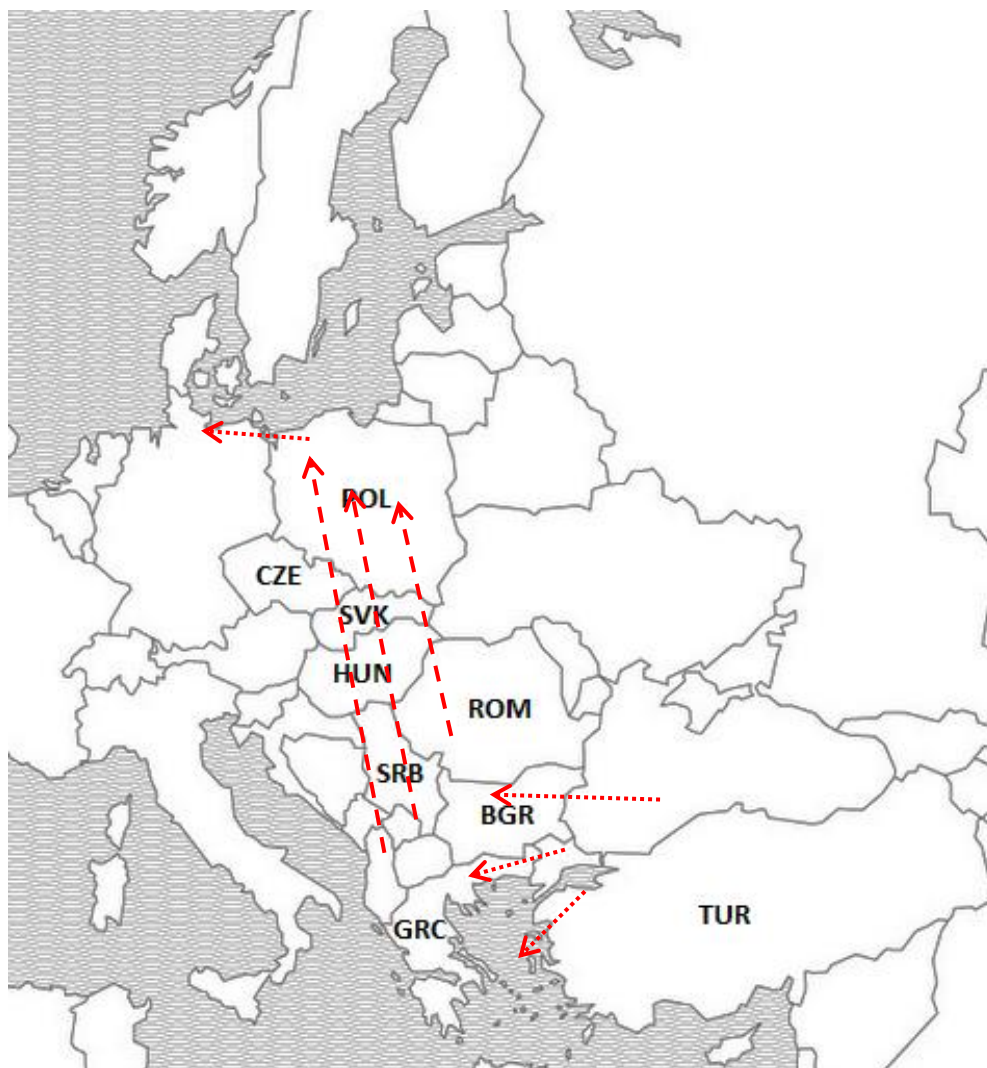
Sposób działania migrantów podróżujących do Europy w ukryciu według informacji zgromadzonych przez Straż Graniczną, głównie polega na przekroczeniu granicy turecko - greckiej, zarówno tej morskiej jak i lądowej przy aktywnej pomocy przemytników. W Grecji trafiają do obozów dla uchodźców, skąd nawiązują kontakt z innymi organizatorami przemytu. Do naczep ciężarówek przedostają się zazwyczaj na terytorium Serbii, Bułgarii i Turcji, podczas załadunku owoców bądź warzyw na plantacjach, na parkingach, ale także w wyniku otwarcia niezabezpieczonych drzwi naczep, przecięcia linki celnej, przecięcia plandeki, bądź ukrywają się w wolnych przestrzeniach pod naczepą. Za udostępniony środek transportu i pomoc w umieszczeniu w przestrzeni ładunkowej płacą przemytnikom bardzo duże kwoty w wysokości kilku tysięcy euro. Migranci podróżują zazwyczaj pojedynczo lub w niewielkich grupach. Tego rodzaju sposób działania wykorzystywany jest najczęściej przez mężczyzn (96% w 2021 r.), którzy są przeważnie młodzi (co najmniej 57% w wieku poniżej 34 lat). W ciągu ostatnich kilku lat migranci afgańscy byli zdecydowanie najliczniejsi wśród osób wykrytych w celu nielegalnego wjazdu na granicach zewnętrznych, w 2021 r. 55% wszystkich przypadków dotyczyło migrantów afgańskich. Druga najczęściej zgłaszana narodowość, Syryjczycy, stanowiła niewiele ponad 7%. Najczęściej stosowanym sposobem działania na granicach zewnętrznych zgłaszanym przez sieć analizy ryzyka Fronteksu jest ukrywanie się w ciężarówkach i pod nimi. Typowa wielkość grupy migrantów w tego typu incydentach zwykle wynosi mniej niż dziesięć osób. Jednakże w ostatnim czasie pojawiły się także przypadki przerzutu większych grup migrantów.

---

¹³⁶ M. Hołodyńska, Nielegalna migracja a handel..., op. cit., s.76.

Z przypadków ujawnionych na terytorium RP wynika, że migranci najczęściej ujawniani byli w samochodach ciężarowych z naczepą typu chłodnia i plandeka, zarejestrowanych w Polsce, Serbii, Turcji, Rumunii, Łotwie i na Białorusi. Kierowcami pojazdów byli głównie ob. Polski, Serbii i Białorusi. Zazwyczaj byli nieświadomi tego, że przewożą nielegalnych migrantów. To właśnie od nich najczęściej płynął pierwszy sygnał o zdarzeniu, po usłyszeniu odgłosów dochodzących z naczepy, zauważeniu oddalających się osób, pozostawionych przez migrantów śladach (przecięta plandeka, naruszona linka zabezpieczająca, śmieciach pozostawionych wewnątrz naczepy). W ostatnim okresie jednak odnotowano kilka przypadków, kiedy turecki kierowca przyznał się do tego, iż sam pomógł w umieszczeniu migrantów w naczepie. Inny przypadek świadczył, że kierowca turecki przewoził migranta w szoferce samochodu ciężarowego.

Mapa 2. Nielegalne przekraczanie granicy RP ze Słowacją w ukryciu w środkach transportu.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Analiza problemowa 1/2020 - Nielegalna migracja w ukryciu w środkach transportu przez odcinek granicy wewnętrznej ze Słowacją, Sekcja Analiz Wydziału Analiz, Informacji i Współpracy Międzynarodowej Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej, Przemyśl 2022, s. 7.

W organizację nielegalnego przekraczania granic zaangażowani są różni ludzie. Często uczestniczy w tym procederze ludność lokalna. „Przemyt nielegalnych migrantów do Unii Europejskiej po 2012 r. w porównaniu do innych form przestępczości zorganizowanej, charakteryzował się relatywnie niskim poziomem ryzyka oraz przynosił wysokie zyski zorganizowanym grupom przestępczym. Doświadczenie w przemyśle towarów przez granicę oraz

informacje dotyczące szlaków były wykorzystywane przez zorganizowane grupy przestępcze, które wcześniej zajmowały się nielegalnym handlem. Jednym z kardynalnych problemów było stwierdzenie, że granice pomiędzy działalnością legalną a nielegalną zanikały. Coraz częściej kierowcy taksówek i ciężarówek angażowali się w działalność przestępczą, poprzez świadczenie od ręki usługi przemytu nielegalnych migrantów do Unii Europejskiej i ich transportu na jej obszarze. Często praktykowane przez zorganizowane grupy przestępcze podczas kryzysu migracyjnego było pozorowanie fikcyjnych małżeństw, co ułatwiało legalizację pobytu w Unii Europejskiej (Europol, 2017)¹³⁷.

Cudzoziemcy nielegalnie przekraczający granice w grupach „w zależności od potrzeb, są wyposażeni w sprzęt techniczny typu: przyrządy optyczno - fotograficzne, specjalne łodzie pneumatyczne, sprzęt oświetleniowy, sprzęt do cięcia metalu itp. Ponadto nielegalnemu przekraczaniu granic towarzyszy próby przekupstwa przedstawicieli Straży Granicznej w celu umożliwienia zorganizowanego przejścia grup do następnego państwa. Zorganizowane grupy działają w składzie od 2 – 3 do 30 osób. Pod opieką przewodnika dostają się do strefy przygranicznej, zamieszkują tam w hotelach lub prywatnych kwaterach od kilku do 20 dni. Podczas tego pobytu emigranci przebywają w zakonspirowanych miejscach zakwaterowania, a zaopatrzeniem w żywność i inne niezbędne materiały zajmują się przewodnicy. Niektóre grupy nie zatrzymują się nigdzie, lecz od razu pokonują granicę. Nielegalne przekraczanie granicy z reguły odbywa się nocą, szybko i według instrukcji. Przewodnicy nie przekraczają granicy. Na terenie Polski migrantami zajmują się nowi opiekunowie, których zadaniem, w przypadku tranzytu, jest zorganizowanie dotarcia grupy do Niemiec. Przemyślany modus operandi obejmuje również wariant na wypadek ujawnienia przerzutu. Organizatorzy przerzutu pozbawiają migrantów dokumentów tożsamości i pieniędzy instruując jednocześnie na jakich warunkach mogą ubiegać się o status uchodźcy. Pouczają, że nie powinni po zatrzymaniu podawać swoich rzeczywistych danych personalnych, informować, że nie mają skończonych 17 lat, nakłaniają do nie ujawniania znajomości języka, którym funkcjonariusze zatrzymujący będą próbować nawiązać z nimi rozmowę. Uzyskanie i weryfikacja tych danych znacząco wydłuża postępowanie karne lub administracyjne”¹³⁸.

---

¹³⁷ M. Hołodyńska, Nielegalna migracja a handel..., op. cit., s.76 -77.

¹³⁸ M. Perkowska, Nielegalne przekroczenie granicy..., op.cit., s. 194 -195.

Transgraniczna przestępczość zorganizowana może przyjmować różne formy, przejawy i rozmiary aktywności. „Innymi słowy ta forma przestępczości jest zjawiskiem bardzo dynamicznym a jednocześnie nienadającym się do scharakteryzowania na wysokim poziomie ogólności. To wszystko powoduje, że niezwykle trudno w sposób miarodajny i kompleksowy ocenić skalę jej oddziaływania na bezpieczeństwo państw i systemu międzynarodowego. Nawet jednak pobieżna analiza wpływu wywieranego przez przestępczość zorganizowaną pozwala dostrzec dwie jego sfery. Po pierwsze źródłem zagrożenia bezpieczeństwa ze strony grup przestępczych jest już sam fakt prowadzenia przez nie nielegalnej działalności, a więc naruszania na szeroką skalę dóbr chronionych prawem. Nie bez znaczenia dla intensywności tego oddziaływania jest przy tym okoliczność, że z jednej strony aktywność grup przestępczych koncentruje się na popełnianiu czynów zabronionych o znacznym ciężarze gatunkowym, z drugiej strony potęguje rozmiary występujących zjawisk z zakresu patologii społecznych, takich jak narkomania, czy prostytutcja.”¹³⁹. Zorganizowane grupy przestępcze przyjmują często charakter rozbudowanych struktur mafijnych.

Bardzo ważnym problemem jest przestępstwo handlu ludźmi jako rażąco naruszające podstawowe prawa człowieka. Jest to często trudny do ujawnienia proceder. „Sprawcy stosują wiele metod celem zwerbowania i wykorzystania ofiar. Najczęściej jest to wprowadzanie w błąd co do oferowanej pracy lub charakteru związku emocjonalnego między osobą werbującą a przyszłą ofiarą. Ofiary stają się więc silnie uzależnione od sprawców zarówno materialnie, jak i emocjonalnie”¹⁴⁰. Są wykorzystywane do żebractwa, prostitucji, kradzieży, handlu narkotykami, wyłudzeń kredytów czy świadczeń socjalnych, zmuszanie do pracy przymusowej. „Chociaż wzorce handlu ludźmi są podobne do tych obserwowanych w przypadku przemytu ludzi, różnią się one pod względem prawnym, można dokonać szerokiego rozróżnienia między nimi. Ogólnie rzecz biorąc, osoby, które płacą przemytnikowi w celu uzyskania nielegalnego wjazdu do kraju, robią to dobrowolnie, podczas gdy ofiary handlu ludźmi są często oszukiwane lub zmuszane do wjazdu do innego kraju. Ponadto przemyt ludzi niekoniecznie wiąże się z wyzyskiem do celów

---

¹³⁹ Prawo i podatki, Transgraniczna przestępczość zorganizowana – asymetryczne zagrożenie, <http://przestepczoscorganizowana.pl/transgraniczna-przestepczosc-zorganizowana-asymetryczne-zagrozenie>, (05.12.202).

¹⁴⁰ K. Wątorok, Wybrane obszary asymetrycznego zagrożenia transgraniczną przestępczością zorganizowaną, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2017, t. 11, nr 2 str. 33.

gospodarczych”¹⁴¹. Nielegalne przepływy migracyjne stanowią więc zagrożenie nie tylko dla państw, lecz także (a może przede wszystkim) dla osób migrujących. „Należy w tym kontekście odróżnić proceder przemytu osób od handlu ludźmi. Pierwsze pojęcie – zgodnie z Protokołem przeciwko przemytowi migrantów drogą lądową, morską i powietrzną, uzupełniającym Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej – oznacza „organizowanie, w celu uzyskania, bezpośrednio lub pośrednio, korzyści finansowej lub innej korzyści o charakterze materialnym, nielegalnego wjazdu osoby na terytorium Państwa - Strony, którego taka osoba nie jest obywatelem lub w którym nie posiada stałego miejsca zamieszkania. Handel ludźmi jest natomiast definiowany – zgodnie z Protokołem o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniającym Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej – jako „werbowanie, transport, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osób z zastosowaniem gróźb lub użyciem siły lub też z wykorzystaniem innej formy przymusu, uprowadzenia, oszustwa, wprowadzenia w błąd, nadużycia władzy lub wykorzystania słabości, wręczenia lub przyjęcia płatności lub korzyści dla uzyskania zgody osoby mającej kontrolę nad inną osobą, w celu wykorzystania”, przy czym wykorzystanie obejmuje „wykorzystanie prostytutki innych osób lub inne formy wykorzystania seksualnego, pracę lub usługi o charakterze przymusowym, niewolnictwo lub praktyki podobne do niewolnictwa, zniewolenie albo usunięcie organów”¹⁴².

Nielegalni imigranci korzystający z „usług grup przemytniczych nierzadko są narażeni na śmierć podczas próby przekroczenia granicy, przemoc fizyczną i seksualną oraz uprowadzenia dla celów związanych z procederem handlu ludźmi (prostyucja, niewolnictwo, usunięcie organów itd.)”¹⁴³. Zauważalne jest, że rozwój postępu technologicznego przyczynił się do werbowania ofiar handlu ludźmi. Przestępcy wykorzystują media społecznościowe i aplikacje mobilne. „Często osoby, które zdecydują się na skorzystanie z tych usług, są porywane i torturowane. Aby wymusić okup, przemytnicy wysyłają zdjęcia imigrantów członkom ich rodzin przez media

---

¹⁴¹ Obszary przestępczości i trendy, <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-statistics/crime-area>, (05.12.2022).

¹⁴² Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej. 2000.11.15., Dz.U.2005.18.160.

¹⁴³ R. Raczyński, Wpływ migracji międzynarodowych na bezpieczeństwo wewnętrzne państwa, „Bezpieczeństwo Teoria i praktyka” 2015, nr 2, s. 25.

społecznościowe. Najczęściej wykorzystują strony, prywatne grupy, wideo dostępne na Facebooku oraz aplikację WhatsApp do pozyskiwania klientów i komunikacji z nimi lub ich rodzinami w celu wymuszenia okupu¹⁴⁴. Niektóre gangi z Albanii zajmujące się przemytem ludzi przez kanał La Manche, mimo regulaminowi platformy TikTok zabraniającej reklamowanie usług otwarcie podają informacje wraz z ceną przeprawy z Albanii. Koszt takiego przerzutu oscyluje w granicach 4000 - 5000 funtów. Nie zmienił się natomiast sposób działania nielegalnych migrantów na kierunku z Białorusi do Polski. Zdecydowana większość osób, które próbują nielegalnie przekroczyć granicę polsko-białoruską przybywa na Białoruś z Rosji. Cudzoziemcy legalnie przybywają do Rosji z krajów swojego pochodzenia, a następnie najczęściej drogą lotniczą docierają na Białoruś. Ujawniane osoby przyjeżdżają na Białoruś najczęściej na podstawie rosyjskich wiz m.in. w celu nauki, pracy, odwiedzin oraz podjęcia działalności gospodarczej. Organizacją przerzutów nielegalnych migrantów zajmują się grupy przestępcze, których metody działania mają charakter zorganizowany. Sposób działania osób zaangażowanych w ten proceder nie uległ zasadniczym zmianom. Wykorzystywane są urządzenia mobilne, aplikacje umożliwiające kontakt, tworzone są zamknięte grupy użytkowników, wciąż też obserwowane są przypadki przesyłania „pinezek” z lokalizacją miejsc podjęcia cudzoziemców przez „kurierów”. Nielegalni migranci kontaktują się ze sobą poprzez aplikacje Signal/WhatsApp/WhatsApp Business. Z kolei, służby białoruskie nieustannie wspierają działania osób, które próbują nielegalnie przedostać się do Polski - pomagają w pokonywaniu zabezpieczeń granicznych, jak również kierują cudzoziemców na granicę w miejsca gdzie można dogodnie ją przekroczyć. Przekroczenie granicy państwowej do RP wbrew przepisom prawa dokonuje czasem kilka niewielkich grup, w krótkich odstępach czasu. Większe grupy mogą rozdzielić się na mniejsze, nie jest to jednak regułą. W przypadku pościgu bezpośredniego, migranci starają się oddalić od linii granicy i zgubić pościg. Niekiedy mają za zadanie ukryć się i oczekiwać na sygnał od przewoźnika i dopiero wtedy kierują się do punktu odbioru. W terenie poruszają się na podstawie danych z nawigacji.

---

¹⁴⁴ Przemycnicy ludzi na Bliskim Wschodzie i w Afryce wykorzystują media społecznościowe do promocji swoich usług wśród imigrantów, <https://outride.rs/pl/magazyn/kwiecien-2018/brief-12/przemycnicy-ludzi-na-bliskim-wschodzie-i-w-afryce-wykorzystuja-media-spoecznościowe-do-promocji-swoich-uslug-wsrod-imigrantow/>, (06.12.2022).

Notowana jest duża różnorodność deklarowanych obywatelstw/narodowości osób dokonujących przekroczenia granicy państwowej wbrew przepisom (pgpwp), głównie mężczyzn, w różnym wieku. Znaczna część osób deklarowała pochodzenie z Syrii oraz Afganistanu i Jemenu.

Strona białoruska ciągle wspiera działania osób próbujących wbrew przepisom przekroczyć granicę do RP. Służby Republiki Białorusi (RB) podwożą cudzoziemców pod granicę, pomagają w pokonaniu zabezpieczeń granicznych, instruują i kierują w miejsca, gdzie dochodzi do przekroczenia granicy państwowej wbrew przepisom.

Ponadto do prób nielegalnego przekroczenia granicy RP dochodzi również w rejonie rzek i jezior granicznych, na terenach podmokłych i bagnistych. Ujawniano przypadki pokonywania rzek granicznych wpraw oraz przy użyciu pontonów.

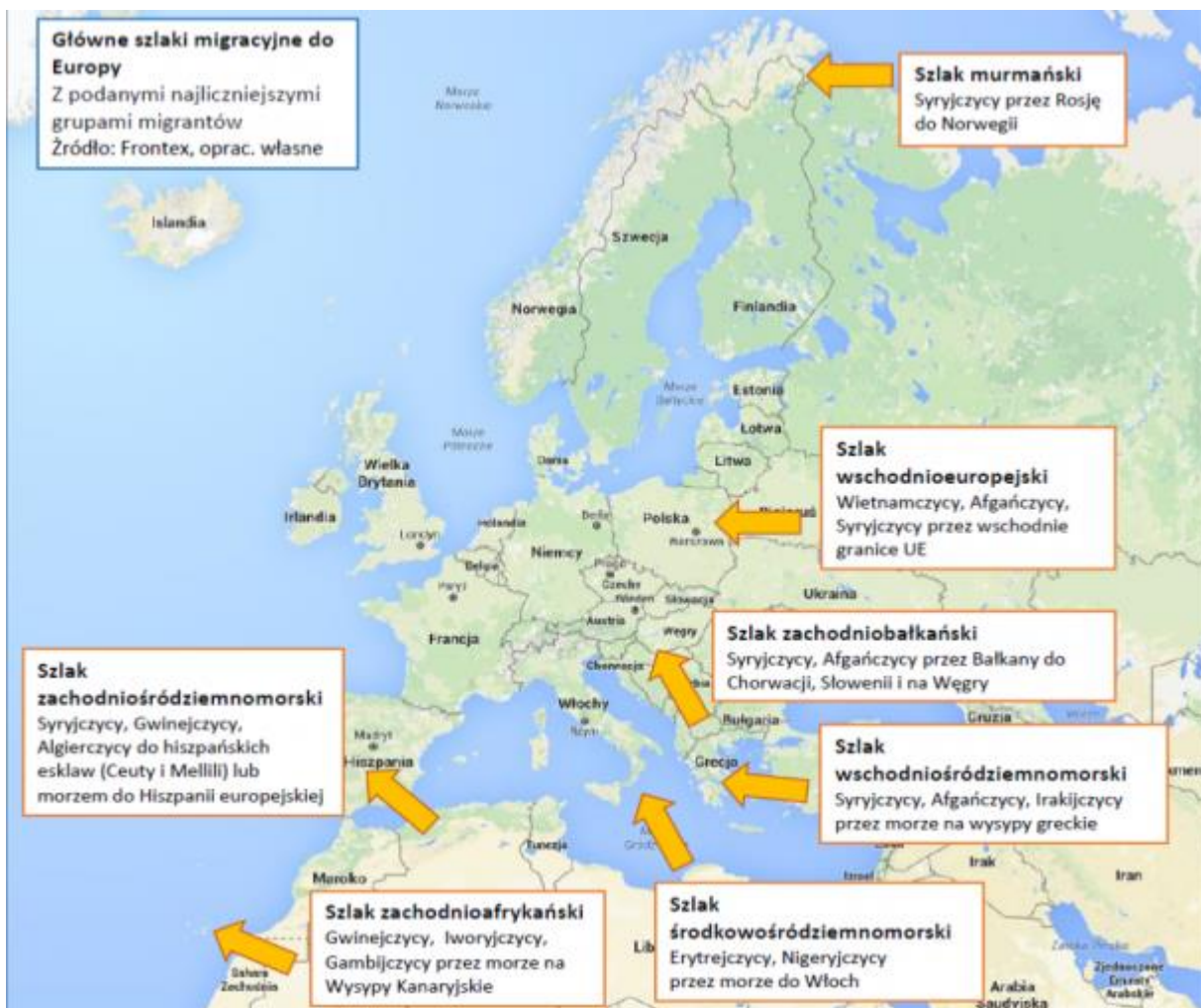
Zaangażowanie służb białoruskich w nielegalny proceder nie słabnie. Na granicy polsko-białoruskiej, każdego dnia (przez całą dobę) odnotowywane są próby nielegalnego przedostania się do Polski. Białoruski reżim na różne sposoby inspiruje i wspiera migrantów w działaniach, podejmowanych w celu szturmowania polskiej granicy. Ujawniani cudzoziemcy niejednokrotnie twierdzili, że przecięcia concertyny/rozgięcia pionowych elementów przęsła, dokonały nieznane im osoby, ubrane w wojskowe mundury, które później oddalały się w głąb terytorium RB. Wielokrotnie dochodzi także do uszkodzeń komponentu technicznego zintegrowanej zapory stałej. Odnotowano liczne przypadki rozgięcia pionowych elementów przęsła, przecięcia pionowych elementów przęsła, uszkodzenia concertyny, zabezpieczającej górną część zapory. Ujawniono również zdarzenie, w którym doszło do rozgięcia pionowych elementów przęsła przy użyciu lewarka, uszkodzenia komponentu elektronicznego zintegrowanej zapory stałej poprzez przecięcie kabla sensorycznego czy przecięcie kabla od uziemienia oraz widoczne ślady próby przecięcia opaski mocującej skrzynkę elektryczną do słupa z kamerą.

Ponadto konsekwencją trwającej od 24.02.2022 r. pełnoskalowej wojny na Ukrainie jest pojawienie się modus operandi, za pomocą którego obywatele z państw wysokiego ryzyka migracyjnego starają się przedostać z kierunku ukraińskiego i legalizować pobyt na terytorium Państw Członkowskich UE. Z uwagi na brak połączeń lotniczych i utrudnioną komunikację morską z obszaru ogarniętej wojną Ukrainy docierają oni z krajów pochodzenia na jej terytorium przez Mołdawię. Po krótkim pobycie (zazwyczaj trwającym kilka dni) przedostają się na obszar UE/Schengen (Węgry) jako uchodźcy wojenni. Następnym etapem jest wjazd do Polski i próba uzyskania zezwoleń pobytowych.

3.5. Wybrane szlaki nielegalnej migracji do UE na przestrzeni lat 2015 -2022

Nasilenie kryzysu migracyjnego w latach 2015 - 2016 przyczyniło się do zwiększonej nielegalnej migracji do Unii Europejskiej. Przybyło wówczas do Europy odpowiednio 1,8 miliona i ponad pół miliona nielegalnych migrantów.

Mapa 3. Główne szlaki nielegalnej migracji z podanymi najliczniejszymi grupami migrantów.

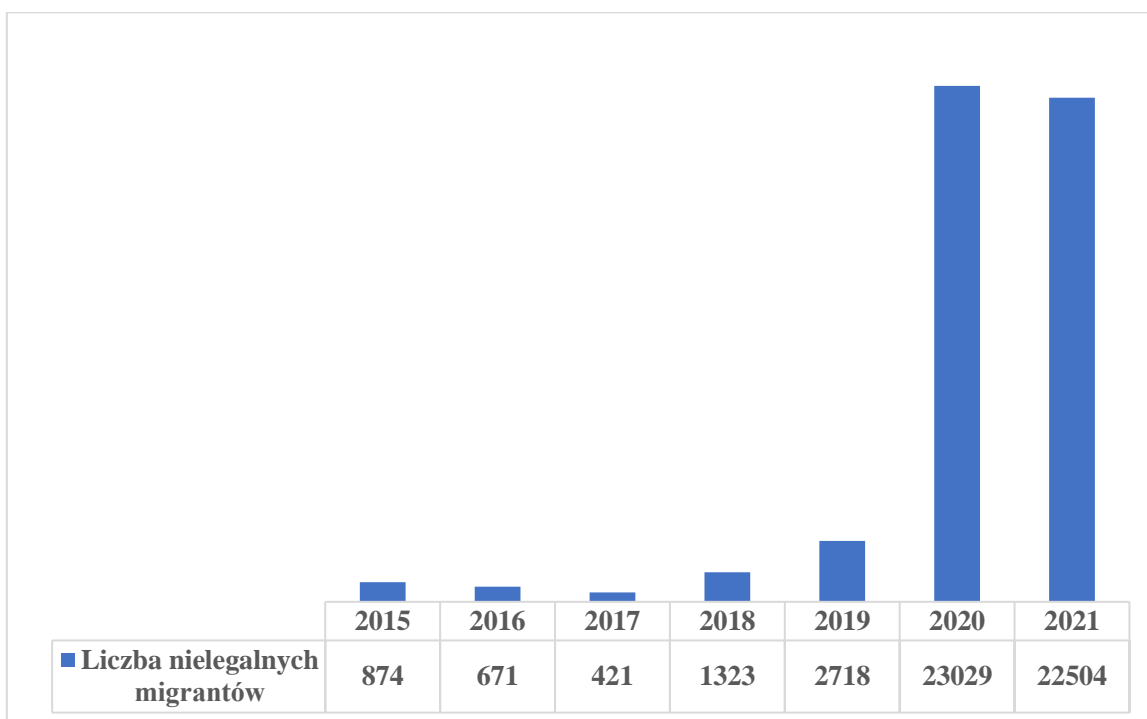

Źródło : Frontex główne szlaki migracyjne, <http://biuletynmigracyjny.uw.edu.pl/53-grudzien-2015/glowne-szlaki-migracyjne-do-europy-z-podanymi-najliczniejszymi-grupami-migrantow>, (06.12.2022).

Główne szlaki migracyjne do Unii Europejskiej prowadzą przez Hiszpanię, Włochy, Grecję, Bułgarię i Węgry. Według Agencji Frontex wyróżnić można następujące szlaki nielegalnej migracji:

- Szlak zachodnio - afrykański,
- Szlak zachodnio - śródziemnomorski,
- Szlak środkowo- śródziemnomorski,
- Szlak zachodnio- bałkański
- Szlak wschodnio - śródziemnomorski,
- Szlak wschodnioeuropejski,
- Szlak kanału La Manche

Wykres 7. Liczba nielegalnych przekroczeń granicy na szlaku zachodnio- afrykańskim.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie : Frontex główne szlaki migracyjne, <https://www.frontex.europa.eu/what-we-do/monitoring-and-risk-analysis/migratory-routes/western-mediterranean-route/>, (07.12.2022).

Szlak zachodnio - afrykański prowadzi na Wyspy Kanaryjskie na Oceanie Atlantyckim. „Podróżujący nim migranci przemieszczają się głównie przez Maroko, Saharę Zachodnią, Mauretanię, Senegal i Gambię. Następnie wyruszają w niebezpieczną podróż z wybrzeży Afryki Zachodniej w kierunku Wysp Kanaryjskich. Muszą pokonać różną odległość:

mniej niż 100 km, jeśli wyruszają z punktu wybrzeża afrykańskiego położonego najbliżej celu podróży, lub nawet ponad 1600 km, jeśli wyruszają z Gambii”¹⁴⁵.

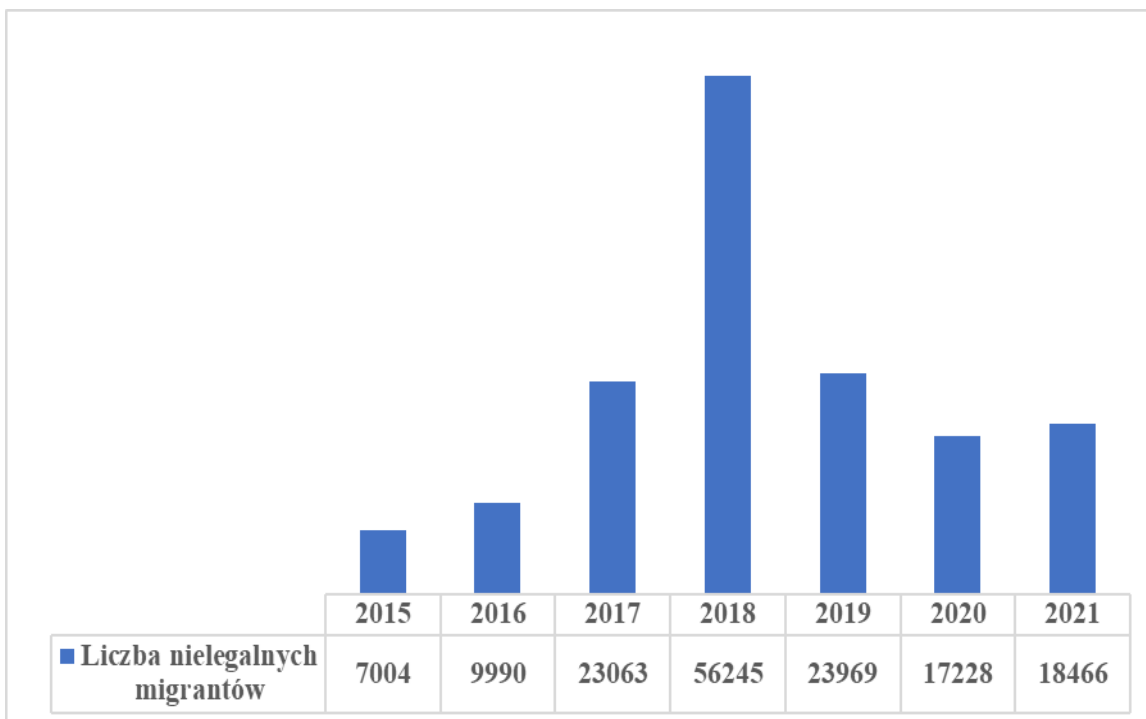
W 2015 r. to ponad trzy razy więcej nielegalnych migracji niż w 2014 r., szczególnie z Maroka. W 2016 i 2017 r. liczba nielegalnych migracji malała, ze względu na ustalenia między Hiszpanią, Senegalem i Mauretanią. Protokół ustaleń obejmował wspólny nadzór nad procederem i skutecznymi powrotami osób wykrytych przy przekraczaniu granicy nielegalnie. Liczba nielegalnych migracji rosła począwszy od 2018 r. i osiągnęła najwyższy poziom w 2020 r. W 2020 r. ,, wykryto 23 029 migrantów o nieuregulowanym statusie na tym szlaku, ponad osiem razy więcej niż w 2019 r. Zwiększone ciśnienie może być przypisywane restrykcjom pandemicznym, które przekierowywały migrantów, którzy byli już obecni w Maroku od zachodniośródziemnomorskiego szlaku do tego dłuższego i bardziej niebezpiecznego do Europy. Istotnym czynnikiem były również władze marokańskie. Liczba przyjazdów szczególnie wzrosła w ostatniej trzeciej części roku. Spośród wszystkich wykryć mniej więcej połowa byli migrantami marokańskimi, a druga połowa subsaharyjskimi”¹⁴⁶. 2021 r. utrzymywał się na podobnym poziomie jak rok poprzedni.

---

¹⁴⁵ Rada Europejska, Migracja szlakami zachodnimi, <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/eu-migration-policy/western-routes/>, (06.12.2022).

¹⁴⁶ Szlaki migracyjne, [/frontex.europa.eu/we-know/migratory-routes/western-african-route/](https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-routes/western-african-route/)(06.12.2022).

Wykres 8. Liczba nielegalnych przekroczeń granicy na zachodnio - śródziemnomorskim szlaku (morskim i lądowym).

Źródło : Opracowanie własne na podstawie : Frontex główne szlaki migracyjne, <https://www.frontex.europa.eu/what-we-do/monitoring-and-risk-analysis/migratory-routes/western-mediterranean-route/>, (07.12.2022).

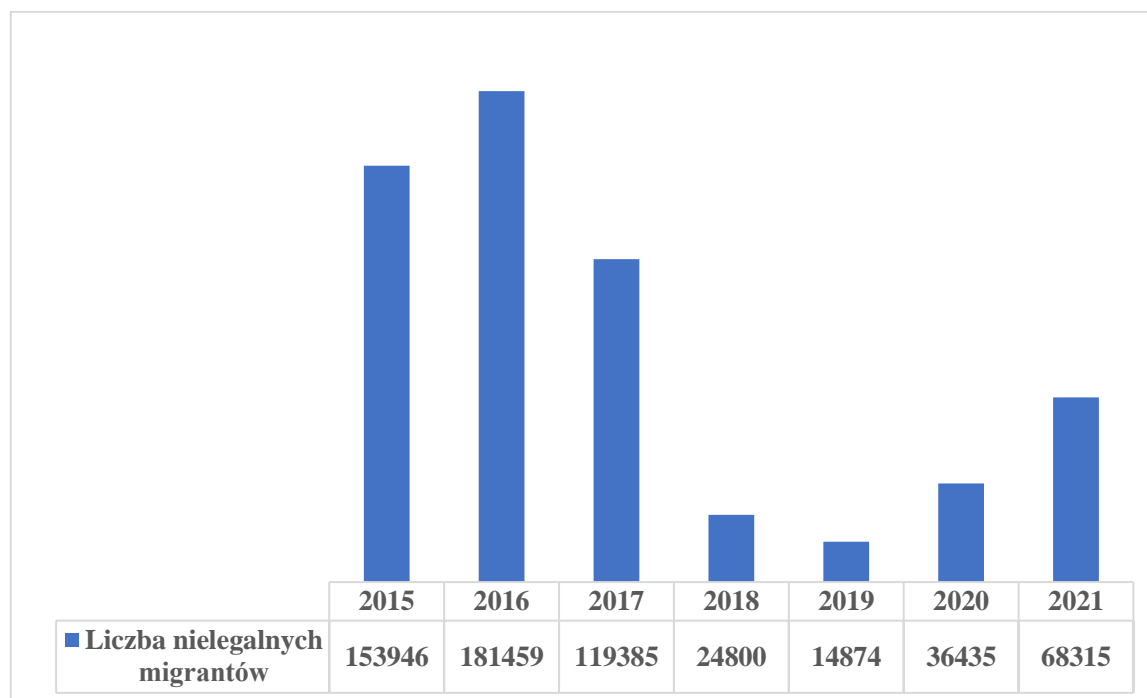
Szlak zachodnio - śródziemnomorski „, to droga, którą przybysze o nieuregulowanym statusie docierają do Hiszpanii – zarówno przez Morze Śródziemne do Hiszpanii kontynentalnej, jak i lądem do hiszpańskich enklaw, Ceuty i Melilli, w Afryce Północnej. W drodze do Hiszpanii migranci przemieszczają się przez Maroko i Algierię. W 2018 r. szlak zachodniośródziemnomorski stał się najpopularniejszym szlakiem prowadzącym do Europy. Po rekordowym napływie w 2018 r. liczba migrantów zaczęła stopniowo spadać w 2019 ze względu na różne czynniki, a przede wszystkim:

- zwiększenie przez Maroko wysiłków na rzecz walki z nielegalną migracją,
- ścisłą współpracę między Marokiem, Hiszpanią i UE,
- pandemię Covid-19¹⁴⁷.

¹⁴⁷Migracja szlakami zachodnimi, <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/eu-migration-policy/western-routes//>, (07.12.2022).

Po styczniu 2019 r. zmniejszyła się liczba wyjazdów z Maroka, jednak zaczęła nieco podnosić się latem. Wyjazdy z Algierii pozostały prawie niezmienione. Nastąpił wzrost liczby przypadków przemieszczania się na skuterach wodnych i łodziach motorowych, tradycyjnie wykorzystywanych do handlu narkotykami, przemytu ludzi na tej trasie¹⁴⁸. W 2020 r. liczba nielegalnych migrantów zdecydowanie spadła o 28 % w stosunku do poprzedniego roku. Liczba przekroczeń w 2021 r. wzrosła, a Algierczycy pozostawali głównymi nielegalnymi migrantami.

Wykres 9. Liczba nielegalnych przekroczeń granicy na szlaku środkowo-śródziemnomorskim.

Źródło : Opracowanie własne na podstawie : Frontex główne szlaki migracyjne, <https://www.frontex.europa.eu/what-we-do/monitoring-and-risk-analysis/migratory-routes/western-mediterranean-route/>, (07.12.2022).

Szlak środkowo-śródziemnomorski to odcinek Morza Śródziemnego Morze między Afryką Północną a Włochami, który jest jednym z głównych szlaków migracyjnych do Europy. Już w 2014 r. nastąpił zdecydowany wzrost nielegalnych migrantów, który przybrał na sile w 2016 r. Większość migrantów pochodziła z Libii. 2017 r. przyniósł spadek migrantów. „W 2018 r. Szlak śródziemnomorski odnotował największy spadek liczby nieregularnych migrantów. Łączna liczba przypadków nielegalnego przekroczenia granicy spadła o 80 % do 24 800. Była to najniższa liczba od 2012 r. Tunezyjczycy i Erytrejczycy byli dwiema najliczniej

¹⁴⁸ Szlaki migracyjne, /frontex.europa.eu/we-know/migratory-routes/western-african-route/, (07.12.2022).

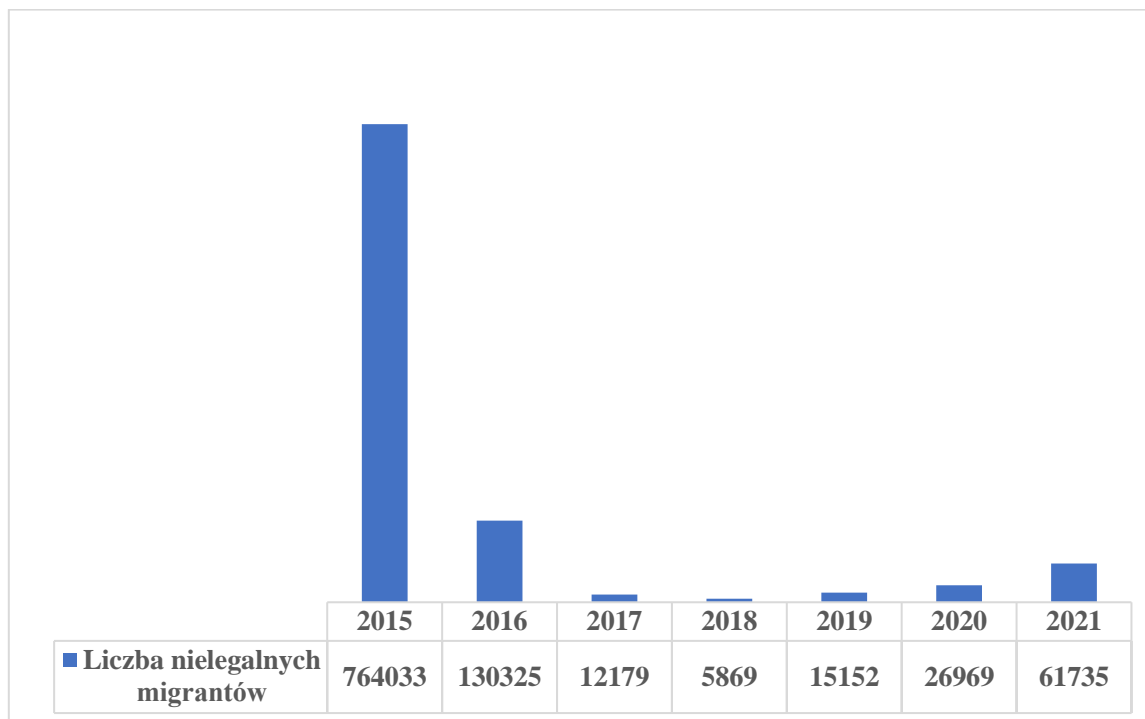
reprezentowanymi narodowościami na tej trasie”¹⁴⁹. Stanowili około 1/3 wykrytych nielegalnych migrantów. W 2019 r. szlak ten wykazał swoją najniższą roczną liczbę nielegalnych migrantów. Łączna liczba przyjazdów wyniosła 14 874 i był to spadek o 40% w stosunku do poprzedniego 2018 r. Najliczniejsi cudzoziemcy na tym szlaku to obywatele Tunezji, Sudanu, Wybrzeża Kości Słoniowej. „ W 2020 r. liczba nieregularnych migrantów wykrytych na tej trasie znacznie wzrosła, co sprawiło, że była to najczęściej używana droga do Europy. Liczba wykryć podwoiła się w stosunku do poprzedniego roku do łącznej liczby 36 435. Libia była najczęstszym krajem wyjazdu, a także Bangladesz. Coraz częściej wybierali się ta trasą Sudańczycy i Marokańczycy. Rosnąca liczba wyjazdów z Tunezji i Turcji również przyczyniły się do zwiększenia liczby migracyjnej na tej trasie”¹⁵⁰. W 2021 r. nastąpił 80 % wzrost nielegalnych przekroczeń na tej trasie. Przyjeżdżało więcej migrantów z Libii, Tunezji, Egiptu i Bangladeszu.

---

¹⁴⁹ Ibidem, (07.12.2022).

¹⁵⁰ Ibidem , (08.12.2022).

Wykres 10. liczba nielegalnych przekroczeń granicy na szlaku zachodnio- bałkańskim.

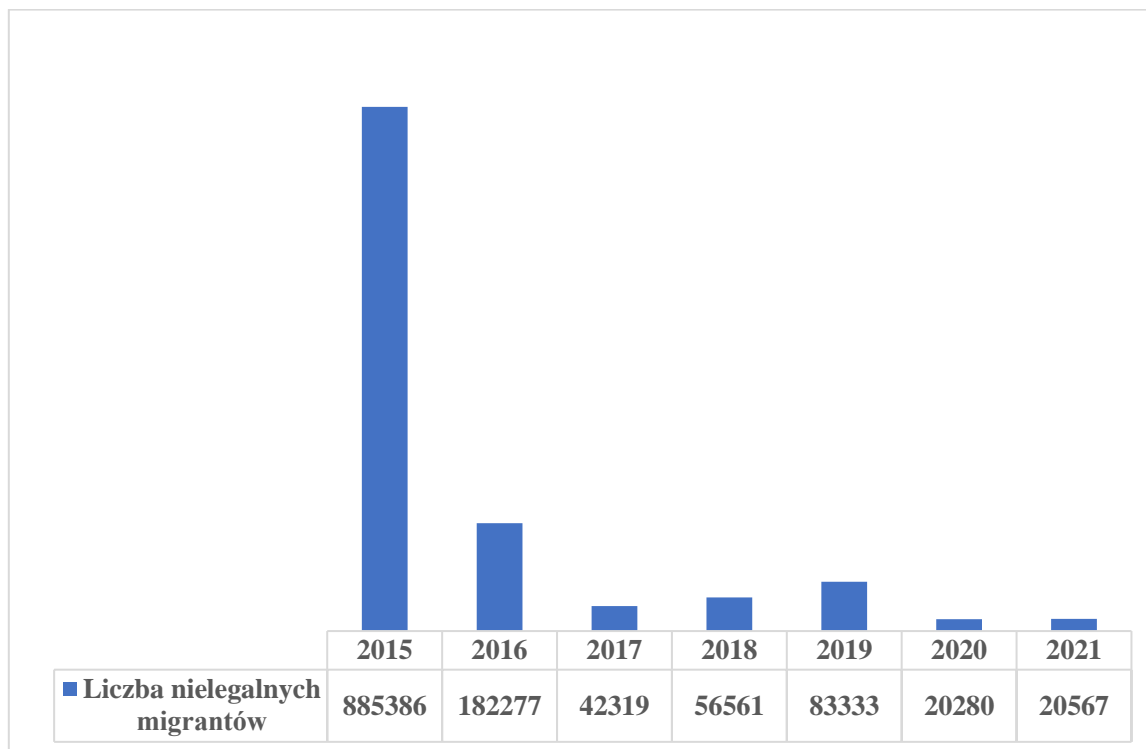

Źródło : Opracowanie własne na podstawie : Frontex główne szlaki migracyjne, <https://www.frontex.europa.eu/what-we-do/monitoring-and-risk-analysis/migratory-routes/western-mediterranean-route/>, (08.12.2022).

Szlak zachodnio- bałkański - szczególny napływ migrantów tym szlakiem przypadł na 2015 r. Tak wówczas pisano o tym fakcie: „ostatnie doniesienia kierują uwagę obserwatorów w stronę regionu Bałkanów Zachodnich, szczególnie granicy grecko-macedońskiej. Okazuje się, że uchodźcy przemieszczają się na północ, przedzierając się przez kraje b. Jugosławii. Jak podaje Frontex, główne trasy przerzutowe prowadzą przez Turcję do Grecji, a stamtąd przez Macedonię i Serbię do granicy serbsko-węgierskiej, stanowiącej bramę do UE. Grecja, pierwszy kraj UE, w którym uchodźcy się znaleźli, jest w sytuacji na tyle trudnej, że nie jest w stanie zapewnić właściwych standardów przyjęcia i nie reaguje na fale uchodźców z Syrii, Palestyny czy Afganistanu masowo przekraczające zieloną granicę grecko-macedońską. Według danych Frontexu najliczniejsze grupy narodowościowe zarejestrowane przez służby Macedonii i Serbii w 2015 r. to właśnie Syryjczycy (blisko 13 tys. osób w pierwszej połowie roku), Afgańczycy (ok. 11 tys.) oraz Palestyńczycy (niecałe 2 tys. osób).”¹⁵¹.

¹⁵¹ Biuletyn migracyjny, Bałkański szlak, <http://biuletynmigracyjny.uw.edu.pl/52-wrzesien-2015/balkanski-szlak>. (08.12.2022).

Wykres11. Liczba nielegalnych przekroczeń granicy na szlaku wschodnio – śródziemnomorskim.

Źródło : Opracowanie własne na podstawie : Frontex, główne szlaki migracyjne <https://www.frontex.europa.eu/what-we-do/monitoring-and-risk-analysis/migratory-routes/western-mediterranean-route/>, (08.12.2022).

Szlak wschodnio- śródziemnomorski „, to droga, którą przybysze o nieuregulowanym statusie docierają do Grecji, na Cypr i do Bułgarii. W 2015 r. trasą tą przybywało do UE wielu uchodźców uciekających przed wojną w Syrii. Od tego czasu ruch na szlaku znacznie zmalał dzięki współpracy UE z Turcją.”¹⁵² W marcu 2016 r. przywódcy UE i Turcji postanowili zająć się nieuregulowaną migracją. „Oświadczenie przewidywało dwie zasady:

- Wszyscy nowo przybywający na wyspy greckie migranci o nieuregulowanym statusie będą odsyłani do Turcji, o ile nie złożą wniosku o azyl lub ich wniosek zostanie odrzucony,
- Za każdego Syryjczyka odesłanego z wysp greckich do Turcji unia przesiedli na swoje terytorium innego.

¹⁵² Rada Europejska, Migracja szlakiem wschodniośródziemnomorskim, <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/eu-migration-policy/#east>, (08.12.2022).

To działanie wyjątkowe, mające położyć kres ludzkiemu cierpieniu i przywrócić porządku publicznego. Przebiega w pełnej zgodzie z prawem unijnym i międzynarodowym, wyklucza zatem jakiegokolwiek wydalenia zbiorowe.

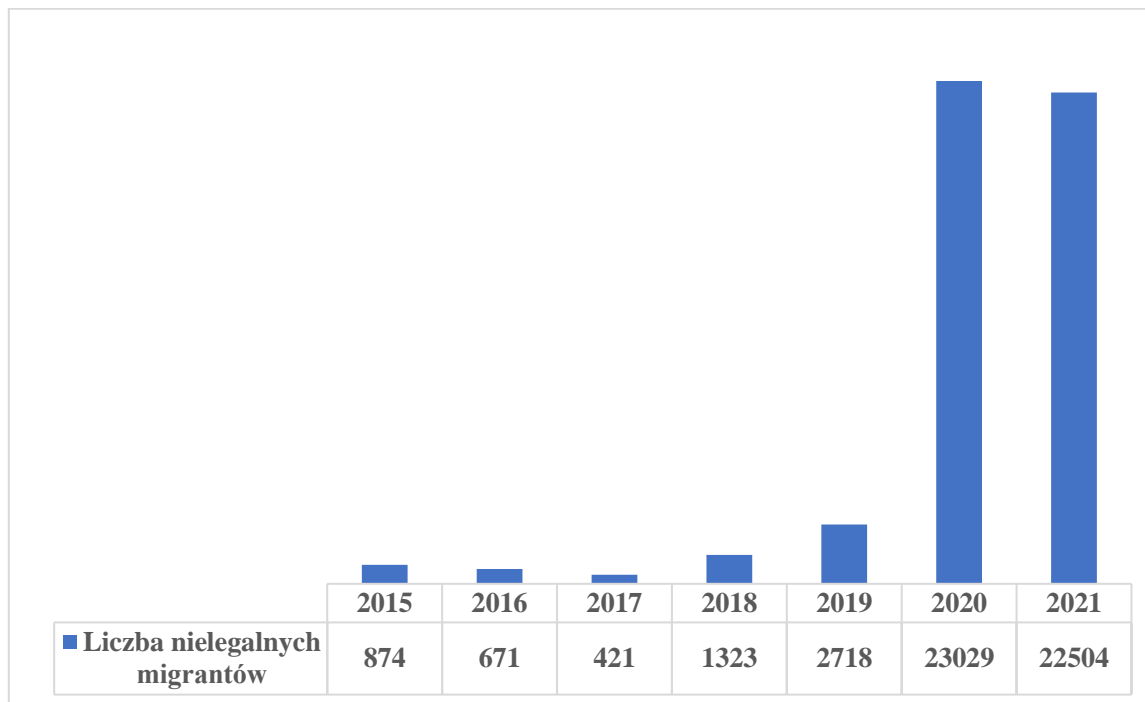
Turcja zobowiązała się podjąć surowsze środki, by zapobiegać powstawaniu nowych szlaków nieuregulowanej migracji z Turcji do UE lądem lub morzem. UE nadal angażuje się w realizację oświadczenia i wspiera Syryjskich uchodźców poprzez instrument pomocy dla uchodźców w Turcji.

W 2019 r. osób przybywających szlakiem wschodniośródziemnomorskim było o 90% mniej niż w 2015 r., a w 2020 r. Ich liczba dalej malała. Porozumienie z Turcją pomogło też znacznie zmniejszyć liczbę ofiar na morzu i walczyć z przemytnikami. Według międzynarodowej organizacji ds. Migracji w 2019 r. życie na morzu straciło 71 osób, podczas gdy w 2015 było to 806 osób¹⁵³.

---

¹⁵³ Rada Europejska, Migracja szlakiem wschodniośródziemnomorskim, Jak UE odpowiada na sytuację migracyjną w Turcji?, <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/eu-migration-policy/eastern-mediterranean-route/>, (08.12.2022).

Wykres 12. Liczba nielegalnych przekroczeń granicy na wschodnio - europejskim szlaku lądowym.

Źródło : Opracowanie własne na podstawie : Frontex główne szlaki migracyjne, <https://www.frontex.europa.eu/what-we-do/monitoring-and-risk-analysis/migratory-routes/western-mediterranean-route/>, (08.12.2022).

„Ogólna skala nielegalnej migracji na granicy lądowej o długości 6000 km między Białorusią, Mołdawią, Ukrainą, Federacją Rosyjską i państwami Członkowskim UE - Estonią, Finlandią, Węgrami , Łotwą , Litwą , Norwegią , Polską, Słowacją i Rumunią – była znacznie mniejsza niż na innych szlakach migracyjnych”¹⁵⁴ .

2021 r. był rokiem bezprecedensowej presji migracyjnej, z którą musiała zmierzyć się Europa, a przede wszystkim Polska. „ Kryzys na granicy Białorusi z państwami UE i NATO można podzielić na dwie fazy. Podczas pierwszej miały miejsce operacje na stosunkowo małą skalę skierowane przeciw Litwie i Łotwie, druga prowadzona była od początku sierpnia i obejmowała działania wymierzone głównie w Polskę. Drugi etap trwa o wiele dłużej i jest bardziej wymagający – ze względu na intensywność działań propagandy zarówno białoruskiej, jak i rosyjskiej, skalę ataków na polską infrastrukturę graniczną prowadzonych z wykorzystaniem

¹⁵⁴ Szlaki migracyjne, <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-routes/western-african-route/>, (08 12.2022).

migrantów oraz liczbę nielegalnych prób przekroczenia granicy (w 2021 r. Straż Graniczna zarejestrowała 39,7 tys. takich przypadków).

Konflikt rozpoczął się w połowie maja 2021 r., kiedy litewska Straż Graniczna zaczęła odnotowywać nasilenie prób nielegalnego przekroczenia granicy od strony białoruskiej. Początkowo były to niewielkie grupy, których liczebność zaczęła się szybko zwiększać. Litwa od początku wskazywała, że za procederem przetrzymywania migrantów na jej granicy stoją białoruskie służby, co potwierdzali zatrzymani¹⁵⁵.

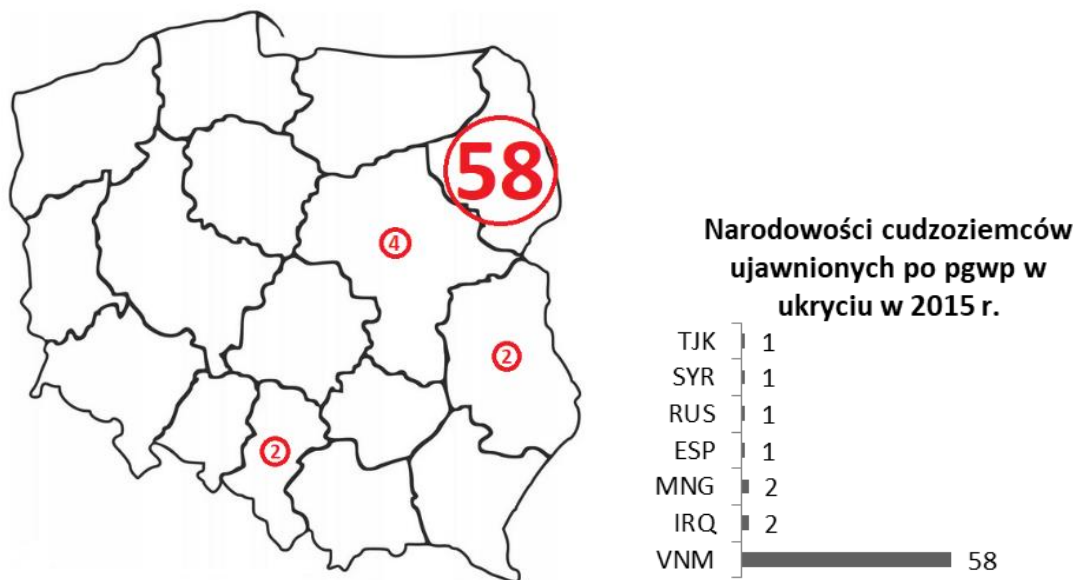
Oddziaływanie kryzysu migracyjnego, który powstał w 2015 r. na południowych granicach Unii Europejskiej sięga także polskich granic. Pomijając sztucznie wykreowany kryzys migracyjny na polsko – białoruskiej granicy to, wspomniane oddziaływanie można dostrzec analizując sposób działania nielegalnych migrantów zatrzymywanych na terytorium RP, a pochodzących z krajów których obywatele szturmują granice greckie. Afgańczycy, Syryjczycy i Irakijczycy byli zatrzymywani głównie po nielegalnym przekroczeniu polskiej granicy w ukryciu, zazwyczaj w naczepach samochodów ciężarowych. Ukierunkowanie działań europejskich służb granicznych na wykrywanie nielegalnej migracji w ukryciu może spowodować zmniejszenie jej skali. Ale jak to bywa w przypadku nielegalnej migracji wyeliminowanie jednego sposobu powoduje powstanie kilku innych. Dopóki nie nastąpi zmniejszenie czynników wypychających migrantów z ich państw ojczystych oraz nie zmieni się podejście elit europejskich do nielegalnej migracji, służby graniczne UE będą kontynuować wyścig zbrojeń z przemytnikami zarabiającymi krocie na ludzkim nieszczęściu.

---

¹⁵⁵ Kryzys graniczny jako przykład działań hybrydowych, <https://pism.pl/publikacje/kryzys-graniczny-jako-przyklad-dzialan-hybrydowych>, (08 12.2022).

Rozwój sytuacji w latach 2015 – 2021 przedstawiony został poniżej.

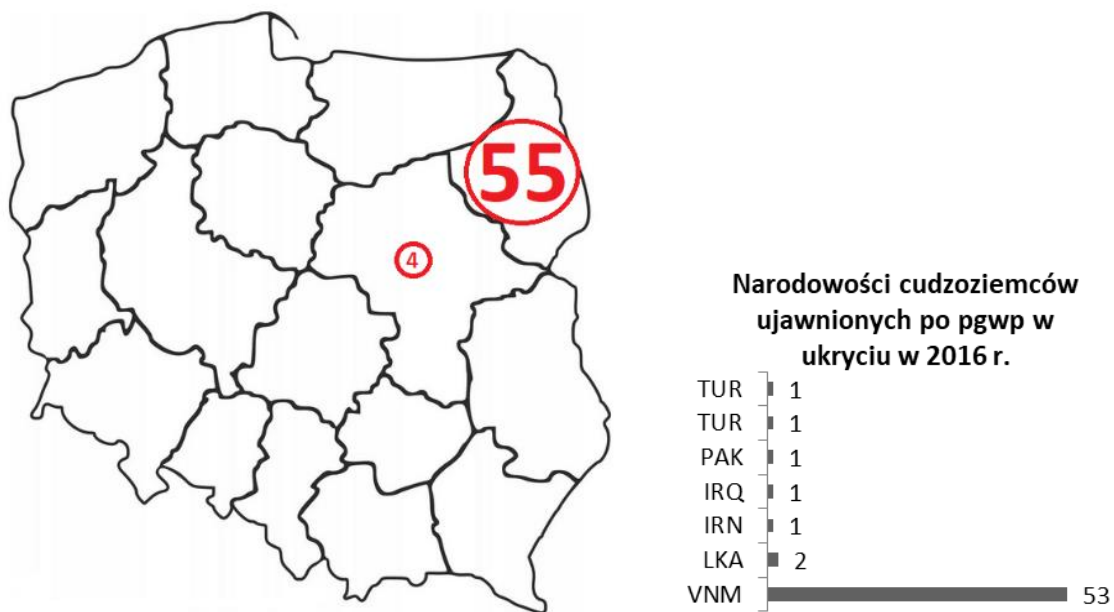
Mapa 4. Cudzoziemcy ujawnieni po przekroczeniu granicy państwowej wbrew przepisom w ukryciu w 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Platforma Wymiany Informacji SG 2015, Warszawa 2016.

2015 r. to czas kiedy na granicach południowych UE rozpoczynał się kryzys migracyjny. W Polsce nie miał on odzwierciedlenia jeżeli chodzi o zatrzymania nielegalnych migrantów. Straż Graniczna borykała się przede wszystkim z obywatelkami Ukrainy nielegalnie przebywających na terytorium RP. Natomiast jeśli chodzi o ujawnienia przemytu ludzi w ukryciu do zaczął się on nasilać i tak jak w poprzednim roku dotyczył przede wszystkim obywateli Wietnamu. Cudzoziemcy najczęściej legalnie dostawali się z Wietnamu do Moskwy, a później przy pomocy przemytników transportowani byli do granicy litewskiej i łotewskiej. Przekraczali nielegalnie granicę gdzie po drugiej stronie oczekiwały na nich samochody typu bus aby przewieźć ich do Warszawy.

Mapa 5. Cudzoziemcy ujawnieni po przekroczeniu granicy państwowej wbrew przepisom w ukryciu w 2016 r.

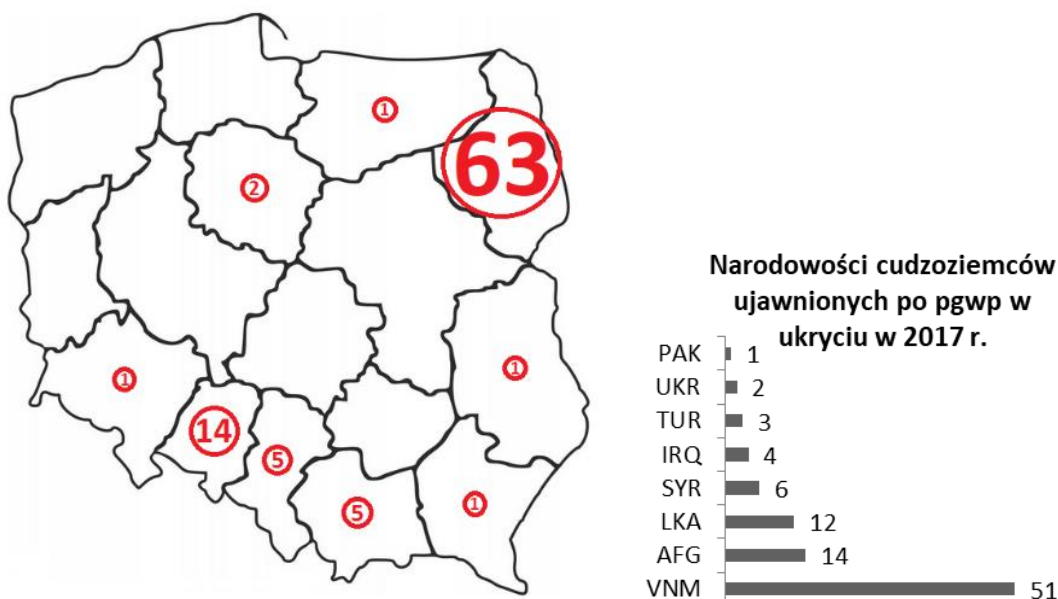

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Platforma Wymiany Informacji SG 2016, Warszawa 2017

W kwestii przemytu cudzoziemców w ukryciu w 2016 r. sytuacja nie uległa znaczącej zmianie. Większość zatrzymanych cudzoziemców pochodziła z Wietnamu, a najczęściej ujawnień dokonywał POSG z siedzibą w Białymstoku.

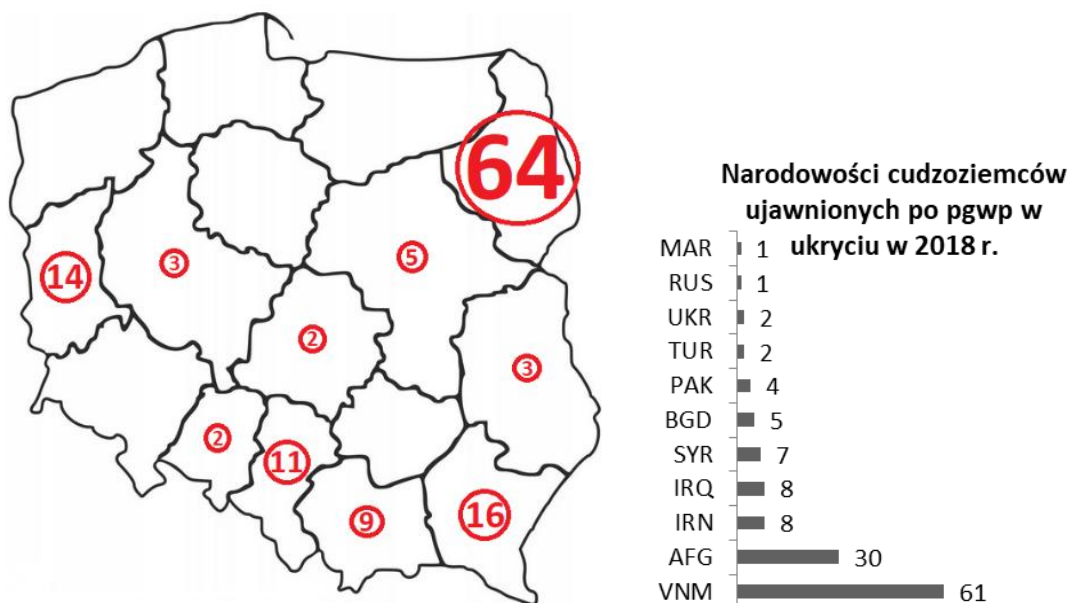
Mapa 6. Cudzoziemcy ujawnieni po przekroczeniu granicy państwowej wbrew przepisom w 2017 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Platforma Wymiany Informacji SG 2017, Warszawa 2018.

W 2017 r. zaobserwować można pierwsze oznaki świadczące, że wpływ kryzysu migracyjnego na południu Europy nie ominie terytorium Polski. 2017 r. to czas kiedy Szlak Bałkański dla nielegalnych migrantów zaczął być bardziej atrakcyjny. Migranci, którzy od 2015 r. przebywali w Grecji zaczęli poszukiwać innego sposobu aby przedostać się do krajów Europy Zachodniej. Nielegalna migracja w ukryciu w naczepach samochodów ciężarowych oraz samochodach typu bus zaczęła stanowić nowy modus operandi siatek przemytniczych. W dalszym ciągu jednak największa liczba ujawnień w dalszym ciągu dotyczyła obywateli Wietnamu i została dokonana na północnym wschodzie kraju.

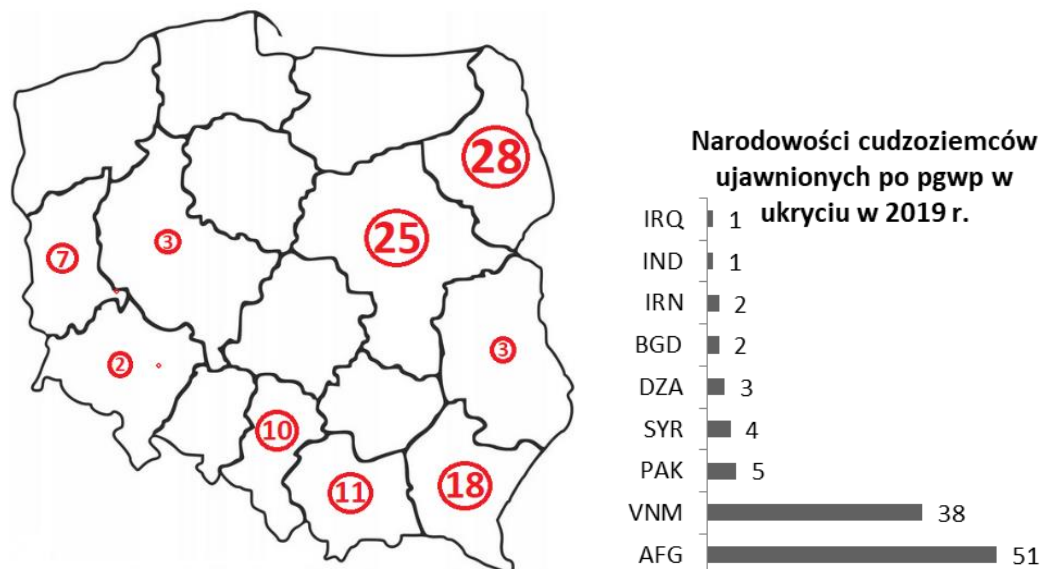
Mapa 7. Cudzoziemcy ujawnieni po przekroczeniu granicy państwowej wbrew przepisom w ukryciu w 2018 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Platforma Wymiany Informacji SG 2018, Warszawa 2019.

Natomiast 2018 r. pokazał, że cudzoziemcy podróżujący szlakiem bałkańskim nie traktują Polski jako kraju docelowej migracji. Ujawnienia przez Nadodrzański Oddział Straży Granicznej wskazują, że przemytnicy za cel działania mają dotarcie do Niemiec. Ilość ujawnień dotyczących cudzoziemców pochodzących z Bliskiego Wschodu zaczęła dorównywać tej dotyczącej obywateli Wietnamu.

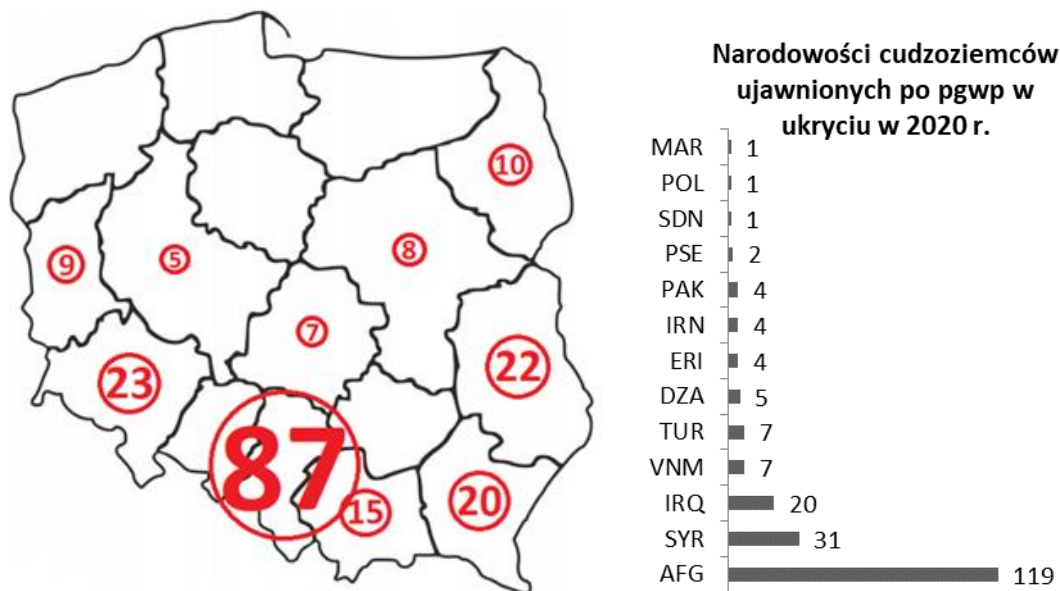
Mapa 8. Cudzoziemcy ujawnieni po przekroczeniu granicy państwowej wbrew przepisom w ukryciu w 2019 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Platforma Wymiany Informacji SG 2019, Warszawa 2020.

W 2019 r. ilość zatrzymanych cudzoziemców z Afganistanu wykorzystujących szlak bałkański przewyższyła po raz pierwszy ilość zatrzymanych obywateli Wietnamu ujawnionych w południowo-wschodniej części Polski. Szlak bałkański w tym okresie zaczął ponownie nabierać na znaczeniu na mapie kryzysu migracyjnego dotykającego Europy.

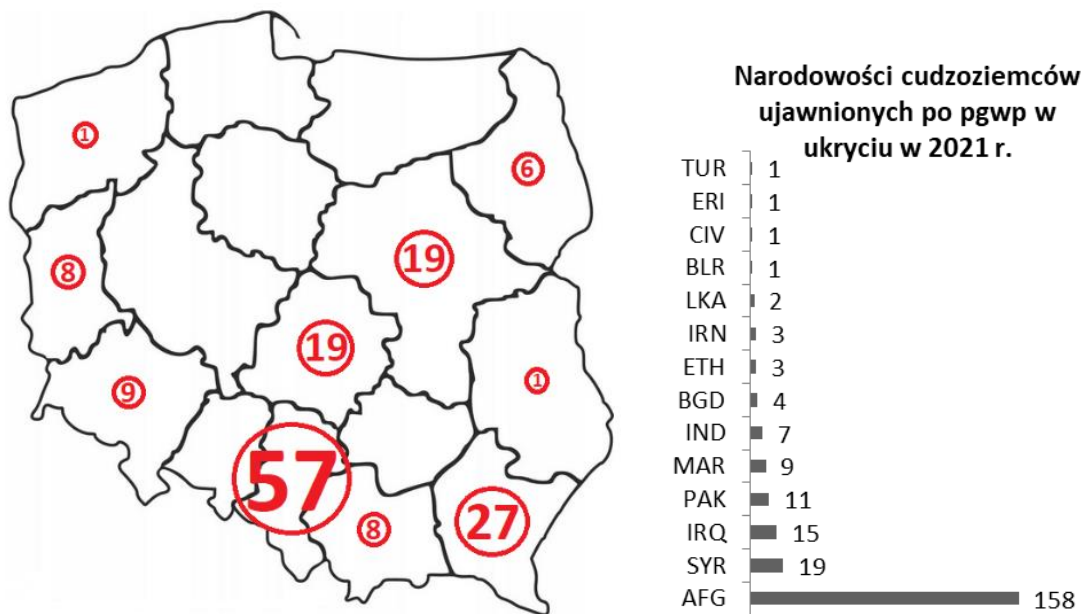
Mapa 9. Cudzoziemcy ujawnieni po przekroczeniu granicy państwowej wbrew przepisom w ukryciu w 2020 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Platforma Wymiany Informacji SG 2020, Warszawa 2021.

2020 r. był rekordowym pod względem ujawnień nielegalnych migrantów przemycanych w ukryciu. Ilość zatrzymań dokonanych w południowych województwach kraju jasno wskazuje skąd podróżują migranci a zatrzymania przy granicy zachodniej mówią nam natomiast gdzie przemytnicy z nielegalnymi migrantami się kierują. 2020 r. jest także rekordowy jeśli chodzi o wykorzystanie szlaku bałkańskiego. Migranci w niespotykanej dotąd ilości wybierają ten kierunek, aby dotrzeć do celu swojej podróży czyli krajów Europy Zachodniej. Największą ilość zatrzymanych migrantów stanowili obywatele Afganistanu czyli ponad połowę ogółnej liczby zatrzymanych za nielegalne przekroczenie granicy w ukryciu.

Mapa 10. Cudzoziemcy ujawnieni po przekroczeniu granicy państwowej wbrew przepisom w ukryciu w 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Platforma Wymiany Informacji SG 2021, Warszawa 2022.

W 2021 r. możemy zaobserwować kontynuację trendu z roku poprzedniego. Co prawda ilość zatrzymanych spadła to jednak największą ich ilość ujawniono ponownie w województwach południowych. Ponownie też największą ilość zatrzymanych migrantów stanowili obywatele państw Bliskiego Wschodu w tym najwięcej obywateli Afganistanu.

Ujawnienia nielegalnej migracji w ukryciu na terenie województwa świętokrzyskiego

W odniesieniu do województwa świętokrzyskiego to od 2014 r. Placówka Straży Granicznej w Kielcach ujawniła łącznie dwa przypadki nielegalnego przekroczenia granicy w ukryciu. Pierwszy z nich miał miejsce w październiku 2014 r. i dotyczył dwóch obywateli Afganistanu i dwóch obywateli Pakistanu, którzy ukryli się w polskiej ciężarówce jadącej z Turcji do Polski, a konkretnie Starachowic. Ujawnienia dokonał kierowca ciężarówki po dojechaniu do firmy transportowej w Starachowicach. Cudzoziemcy ukryli się w naczepie pojazdu ciężarowego jeszcze na terytorium Turcji. Weszli do środka naczepy poprzez rozciętą plandekę.

Droga obywateli Pakistanu:

Pakistan – Iran – Turcja – Bułgaria – Rumunia – Węgry – Słowacja – Polska (10.2014 r.),

Droga obywateli Afganistanu:

Afganistan - Pakistan – Iran – Turcja – Bułgaria – Rumunia – Węgry – Słowacja – Polska (10.2014 r.).

Kolejny przypadek ujawniony na terytorium województwa świętokrzyskiego miał miejsce w grudniu 2022 r. i dotyczył dwóch obywateli Palestyny. Dwaj obywatele Palestyny, ojciec i syn, opłacili podróż do Niemiec u przemytnika narodowości libańskiej bądź jordańskiej. Za organizację całej podróży zapłacili 4 tys. euro. Z Palestyny samochodem pojechali do Egiptu wspólnie z przemytnikiem. Następnie przy jego pomocy, samolotem udali się do Serbii. Tam spędzili 4 bądź 5 dni. Po czym zgłosił się do nich inny przemytnik, współpracownik poprzedniego, który w nocy zwiózł obywateli Palestyny na bliżej nieokreślony parking i pomógł im wejść do naczepy samochodu ciężarowego. Cudzoziemcy podróżowali w naczepie, mając ciągły kontakt z przemytnikiem. Po kilku dniach podróży zaczęli głośno wołać z wnętrza naczepy aby ich wypuścić. Kierowca ciężarówki wypuścił ich w Opatowie. Obywatele Palestyny myśląc, że znajdują się w Niemczech poprosili przechodniów o zawiadomienie Straży granicznej.

Droga obywateli Palestyny:

Palestyna → Egipt ✎ Serbia → NN → Polska (12.2022 r.)

Szlak kanału La Manche

Szlak ten stał się bardziej popularny po okresie przejściowym przed wystąpieniem Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej w dniu 31.01.2020 r. W 2019 r. najczęstszą metodą

nielegalnego przedostania się migrantów było ukrywanie się na tyłach ciężarówek jadących do Wielkiej Brytanii. Jednak w wyniku wzmocnionych środków bezpieczeństwa tendencja ta zaczęła maleć, a nielegalni cudzoziemcy zaczęli przybywać na małych łodziach. „W 2020 r. przez kanał La Manche nielegalnie przedostało się do Wielkiej Brytanii 45 755 osób, co jest najwyższą liczbą w historii. Rok wcześniej było to 28 526 osób, w 2020 r. - 8466, w 2019 r. - 1843, a w 2018 r. zaledwie 299 osób”¹⁵⁶.

„Brytyjski rząd wskazuje, że ten wzrost jest efektem działalności gangów przemytniczych i podkreśla, że osoby korzystające z ich usług w zdecydowanej większości nie są uchodźcami, którzy faktycznie uciekają przed prześladowaniami, lecz migrantami ekonomicznymi szukającymi w Wielkiej Brytanii lepszego życia. Cena, jaką nielegalni imigranci płacą przemytnikom to 3500-5000 funtów (19,1-27,3 tys. złotych) od osoby”¹⁵⁷.

Mimo rosnących wydatków skala nielegalnej imigracji przez kanał La Manche wzrasta jeszcze szybciej. Premier Wielkiej Brytanii zapowiedział stworzenie stałego, jednego dowództwa operacyjnego ds. małych łodzi na kanale La Manche. Dzięki nowemu dowództwu urzędnicy imigracyjni będą mogli się skoncentrować na egzekwowaniu prawa. Ponadto zwiększona zostanie o co najmniej 50 proc. liczba nalotów dokonywanych na biznesy zatrudniające nielegalnych imigrantów. Dodatkowo Premier wskazał również, iż migranci będą umieszczani w nieużywanych koszarach, akademikach czy dawnych ośrodkach czasowych. Powyższe ma ograniczyć wydatki jakie państwo ponosi w związku z utrzymaniem cudzoziemców oczekujących na wydanie decyzji administracyjnej w sprawie azylu. Następnie podwojona ma zostać liczba urzędników rozpatrujących wnioski azylowe, skrócone zostaną również procedury ich sprawdzania, dzięki czemu kolejka wniosków czekających na decyzję do końca 2023 r. ma zniknąć.

---

¹⁵⁶ Wielka Brytania próbuje zatrzymać nielegalną migrację, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/swiat/artykuly/8706822,wielka-brytania-zatrzymac-nielegalna-migracje.html> /, (28.08.2023).

¹⁵⁷ 30 tys. nielegalnych imigrantów przedostało się przez kanał La Manche. Wielka Brytania wprowadza zakaz azylu, <https://polskieradio24.pl/5/1223/artykul/3047292,30-tys-nielegalnych-imigrantow-przedostalo-sie-przez-kanal-la-manche-wielka-brytania-wprowadza-zakaz-azyl>, (28.08.2023).

Rozdział IV

STRAŻ GRANICZNA JAKO WIODĄCA SŁUŻBA W ZWALCZANIU NIELEGALNEJ MIGRACJI

4.1. Podstawy prawne działania Straży Granicznej w ujęciu historycznym

Straż Graniczna sprawuje wiodącą rolę w systemie ochrony granicy państwowej na lądzie i na morzu. Poza ochroną granicy jej zadaniem jest kontrola ruchu granicznego oraz zapobieganie i przeciwdziałanie nielegalnej migracji. Straż Graniczna rozpoznaje, analizuje i zwalcza zagrożenia migracyjne. „Zadaniem Straży Granicznej jest przeciwdziałanie nielegalnej migracji, w myśl art. 470 ustawy o cudzoziemcach. Jego realizacja odbywa się poprzez kontrolę przestrzegania przepisów związanych z wjazdem i przebywanie cudzoziemców na terytorium kraju, rozpoznawanie i analizowanie zagrożeń migracyjnych, zwalczanie zagrożeń migracyjnych, w tym w sposób szczególnie przestępczości związanej z nielegalną migracją”¹⁵⁸.

Art.2 Ustawy o Straży Granicznej w swoim brzmieniu wskazuje na istotną rolę tej formacji : „Organy administracji rządowej, jednostki samorządu terytorialnego oraz państwowe i inne jednostki organizacyjne są obowiązane współdziałać z organami Straży Granicznej oraz zapewnić im niezbędne warunki do wykonywania zadań określonych w ustawie”¹⁵⁹.

Straż Graniczna stoi na straży bezpieczeństwa państwa polskiego, jego gwarancji i stabilności. „Termin „bezpieczeństwo państwa” odnoszony jest do poszczególnych państw – suwerennych organizacji politycznych, także do ich społeczeństw oraz narodów. Jest on utożsamiany ze zdolnością władz i narodu do ochrony jego wewnętrznych wartości”¹⁶⁰.

Zagrożenie bezpieczeństwa „jest potencjalnym albo już panującym zjawiskiem, wydarzeniem negatywnie oddziałującym na system wartości i interesy, powodujący

---

¹⁵⁸ W . Celiński, Rola straży granicznej w systemie bezpieczeństwa Narodowego, „Systemy Logistyczne Wojsk” 2018, nr 48, s. 37.

¹⁵⁹ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej Dz.U.2022.0.1061 t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1061, 1115,1855, 2600.

¹⁶⁰ J. Zając, Bezpieczeństwo państwa [w:], Bezpieczeństwo państwa. Wybrane problemy, red. K. A. Wojtaszczyk, A. Materska-Sosnowska, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2009, s. 18.

niebezpieczeństwo dla poziomu życia i zdrowia, warunków istnienia, własności prywatnej i publicznej oraz środowiska”¹⁶¹.

Strażnicy graniczni posiadają szeroki wachlarz uprawnień, które mogą zastosować w szczególności w przypadku sytuacji zagrożenia. Zadania i uprawnienia Straży Granicznej zostały szczegółowo określone w ustawie z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej.

Pierwsze organizacje mające ochraniać granice polskie po odzyskaniu niepodległości Polski na początku XX wieku powstały w 1918 r. Ważna była wówczas ochrona szczególnie granicy wschodniej. Utworzono wówczas Straż Gospodarczo – Wojskową „, która miała na celu między innymi zapobieganie nielegalnemu wywozowi artykułów żywnościowych, walkę ze spekulacją i lichwą. Jednocześnie utworzono Korpus Straży Skarbowej przeznaczony do „strzeżenia granic państwa i współdziałania przy poborze podatków z innymi organami skarbowymi”. Obie te formacje wywoływały jednak wiele negatywnych komentarzy, ich kompetencje nie były do końca sprecyzowane i zdawano sobie sprawę, że ich istnienie jest zapewne tymczasowe”¹⁶². Powołano więc w grudniu 1924 r. Straż Graniczną, która zmieniła nazwę na Straż Graniczno – Wojskową. Nowe wyznaczone granice, poprawa bezpieczeństwa kraju to były priorytety powołanych służb. „Jej zadania to głównie: zabezpieczenie nielegalnego wywozu artykułów spożywczych i pierwszej potrzeby, kontrolowanie wewnętrznego obrotu kolejowego, ochrona magazynów i składów z artykułami pierwszej potrzeby. WSG podlegała bezpośrednio pod Ministerstwo Spraw Wojskowych”¹⁶³. Charakter, zadania i nazwy służb granicznych zmieniały się z postępem procesu formowania granic, warunkami w kraju i stosunkiem państwa ościennych. Wkrótce obowiązki Straży Graniczno – Wojskowej przejęła Policja Państwowa. W 1924 r. powołano jednostki Korpusu Ochrony Pogranicza. „W sierpniu 1924 roku, na posiedzeniu Politycznego Komitetu Rady Ministrów powołano do życia Korpus Ochrony Pogranicza (KOP). Struktura organizacyjna Korpusu Ochrony Pogranicza została opracowana przez Sztab Generalny pod przewodnictwem generała Józefa Hallera i była zorganizowana na wzór wojskowy. Korpus Ochrony Pogranicza, choć podlegał Ministrowi Spraw Wewnętrznych, stanowił część składową sił zbrojnych II Rzeczypospolitej. Formacja liczyła niemal 27 tysięcy żołnierzy (...) Do zadań KOP należało m.in.: kontrola nad przekraczaniem

---

¹⁶¹ R. Jakubczyk, J. Flis, Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku. Wyzwania i strategie, Wydawnictwo: Bellona, Warszawa 2006, s. 98.

¹⁶² Od Korpusu Ochrony Pogranicza do Straży Granicznej. Czym jest SG i jakie pełni funkcje? <https://historia.dorzeczy.pl/210865/od-kop-do-sg-czym-jest-straz-graniczna-krotka-historia.html>. (03.01.2023).

¹⁶³Ibidem, (03.01.2023).

granicy polskiej zgodnie z prawem, uniemożliwienie nielegalnego przekraczania granicy, strzeżenie nienaruszalności znaków granicznych, kontrola nad wywożonym i wwożonym do Polski towarem. Żołnierze KOP brali udział w walkach w czasie wojny obronnej we wrześniu 1939 roku i w czasie agresji sowieckiej na Polskę. KOP został rozformowany wkrótce po wybuchu II wojny światowej”¹⁶⁴.

Granica zachodnia obok wschodniej także podlegała kontroli. „W dniu 22.03.1928 roku ukazało się rozporządzenie Prezydenta RP Ignacego Mościckiego o powołaniu w miejsce istniejącej wówczas na zachodniej granicy Straży Celnej – Straży Granicznej. Decyzja ta była uwieńczeniem reorganizacji systemu ochrony granicy północno-zachodniej, zachodniej i południowej zapoczątkowanej na polecenie Prezesa Rady Ministrów Józefa Piłsudskiego przez płk Stefana Paślawskiego, który od 20 czerwca 1927 roku pełnił obowiązki Naczelnego Inspektora Straży Celnej. Zorganizowana na wzór wojskowy i podlegała Ministrowi Skarbu Straż Graniczna ochraniać miała granicę północno - zachodnią, zachodnią i południową (część granicy z Niemcami w rejonie Prus Wschodnich, z Wolnym Miastem Gdańsk, granicę morską, z Niemcami na zachodnie, z Czechosłowacją i częściowo z Rumunią na południu), pod względem polityczno-wojskowym, sanitarnym, celnym itp.”¹⁶⁵.

Straż Graniczna podlegała trzem resortom Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, Ministerstwu, Ministerstwu Skarbu. Ministerstwu Spraw Wojskowych., w związku z czym wykonywała kompetencje tych 3 ministerstw. Straż Graniczna miała kompetencje straży policyjnej, której charakter na bardziej wojskowy zmienił się w 1937 r. w związku z zaostrażającą się sytuacją polityczną panującą w Europie. „W przededniu wojny SG zmobilizowała 115 komisariatów, w sile 445 oficerów, 6241 podoficerów i 9 315 szeregowych ogółem SG liczyła 16 001 ludzie, z czego na granicy przebywało 15 029. Oddziały Straży w większości był to mobilne jednostki cyklistów, gdyż rowerów zgromadzono 10 406. Uzbrojenie stanowiło 15 352 zwykłych karabiny, 491 ręcznych karabinów maszynowych, 2064 sztuk broni krótkiej, 8 szt. 37 mm armat ppanc., 37 260 granatów i nieznaną liczbę ciężkich karabinów maszynowych”¹⁶⁶.

---

¹⁶⁴ Ibidem, (03.01.2023).

¹⁶⁵ Straż Graniczna II RP (emeryci-sg.org.pl), http://www.emeryci-sg.org.pl/historia/sg/istoria_polskich_formacji_granicznych, (03.01.2023).

¹⁶⁶ H. M. Kula, Polska Straż Graniczna..., op. cit., s. 59.

Po drugiej wojnie światowej aż do początku lat 90 XX wieku w miejsce Straży Granicznej i Korpusu Ochrony Pogranicza powołane zostały i pełniły służbę Wojska Ochrony Pogranicza, które podlegały Ministerstwu Obrony Narodowej. „Wojska Ochrony Pogranicza (WOP) – formacja wojskowa, część SZ PRL i służba MSW, odrębny rodzaj wojsk powołany do ochrony granic Polski. Największy stan Wojska Ochrony Pogranicza osiągnęły w październiku 1953 r. – 33675 wojskowych. W tej liczbie było: oficerów 4189, podchorążych 890, podoficerów nadterminowych 2321, podoficerów służby zasadniczej 4352 i szeregowych 21923). 78% (26275) tych wojsk stanowiła służba zasadnicza z poboru, a 19,6% (6610) kadra zawodowa

Podczas swojej 46 letniej historii istnienia WOP wielokrotnie zmieniał podległość strukturalno-służbową, przechodząc z podległości MON do MSW i odwrotnie, by w końcowej fazie swojego istnienia (od 1972 roku) pozostawać w podległości MSW, ale jako formacja wojskowa. Żołnierzy WOP obowiązywały te same regulaminy i przepisy ubiorcze, co pozostałych żołnierzy SZ PRL. MON odpowiadała za uzupełnienie jednostek WOP oraz administrację rezerw osobowych i środków transportu”¹⁶⁷.

Na przełomie 1989 - 1990 r. dokonały się zmiany systemu w Polsce. Wymogły one także zmiany dotyczące „ochrony granicy państwa i kontroli ruchu granicznego oraz administrowania jej przebiegiem (oznakowaniem, zmianami na ciekach wodnych). Na początku 1990 r. potrzeba ta wywołała dyskusję na temat właściwego rozwiązania (modelu ochrony), zarówno w aspekcie czynnościowym (cele strategiczne, operacyjne, zadania, procedury), jak i rzeczowym (jaki podmiot ma to robić, jaką przyjąć strukturę organizacyjną, kto w niej ma funkcjonować, jaki powinien być poziom instrumentalizacji działań) (...).Należy nadmienić, iż mimo dominujących w Europie rozwiązań typowo policyjnych była też grupa zwolenników militaryzacji ochrony granicy Polski i stworzenia klasycznego kordonu wojskowego na granicy wschodniej. Wybór padł na rozwiązania policyjne, a instytucją realizującą ochronę granicy miała być Straż Graniczna”¹⁶⁸.

Głównym zadaniem Straży Granicznej jest ochrona granic Rzeczypospolitej Polskiej oraz kontrola ruchu granicznego. Strażnicy graniczni mają określone przez prawo uprawnienia, które mogą zastosować w przypadku sytuacji zagrożenia. Zadania i uprawnienia Straży Granicznej określone są w ustawie z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej.

---

¹⁶⁷ WOP – Wojska Ochrony pogranicza 1968 -1989 , <https://dobroni.pl/arttykul/wop--wojska-ochrony/562853>, (04.01.2023).

¹⁶⁸ 30-lecie-powolania-Strazy-Granicznej, <http://www.hit.policja.gov.pl/hit/aktualnosci/194870,30-lecie-powolania-Strazy-Granicznej.html>, (04.01.2023).

Zgodnie z ustawą do zadań SG należy między innymi:

- „1) ochrona granicy państwowej na lądzie i morzu;
- 2) organizowanie i dokonywanie kontroli ruchu granicznego;
- 2a) zapobieganie i przeciwdziałanie nielegalnej migracji poprzez:
  - a) kontrolę przestrzegania przepisów dotyczących wjazdu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i pobytu na tym terytorium,
  - b) rozpoznawanie i analizowanie zagrożeń migracyjnych,
  - c) zwalczanie zagrożeń migracyjnych, w tym przestępczości związanej z nielegalną migracją,
  - d) realizowanie, w zakresie swojej właściwości, zadań określonych w ustawie z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2021 r. poz. 2354 oraz z 2022 r. poz. 91 i 583),
  - e) współdziałanie z organami i podmiotami właściwymi w sprawach udzielania cudzoziemcom zezwoleń na wjazd na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub pobyt na tym terytorium, w tym wykonywanie czynności na wniosek tych organów i podmiotów, na zasadach określonych odrębnymi przepisami;
- 3) wydawanie zezwoleń na przekraczanie granicy państwowej, w tym wiz;
- 4) rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców, w zakresie właściwości Straży Granicznej, a w szczególności¹⁶⁹ przestępstw i wykroczeń różnego rodzaju.

Straż Graniczna została powołana dnia 16 maja 1991 r. Jest to jednolita, umundurowana i uzbrojona formacja, której głównym zadaniem jest ochrona i kontrola polskich granic. Współczesna Straż Graniczna od chwili powołania do życia do chwili obecnej kilkakrotnie przechodziła reorganizacje, przede wszystkim z uwagi na fakt, że powstała na podstawie WOP i musiała zostać dostosowana do potrzeb obecnej sytuacji politycznej i gospodarczej Polski.

Struktura organizacyjna Straży Granicznej w tamtym okresie była ściśle dostosowana do potrzeb realizacji zadań, jakie przed nią stawiano. „W porównaniu z Wojskami Ochrony Pogranicza była bardziej płaska i zdecentralizowana, jednostki znajdowały się bliżej granicy. Obejmowała ona trzy szczeble hierarchii: komendanta głównego jako organ centralny, komendantów oddziałów, komendantów strażnic, granicznych placówek kontrolnych, dywizjonów jako organy terenowe. Każdy z nich wykonywał swoje zadania za pomocą podległych im urzędów

---

¹⁶⁹ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej ...

(komend, jednostek). Pod koniec 1991 roku w Straży Granicznej funkcjonowało 12 oddziałów, w tym jeden morski (a ściślej: morsko – lądowy)”¹⁷⁰.

Przez ponad 30 lat funkcjonowania Straży Granicznej zmieniała się także liczebność i zakres zadań tej formacji „ Stan etatowy Straży Granicznej na dzień 1 czerwca 1992 r. obejmował 10 269 stanowisk funkcjonariuszy w służbie stałej, 7562 funkcjonariuszy w służbie kandydackiej oraz 3100 stanowisk cywilnych. Stan ewidencyjny (rzeczywisty) był jednak niższy – 6089 funkcjonariuszy w służbie stałej, 6359 funkcjonariuszy w służbie kandydackiej i 2754 pracowników cywilnych. Niepełna obsada etatowa wymuszała dodatkowe obciążenie funkcjonariuszy w służbie.

Przypisany w pierwszych latach funkcjonowania SG zakres zadań uległ pewnym zmianom. Rozszerzono go o kontrolę legalności pobytu i zatrudnienia cudzoziemców na terytorium RP oraz rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw dotyczących handlu ludźmi. Zmniejszono zakres zadań o charakterze mobilizacyjno – obronnym. Obecnie struktura Straży Granicznej składa się z Komendy Głównej SG, 9 oddziałów SG, około 100 placówek SG, 2 dywizjonów SG, 3 ośrodków szkolenia. W formacji pełni służbę około 15 tysięcy funkcjonariuszy, zatrudnionych jest prawie 3,5 tysiąca pracowników”¹⁷¹.

Bardzo ważnym wyzwaniem dla Straży Granicznej było wzmocnienie granicy wschodniej. Powstały wówczas nowe przejścia graniczne – strażnice oraz graniczne placówki kontrolne. „Stopniowo przenoszono siły i środki przede wszystkim z granicy zachodniej i południowej. Z chwilą przejścia strażnic od Wojsk Ochrony Pogranicza na granicy z ZSRR było ich 28 (długość odcinka ochranianej granicy 20 – 40 km, średnio 44 km, przy bardzo niskiej obsadzie etatowej), na granicy z Czechosłowacją 73 (długość odcinka ochranianej granicy 8 – 34 km, średnio 18 km), z Niemcami 32 (długość odcinka ochranianej granicy 8 – 27 km, średnio 14 km) Na granicy morskiej było 14 strażnic, funkcjonowało 67 POWT (posterunków obserwacji wzrokowo – technicznej 50 bliskiego i 17 dalekiego zasięgu)”¹⁷².

Podpisanie umowy 29 marca 1991 r. „między Polską a państwami grupy Schengen (jako warunek konieczny do zniesienia wiz dla Polaków przy podróży do państw Unii Europejskiej) spowodowało, że faktycznie od tego momentu można mówić o przeniesieniu granicy Unii na

---

¹⁷⁰ Historia powołania Straży Granicznej, <http://www.pogranicznicy.pl/index.php/historia/49-historia-powolania-strazy-granicznej-w-1990-roku>, (05.01.2023).

¹⁷¹ Ibidem, (05.01.2023).

¹⁷² Ibidem, (05.01.2023).

granice wschodnią RP. W praktyce ochrona granicy zachodniej oraz kontrola ruchu granicznego stała się zbędna, gdyż zgodnie z umową każda osoba, która nielegalnie przekroczyła przez teren Polski granicę państwa należącego do grupy Schengen, była przekazywana Polsce. Głównym kierunkiem strategicznym doskonalenia funkcjonowania Straży Granicznej stało się więc wzmocnienie granicy wschodniej stanowiącej bufor wjazdowy do Unii Europejskiej oraz ograniczanie sił i środków na granicy zachodniej i południowej. Proces ten został przyspieszony po przystąpieniu Polski do grupy Schengen w roku 2007¹⁷³.

Najważniejsza jednak reorganizacja rozpoczęła się z chwilą przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, a później do Układu z Schengen, który zniósł kontrolę graniczną na zachodniej, południowej i większej części granicy północnej. Od momentu wejścia do UE Rzeczypospolitej Polskiej jej granica stała się także granicą zewnętrzną Unii Europejskiej. Po akcesji Polski do Unii Europejskiej, w 2007 r. RP podpisała Układ z Schengen. Układ ten zawarty 14 czerwca 1985 r., na mocy którego zniesiono kontrolę na granicach wewnętrznych państw członkowskich, wywoływał szereg zagrożeń, między innymi zorganizowanej przestępczości transgranicznej. Straż Graniczna zintensyfikowała działania wewnątrz kraju oraz wzmocniła ochronę granicy wschodniej. Szczelność tej części polskiej granicy nie leży już tylko w interesie państwa polskiego ale każdego innych państw należących do Unii Europejskiej oraz Układu z Schengen.

4.2. Zadania i kompetencje działania Straży Granicznej

Poza ochroną granicy państwowej na lądzie i morzu priorytetową działalność formacji stanowią: kontrola ruchu granicznego oraz zapobieganie i przeciwdziałanie nielegalnej migracji. Formacja ta wykonuje również szereg innych czynności ochronnych, realizowanych w ramach systemu ochrony granicy państwowej. „Do zadań Straży Granicznej należy:

- 1) ochrona granicy państwowej na lądzie i morzu;
- 2) organizowanie i dokonywanie kontroli ruchu granicznego;
- 2a) zapobieganie i przeciwdziałanie nielegalnej migracji poprzez:
  - a) kontrolę przestrzegania przepisów dotyczących wjazdu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i pobytu na tym terytorium,
  - b) rozpoznawanie i analizowanie zagrożeń migracyjnych,

---

¹⁷³ Ibidem, (05.01.2023).

- c) zwalczanie zagrożeń migracyjnych, w tym przestępczości związanej z nielegalną migracją,
  - d) realizowanie, w zakresie swojej właściwości, zadań określonych w ustawie z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2021 r. poz. 2354 oraz z 2022 r. poz. 91 i 583),
  - e) współdziałanie z organami i podmiotami właściwymi w sprawach udzielania cudzoziemcom zezwoleń na wjazd na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub pobyt na tym terytorium, w tym wykonywanie czynności na wniosek tych organów i podmiotów, na zasadach określonych odrębnymi przepisami;
- 3) wydawanie zezwoleń na przekraczanie granicy państwowej, w tym wiz;
- 4) rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców, w zakresie właściwości Straży Granicznej, a w szczególności:
- a) przestępstw i wykroczeń dotyczących zgodności przekraczania granicy państwowej z przepisami, związanych z jej oznakowaniem, wykonywaniem pracy przez cudzoziemców, prowadzeniem działalności gospodarczej przez cudzoziemców oraz powierzaniem wykonywania pracy cudzoziemcom, a także przestępstw określonych w art 270–276 Kodeksu karnego dotyczących wiarygodności dokumentów uprawniających do przekraczania granicy państwowej, dokumentów uprawniających do pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub dokumentów wymaganych do ich wydania,
  - b) przestępstw skarbowych i wykroczeń skarbowych wymienionych w art. 134 inne podmioty uprawnione do prowadzenia postępowania przygotowawczego § 1 pkt 1 Kodeksu karnego skarbowego,
  - c) przestępstw i wykroczeń pozostających w związku z przekraczaniem granicy państwowej lub przemieszczaniem przez granicę państwową towarów oraz wyrobów akcyzowych podlegających obowiązkowi oznaczania znakami akcyzy, jak również przedmiotów określonych w przepisach o broni i amunicji, o materiałach wybuchowych, o prekursorach materiałów wybuchowych podlegających ograniczeniom, o bibliotekach, o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, o narodowym zasobie archiwalnym, o przeciwdziałaniu narkomanii oraz o ewidencji ludności i dowodach osobistych,
  - d) przestępstw i wykroczeń określonych w ustawie z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach oraz w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2021 r. poz. 1108 i 1918 oraz z 2022 r. poz. 583),

- e) przestępstw przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu oraz przestępstw i wykroczeń przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji, pozostających w związku z wykonywaniem komunikacji lotniczej,
- f) przestępstw określonych w art. 228 sprzedajność pełniącego funkcję publiczną, art. 229 przekupstwo i art. 231 nadużycie uprawnień przez funkcjonariusza publicznego Kodeksu karnego, popełnionych przez pracowników Straży Granicznej w związku z wykonywaniem czynności służbowych,
- g) przestępstw określonych w art. 229 przekupstwo Kodeksu karnego, popełnionych przez osoby niebędące funkcjonariuszami lub pracownikami Straży Granicznej w związku z wykonywaniem czynności służbowych przez funkcjonariuszy lub pracowników Straży Granicznej,
- h) przestępstw określonych w art. 190 groźba karalna, art. 222 naruszenie nietykalności cielesnej funkcjonariusza publicznego lub osoby do pomocy mu przybranej, art. 223 czynna napaść na funkcjonariusza publicznego lub osobę do pomocy mu przybraną i art. 226 znieważenie funkcjonariusza publicznego lub organu konstytucyjnego RP Kodeksu karnego skierowanych przeciwko funkcjonariuszom Straży Granicznej podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych,
- i) przestępstw określonych w art. 264a Kodeksu karnego, przestępstw i wykroczeń określonych w ustawie z dnia 15 czerwca 2012 r. o skutkach powierzania wykonywania pracy cudzoziemcom przebywającym wbrew przepisom na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2021 r. poz. 1745) oraz wykroczeń określonych w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2022 r. poz. 690),
- j) przestępstw określonych w art. 189a handel ludźmi Kodeksu karnego i w art. 8 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks karny (Dz. U. poz. 554 i 1083, z 1998 r. poz. 715, z 2009 r. poz. 1149 i 1589 oraz z 2010 r. poz. 626);
- 4a) rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw oraz ściganie, w zakresie wynikającym z art. 11j ust. 1 pkt 1-3 ustawy z dnia 21 czerwca 1996 r. o szczególnych formach sprawowania nadzoru przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych (Dz. U. z 2021 r. poz. 2073 i 2448), sprawców czynów określonych w pkt 4 lit. f–h, w przypadku, gdy czyny te dotyczą funkcjonariuszy i pracowników Policji i Biura Ochrony Rządu lub strażaków Państwowej Straży Pożarnej, popełnionych w związku z wykonywaniem przez nich czynności służbowych;

5) zapewnienie bezpieczeństwa w komunikacji międzynarodowej i porządku publicznego w zasięgu terytorialnym przejścia granicznego, a w zakresie właściwości Straży Granicznej - także w strefie nadgranicznej;

5a) przeprowadzanie kontroli bezpieczeństwa:

a) w środkach transportu w komunikacji międzynarodowej,

b) w zasięgu terytorialnym drogowego, kolejowego, morskiego i rzeczno-jezernego przejścia granicznego,

c) w portach lotniczych na zasadach określonych w przepisach dotyczących ochrony lotnictwa cywilnego;

5b) zapewnienie bezpieczeństwa na pokładzie statków powietrznych wykonujących przewóz lotniczy pasażerów;

5c) (uchylony)

5d) współdziałanie z innymi organami i służbami w zakresie rozpoznawania zagrożeń terroryzmem i przeciwdziałania tym zagrożeniom;

5e) współdziałanie z innymi organami i służbami w zakresie rozpoznawania zagrożeń dla bezpieczeństwa terminala regazyfikacyjnego skroplonego gazu ziemnego w Świnoujściu i przeciwdziałania tym zagrożeniom;

6) osadzanie i utrzymywanie znaków granicznych na lądzie oraz sporządzanie, aktualizacja i przechowywanie granicznej dokumentacji geodezyjnej i kartograficznej;

7) ochrona nienaruszalności znaków i urządzeń służących do ochrony granicy państwowej;

8) (uchylony)

9) przetwarzanie informacji, w tym danych osobowych, z zakresu ochrony granicy państwowej, kontroli ruchu granicznego, zapobiegania i przeciwdziałania nielegalnej migracji oraz udostępnianie ich sądom, prokuratorom, organom administracji publicznej i innym organom państwowym, uprawnionym do ich otrzymania na podstawie odrębnych ustaw, w zakresie niezbędnym do realizacji ich zadań;

10) nadzór nad eksploatacją polskich obszarów morskich oraz przestrzeganiem przez statki przepisów obowiązujących na tych obszarach;

11) ochrona granicy państwowej w przestrzeni powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej przez prowadzenie obserwacji statków powietrznych i obiektów latających, przelatujących przez granicę państwową na małych wysokościach, oraz informowanie o tych przelotach właściwych jednostek Sił Powietrznych Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej;

12) zapobieganie transportowaniu, bez zezwolenia wymaganego w myśl odrębnych przepisów, przez granicę państwową odpadów, szkodliwych substancji chemicznych oraz materiałów jądrowych i promieniotwórczych, a także zanieczyszczaniu wód granicznych;

13) zapobieganie przemieszczaniu, bez zezwolenia wymaganego w myśl odrębnych przepisów, przez granicę państwową środków odurzających i substancji psychotropowych oraz broni, amunicji, materiałów wybuchowych i prekursorów materiałów wybuchowych podlegających ograniczeniom;

13a) przeprowadzanie kontroli legalności wykonywania pracy przez cudzoziemców, prowadzenia działalności gospodarczej przez cudzoziemców, powierzania wykonywania pracy cudzoziemcom;

13b) sprawowanie nadzoru nad podmiotami sprawdzającymi w rozumieniu art. 189d wniosek o udzielenie informacji o istnieniu negatywnych przesłanek albo o ich braku dla potrzeb rozszerzonego sprawdzenia przeszłości ust. 1 ustawy z dnia 3 lipca 2002 r. – Prawo lotnicze (Dz. U. z 2022 r. poz. 1235, 1715, 1846, 2185 i 2642) w zakresie określonym w art. 189i tej ustawy;

14) wykonywanie zadań określonych w innych ustawach.

2a. Straż Graniczna prowadzi postępowania w sprawach rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania przestępstw określonych w art. 228 sprzedajność pełniącego funkcję publiczną, art. 229 przekupstwo i art. 231 nadużycie uprawnień przez funkcjonariusza publicznego Kodeksu karnego, popełnionych przez funkcjonariuszy Straży Granicznej w związku z wykonywaniem czynności służbowych.

2b. Straż Graniczna realizuje zadania wynikające z przepisów prawa Unii Europejskiej oraz umów i porozumień międzynarodowych na zasadach i w zakresie w nich określonych.

2. Straż Graniczna w zakresie określonym w ust. 2 i 2a współdziała z właściwymi organami i instytucjami Unii Europejskiej oraz innych państw, a także organizacjami międzynarodowymi, w tym z Międzynarodową Organizacją Policji Kryminalnej – Interpol.

3a. Straż Graniczna realizuje zadania Krajowej Jednostki do spraw Informacji o Pasażerach, określone w ustawie z dnia 9 maja 2018 r. o przetwarzaniu danych dotyczących przelotu pasażera (Dz. U. z 2022 r. poz. 1441).

4. Straż Graniczna współpracuje z Szefem Krajowego Centrum Informacji Kryminalnych w zakresie niezbędnym do realizacji jego zadań ustawowych.”¹⁷⁴.

Poza cytowaną Ustawą o Straży Granicznej formacja ta podlega także ustawom :

---

¹⁷⁴ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej ...

- z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej,
- z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach,
- z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej ,
- z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium RP, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli UE i członków ich rodzin,
- z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej,
- z dnia 29 października 2021 r. o budowie zabezpieczenia granicy państwowej.

Ustawa o ochronie granicy państwowej z dnia 12 października 1990 r. w Art. 1. określa ustawowe pojęcie granicy RP „Granica Rzeczypospolitej Polskiej, zwaną dalej „granicą państwową”, jest powierzchnia pionowa przechodząca przez linię graniczną, oddzielająca terytorium państwa polskiego od terytoriów innych państw i od morza pełnego. Granica państwowa rozgranicza również przestrzeń powietrzną, wody i wnętrze ziemi”¹⁷⁵.

Ustawa o cudzoziemcach z 12 grudnia 2013 r. określa zasady i warunki wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, przejazdu, pobytu na nim, a także wyjazdu cudzoziemców. Określa tryb postępowania oraz organy właściwe w tych sprawach.

W związku z masowym napływem obywateli Ukrainy w związku z toczącą się wojną w dniu 29 stycznia 2022 r. „weszła w życie ustawa z dnia 17 grudnia 2021 r. o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2022 r. poz. 91). Dokonała ona szeregu istotnych zmian w zasadach dotyczących legalizacji pobytu cudzoziemców na terytorium Polski, ze szczególnym uwzględnieniem osób wykonujących pracę”¹⁷⁶.

Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej określa w szczególności prawa i obowiązki cudzoziemców w przypadku nadawania statusu uchodźcy lub udzielania ochrony uzupełniającej oraz pozbawiania statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej.

Ustawa z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium RP, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli UE i członków ich rodzin w swoim zakresie reguluje także wjazd i wyjazd obywateli Szwajcarii, Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii.

---

¹⁷⁵ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej, Dz. U. z 2022 r. poz. 295, z 2023 r. poz. 1114, 1489.

¹⁷⁶ Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, Dz. U. z 2013 r. poz. 1650, Ustawa nowelizująca ustawę z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, Dz. U. z 2021 r. poz. 2354.

Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej „określa

- 1) środki przymusu bezpośredniego używane lub wykorzystywane przez uprawnionych, o których mowa w art. 2 podmioty uprawnione do używania i wykorzystywania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej;
- 2) przypadki używania lub wykorzystywania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej;
- 3) zasady używania lub wykorzystywania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej;
- 4) postępowanie przed użyciem lub wykorzystaniem środków przymusu bezpośredniego i broni palnej i po ich użyciu lub wykorzystaniu;
- 5) dokumentowanie użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej”¹⁷⁷.

Straż Graniczna obok wielu wymienionych jest podmiotem upoważnionym do używania i wykorzystywania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej.

Najnowszą ustawą jest podpisana dnia 29 października 2021 r. o budowie zabezpieczenia granicy państwowej. Po atakach hybrydowych na granicy polsko – białoruskiej jej celem było ustanowienie zasad przygotowania i realizacji inwestycji mającej wybudowanie bariery wzdłuż wschodniej granicy państwowej.

4.3. Struktura Straży Granicznej i jej rola w zwalczaniu nielegalnej migracji

Bezpieczeństwo państwa zależy od ochrony granicy państwowej, szczególnie w sytuacji, toczącej się wojny za wschodnią granicą, a w całej Europie nadal notowany jest napływ nielegalnych migrantów. „Straż Graniczna jest podmiotem wykonawczym wpisanym w systemie zarządzania kryzysowego, stanowiącym podstawowy organ zapobiegający w sytuacji wystąpienia nielegalnej masowej migracji określanej jako sytuacja kryzysowa, lecz także może udzielać wsparcia i pomocy innym służbom w zmniejszaniu skutków zaistniałych zdarzeń”¹⁷⁸.

Struktura Straży Granicznej przedstawia się następująco:

- Komenda Główna Straży Granicznej,
- Oddziały Straży Granicznej,

---

¹⁷⁷ Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, Dz.U.2023.0.202.

¹⁷⁸ W. Celiński, Rola straży granicznej..., op. cit., s. 38.

- Biuro Spraw Wewnętrznych SG,
- Ośrodki szkolenia Straży Granicznej,
- Placówki Straży Granicznej.

Na czele Straży Granicznej stoi Komendant Główny Straży Granicznej, podległy ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych. Powołuje i odwołuje go Prezes Rady Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych. Zgodnie z Art. 3a Ustawy o Straży Granicznej „do zakresu działania Komendanta Głównego Straży Granicznej należy w szczególności:

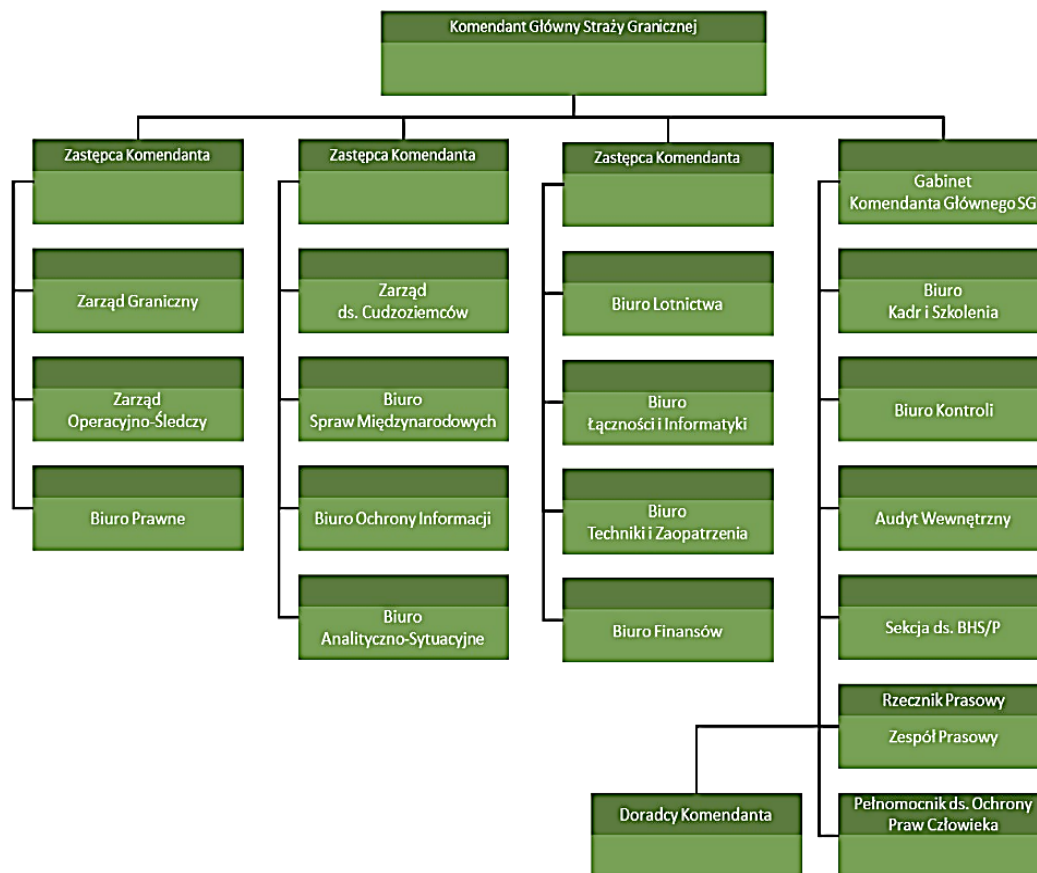
- 1) kierowanie prowadzonymi przez Straż Graniczną działaniami w zakresie ochrony granicy państwowej , kontroli ruchu granicznego oraz zapobiegania i przeciwdziałania nielegalnej migracji;
- 2) analizowanie zagrożeń bezpieczeństwa granicy państwowej i zagrożeń migracyjnych;
- 3) nadawanie regulaminów organizacyjnych komendom oddziałów Straży Granicznej oraz komórkom organizacyjnym Komendy Głównej Straży Granicznej, a także nadawanie statutów ośrodkom szkolenia Straży Granicznej i ośrodkom Straży Granicznej;
- 4) organizowanie i określanie zasad szkolenia zawodowego funkcjonariuszy oraz pracowników Straży Granicznej;
- 5) sprawowanie nadzoru nad terenowymi organami Straży Granicznej oraz nad ośrodkami szkolenia Straży Granicznej i ośrodkami Straży Granicznej;
- 6) udział w przygotowaniu projektu budżetu państwa w zakresie dotyczącym Straży Granicznej, zgodnie z odrębnymi przepisami;
- 7) współdziałanie w zakresie realizowanych zadań z właściwymi organami państwowymi, jednostkami samorządu terytorialnego i organizacjami społecznymi;
- 8) prowadzenie współpracy z organami i instytucjami Unii Europejskiej oraz organami i instytucjami innych państw właściwymi w sprawach określonych w art. 1 zadania Straży Granicznej ust. 2 i 2a”¹⁷⁹.

Poniżej przedstawiono schemat organizacyjny Komendy Głównej Straży Granicznej

---

¹⁷⁹ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej ...

Wykres 13. Schemat organizacyjny Komendy Głównej Straży Granicznej.

Źródło: BIP Komenda Główna Straży Granicznej, Struktura organizacyjna KGS, <https://bip.kgsg.strazgraniczna.pl/s01/struktura-organizacyjn/3599,Struktura-organizacyjna-KGSG.html>, (12.01.2023).

W ramach struktury Komendy Głównej Straży Granicznej n/w komórki organizacyjne pełnią wiodącą rolę koordynacyjną i nadzorującą w procesie zwalczania nielegalnej migracji.

1. Zarząd Graniczny to komórka „nadzorująca i koordynująca wykonywanie zadań przez terenowe organy Straży Granicznej w zakresie:

- ochrony granicy państwowej na lądzie i na morzu oraz w przestrzeni powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej;
- kontroli osób, towarów i środków transportu przekraczających granicę państwową;

- kontroli ruchu i transportu drogowego oraz zapewnienie bezpieczeństwa w komunikacji lotniczej;
  - sprawowania nadzoru nad eksploatacją polskich obszarów morskich oraz przestrzegania przez statki przepisów obowiązujących na tych obszarach¹⁸⁰.
2. Do obowiązków Zarządu do Spraw Cudzoziemców należy w „szczególności :
- organizowanie i koordynowanie działań związanych z powrotami przymusowymi cudzoziemców,
  - organizowanie i koordynowanie działań związanych z przekazaniem cudzoziemców w trybie rozporządzenia Dublin III oraz z powrotami dobrowolnymi,
  - nadzorowanie funkcjonowania strzeżonych ośrodków i aresztów dla cudzoziemców,
  - współpraca z Centralnym Organem Wizowym (Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców),
  - nadzór nad prowadzeniem przez jednostki organizacyjne SG czynności administracyjnych wobec cudzoziemców,
  - prowadzenie postępowań odwoławczych od niektórych decyzji organów Straży Granicznej (w szczególności od decyzji o odmowie wjazdu na terytorium RP, określeniu wysokości kosztów związanych z wydaniem i wykonaniem decyzji o zobowiązaniu do powrotu, nałożeniu kary na przewoźnika, cofnięciu lub unieważnieniu wizy),
  - nadzór nad zadaniami realizowanymi w związku z zapewnianiem dostępu cudzoziemcom do procedury uchodźczej,
  - przygotowywanie stanowisk do skarg złożonych przez cudzoziemców przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka,
  - współpraca z organami i agencjami Unii Europejskiej, w szczególności z Komisją Europejską oraz Europejską Agencją Straży Granicznej i Przybrzeżnej (Frontex),
  - współpraca z UNHCR i organizacjami pozarządowymi,
  - współpraca z władzami Stanów Zjednoczonych Ameryki w zakresie wymiany informacji graniczno-migracyjnych związanych z bezpieczeństwem granic i legalizacją pobytu,
  - pozyskiwanie i wykorzystywanie środków zagranicznych w celu wykonywania działań administracyjnych wobec cudzoziemców,

---

¹⁸⁰ Straż Graniczna, Komenda główna SG, Zarząd Graniczny, <https://strazgraniczna.pl/pl/straz-graniczna/struktura-sg/komenda-glowna-sg/komorki-organizacyjne-k/zarząd-graniczny/2382,Zarząd-Graniczny-Komendy-Główniej-Straży-Granicznej.html>,(15.01.2023).

- przygotowywanie cyklicznych oraz okresowych materiałów statystycznych, informacyjnych i analitycznych w obszarze nielegalnej migracji w szczególności w zakresie ruchów migracyjnych cudzoziemców na terytorium RP a także powrotów cudzoziemców z terytorium RP,
- opracowywanie rozwiązań teleinformatycznych w zakresie usprawniania realizacji czynności wykonywanych wobec cudzoziemców przez organy Straży Granicznej,
- wdrażanie na gruncie krajowym założeń Europejskiego Systemu Informacji o Podróży oraz Zezwoleń na Podróż (ETIAS)¹⁸¹.

3. Zarząd Operacyjno - Śledczy Komendy Głównej Straży Granicznej sprawuje nadzór merytoryczny nad wykonaniem zadań przez podległe oddziały i placówki Straży Granicznej.

Ma za zadanie m.in. także:

- „prowadzenie, koordynowanie, nadzór oraz zabezpieczenie czynności operacyjno-rozpoznawczych z udziałem przeszkolonych i zarejestrowanych w Zarządzie funkcjonariuszy Straży Granicznej, posługujących się, na podstawie odrębnych przepisów, dokumentami uniemożliwiającymi ustalenie danych identyfikujących tych funkcjonariuszy oraz środków, którymi oni posługują się przy wykonywaniu zadań służbowych;
- współdziałanie z innymi organami i służbami w zakresie rozpoznawania zagrożeń terroryzmem i przeciwdziałania tym zagrożeniom;
- planowanie, organizacja i kontrolowanie technicznego zabezpieczenia działań Straży Granicznej w zakresie kryminalistyki;
- wykonywanie ekspertyz i opinii kryminalistycznych, prowadzenie badań specjalistycznych oraz prac badawczych i racjonalizatorskich w dziedzinie techniki kryminalistycznej¹⁸².

Ponadto nad bezpieczeństwem sieci teleinformatycznej czuwa Biuro Łączności i Informatyki, do którego zadań należy m.in:

- „realizowanie przedsięwzięć związanych z dostosowaniem infrastruktury technicznej Straży Granicznej do korzystania z zasobów udostępnionych przez Unię Europejską, w tym w szczególności Systemu Informatycznego Schengen i Systemu Informacji Wizowej

---

¹⁸¹Ibidem, (17.01.2023).

¹⁸² Ibidem, 17.01.2023).

- opracowanie procedur, standardów oraz systemowych rozwiązań organizacyjnych w zakresie teleinformatyki, w tym w zakresie infrastruktury klucza publicznego oraz przyjętych rozwiązań w zakresie bezpieczeństwa sieci i systemów teleinformatycznych,
- zapewnienie prawidłowej eksploatacji posiadanych przez Straż Graniczną środków łączności, informatyki, obserwacji technicznej i zasilania awaryjnego oraz utrzymywania ich w pełnej sprawności technicznej.

Szeroki zakres obowiązków Komendy Głównej Straży Granicznej umożliwia prawidłowe funkcjonowanie całej formacji. Na poziomie lokalnym ustawowe zadania Straży Granicznej realizują Komendanci Oddziałów Straży Granicznej. „Komendanta Oddziału Straży Granicznej powołuje i odwołuje minister właściwy do spraw wewnętrznych na wniosek Komendanta Głównego, natomiast zastępców komendanta oddziału Straży Granicznej powołuje i odwołuje Komendant Główny Straży Granicznej na wniosek komendanta oddziału. W gestii ministra właściwego do spraw wewnętrznych leży tworzenie i znoszenie oddziałów SG wraz z nadaniem im nazwy, określeniem siedziby oraz terytorialnego zasięgu działania”¹⁸³.

W strukturach Straży Granicznej poza KGSG funkcjonują następujące Oddziały Straży Granicznej:

- Warmińsko-Mazurski Oddział Straży Granicznej,
- Podlaski Oddział Straży Granicznej,
- Nadbużański Oddział Straży Granicznej,
- Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej,
- Karpacki Oddział Straży Granicznej,
- Śląski Oddział Straży Granicznej,
- Nadodrzański Oddział Straży Granicznej,
- Morski Oddział Straży Granicznej,
- Nadwiślański Oddział Straży Granicznej

---

¹⁸³ A. Chomacki, Straż Graniczna jako..., op. cit., s.26.

Poniższa mapa przedstawia usytuowanie Oddziałów Straży Granicznej.

Mapa 11. Oddziały Straży Granicznej.

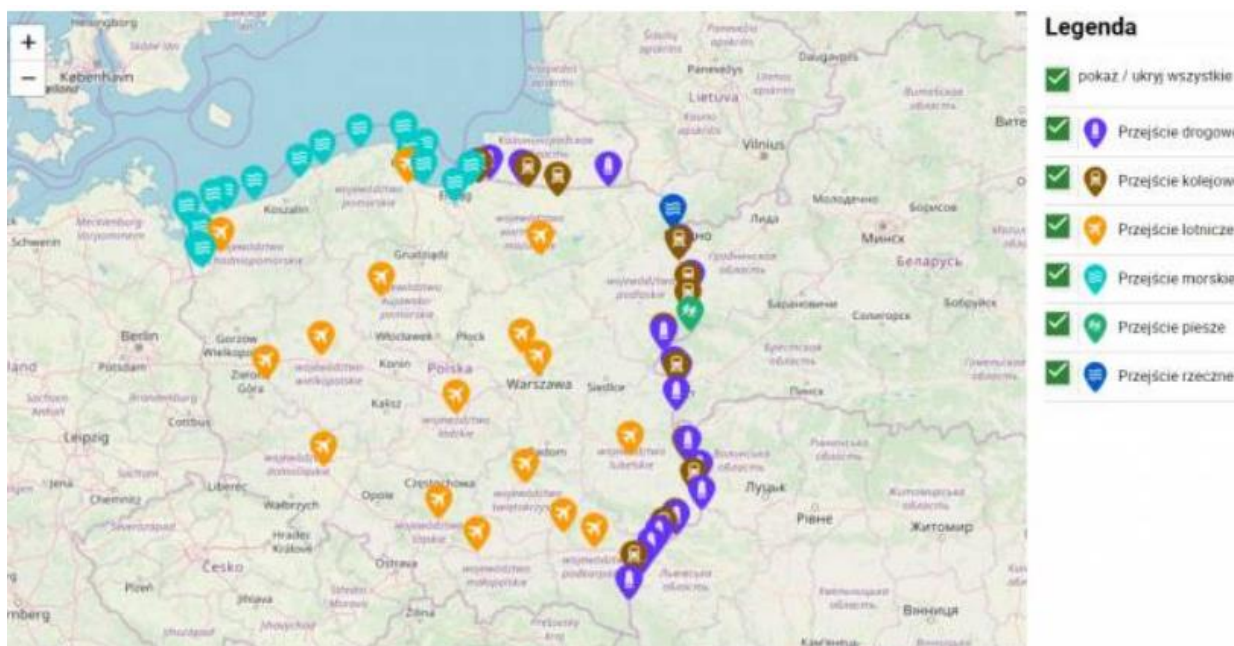
Źródło: Komenda Główna Straży Granicznej, Oddziały SG, <https://strazgraniczna.pl/pl/straz-graniczna/struktura-sg/oddziały-sg>, (17.01.2023).

Za ochronę granicy zewnętrznej Unii Europejskiej odpowiedzialne są:

1. Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej z siedzibą w Przemyślu,
2. Nadbużański Oddział Straży Granicznej z siedzibą w Chełmie,
3. Podlaski Oddział Straży Granicznej z siedzibą w Białymstoku oraz Warmińsko-Mazurski Oddział Straży Granicznej z siedzibą w Kętrzynie.

Podległe im placówki Straży Granicznej główne zadania ustawowe realizują w zasięgu terytorialnym przejścia granicznego.

Mapa 12. Placówki Straży Granicznej na granicy zewnętrznej Unii Europejskiej.

Źródło: Mapa przejść granicznych, Trwa nabór do służby Granicznej, <https://wiadomosci.ox.pl/trwa-nabor-do-sluzby-granicznej>, (17.01.2023).

Ustawa o Straży Granicznej w Art. 11.b mówi „W przypadku zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego w zasięgu terytorialnym przejścia granicznego oraz w strefie nadgranicznej, w tym w szczególności :

- 1) bezpośredniego zagrożenia zamachem na nienaruszalność granicy państwowej lub jego dokonania,
- 2) sprowadzenia bezpośredniego niebezpieczeństwa powszechnego dla życia, zdrowia lub wolności obywateli,
- 3) bezpośredniego zagrożenia zamachem na obiekty lub urządzenia wykorzystywane przez Straż Graniczną,
- 4) zagrożenia przestępstwem o charakterze terrorystycznym lub jego dokonania w stosunku do obiektów lub urządzeń, o których mowa w pkt 3, lub mogącym skutkować niebezpieczeństwem

dla życia ludzkiego – jeżeli użycie sił Straży Granicznej okaże się niewystarczające lub uzasadnia to stopień zagrożenia, do pomocy Straży Granicznej mogą być użyte oddziały i pododdziały Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, zwane dalej „oddziałami i pododdziałami Sił Zbrojnych”¹⁸⁴.

Straż Graniczna wpisana jest w system zarządzania kryzysowego, w sytuacji wystąpienia nielegalnej masowej migracji określanej jako sytuacja kryzysowa. Może również udzielać wsparcia i pomocy innym służbom w zmniejszaniu skutków zaistniałych zdarzeń. „Plany zarządzania kryzysowego posiadane przez Straż Graniczną funkcjonują na poziomie Komendy Głównej SG oraz oddziałów SG. Ich sporządzenie musi być poprawne pod względem merytorycznym i metodologicznym a zapisane w nich procedury muszą cechować się realnością. Komendant Główny SG zobowiązany jest do utworzenia planu zarządzania kryzysowego, zawierającego elementy które określiła ustawa o zarządzaniu kryzysowym oraz zakres właściwości rzeczowej Straży Granicznej. W planie uwzględnione zostały:

- analiza i możliwości wystąpienia zagrożeń,
- szczegółowe środki i sposoby reagowania na zagrożenie,
- organizację monitoringu zagrożeń,

organizację realizacji zadań z zakresu ochrony infrastruktury krytycznej”¹⁸⁵.

Pozostałe Oddziały Straży Granicznej obejmujące zasięgiem terytorialnym wewnętrzne granice Unii Europejskiej oraz podległe im Placówki Straży Granicznej także odpowiedzialne są za monitorowanie, zapobieganie i przeciwdziałanie zjawisku nielegalnej migracji. W swych strukturach posiadają wyodrębnione komórki organizacyjne stricte przeznaczone do realizacji przedmiotowych zadań.

Do jednej z wyżej wymienionych jednostek organizacyjnych Straży Granicznej należy Placówka Straży Granicznej w Kielcach (PSG w Kielcach), która obszarem służbowej odpowiedzialności obejmuje terytorium województwa świętokrzyskiego, w skład którego wchodzi 102 gminy w 14 powiatach, w tym Kielce, miasto wojewódzkie na prawach powiatu. Funkcjonariusze Placówki na co dzień realizują szereg zadań związanych z budowaniem bezpieczeństwa w województwie świętokrzyskim. Przede wszystkim realizują zadania związane z przeciwdziałaniem nielegalnej migracji, kontrolą legalności zatrudnienia cudzoziemców oraz prowadzenia działalności gospodarczej przez cudzoziemców. Ponadto do kluczowych zadań należy także rozpoznawanie,

---

¹⁸⁴ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej ...

¹⁸⁵ W, Celiński, Rola straży granicznej..., op. cit., 39.

zapobieganie i wykrywanie przestępstw i wykroczeń związanych z nielegalnym przekraczaniem granicy RP czy zapobieganie nielegalnemu przemieszczaniu broni, materiałów wybuchowych i radioaktywnych. W powyższym zakresie wyznaczeni funkcjonariusze Placówki posiadają stosowne szkolenie specjalistyczne, realizując ustawowe zadania na najwyższym poziomie.

4.4. Zwalczanie nielegalnej migracji przez Straż Graniczną przy wykorzystaniu współczesnych rozwiązań technicznych

Dane o zjawisku nielegalnej migracji w Polsce są gromadzone przez Straż Graniczną. Wschodnia granica Polski, stanowiąca jednocześnie granicę zewnętrzną Unii Europejskiej w sposób szczególny narażona jest na przejścia nielegalnych migrantów. Próby te oprócz przejść granicznych dokonywane są przede wszystkim przez zieloną granicę.

Z danych Straży Granicznej wynika, „że od lat strumienie nielegalnej imigracji ukierunkowane są głównie z regionu wschodniego (Europa Wschodnia, Bliski Wschód i Azja) na kraje Europy Zachodniej. Biegają poprzez terytorium Polski z kierunku moskiewskiego poprzez Litwę, Białoruś i Ukrainę oraz poprzez Ukrainę z bałkańskiego, tureckiego, afgańskiego, pakistańskiego. Najbardziej zagrożonymi przemytem nielegalnych imigrantów są odcinki granicy z Ukrainą, Białorusią i Rosją na wschodzie oraz Niemcami i Czechami na wewnętrznej części granicy UE. Natężenie strumieni imigracji nielegalnej różnicuje się od wielu lat”¹⁸⁶. W związku z powyższym konieczne stają się doposażanie Straży Granicznej w nowoczesny sprzęt.

Rozwój nowych technologii pociąga za sobą konieczność modernizacji wyposażenia przez służby odpowiedzialne za bezpieczeństwo państwa. Straż Graniczna odpowiedzialna za bezpieczeństwo granic państwowych i zapobieganie nielegalnej migracji dostosowuje się do zmieniających czynników zagrożenia. Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej zatwierdzona w dniu 12 maja 2020 r. podejmuje temat bezpieczeństwa, „które cechuje niepewność i nieprzewidywalność, będące wynikiem m.in. braku poszanowania prawa międzynarodowego i niewypełniania zobowiązań międzynarodowych. Rośnie liczba zagrożeń i wyzwań dla bezpieczeństwa o różnym charakterze”¹⁸⁷. Najpoważniejszym zagrożeniem jest

---

¹⁸⁶ P. Lubiewski, Nielegalna imigracja, zagrożenie..., op. cit., s. 66.

¹⁸⁷ Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, zatwierdzona w dniu 12 maja 2020 roku, https://www.bbn.gov.pl/ftp/dokumenty/Strategia_Bezpieczenstwa_Narodowego_RP_2020.pdf, (18.01.2023).

polityka władz Federacji Rosyjskiej, szczególnie w okresie ostatniego roku, gdy doszło do wojny z Ukrainą. W takiej sytuacji wschodnia granica Polski, która stanowi zewnętrzną granicę Unii Europejskiej musi być odpowiednio chroniona. „Rozwój nowych technologii – zarówno cywilnych, jak i wojskowych – sprawia, że istotnie wzrasta wykorzystanie bezzałogowych i autonomicznych systemów, zautomatyzowanych i zrobotyzowanych platform uzbrojenia wykorzystujących sztuczną inteligencję, a także systemów broni precyzyjnego rażenia na dalekie odległości, w tym rakiet balistycznych i manewrujących. Za szczególnie niebezpieczny uznaje się wzrost prawdopodobieństwa użycia taktycznej broni jądrowej w klasycznej operacji zbrojnej, w tym jako elementu deeskalacji konfliktu. Następuje szybki postęp w dziedzinie technologii cyfrowych. Powoduje to konieczność efektywnego wykorzystania najnowszych technologii. Rozwój rozwiązań opartych na szerokopasmowych sieciach łączności stacjonarnej i mobilnej (5G i kolejnych generacji), Internecie Rzeczy, chmurze obliczeniowej, technologii 8 kwantowych, automatyzacji usług, uczeniu maszynowym, nanotechnologii i sztucznej inteligencji stwarza nowe możliwości rozwojowe dla Polski, równocześnie generując nieznane wcześniej zagrożenia. Wyzwaniem dla państwa jest włączenie się w wyścig technologiczny w tym obszarze, dającym Polsce możliwość wyjścia z roli wyłącznie użytkownika i dołączenie do grona krajów o efektywnie funkcjonującej gospodarce cyfrowej, dostarczających rozwiązania i współtworzących międzynarodowe standardy”¹⁸⁸.

Straż Graniczna jest jedną z najnowocześniejszych polskich formacji mundurowych. Ma to duże znaczenie w zwalczaniu nielegalnej migracji. W 2021 r. Polska doświadczyła ataku ze strony Białorusi przez instrumentalne wykorzystanie migrantów próbujących przedostać się nielegalnie na terytorium UE. Jednym z elementów ochrony przez niekontrolowanym przedostaniem się na terytorium UE migrantów było podjęcie decyzji o zabezpieczeniu wschodniej granicy UE z Białorusią poprzez wybudowanie specjalnego płotu. Jest to zaporę o długości 186 km i wysokości 5,5 metra. Zwieńczona jest zwojem z drutu. Zastosowano tu nowoczesne technologie m.in. czujniki ruchu oraz kamery wzdłuż całej granicy, w celu szybszego elektronicznego zarządzania granicą.

Straż Graniczna „dysponuje m.in. samochodami terenowymi typu Ford, Jeep czy Mitsubishi. Funkcjonariusze poruszają się też na czterokołowych motocyklach oraz na zwykłych motocyklach. Na terenach, na które nie można wjechać pojazdami mechanicznymi,

---

¹⁸⁸ Ibidem, (18.01.2023).

Straż Graniczna pełni służbę na koniach. Zimą zaśnieżone tereny patroluje na nartach i skuterach śnieżnych. Granicę morską chronią nowoczesne okręty patrolowe, wykorzystuje się również łodzie pontonowe typu „Strażnik”. Wód Bałtyku strzeże nawet piękny żaglowy jacht. Z nieba granicy chronią samoloty „Wilga”, M-28 „Skytruck” i „Mewa” oraz śmigłowce „Kania” i „Sokół”.

„ PZL-104M Wilga 2000 to czteromiejscowy samolot wielozadaniowym o rozpiętości skrzydeł wynoszącej 11 m, długości 8,1 m i wysokości 2,96 m. Na pokładzie znajduje się silnik bokser Lycoming IO-540 o mocy 220 kW (299 KM), pozwalający rozpędzić samolot do około 240 km/h. Na pokładzie Wilgi 2000 wyprodukowanej dla Straży Granicznej montowane są systemy obserwacyjne z kamerami podczerwieni.

M28-05 Skytruck to cywilny odpowiednik Bryzy Bis, wyposażony w system radiolokacyjny ARS-400M o zasięgu do 220 km, skaner morski IR/UV, a także głowicę FLIR Star Safire II. Na pokładzie znajduje się wyposażenie ratownicze i patrolowe, a w przypadku awioniki zastosowano system nawigacyjny bazujący na żyroskopach laserowych. Maksymalna prędkość eksploatacyjna jest równa 355 km/h, a pułap to 6000 mm. Zasięg samolotu ma wynosić 1400 – 1500 km.

W-3AM Anakonda to wielozadaniowy śmigłowiec, produkowany w zakładach PZL Świdnik, wyposażony w dwa silniki PZL-10W o mocy 662 kW każdy. Prędkość maksymalna jednostki dochodzi do 260 km/h, a jej zasięg to 734 km. Polska Straż Graniczna wykorzystuje helikopter m.in. do celów patrolowo-poszukiwawczych.

PZL Kania to Polski śmigłowiec bazujący na radzieckim Mi-2, produkowany w zakładach WSK Świdnik do 2006 r. To właśnie z końca produkcji pochodzą jednostki, które trafiły do Straży Granicznej. Za napędzenie helikoptera odpowiadają dwa silniki Allison 250-C20 o mocy 426 KM każdy. Standardowy zapas paliwa pozwala na pełną operacyjność na odległość do 435 km. Prędkość maksymalna wynosi 210 km/h, natomiast pułap dochodzi do 4000 m. PZL Kania oferuje 9 miejsc dla pasażerów i przestrzeń ładunkową na 1200 kg.

ASP S15 Stemme to dwumiejscowy motoszybowiec, wyposażony w napęd Rotax 914 F2 o mocy 113 KM. Rozpiętość skrzydeł to 18 m, długość szybowca wynosi 8,52 m, a jego wysokość 2,45 m. Konstrukcja może pochwalić się całkiem niezłymi osiągnięciami, w tym prędkością

maksymalną dochodzącą do 265 km/h i pułapem do 7600 m. Pod kabiną zainstalowana jest głowica obserwacyjna z kamerami termowizyjną i pasma widzialnego”¹⁸⁹.

Spektakularnym wyposażeniem są pojazdy obserwacyjne przeznaczone do patrolowania terenu, wykrywania i rozpoznawania obiektów, rejestracji na taśmie wideo wyników prowadzonej obserwacji i określania współrzędnych położenia obiektu. „Samochody są przystosowane do jazdy w każdym terenie i warunkach pogodowych, mogą także pracować bez przerwy przez co najmniej 8 godzin”¹⁹⁰. „Wysokiej klasy quady z homologacją dwuosobową, dostępne w konfiguracji napędowej 4x4. Pojemność silnika to 567 cm³, a moc dochodzi do 44 KM. Pojazd ma do zaoferowania sporo nowoczesnych systemów, w tym ESP, EBS, czy aktywną kontrolę zjazdu (ADC). Ze względu na zastosowanie, w skład wyposażenia wchodzi też choćby wyciągarka oraz dodatkowe wzmacniane komponenty”¹⁹¹.

Polska Straż Graniczna korzysta z wyposażenia popularnego także w innych krajach. „*Griffon 2000TD* to lekki poduszkiwiec o długości 11,7 m i szerokości 5,9 m, wyposażony w silnik wysokoprężny Deutz BFM1015CP V6, generujący moc 350 KM. Prędkość deklarowana przez producenta to 35 węzłów. Standardowo w skład załogi wchodzi trzy osoby, choć według specyfikacji poduszkiwiec może przewieźć nawet do 20 pasażerów. Konstrukcja jest bardzo popularna w formacjach straży granicznej na całym świecie – poza Polską korzysta z niej choćby Finlandia i Litwa”¹⁹².

Do kontrolowania akwenów wodnych działań pościgowych służy łódź z napędem strugowodnym. „Jej długość to 10,5 m, szerokość wynosi 3,5 m, a zanurzenie jest na poziomie 68 cm. Dzięki dwóm silnikom Yanmar o łącznej mocy 631 KM, jednostka jest w stanie rozpędzić się do 37 węzłów”¹⁹³. Morski Oddział Straży Granicznej dysponuje także innymi jednostkami wodnymi. Są to: *TM-923 OB.*, *TM-623 OB. CABIN*. Pierwsza z nich to „jednostka wodna, wyposażona w napęd śrubowy, rozwijająca prędkość do 50 węzłów. Na jej pokładzie znajdują się dwa silniki Yamaha F300 o mocy 600 KM. Przeznaczona jest do działań abordażowych i interwencyjno-pościgowych. Jej długość to 9,5 m, szerokość 3 m, zanurzenie 50 cm, a wyporność

---

¹⁸⁹A. Kotowski, Sprzęt i technologie Straży Granicznej. Czym dysponują polscy pogranicznicy?, <https://www.komputerswiat.pl/artykuly/redakcyjne/sprzet-i-technologie-strazy-granicznej-czym-dysponuja-polscy-pogranicznicy/wdzkfw6>, (18.01.2023).

¹⁹⁰ Straż Graniczna, KGSG, Wyposażenie i Infrastruktura, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/logistyk/wyposazenie-i-infrastruktura.html>, (18.01.2023).

¹⁹¹A. Kotowski, Sprzęt i technologie Straży... (18.01.2023).

¹⁹² Ibidem, (18.01.2023).

¹⁹³ Ibidem, (18.01.2023).

wynosi 2,6 tony. Druga to jednostka wodna o długości 6,5 m i szerokości 2,5 m, wyposażona w napęd śrubowy i silnik Yamaha F200 o mocy 200 KM. Jej zanurzenie wynosi 35 cm, wyporność to 1,2 tony, a maksymalna prędkość dochodzi do 40 węzłów. Służy do patrolowania akwenów wodnych, kontrolowania połowów, ratowania życia, ale też wykrywania zagrożeń ekologicznych¹⁹⁴.

Priorytetem Straży Granicznej to dbałość także o bezpieczeństwo funkcjonariuszy realizujących ustawowe zadania. „Kamizelki kuloodporne przygotowane na zamówienie Straży Granicznej charakteryzują się klasą K2 dla kuloodporności i klasą O2 dla odłamkoodporności. Dzięki temu są odporne na uderzenie naboju 7,62 mm wystrzelonych prędkością do 440 m/s i odłamków 1,1 g poruszających się z szybkością do 560 m/s¹⁹⁵.

W skład wyposażenia Straży Granicznej wchodzi różnego rodzaju broń. Są to m.in.:

- pistolety Glock 17,
- pistolety Glock 19,
- pistolety CZ P10C,
- pistolety maszynowe MP5K,
- strzelby „Mossberg,
- 26 mm pistolety sygnałowy,
- karabinki automatyczne Grot¹⁹⁶.

Do obserwacji, rejestrowania i wykrywania niepożądanych osób i materiałów używane są nowoczesne:

- gogle noktowizyjne,
- kamery termowizyjne chłodzone i niechłodzone,
- zestawy videoendoskopowe,
- mini wideokamery,
- ręczne wykrywacze metali,
- nowoczesne latarki Mactronic.

---

¹⁹⁴ Ibidem, (18.01.2023).

¹⁹⁵ Ibidem, (18.01.2023).

¹⁹⁶ Straż Graniczna, KGSG, Sprzęt techniki specjalnej i optoelektroniki <https://www.strazgraniczna.pl/pl/logistyk/wyposazenie-i-infrastru/technika-specjalna/2562,Sprzet-techniki-specjalnej-i-optoelektroniki.html>, (19.01.2023).

Do wykrywania fałszerstw dokumentów Straż Graniczna stosuje specjalistyczne urządzenia VSC4C, a do wykrywania materiałów wybuchowych i narkotyków urządzenia Sabre 4000. „Sabre 4000 to ręczny detektor, służący do wykrywania środków wybuchowych, chemicznych i narkotyków. Urządzenie oferuje 3,5-calowy wyświetlacz, na którym wyświetla dane dotyczące wykrytego materiału. Zgodnie ze specyfikacją, sprzęt jest w stanie rozpoznać ponad 40 środków, a sam proces badania trwa około 15 sekund”¹⁹⁷.

Nie mniej jednak najskuteczniejszą rolę w wykrywaniu materiałów wybuchowych pełnią specjalnie wyszkolone do tego celu psy służbowe. W sposób szczególny ich umiejętności wykorzystywane są na drogowych i lotniczych przejściach granicznych, jako miejsc krytycznych z punktu widzenia bezpieczeństwa państwa.

W 2022 r. został przekazany „mobilny robot pirotechniczny o wartości 595 320 zł. Będzie wykorzystywany przez funkcjonariuszy Straży Granicznej, którzy na co dzień pełnią służbę na terenie Portu Lotniczego Olsztyn - Mazury. Sprzęt pozwala na prowadzenie zdalnej neutralizacji oraz rozpoznania pod kątem zagrożenia obiektów, terenu i środków transportu. Cechą szczególną robota jest doskonała manewrowość, która pozwala dotrzeć do trudnodostępnych miejsc. PIAP GRYF za pomocą manipulatora oraz funkcji zacisku szczęk chwytaka, umożliwi podejmowanie ładunków o masie do 15 kg. Koła robota mogą być łatwo zdemontowane, co zmniejsza jego gabaryty, a tym samym ułatwia prowadzenie akcji w wąskich przestrzeniach. Wcześniej Straż Graniczna otrzymała pojemnik przeciwwybuchowy wentylowany na przyczepie o wartości 553 500 zł. Urządzenie może być stosowane do bezpiecznego przewozu materiałów wybuchowych. Pojemnik ten skutecznie chroni ludzi i otoczenie przed rażeniem odłamkami w przypadku niekontrolowanego wybuchu przewożonych niebezpiecznych materiałów. Ponadto na wyposażenie lotniczego przejścia granicznego w Szymanach trafił wyrzutnik pirotechniczny o wartości 113 037 zł”¹⁹⁸.

Zarządzanie granicami to również wyposażenie i funkcjonowanie nowoczesnej technologii informatycznej, która ma na celu zwiększenie bezpieczeństwa, a także sprawność i szybkość kontroli na granicach. Polska Straż Graniczna ma dostęp do unijnych systemów informatycznych Unii Europejskiej. Jest ona stale rozbudowywana i unowocześniana. Wyposażenie Straży

---

¹⁹⁷ A. Kotowski, Sprzęt i technologie Straży...(18.01.2023).

¹⁹⁸ Straż Graniczna, Warmińsko-Mazurski Oddział Straży Granicznej, Aktualności, Straż Graniczna ma nowego robota do działań minersko-pirotechnicznych - Aktualności <https://wm.strazgraniczna.pl/wm/aktualnosci/47963,Straz-Graniczna-ma-nowego-robota-do-dzialan-minersko-pirotechnicznych.html>, (19.01.2023).

Granicznej musi spełniać odpowiednie wymogi i na bieżąco być uzupełniane ze względu na fakt iż Polska Straż Graniczna należy do grupy najistotniejszych jednostek pełniących zadania związane z ochroną granicy państwa, kontrolą ruchu granicznego w Europie czy zwalczaniem nielegalnej migracji, chroniąc nie tylko granice Rzeczypospolitej Polskiej, ale również Unii Europejskiej na dość długim wschodnim pasie.

4.5. Wykorzystanie penalizacji nielegalnej migracji na gruncie unijnego i polskiego systemu prawnego przez Straż Graniczną

Nielegalne przekraczanie granic, a z tym związana nielegalna migracja stanowi jedno z głównych zagadnień w unijnych uregulowaniach i prawie europejskim, ze względu na masowy charakter tego precedensu. „W związku z niespotykaną do tej pory skalą zjawiska, Komisja Europejska zaproponowała szereg działań, mających na celu zaradzenie aktualnemu kryzysowi. Wśród najważniejszych instrumentów wskazać należy: programy przesiedleń i relokacji, Unijny plan działania na rzecz zwalczania przemytu migrantów na lata 2015 - 2020. Plan działania UE w zakresie powrotów, czy unijny wspólny wykaz bezpiecznych państw pochodzenia. Nielegalnej migracji nie można kontrolować w pełnym stopniu, a liczbę nielegalnych imigrantów przebywających w UE, czy w danym państwie członkowskim można jedynie oszacować. Jest to zjawisko niosące ze sobą również zagrożenia dla bezpieczeństwa wewnętrznego obywateli UE, gdyż wiąże się z innymi, niebezpiecznymi zjawiskami, tj. przestępczością zorganizowaną, handlem ludźmi czy terroryzmem. Dlatego też niezwykle ważne jest, aby działania zmierzające do walki z nielegalną imigracją i innymi procederami z nią powiązanymi były spójne, a co za tym idzie, wspólne dla całej UE”¹⁹⁹.

Unijne akty prawne w sprawie nielegalnej migracji dotyczą: azylu, handlu ludźmi, granicy i wizom, migracji i nieregularnym powrotom.

„W sprawie azylu obowiązuje:

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/32/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wspólnych procedur udzielania i cofania ochrony międzynarodowej,
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 604/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia kryteriów i mechanizmów ustalania państwa członkowskiego

---

¹⁹⁹ Gov.pl, Serwis RP, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Polityka Azyłowa i Migracyjna, <https://www.gov.pl/web/mswia/polityka-azylowa-i-migracyjna>, (19.01.2023).

odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca,

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 603/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia systemu Eurodac do porównywania odcisków palców w celu skutecznego stosowania rozporządzenia (UE) nr 604/2013,
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/95/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako beneficjentów ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony,
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/33/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia norm dotyczących przyjmowania wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową²⁰⁰.

Handel ludźmi zapobieganie i zwalczanie tego procederu, ochronę ofiar regulują:

- „Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar,
- Dyrektywa Rady 2004/81/WE z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie dokumentu pobytowego wydawanego obywatelom państw trzecich, którzy są ofiarami handlu ludźmi lub wcześniej byli przedmiotem działań ułatwiających nielegalną imigrację, którzy współpracują z właściwymi organami²⁰¹.

Zasady regulujące działanie Europejskiej Straży Granicznej i Przybrzeżnej, przepływ osób przez granice, funkcjonowania Systemu informatycznego Schengen oraz zasady udzielania wiz precyzuje:

- „Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1624 z dnia 14 września 2016 r. w sprawie Europejskiej Straży Granicznej i Przybrzeżnej oraz zmieniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/399,

---

²⁰⁰ Gov.pl, Serwis RP. Europejska Sieć Migracyjna..., (20.10.2023).

²⁰¹ Ibidem, (20.10.2023).

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1896 z dnia 13 listopada 2019 r. w sprawie Europejskiej Straży Granicznej i Przybrzeżnej oraz uchylecia rozporządzeń (UE) nr 1052/2013 i (UE) 2016/1624,
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/399 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie unijnego kodeksu zasad regulujących przepływ osób przez granice (kodeks graniczny Schengen),
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1987/2006 z dnia 20 grudnia 2006 r. w sprawie utworzenia, funkcjonowania i użytkowania Systemu Informacyjnego Schengen drugiej generacji (SIS II),
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 810/2009 z dnia 13 lipca 2009 r. ustanawiające Wspólnotowy Kodeks Wizowy,
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1806 z dnia 14 listopada 2018 r. wymieniające państwa trzecie, których obywatele muszą posiadać wize podczas przekraczania granic zewnętrznych, oraz te, których obywatele są zwolnieni z tego wymogu²⁰².

Migracje nieregularne i powroty określone zostały w unijnym prawie w :

- „Dyrektywie Rady 2001/51/WE z dnia 28 czerwca 2001 r. uzupełniająca postanowienia art. 26 Konwencji Wykonawczej do Układu z Schengen z dnia 14 czerwca 1985 r.,
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/52/WE z dnia 18 czerwca 2009 r. przewidująca minimalne normy w odniesieniu do kar i środków stosowanych wobec pracodawców zatrudniających nielegalnie przebywających obywateli krajów trzecich,
- Dyrektywie Rady 2002/90/WE z dnia 28 listopada 2002 r. definiująca ułatwienie nielegalnego wjazdu, tranzytu i pobytu,
- Dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/WE z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich,
- Dyrektywie Rady nr 2001/40/WE z dnia 28 maja 2001 r. w sprawie wzajemnego uznawania decyzji o wydalaniu obywateli państw trzecich,

---

²⁰² Gov.pl, Serwis RP. Europejska Sieć Migracyjna..., (20.10.2023).

- Dyrektywie Rady 2003/110/WE z dnia 25 listopada 2003 r. w sprawie pomocy w przypadkach tranzytu do celów deportacji drogą powietrzną²⁰³.

Nielegalna migracja jest uznawana za „najbardziej niebezpieczną część przepływów migracyjnych, głównie z powodu niemożności poddania jej jakiegokolwiek kontroli i monitorowaniu”²⁰⁴. „Realizowana w kolejnych latach rozbudowa instrumentarium zintegrowanego zarządzania granicami, związana m.in. z wejściem w życie Kodeksu granicznego Schengen, poszerzenia mandatu Frontexu, utworzenia VIS, funkcjonowaniem systemu Eurosur, systemu rejestrowania wjazdu/wyjazdu obywateli państw trzecich, ułatwień dla podróżujących w dobrej wierze oraz elektronicznego systemu zezwoleń na wjazd, wraz z intensyfikacją współpracy z krajami trzecimi (zwłaszcza w zakresie podpisywanych umów o readmisji, m.in. z Albanią, Algierią, Bośnią i Hercegowiną, byłą Jugosłowiańską Republiką Macedonii, Chinami, Czarnogórą, Marokiem, Mołdową, Pakistanem, Rosją, Serbią, Ukrainą) pokazały, że Unia skoncentrowała swoje działania służące zwalczaniu nielegalnej imigracji na kwestiach eliminujących nielegalny wjazd. W odniesieniu do pozostałych kwestii istotnymi osiągnięciami było ustanowienie przepisów nt. sankcji karnych dla pracodawców zatrudniających nielegalnych imigrantów (Dyrektywa 2009/52/WE) oraz określenie wspólnych norm i procedur dotyczące powrotów nielegalnych imigrantów (Dyrektywa 2008/115/WE) oraz utworzenie Europejskiego Funduszu Powrotu Imigrantów, z którego miały być finansowane m.in. koszty wspólnych lotów, realizowanych przez państwa w celu odsyłania imigrantów”²⁰⁵.

Kwestie zasad regulujących przepływ osób przez granice reguluje Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady UE z dnia 9 marca 2016 r. W preambule czytamy między innymi „Kontrola graniczna leży w interesie nie tylko państwa członkowskiego, na którego granicach zewnętrznych jest ona dokonywana, ale w interesie wszystkich państw członkowskich, które zniosły kontrolę graniczną na granicach wewnętrznych. Kontrola graniczna powinna pomagać w zwalczaniu nielegalnej imigracji i handlu ludźmi oraz zapobieganiu wszelkim zagrożeniom dla bezpieczeństwa wewnętrznego, porządku publicznego, zdrowia publicznego i stosunków międzynarodowych państw członkowskich”²⁰⁶.

---

²⁰³Ibidem, (20.10.2023).

²⁰⁴ P. Lubiewski, Nielegalna imigracja. Zagrożenie..., op. cit., s.86.

²⁰⁵ M. Trojanowska – Strzęboszewska, Przywracanie kontroli na granicach..., op. cit., s.173.

²⁰⁶ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/399 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie unijnego kodeksu zasad regulujących przepływ osób przez granice, (kodeks graniczny Schengen), Dz. U. Unii Europejskiej z 23.3.2016, L 77/1.

Wskazując na przyjęte przez Unię Europejską zasady dotyczące nielegalnej migracji, państwa członkowskie mają obowiązek dostosowania swojego prawa do przepisów wspólnotowych oraz mają ograniczoną swobodę w regulowaniu zagadnień związanych z polityką azylową, wizową, migracyjną.

Pod pojęciem „*nielegalna migracja*” znajduje się wiele czynów zabronionych w polskim prawie, a które są następstwami nielegalnych działań. Skutkami w zależności od typu czynu mogą być kary grzywny bądź kary pozbawienia wolności. Nielegalne przekroczenia granicy zostało określone w polskim prawie karnym w art. 264 k.k. Obowiązująca treść art. 264 k.k. brzmi następująco:

„§ 1. (uchylony).

§ 2. Kto wbrew przepisom przekracza granice Rzeczypospolitej Polskiej, używając przemocy, groźby, podstępów lub we współdziałaniu z innymi osobami, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 3. Kto organizuje innym osobom przekraczanie wbrew przepisom granicy Rzeczypospolitej Polskiej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8”.

Art. 264a. [Umożliwienie nielegalnego pobytu na terytorium RP]

§ 1. Kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, umożliwia lub ułatwia innej osobie pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wbrew przepisom, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. W wyjątkowych wypadkach, gdy sprawca nie osiągnął korzyści majątkowej, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia”²⁰⁷.

Najczęściej występujące czyny zabronione przedstawia tabela poniżej.

---

²⁰⁷ Kodeks karny. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r., Dz.U.2022.1138.

Tabela 2. Kategoryzacja czynów zabronionych w zakresie nielegalnej migracji.

Typ czynu zabronionego	Norma ustawowa	Kary i środki karne
przekraczanie granicy RP wbrew przepisom	Kodeks wykroczeń – art. 49a § 1	Kara grzywny
przekraczanie wbrew przepisom granicy RP, z użyciem przemocy, groźby, podstępu lub we współdziałaniu z innymi osobami	Kodeks karny – art. 264 § 2	Kara pozbawienia wolności do 3 lat
organizowanie innym osobom przekraczania wbrew przepisom granicy Rzeczypospolitej Polskiej	Kodeks karny – art. 264 § 3	Kara pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 8 lat
umożliwianie lub ułatwianie innej osobie pobytu na terytorium RP wbrew przepisom, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej	Kodeks karny – art. 264a § 1	Kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat
zabieranie w celu przywłaszczenia lub przywłaszczanie sobie dokumentu podróży, karty pobytu, polskiego dokumentu podróży dla cudzoziemca, tymczasowego polskiego dokumentu podróży dla cudzoziemca, polskiego dokumentu tożsamości cudzoziemca, dokumentu „zgoda na pobyt tolerowany” lub używanie takiego dokumentu	Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach – art. 464	Kara grzywny, kara ograniczenia wolności, kara pozbawienia wolności do 2 lat
-przebywanie na terytorium RP bez tytułu prawnego; - uchylanie się od obowiązku wymiany lub zwrotu karty pobytu, polskiego dokumentu podróży dla cudzoziemca, polskiego dokumentu tożsamości cudzoziemca lub dokumentu „zgoda na pobyt tolerowany”; - niezawiadomienie o utracie karty pobytu, polskiego dokumentu podróży dla cudzoziemca, polskiego dokumentu tożsamości cudzoziemca lub dokumentu „zgoda na pobyt tolerowany” w terminie 3 dni od dnia ich utraty;	Ustawa z dnia 12 grudnia 2013r. o cudzoziemcach – art. 465	Kara grzywny

<ul style="list-style-type: none"> - niewykonanie obowiązku opuszczenia terytorium RP w terminie wyznaczonym w decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu lub w decyzji o przedłużeniu terminu dobrowolnego powrotu; - niewykonanie obowiązku zgłaszania się w określonych odstępach czasu do organu wskazanego w decyzji o przedłużeniu terminu dobrowolnego powrotu; - opuszczanie miejsca zamieszkania wyznaczonego w decyzji o przedłużeniu terminu dobrowolnego powrotu; - wjechanie na terytorium RP na podstawie zezwolenia na przekraczanie granicy w ramach małego ruchu granicznego i: <ul style="list-style-type: none"> a) przebywanie poza strefą przygraniczną, w ramach której posiadacz zezwolenia jest uprawniony do przemieszczania się, albo b) nieopuszczenie terytorium RP po upływie okresu pobytu określonego w tym zezwoleniu 		
<p>przywłaszczenie sobie zaświadczenia tożsamości albo dokumentu podróży przewidzianego w Konwencji Genewskiej lub używanie takiego dokumentu</p>	<p>Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej – art. 125</p>	<p>Kara grzywny, kara ograniczenia wolności, kara pozbawienia wolności do 2 lat</p>

Źródło: B. Mróz, Kategoryzacja czynów zabronionych w zakresie nielegalnej migracji, „Journal of Modern Science 2017, tom 2, nr 33, s 293-294.

Penalizacja czynów dotyczących nielegalnej migracji została także zawarta w Ustawie z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach. W dziale XIII przepisy karne począwszy od art. 464.

„Kto zabiera w celu przywłaszczenia lub przywłaszcza sobie dokument podróży, kartę pobytu, polski dokument podróży dla cudzoziemca, tymczasowy polski dokument podróży dla cudzoziemca, polski dokument tożsamości cudzoziemca, dokument „zgoda na pobyt tolerowany” lub używa takiego dokumentu, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do 2 lat.

Art. 465. [Niewykonywanie przez cudzoziemca obowiązków ustawowych]

1. Kto:

- 1) przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, nie posiadając do tego tytułu prawnego,
- 2) na żądanie uprawnionych organów nie okazuje dokumentów uprawniających go do pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jeżeli są wymagane,
- 3) na żądanie uprawnionych organów nie okazuje środków finansowych albo dokumentu potwierdzającego możliwość uzyskania zgodnie z prawem takich środków, przeznaczonych na pokrycie kosztów:
  - a) utrzymania w trakcie pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
  - b) powrotu do państwa pochodzenia lub zamieszkania,
  - c) tranzytu przez terytorium Rzeczypospolitej Polskiej do państwa trzeciego, które udzieli pozwolenia na wjazd,
- 4) uchyla się od obowiązku wymiany lub zwrotu karty pobytu, polskiego dokumentu podróży dla cudzoziemca, polskiego dokumentu tożsamości cudzoziemca lub dokumentu „*zgoda na pobyt tolerowany*”,
- 5) nie zawiadamia o utracie karty pobytu, polskiego dokumentu podróży dla cudzoziemca, polskiego dokumentu tożsamości cudzoziemca lub dokumentu „*zgoda na pobyt tolerowany*” w terminie 3 dni od dnia ich utraty,
- 6) nie wykonuje obowiązku opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w terminie wyznaczonym w decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu lub w decyzji o przedłużeniu terminu dobrowolnego powrotu,
- 7) nie wykonuje obowiązku zgłaszania się w określonych odstępach czasu do organu wskazanego w decyzji o przedłużeniu terminu dobrowolnego powrotu,

8) opuszcza miejsce zamieszkania wyznaczone mu w decyzji o przedłużeniu terminu dobrowolnego powrotu,

9) wjechał na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zezwolenia na przekraczanie granicy w ramach małego ruchu granicznego i:

a) przebywa poza strefą przygraniczną, w ramach której posiadacz zezwolenia jest uprawniony do przemieszczania się, albo

b) nie opuszcza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej po upływie okresu pobytu określonego w tym zezwoleniu

- podlega karze grzywny.

1a. Kto nie dopełnia obowiązku, o którym mowa w art. 157a ust. 2, podlega karze grzywny od 200 zł do 2000 zł.

2. Orzekanie w sprawach o czyny, o których mowa w ust. 1 i 1a, następuje w trybie przepisów ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. - Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. z 2021 r. poz. 457, 1005 i 1595).

3. Wyrok nakazowy wydany w postępowaniu nakazowym jest natychmiast wykonalny.

Art. 465a. [Orzeczenie zastępczej kary aresztu a wydanie decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu]

1. W przypadku orzeczenia przez sąd zastępczej kary aresztu za wykroczenia, o których mowa w art. 465 ust. 1 pkt 1 lub 6-9, dyrektor zakładu karnego informuje organ Straży Granicznej, który wydał decyzję o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu, o orzeczonym wymiarze zastępczej kary aresztu oraz o dniu rozpoczęcia jej wykonywania.

2. Organ Straży Granicznej, który wydał decyzję o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu, po otrzymaniu informacji, o której mowa w ust. 1, przekazuje tę decyzję sądowi, który wydał orzeczenie w pierwszej instancji.

3. Sąd, po otrzymaniu decyzji, o której mowa w ust. 2, umarza postępowanie wykonawcze i wydaje nakaz zwolnienia cudzoziemca z zakładu karnego. Pozostałą do odbycia karę zastępczą uznaje się za wykonaną²⁰⁸.

„Z informacji Straży Granicznej wynika, że przemoc nie jest często stosowana wobec funkcjonariuszy, gdyż sprawcy zdają sobie sprawę z zakresu odpowiedzialności, tj. np. za czynną napaść na funkcjonariusza. Częściej jednak odwołują się do podstępów lub współdziałania z innymi

---

²⁰⁸ Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach...

osobami. Owo współdziałanie polega na grupowym przekroczeniu wspólnie granicy poza przejściami granicznymi przez tzw. zieloną granicę. Nie jest to jednak zjawisko masowe, szczególnie na zewnętrznej granicy ze względu na jej szczelność²⁰⁹.

Osoby nielegalnie przekraczające granice często podrabiają w tym celu dokumenty podlegając Art. 270 kk, mówi:

„§ 1. Kto, w celu użycia za autentyczny, podrabia lub przerabia dokument lub takiego dokumentu jako autentycznego używa, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto wypełnia blankiet, zaopatrzone cudzym podpisem, niezgodnie z wolą podpisanego i na jego szkodę albo takiego dokumentu używa.

§ 2 a. W przypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 3. Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w § 1, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2²¹⁰.

„Jak wskazuje Straż Graniczna, cudzoziemcy chcąc nielegalnie przekroczyć granicę RP, nagminnie posługują się podrobionymi i przerobionymi dokumentami. Najczęściej są to dokumenty uprawniające do przekroczenia granicy w postaci wiz, stempli kontroli granicznej, paszportów, dowodów osobistych, dokumentów pobytowych czy kart małego ruchu granicznego²¹¹. Corocznie Straż Graniczna ujawnia jakie dokumenty zostają podrobione przez nielegalnych migrantów w celu przekroczenia granicy Polski.

---

²⁰⁹ K. Laskowska, Przesłupstwo nielegalnego przekroczenia...,op. cit., s.11.

²¹⁰ Kodeks karny. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r...

²¹¹ K. Laskowska, M. Perkowska, Przesłupstwo nielegalnego przekroczenia...,op. cit., s.12.

Tabela 3. Liczba osób posiadających podrobione dokumentu uprawniające do przekroczenia granicy i ich rodzaje ujawnione przez Straż Graniczną w latach 2019 – 2022.

Rodzaj dokumentu	ROK 2019	ROK 2020	ROK 2021	ROK 2022
wiza	802	348	459	148
stempel	96	36	63	41
dowód osobisty	102	65	233	132
dokument pobytowy	61	70	100	58
paszport	91	60	77	166
karta MRG	-	-	2	
inne	48	1284	3526	704
razem	1200	1863	4460	1249

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Statystyk Straży Granicznej, KGSG.

Rozdział V

ROLA STRAŻY GRANICZNEJ W SYSTEMIE ZAPOBIEGANIA I NADZORU NAD ZJAWISKIEM NIELEGALNEJ MIGRACJI W UJĘCIU MIĘDZYNARODOWYM I KRAJOWYM

5.1. Miejsce Straży Granicznej w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego w RP

Straż Graniczna wspólnie z innymi podmiotami, w tym unijnymi zajmuje się zapobieganiem nielegalnej migracji i sprawuje nadzór nad przestępczością w związku z nielegalną migracją. „Bezpieczeństwo narodowe naszego kraju jest ściśle powiązane z bezpieczeństwem międzynarodowym, jako że Polska jest członkiem Unii Europejskiej, stąd współczesnym wyzwaniem dla Straży Granicznej jest udział w unijnych misjach granicznych. Przynależność Polski do Unii Europejskiej wymaga dostosowania działania różnorodnych organów i służb w Polsce do potrzeb Unii Europejskiej. Bezpieczeństwo kraju obwarowane jest wspólną polityką zagraniczną i bezpieczeństwa, którą wyznaczają państwa tworzące Wspólnotę Europejską”²¹².

Bezpieczeństwo jest głównym celem działania każdego państwa i stanowi główny cel polityki wewnętrznej, jak i zagranicznej państw, a jednocześnie jest głównym kryterium oceny efektywności prowadzonej polityki w obu tych wymiarach. Jest to stan, który jest rezultatem odpowiednio zorganizowanej obrony i ochrony przed zagrożeniami wewnętrznymi i zewnętrznymi typu militarnego i pozamilitarnego, przy użyciu sił i środków pochodzących z różnych dziedzin działalności państwa. Bezpieczeństwo zajmuje szczególne miejsce w funkcjonowaniu państwa, które dąży do zapewnienia i utrzymania odpowiedniego poziomu, zapewniając swoim obywatelom niezakłócone warunki do życia i przetrwania. Chroni interesy ekonomiczne i polityczne. Ma za zadanie także ochronę terytorium państwa przed napaścią.

Współczesne postrzeganie zagrożenia państwa nabrało zupełnie nowego charakteru. Pojawiające się nowe zagrożenia, które mogą powodować poważne skutki dla bezpieczeństwa zarówno w skali regionalnej, jak i globalnej powodują zmianę przyjętych rozwiązań bezpieczeństwa. Ich dynamika i zmienny charakter implikują konieczność adaptacji bądź modyfikacji przyjętych

---

²¹² W. Celiński, Rola straży granicznej..., op. cit., s.34.

rozwiązań w poszczególnych obszarach bezpieczeństwa państwa, w tym także rozwiązań dotyczących ochrony granicy państwowej. „Zagrożenie bezpieczeństwa jest więc potencjalnym albo już panującym zjawiskiem, wydarzeniem negatywnie oddziałującym na system wartości i interesy, powodujący niebezpieczeństwo dla poziomu życia i zdrowia, warunków istnienia, własności prywatnej i publicznej oraz środowiska”²¹³. Wyzwań dla bezpieczeństwa narodowego jest bardzo wiele, zarówno tych wynikających z uwarunkowań krajowych, jak i ze środowiska bezpieczeństwa w wymiarze regionalnym i międzynarodowym. „Współczesne bezpieczeństwo wewnętrzne i bezpieczeństwo zewnętrzne są ściśle ze sobą powiązane, działania na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego muszą mieć charakter interdyscyplinarny”²¹⁴.

Straż Graniczna podlega Ministerstwu Spraw Wewnętrznych i Administracji. Po przystąpieniu Polski w 2004 r. do Unii Europejskiej Straż Graniczna została dołączona do struktur służb granicznych Unii Europejskiej, co wiąże się z obroną nie tylko polskich granic, ale w razie poważnego kryzysu zagrażającemu danemu państwu członkowskiemu, musi być gotowa i na wezwanie organów Unii Europejskiej aby udzielić pomocy.

Straż Graniczna ściśle współpracuje z organami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo w Polsce czyli Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Administracji, Rządowym Centrum Bezpieczeństwa, Biurem Bezpieczeństwa Narodowego. „W celu skutecznego zwalczania nielegalnej migracji, SG podejmuje się także współpracy z podmiotami krajowymi – jak np. Policja, Inspekcja Transportu Drogowego, Państwowa Inspekcja Pracy, Służba Celna czy Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego – oraz zagranicznymi – państwa sąsiednie oraz m.in. Agencja Frontex”²¹⁵.

System ochrony granic RP musi być szczelny i rozbudowany, gdyż obecność w Unii Europejskiej i Strefie Schengen dostarcza wiele wyzwań i zagrożeń. System ten wymaga podejmowania wielu przedsięwzięć technicznych, materialnych i organizacyjnych służących do zabezpieczenia infrastruktury granicznej, „a więc przede wszystkim do uszczelnienia granicy zewnętrznej Unii Europejskiej oraz do kontroli na wszystkich przejściach granicznych, w tym na 32 lądowych, 18 morskich, a także na 13 stałych oraz dodatkowych przejściach lotniczych. Ten element obejmuje fizyczne zabezpieczenie infrastruktury granicznej w tradycyjnym

---

²¹³ R. Jakubczyk, J. Flis (red.), *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku. Wyzwania i strategie*, Wydawnictwo Bellona, Warszawa 2006, s. 98.

²¹⁴ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. 1997.78.483.

²¹⁵ A. Chomacki, *Straż Graniczna jako...*, op. cit. s.26

rozumieniu granicy państwa. Drugi element jest dużo bardziej złożony i obejmuje całokształt przedsięwzięć związanych z brakiem formalnej kontroli na granicach wewnętrznych Unii Europejskiej. W tym przypadku konieczne jest monitorowanie oraz kontrola sytuacji wewnątrz państwa, związanej lub potencjalnie związanej z migracjami, przekraczaniem granic wewnętrznych i zewnętrznych UE (również gromadzenie i analizowanie informacji o obywatelach państw tzw. podwyższonego ryzyka przekraczających granice na przejściach granicznych lub usiłujących je przekroczyć nielegalnie poza przejściami”²¹⁶.

Rolę informacyjną w państwie pełnią służby wywiadu i kontrwywiadu wspomagając działalność Straży Granicznej. „Służby te przede wszystkim pozyskują najważniejsze informacje z punktu widzenia bezpieczeństwa państwa, opracowują je, przetwarzają, analizują oraz przekazują głównym organom władzy państwowej, a także chronią najważniejsze państwowe zasoby informacyjne”²¹⁷.

Wszystkie działania Straży Granicznej w systemie zapobiegania i nadzoru nad zjawiskiem nielegalnej migracji mają na celu bezpieczeństwo wewnętrzne RP. Działania SG i współdziałanie z innymi podmiotami opiera się na:

- „1) współpracy w ramach rozpoznawania, zapobiegania oraz zwalczania zagrożeń terrorystycznych;
- 2) współpracy w zakresie rozpoznawania, zapobiegania oraz zwalczania przestępczości zorganizowanej;
- 3) współpracy w obszarze przeciwdziałania proliferacji broni masowego rażenia, technologii wojskowych, broni i amunicji, materiałów wybuchowych oraz substancji niebezpiecznych itd.;
- 4) współpracy w zakresie ochrony infrastruktury krytycznej, w tym szczególnie strategicznych zasobów informacyjnych państwa;
- 5) współpraca w ramach rozpoznawania i zwalczania działalności szpiegowskiej innych państw oraz podmiotów niepaństwowych”²¹⁸.

Bardzo ważną sprawą jest tu polityczno - prawna rola granic, jako kategorii wyznaczającej obszar, w obrębie którego państwo zachowuje swą suwerenność. Bezpieczeństwo granicy ma znaczenie kluczowe w kontekście zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego poszczególnych

---

²¹⁶ P. Borek, Straż Graniczna w zakresie rozpoznawania oraz przeciwdziałania terroryzmowi [w:] Służby graniczne w obliczu zagrożeń terrorystycznych, M. Kisły, J. Szafranski, Centrum Szkolenia Straży Granicznej, Kętrzyn 2009, s. 101.

²¹⁷ P. Swoboda, A. Zebrowski, Elementy bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej. Analiza wybranych systemów, Kraków 2020, s.250.

²¹⁸ Ibidem, s. 256.

państw. Tym samym agresja zbrojna nie jest tylko i wyłącznie zagrożeniem dla granicy w sensie przestrzeni geograficznej, ale przede wszystkim dla integralności i suwerenności państwa.

Ustawa o ochronie granicy państwowej dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej określa ustawowe pojęcie granicy RP i jej przebieg i zakres zwierzchnictwa RP.
„ Art. 1. Ustawowe pojęcie granicy RP

Granica Rzeczypospolitej Polskiej, zwaną dalej "granica państwowa", jest powierzchnia pionowa przechodząca przez linię graniczną, oddzielająca terytorium państwa polskiego od terytoriów innych państw i od morza pełnego. Granica państwowa rozgranicza również przestrzeń powietrzną, wody i wnętrze ziemi.

Art. 2. Przebieg granicy państwowej

Przebieg granicy państwowej na lądzie oraz rozgraniczenia morskich wód wewnętrznych i morza terytorialnego z państwami sąsiednimi są określone w umowach międzynarodowych, zawartych przez Rzeczpospolitą Polską.

Art. 3. Granica państwowa na morzu

Granica państwowa na morzu przebiega w odległości 12 mil morskich od linii podstawowej, określonej w odrębnych przepisach, lub po zewnętrznej granicy red włączonych do morza terytorialnego.

Art. 4. Oznaczanie przebiegu granicy państwowej na lądzie i na morskich wodach wewnętrznych

1. Przebieg granicy państwowej na lądzie i na morskich wodach wewnętrznych oznacza się znakami granicznymi.

2. Umowy międzynarodowe zawarte przez Rzeczpospolitą Polską z sąsiednimi państwami określają położenie, kształt, wymiary i kolor znaków granicznych oraz zasady ich utrzymywania.

Art. 5. Ustalanie granicy państwowej

1. Granicę państwową, jeżeli tego inaczej nie regulują umowy międzynarodowe zawarte z sąsiednimi państwami, ustala się:

1) na odcinkach lądowych oraz w miejscach, w których granica państwowa przecina wody stojące lub wody płynące, przechodząc na drugi brzeg - według linii prostej, biegnącej od jednego znaku granicznego do drugiego;

2) na rzekach, potokach, strumieniach, kanałach niezeglownych - według linii środkowej koryta;

3) na rzekach żeglownych - według linii środkowej głównego toru wodnego lub linii środkowej głównego nurtu.

2. Przez "wody graniczne" rozumie się rzeki, kanały oraz śródlądowe wody stojące, przez które przebiega granica państwowa.

Art. 6. Zakres zwierzchnictwa RP

Rzeczpospolita Polska wykonuje swoje zwierzchnictwo nad terytorium lądowym oraz wnętrzem ziemi znajdującym się pod nim, morskimi wodami wewnętrznymi i morzem terytorialnym oraz dnem i wnętrzem ziemi znajdującymi się pod nimi, a także w przestrzeni powietrznej znajdującej się nad terytorium lądowym, morskimi wodami wewnętrznymi i morzem terytorialnym²¹⁹.

W celu ochrony granicy państwowej RP ustanowiono jej elementy, czyli pas drogi granicznej i strefę nadgraniczną, dla których zostały ustalone określone strefy. Dalej ustawa reguluje pojęcie pogranicza i strefy nadgranicznej.

„Art. 8. Cel ustanowienia pasa drogi granicznej i strefy nadgranicznej

W celu ochrony granicy państwowej ustanawia się pas drogi granicznej i strefę nadgraniczną.

Art. 9. Pas drogi granicznej

1. Pasem drogi granicznej jest obszar o szerokości 15 metrów, licząc w głąb kraju od linii granicy państwowej lub od brzegu wód granicznych albo brzegu morskiego.

2. W pasie drogi granicznej umieszcza się w dobrze widocznych miejscach tablice z napisem:

1) „Granica państwa” – na granicy państwowej stanowiącej granicę wewnętrzną w rozumieniu przepisów rozporządzenia (WE) nr 562/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 marca 2006 r. ustanawiającego wspólnotowy kodeks zasad regulujących przepływ osób przez granice (kodeks graniczny Schengen) (Dz. Urz. UE L 105 z 13.04.2006, str.1, z późn. zm.), zwanego dalej „kodeksem granicznym Schengen”;

2) „Granica państwa przekraczanie zabronione” – na granicy państwowej stanowiącej granicę zewnętrzną w rozumieniu przepisów kodeksu granicznego Schengen.

3. Jeżeli wynika to bezpośrednio z potrzeb związanych z ochroną granicy państwowej lub kontrolą ruchu granicznego, wojewoda, na wniosek lub po zasięgnięciu opinii właściwego miejscowo komendanta oddziału Straży Granicznej, może wprowadzić zakaz przebywania na niektórych odcinkach pasa drogi granicznej na:

1) granicy państwowej stanowiącej granicę zewnętrzną w rozumieniu przepisów kodeksu granicznego Schengen;

---

²¹⁹ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej....

2) granicy państwowej stanowiącej granicę wewnętrzną w rozumieniu przepisów kodeksu granicznego Schengen – w razie tymczasowego przywrócenia lub przedłużenia kontroli granicznej osób przekraczających tę granicę, w okresie, na który kontrola została przywrócona lub przedłużona.

4. Zakazu, o którym mowa w ust. 3, nie stosuje się do właścicieli lub użytkowników gruntów położonych w pasie drogi granicznej.

5. Zakazu, o którym mowa w ust. 3, nie wprowadza się na oznakowanych szlakach turystycznych, brzegu morskim i w kąpieliskach.

6. Pas drogi granicznej w miejscach, w których jest wprowadzony zakaz przebywania, oznacza się w dobrze widocznych miejscach tablicami z napisem „Pas drogi granicznej – wejście zabronione”²²⁰.

„Art. 12. Strefa nadgraniczna

1. Strefa nadgraniczna obejmuje cały obszar gmin przyległych do granicy państwowej, a na odcinku morskim - do brzegu morskiego. Jeżeli określona w ten sposób szerokość strefy nadgranicznej nie osiąga 15 km, włącza się do strefy nadgranicznej również obszar gmin bezpośrednio sąsiadujących z gminami przyległymi do granicy państwowej lub brzegu morskiego.

2. Jednostki zasadniczego podziału terytorialnego państwa, których granice znajdują się w obszarze strefy nadgranicznej wyznaczonej w sposób określony w ust. 1, stanowią część tej strefy.

3. Zasięg strefy nadgranicznej oznacza się tablicami z napisem "Strefa nadgraniczna"²²¹.

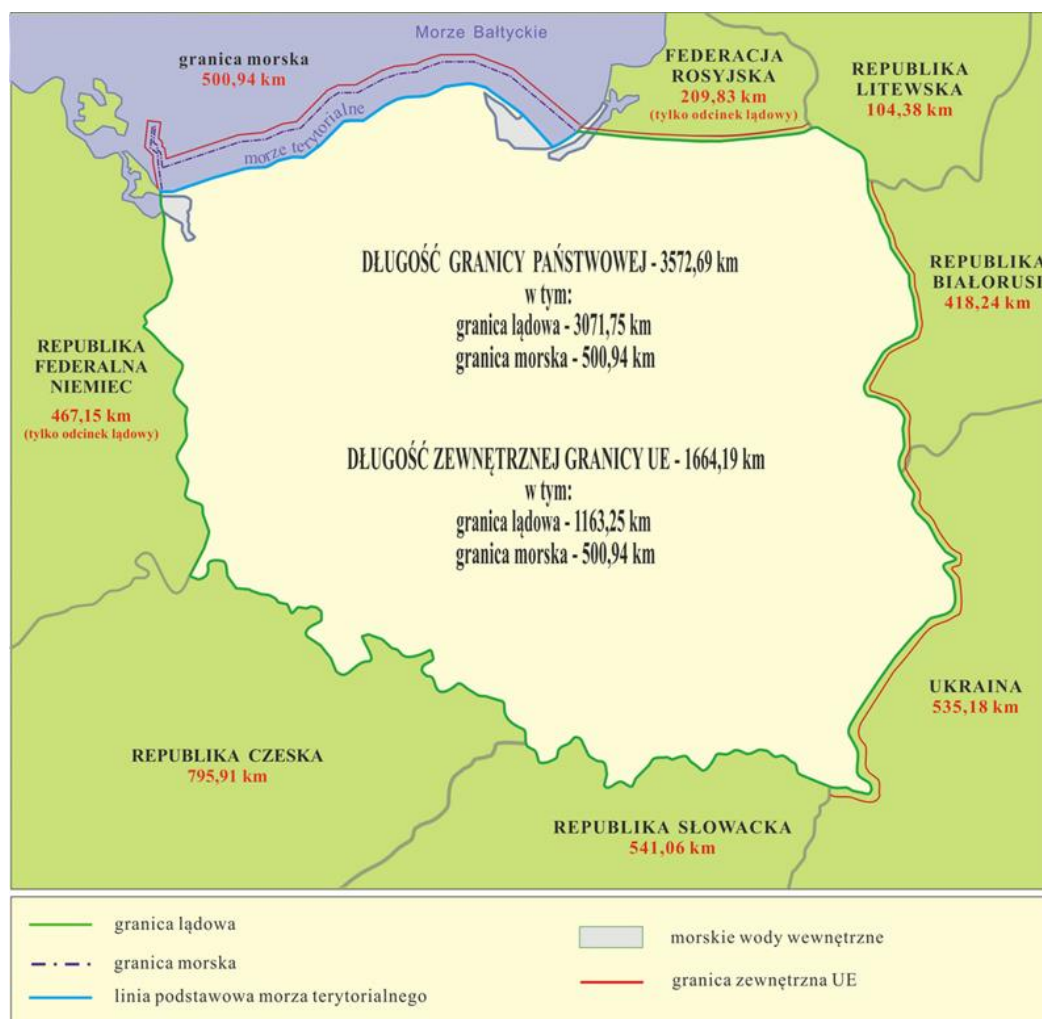
---

²²⁰ Ibidem.

²²¹ Ibidem.

Poniższa mapa przedstawia granice Rzeczypospolitej Polskiej z zaznaczeniem granicy zewnętrznej Unii Europejskiej, znajdującej się pod ochroną Straży Granicznej.

Mapa 13. Granice Polski

Źródło: Straż Graniczna, KGSG, Granice RP, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/granice-rp/1910,Granice-RP.html>, (19.01.2023).

Funkcjonariusze Straży Granicznej pełnią również służbę wewnątrz kraju czy na granicach wewnętrznych Unii Europejskiej. Wówczas realizacja ustawowych zadań odbywa się głównie poprzez pełnienie mobilnych patroli z wykorzystaniem nowoczesnego sprzętu. „Do ich zadań należy:

- patrolowanie określonych obszarów (typowanych na podstawie analizy ryzyka i wyników prowadzonego rozpoznania),
- legitymowanie osób (poszukiwania, realizacja czynności zleconych, ustalanie sprawców i świadków przestępstw i wykroczeń),
- kontrola środków transportu poruszających się po drogach publicznych pod kątem spełnienia przez nie wymogów wynikających z przepisów ustawy o ruchu drogowym oraz transportu drogowego, a także transgranicznego przemieszczania odpadów i towarów niebezpiecznych,
- systematyczne lub okresowe kontrole miejsc publicznych, w których gromadzą się obywatele państw trzecich (targowiska, dworce kolejowe, giełdy), w celu kontroli legalności pobytu, legalności zatrudnienia oraz legalności prowadzenia działalności gospodarczej,
- podejmowanie (samodzielnie lub na podstawie zgłoszenia) czynności służbowych w stosunku do osób naruszających obowiązujący porządek prawny (w zakresie posiadanych przez Straż Graniczną kompetencji),
- poszukiwanie rzeczy utraconych w wyniku przestępstwa, a które mogą się stać przedmiotem transgranicznego przemieszczania,
- udział w akcjach ratowniczych i zapewniających oraz przywracających porządek na określonych obszarach,
- współpraca z uprawnionymi służbami i organami krajowymi oraz innych państw w realizacji określonych zadań pozostających we właściwości pionu granicznego (wspólne działania).

W celu eliminowania nielegalnej migracji na terytorium RP stosuje się działania kontrolno - weryfikacyjne cudzoziemców. Działania skierowane są na ustalenie zgodności wjazdu lub pobytu cudzoziemca na terytorium z polskim prawem i prawem unijnym. Zalicza się do nich kontrolę graniczną, kontrolę legalności pobytu na terytorium RP, kontrolę legalności wykonywania pracy, prowadzenia działalności gospodarczej przez cudzoziemców oraz powierzenia wykonywania pracy cudzoziemcom. Do czynności kontrolno - weryfikacyjnych można również zaliczyć konsultacje wizowe (na potrzeby polskich urzędów konsularnych), opiniowanie pobytu

cudzoziemców (na potrzeby wojewodów) oraz czynności realizowane w ramach weryfikacji uczelni”²²².

5.2. Rola i zadania Straży Granicznej RP w ramach sieci Schengen

Strefa Schengen to obszar bez kontroli granicznej na granicach wewnętrznych pomiędzy państwami członkowskimi. Stosowane są na granicach jednolite zasady dotyczące kontroli na granicach zewnętrznych, obowiązują jednakowe wzory wiz dla cudzoziemców, a także obowiązuje wzajemna współpraca pomiędzy służbami państw, w szczególności w obszarze współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych. „Obszar strefy ma 4 312 099 kilometrów kwadratowych, a dziennie jej wewnętrzne granice przekracza nawet 3,5 miliona osób. Swobodne przemieszczanie się pomiędzy granicami państw wchodzących w skład strefy Schengen jest udogodnieniem nie tylko dla turystów. Według informacji przedstawionych przez Parlament Europejski szacuje się, że ponowne zamknięcie wewnętrznych granic może spowodować koszty w wysokości od 100 do 230 miliardów euro na przestrzeni 10 lat”²²³.

We wszystkich krajach Strefy Schengen działa Systemu Informacyjny Schengen (SIS) i Wizowy System Informacyjny (VIS)

„Strefa Schengen obejmuje następujące kraje UE:

- Austria,
- Belgia,
- Chorwacja,
- Czechy,
- Dania,
- Estonia,
- Finlandia,
- Francja,
- Grecja,
- Hiszpania,

---

²²² MSWiA., *Polityka migracyjna Polski...*, op. cit., s.25.

²²³ Soczko i Partnerzy, *Przetwarzanie danych w systemach SIS i VIS*, <https://www.soczko.pl/ioid-soczko-partnerzy/blog-ochrona-danych/przetwarzanie-danych-osobowych-w-systemach-sis-i-vis/>, (19.01.2023).

- Holandia,
  - Litwa,
  - Luksemburg,
  - Łotwa,
  - Malta,
  - Niemcy,
  - Polska,
  - Portugalia,
  - Słowacja,
  - Słowenia,
  - Szwecja,
  - Węgry,
  - Włochy
- oraz kraje stowarzyszone:
- Islandia,
  - Norwegia,
  - Szwajcaria ,
  - Lichtenstein.

Republika Chorwacji od 01.01.2023 r. należy do strefy Schengen. Od tego dnia przekraczanie granicy chorwackiej przez przejścia graniczne lądowe możliwe jest bez obowiązkowej kontroli dokumentów.

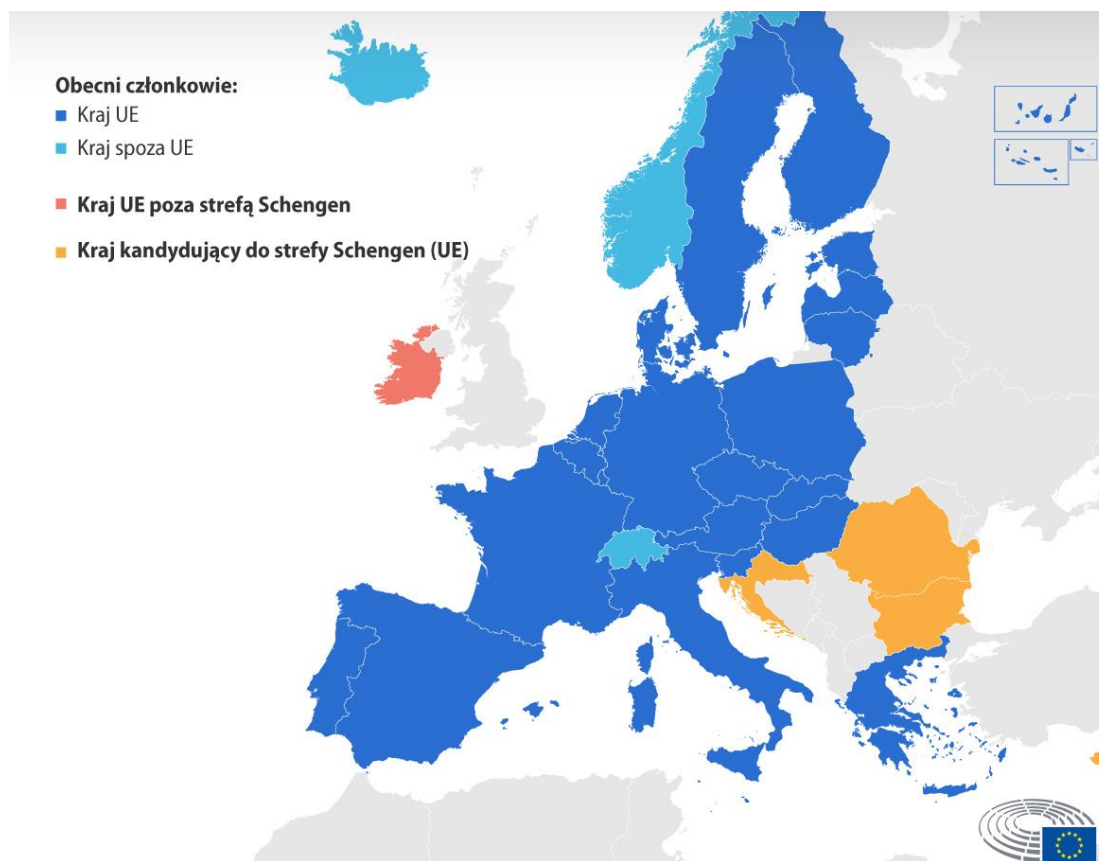
Szczególny status posiada Irlandia (państwo członkowskie Unii Europejskiej), która pozostaje poza obszarem Schengen, a tym samym nie zniosła kontroli na granicach wewnętrznych, może jednak stosować niektóre postanowienia dotyczące współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych.

Natomiast Bułgaria, Rumunia oraz Cypr starają się o członkostwo w Schengen”²²⁴.

---

²²⁴ Gov.pl Serwis RP. MSWiA, Zarządzanie granicami zewnętrznymi, <https://www.gov.pl/web/mswia/zarzadzanie-granicami-zewnetrznymi>., (20.01.2023).

Mapa 14. Kraje należące do Strefy Schengen.

Źródło: Parlament Europejski, <https://www.europarl.europa.eu/portal/pl>, (19.01.2023).

Powołanie strefy Schengen w 1985 r. i zniesienie całkowitej kontroli paszportowych na granicach wewnętrznych państw w ramach Unii Europejskiej 26 marca 1995 r. było przełomową zmianą w procesie integracji europejskiej. „Możliwość przekraczania granic w dowolnym miejscu i czasie bez konieczności dokonywania odprawy granicznej stała się nieodłącznym elementem życia obywateli „*Europy bez granic*”²²⁵. Włączenie Polski do strefy Schengen w 2007 r. nałożyło na Polskę odpowiedzialność za ochronę granicy Unii Europejskiej przed nielegalną migracją. Polska, która była traktowana jako kraj tranzytowy na szlaku państw Europy Zachodniej zaczęła być traktowana jako kraj docelowej migracji, „czemu sprzyjają m.in.:

- położenie geograficzne na skrzyżowaniu głównych szlaków komunikacyjnych Europy;

²²⁵ P. Antoń Symboliczne zanikanie granic w Europie. Strefa Schengen – konsekwencje zmiany koncepcji granic w Unii Europejskiej, „Konteksty Społeczne” 2015, t. 3, nr 2(6).

- członkostwo w strefie Schengen, a co za tym idzie bezproblemowe przedostanie się do krajów Europy Zachodniej;
- lepsze perspektywy ekonomiczno – społeczne, atrakcyjny rynek pracy, lepsze zarobki i warunki socjalno – bytowe;
- wolność polityczna, wyznaniowa i obyczajowa;
- sytuacja w krajach pochodzenia, w tym kryzysy gospodarcze i konflikty zbrojne występujące w Europie i na świecie (Rosja, Ukraina, Syria, Irak, Turcja);
- w miarę ustabilizowane diaspory cudzoziemskie;
- różnice w rozwoju gospodarczym występujące między Polską a krajami pochodzenia cudzoziemców²²⁶.

W Polsce podstawę prawną do zniesienia, „z dniem 21 grudnia 2007 r. kontroli osób na granicach wewnętrznych lądowych i morskich, a z dniem 30 marca 2008 r. także na granicach powietrznych, stanowi Decyzja Rady z dnia 6 grudnia 2007 r. w sprawie pełnego stosowania przepisów dorobku Schengen w Republice Czeskiej, Republice Estońskiej, Republice Łotewskiej, Republice Litewskiej, Republice Węgierskiej, Republice Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republice Słowenii i Republice Słowackiej (2007/801/WE). Zasadniczym czynnikiem, który wpływa na działania Straży Granicznej po rozpoczęciu przez Polskę pełnego stosowania przepisów dorobku prawnego Schengen, jest odstępianie od dokonywania przez funkcjonariuszy SG kontroli granicznej osób w przejściach granicznych, usytuowanych na odcinkach granicy państwowej Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiących od dnia 1 maja 2004 r. (data akcesji RP do UE) - granicę wewnętrzną Unii Europejskiej (tzn. z Republiką Federalną Niemiec, Republiką Czeską, Republiką Słowacką i Republiką Litwy - łącznie na odcinku o długości 1880,97 km)”²²⁷.

Po wstąpieniu do strefy Schengen od 21 grudnia 2007 r. „Polska stosuje wprost zapisy art. 20 kodeksu granicznego Schengen zgodnie z którym granice wewnętrzne mogą być przekraczane w każdym miejscu bez dokonywania odprawy granicznej osób niezależnie od ich obywatelstwa. Wejście w życie tego przepisu nie oznacza jednak zaprzestania przez Straż Graniczną realizacji zadań ustawowych. Co więcej, wypracowany przez Straż Graniczną sposób działania w ramach Strefy Schengen musi być odpowiednio skuteczny tak, aby nie spowodować obniżenia poziomu

²²⁶ MSW i A, Raport o stanie bezpieczeństwa..., op. cit, s.97-98.

²²⁷ Straż Graniczna, KGSG, Ważne informacje, . <https://www.strazgraniczna.pl/pl/wazne-informacje/2153,Straz-Graniczna-w-Schengen.html>, (28.01.2023).

wykonywania zadań, lecz również - tam gdzie to możliwe - podnieść skuteczność ich realizacji”²²⁸. Zadania Straży Granicznej po zniesieniu kontroli na odcinkach wewnętrznej granicy UE zostały wyraźnie określone i należą do nich „czynności związane m.in. z:

- ujawnianiem fałszerstw dokumentów uprawniających do wjazdu i pobytu na terytorium RP (oraz całej Strefy Schengen),
- realizacją czynności zleconych przez uprawnione organy krajowe (polskie) oraz zagraniczne (w ramach Systemu Informacyjnego Schengen - SIS),
- przeciwdziałaniem wwozowi na terytorium kraju materiałów niebezpiecznych lub szkodliwych dla środowiska naturalnego (śmieci, odpady, materiały wybuchowe, materiały o zwiększonej radiacji itp.), których transportowanie wymaga spełniania szeregu norm i warunków bezpieczeństwa,
- przeciwdziałaniem przemytowi narkotyków i środków odurzających,
- przeciwdziałaniem wywozowi z Polski przedmiotów zabytkowych, wymagających zgody właściwych organów odpowiedzialnych za ochronę zabytków (obecnie są to Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków),
- egzekwowanie na granicach wewnętrznych przestrzegania przez podróżnych wwozu na terytorium RP towarów akcyzowych.

Konsekwencją zniesienia kontroli granicznej na odcinkach granicy wewnętrznej UE jest zwiększenie aktywności działań mobilnych Straży Granicznej nie tylko w strefie nadgranicznej, ale również na obszarze całego kraju”²²⁹.

Aktualnie obowiązującym dokumentem w sprawie zasad przepływu osób przez granice w sieci Schengen jest Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/399 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie unijnego kodeksu zasad regulujących przepływ osób przez granice (kodeks graniczny Schengen). Art. 16 tego rozporządzenia mówi o kontroli granicznej.

„1. Kontrolę graniczną przewidzianą w art. 7–14 przeprowadza straż graniczna zgodnie z przepisami niniejszego rozporządzenia i z prawem krajowym.

W trakcie przeprowadzania tej kontroli granicznej uprawnienia do wszczęcia postępowania karnego nadane straży granicznej na mocy prawa krajowego i niewchodzące w zakres niniejszego rozporządzenia pozostają nienaruszone.

---

²²⁸ Straż Graniczna, KGSG, Ważne informacje..., (28.01.2023).

²²⁹ Ibidem, (28.01.2023).

Państwa członkowskie zapewniają, aby straż graniczną stanowili wyspecjalizowani i odpowiednio przeszkoleni specjaliści, uwzględniając wspólne podstawowe programy szkoleń dla funkcjonariuszy straży granicznej ustanowione i opracowane przez Europejską Agencję Zarządzania Współpracą Operacyjną na Zewnętrznych Granicach Państw Członkowskich (zwaną dalej „Agencją”) ustanowioną na mocy rozporządzenia (WE) nr 2007/2004. Programy szkoleń obejmują specjalne szkolenia służące ujawnieniu zdarzeń z udziałem osób wymagających szczególnego traktowania, takich jak małoletni bez opieki i ofiary handlu ludźmi, oraz postępowania w takich sytuacjach. Państwa członkowskie, przy wsparciu Agencji, zachęcają funkcjonariuszy straży granicznej do nauki języków niezbędnych do wykonywania ich zadań.

2. Państwa członkowskie przekazują Komisji wykaz służb krajowych właściwych w zakresie kontroli granicznej na mocy ich prawa krajowego zgodnie z art. 39.

3. W celu skutecznego kontrolowania granic każde państwo członkowskie zapewnia ścisłą i stałą współpracę pomiędzy swoimi służbami krajowymi właściwymi w zakresie kontroli granicznej”²³⁰.

Kodeks graniczny Schengen mówi o wsparciu i ścisłej współpracy w skutecznej kontroli granicznej i wspólnej kontroli służb granicznych państw członkowskich.

„ 1. Państwa członkowskie udzielają sobie wzajemnego wsparcia oraz utrzymują ścisłą i stałą współpracę w celu skutecznej realizacji kontroli granicznej zgodnie z art. 7–16. Wymieniają one między sobą wszystkie istotne informacje.

2. Współpracę operacyjną pomiędzy państwami członkowskimi w zakresie zarządzania granicami zewnętrznymi koordynuje Agencja.

3. Bez uszczerbku dla uprawnień Agencji, państwa członkowskie mogą kontynuować współpracę operacyjną z innymi państwami członkowskimi lub państwami trzecimi na granicach zewnętrznych, w tym wymianę oficerów łącznikowych, jeżeli współpraca taka stanowi uzupełnienie działania Agencji.

Państwa członkowskie powstrzymują się od wszelkich działań, które mogłyby zagrozić funkcjonowaniu Agencji lub osiągnięciu jej celów.

Państwa członkowskie informują Agencję o współpracy operacyjnej, o której mowa w akapicie pierwszym.

---

²³⁰ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/399 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie unijnego kodeksu zasad regulujących przepływ osób przez granice, (kodeks graniczny Schengen) (tekst jednolity) Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, L 77/1.

4. Państwa członkowskie zapewniają szkolenia w zakresie zasad kontroli granicznej, jak również praw podstawowych. W tym względzie bierze się pod uwagę wspólne normy w zakresie szkoleń, ustanowione i rozwinięte przez Agencję”²³¹.

W zarządzaniu granicami zewnętrznymi stosowane są wspólne systemy informatyczne. Jednym z nich jest system System Informacyjny Schengen (SIS). „Dane, które mogą zostać zamieszczone w SIS zostały określone w art. 20 Rozporządzenia (WE) nr 1987/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 grudnia 2006 r. W systemie są gromadzone dane na temat osób obserwowanych, podejrzanych lub ściganych, a także przedmiotów (m.in. skradzionych pojazdów, broni lub dokumentów). SIS umożliwia sprawdzenie czy informacje na temat osób lub przedmiotów przekraczających granicę wewnętrzną strefy znajdują się w systemie.” (...) „SIS składa się z centralnego serwisu (jednostki koordynującej nazywanej C-SIS) znajdującego się w Strasburgu oraz narodowych sekcji (N-SIS), które funkcjonują w każdym z państw strefy. Jednostka koordynująca dzięki stałej aktualizacji zapewnia, aby każde państwo miało dostęp do najnowszych informacji zamieszczonych w systemie. Po dokonaniu wpisu w SIS przez operatora z kraju członkowskiego, każdy inny kraj korzystający z omawianego systemu uzyskuje taką informację w czasie rzeczywistym. Pozwala to na dostęp do informacji i podjęcie stosownych działań służbom granicznym i imigracyjnym, policji oraz organom celnym i sądowym w UE oraz w państwach stowarzyszonych w ramach Schengen”²³².

„Po przystąpieniu nowych państw do Unii Europejskiej system SIS nie był na tyle wydolny, aby obsługiwać zwiększoną infrastrukturę. 2018 roku SIS został zastąpiony nowym Systemem Informacyjnych Schengen drugiej generacji (SIS II). Przegłosowano 3 wersje rozporządzeń: w sprawie powrotu obywateli państw trzecich przebywających nielegalnie, w dziedzinie odpraw granicznych, oraz w dziedzinie współpracy policyjnej i współpracy wymiarów sprawiedliwości w sprawach karnych. Rozporządzenia weszły w życie 28 grudnia 2018 r. Założono w nich, że jesienią 2022 r. SIS II osiągnie nową, pełną funkcjonalność”²³³. Najnowsze zmiany systemu SIS dotyczą: biometrii, nielegalnej migracji, walki z terroryzmem.

Drugim systemem informatycznym sieci Schengen jest system Wizowy. System ten działa od 11 października 2011 r. Został stworzony, aby uprościć procedury składania wniosków

---

²³¹ Ibidem.

²³² Soczko i Partnerzy, Przetwarzanie danych w systemach... (30.01.2023).

²³³ Ibidem, (30.01.2023).

wizowych, zapobiec handlowi wizami i innym nadużyciom oraz usprawnić odprawy na przejściach granicznych. W tym celu VIS zapewnia centralny zbiór danych dotyczących wszystkich wiz krótkoterminowych jakie wydawane są w państwach strefy Schengen. VIS składa się z Centralnego Wizowego Systemu Informacyjnego (CS-VIS), interfejsów krajowych znajdujących się w każdym państwie członkowskim (NI-VIS) oraz infrastruktury komunikacyjnej pomiędzy CS-VIS oraz NI-VIS. Organami uprawnionymi do dostępu do systemu VIS mają:

- Straż Graniczna,
- konsulowie,
- Szef Urzędu ds. Cudzoziemców,
- sądy,
- prokuratura,
- Policja,
- ABW,
- CBA.

„Rada Europy 27 maja 2021 r. w odpowiedzi na zmieniające się wyzwania w dziedzinie migracji i bezpieczeństwa UE zatwierdziła zmiany w Wizowym Systemie Informacyjnym. Akt prawny musi teraz zostać przegłosowany i następnie podpisany w Parlamencie Europejskim, dopiero wtedy zostanie opublikowany w Dzienniku Urzędowym UE. Prognozuje się, że zmiany mają zostać wprowadzone do końca 2023 r. Zgodnie z nowymi przepisami VIS zawierać będzie przepisy dotyczące nie tylko wiz krótkoterminowych. Dodane zostaną informacje dotyczące wiz długoterminowych. VIS zawierać ma również dokumenty pobytowe ze względu na fakt, że umożliwiają one swobodne przemieszczanie się w obrębie strefy Schengen”²³⁴.

Strefa Schengen to fundament integracji europejskiej. Jest także wyzwaniem dla służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo wewnętrzne Unii Europejskiej, w tym Straży Granicznej. Zwiększenie zakresów przetwarzanych danych informatycznych daje lepszą weryfikację wnioskodawców, szybszy przepływ informacji, monitoring i lepszą kontrolę w celu zapewnienia bezpieczeństwa.

---

²³⁴ Ibidem. (30 .01.2023).

5.3. Współpraca Straży Granicznej na arenie międzynarodowej i krajowej w procesie zwalczania nielegalnej migracji

Realizacja zadań wykonywanych przez Straż Graniczną wymaga współdziałania z wieloma organizacjami, instytucjami, organami administracji centralnej oraz samorządami. Wspomniane już systemy informatyczne posiadają bazy danych niezbędne do kontroli przedmiotów osób i przekraczających granice.

Wśród wiodących organów i służb państwowych współdziałających ze Strażą Graniczną są m.in. Policja, Wojsko, Inspekcja Transportu Drogowego, Straż Ochrony Kolei czy Państwowa Inspekcja Pracy.

Współpraca z Policją polega szczególnie na zwalczaniu i zapobieganiu przestępczości, a zwłaszcza rozpoznawaniu zagrożeń terrorystycznych, ochronie granicy państwowej, ochronie prewencyjnej i na wsparciu logistycznym. Współdziałanie to określa „Porozumienie Komendanta Głównego Policji i Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 17 czerwca 2004 r. w sprawie współdziałania Policji i Straży Granicznej”²³⁵. § 2 tego rozporządzenia określa zakres i formy współdziałania:

„ Szczegółowy zakres współdziałania obejmuje przede wszystkim:

- 1) zwalczanie i zapobieganie przestępczości, a zwłaszcza rozpoznawanie zagrożeń terrorystycznych;
- 2) ochronę granicy państwowej;
- 3) ochronę prewencyjną bezpieczeństwa i porządku publicznego;
- 4) doskonalenie metodyki wykonywania zadań i czynności służbowych;
- 5) wsparcie logistyczne.

Współdziałanie jest realizowane w następujących formach:

- 1) wymiany informacji;
- 2) koordynacji działań w przypadkach uzasadnionych:
  - a) tożsamością osób lub obiektów objętych jednoczesnymi działaniami Policji i Straży Granicznej,

---

²³⁵ Porozumienie Komendanta Głównego Policji i Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 17 czerwca 2004 w sprawie współdziałania Policji i Straży Granicznej, Dz.Urz.KGP.2004.11.58.

- b) koniecznością czasowej lub metodycznej harmonizacji podejmowanych czynności służbowych, uzasadnionej względami skuteczności działania;
- 3) udzielania podczas wykonywania czynności służbowych specjalistycznego wsparcia technicznego;
- 4) wymiany doświadczeń uzyskiwanych w zakresie wykonywania zadań i czynności służbowych;
- 5) wzajemnego świadczenia usług logistycznych”²³⁶.

Szczegółowe zasady współdziałania Straży Granicznej z Siłami Powietrznymi i Marynarką Wojenną Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie ochrony granicy państwowej zostały zawarte w „Rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 29 grudnia 2004 r. w sprawie szczegółowych zasad współdziałania Straży Granicznej z Siłami Powietrznymi i Marynarką Wojenną Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie ochrony granicy państwowej”²³⁷.

Współdziałanie Straży Granicznej z Siłami Powietrznymi w zakresie ochrony granicy państwowej w przestrzeni powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej organizuje i koordynuje Dowódca Operacyjny Rodzajów Sił Zbrojnych.

„Współdziałanie, o którym mowa w ust. 1, obejmuje przekazywanie przez:

- 1) Straż Graniczną Siłom Powietrznym informacji, o których mowa w art. 19 ust. 2b pkt 1 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej, zwanej dalej „ustawą”;
- 2) Siły Powietrzne Straży Granicznej informacji, o których mowa w art. 19 ust. 2b pkt 1 lit. c ustawy.

Współdziałanie, o którym mowa w § 1, realizowane jest pomiędzy:

- 1) oddziałem Straży Granicznej a Ośrodkiem Dowodzenia i Naprowadzania Sił Powietrznych lub Mobilną Jednostką Dowodzenia Operacjami Powietrznymi;
- 2) dywizjonem, placówką Straży Granicznej, zwaną dalej "graniczną jednostką organizacyjną Straży Granicznej", a Ośrodkiem Dowodzenia i Naprowadzania Sił Powietrznych lub Mobilną Jednostką Dowodzenia Operacjami Powietrznymi”²³⁸.

---

²³⁶Ibidem.

²³⁷ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 29 grudnia 2004 r. w sprawie szczegółowych zasad współdziałania Straży Granicznej z Siłami Powietrznymi i Marynarką Wojenną Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie ochrony granicy państwowej, Dz.U.2020.1212 .

²³⁸ Ibidem.

Straż Graniczna współpracuje z Żandarmerią Wojskową. Jest to wyodrębniona i wyspecjalizowana służba wchodząca w skład Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Porozumienie między Strażą Graniczną a Żandarmerią Wojskową zostało zawarte 14 kwietnia 2015 r.

Porozumienie „uwzględnia współdziałanie podczas działań prewencyjnych, takich jak wspólne patrole czy przeciwdziałanie przestępczości, jak i działania specjalne, realizowane przez komórki obu służb odpowiednio przeszkolone i wyposażone do tego typu działań, oraz czynności operacyjno-rozpoznawcze i dochodzeniowo-śledcze.

Porozumienie określa również zakres i zasady współdziałania w zakresie zapewnienia łączności i wymiany informacji, współpracy szkoleniowej, doskonalenia metodyki wykonywania zadań i czynności służbowych oraz współpracy i współdziałania w sytuacjach kryzysowych”²³⁹.

Straż Graniczna współdziała ze Strażą Ochrony Kolei oraz Inspekcją Transportu Drogowego. Współpracę tą reguluje Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 29 września 2004 r. w sprawie Współdziałania Straży Ochrony Kolei z Policją, Strażą Graniczną i Inspekcją Transportu Drogowego

„Współdziałanie Straży Ochrony Kolei ze Strażą Graniczną polega w szczególności na:

1) przekazywaniu informacji o:

- a) przestępstwach i wykroczeniach oraz ich sprawcach, do których ścigania właściwa jest Straż Graniczna,
- b) zagrożeniach bezpieczeństwa ludzi i mienia oraz porządku na obszarze kolejowym, w pociągach i innych pojazdach kolejowych,
- c) nielegalnej migracji i związanych z nią zakłóceniach porządku publicznego;

2) prowadzeniu wspólnych działań:

- a) porządkowych, w celu zapewnienia bezpieczeństwa ludzi i mienia oraz porządku publicznego,
- b) związanych z kontrolą legalności pobytu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, przeprowadzanych na obszarze kolejowym,
- c) zmierzających do ujawnienia i zatrzymania osób podejrzanych o popełnienie przestępstwa lub wykroczenia, których ściganie należy do właściwości Straży Granicznej;

---

²³⁹ Porozumienie o współpracy Żandarmerii Wojskowej i Straży Granicznej, <https://www.polska-zbrojna.pl/Mobile/ArticleShow/15717>, (03.02.2023).

- 3) współpracy przy zabezpieczaniu miejsca przestępstwa w zakresie właściwości Straży Granicznej, w celu niedopuszczenia do zatarcia śladów i dowodów przed przybyciem organów uprawnionych do prowadzenia śledztwa lub dochodzenia;
- 4) współpracy przy zabezpieczaniu miejsc wypadków i katastrof kolejowych do czasu przybycia organów, o których mowa w pkt 3;
- 5) wzajemnym korzystaniu z psów służbowych wraz z przewodnikiem, pomieszczeń służbowych oraz sprzętu technicznego;
- 6) prowadzeniu wspólnej działalności szkoleniowej, obejmującej organizowanie wspólnych szkoleń funkcjonariuszy straży ochrony kolei i Straży Granicznej oraz współpracę przy szkoleniu psów służbowych”²⁴⁰.

Współpraca z Inspekcją Transportu Drogowego odbywa się na mocy Porozumienia z 7 stycznia 2003 r. pomiędzy Komendantem Głównym Straży Granicznej, a Głównym Inspektorem Transportu Drogowego o współdziałaniu Straży Granicznej i Inspekcji Transportu Drogowego.

„Odbywa się na dwóch poziomach: centralnym – między Komendantem Głównym Straży Granicznej a Głównym Inspektorem Transportu Drogowego, oraz terenowym – między Komendantami oddziałów Straży Granicznej a wojewódzkimi inspektorami transportu drogowego. Współdziałanie obejmuje wspólne kontrole, wzajemne przekazywanie informacji, raportów oraz wniosków wynikających z analizy problemów w zakresie prowadzonego współdziałania oraz wymianę informacji i doświadczeń o istotnym znaczeniu dla zapewnienia bezpieczeństwa w transporcie drogowym i komunikacji międzynarodowej”²⁴¹.

Straż Graniczna współdziała także z Państwową Inspekcją Pracy poprzez kontrole legalności zatrudnienia cudzoziemców na terytorium R.P. „W zakresie czynności weryfikacyjnych SG realizuje konsultacje wizowe, których celem jest zebranie wszelkich informacji stanowiących ewentualną podstawę do odmowy wydania wizy cudzoziemcowi lub mających istotny wpływ na podjęcie decyzji wizowych przez konsulów RP. Wynik sprawdzeń przekazywany jest do Szefa UdSC (Centralnego Organu Wizowego)”²⁴². Opiniowanie pobytu cudzoziemców i weryfikowanie uczelni pod kątem bezpieczeństwa ma także na celu zapobieganie nielegalnej migracji.

---

²⁴⁰ Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z 29 września 2004 r. w sprawie współdziałania straży ochrony kolei z Policją, Strażą Graniczną i Inspekcją Transportu Drogowego, Dz.U. Nr 223, poz. 2261, 2262 z 14.10.2004.

²⁴¹ A. Chomacki, Straż Graniczna jako..., op. cit., s. 30

²⁴² W. Celiński, Rola straży granicznej..., op. cit., s.27.

„Działania SG w tym zakresie odnoszą się do jednostek prowadzących studia, organizujących staż, lub wolontariat. Ich weryfikacja polega na zebraniu wszelkich istotnych informacji dotyczących, m.in. charakteru, zakresu prowadzonej działalności, umów zawartych pomiędzy podmiotem oraz cudzoziemcem, sposobu organizacji studiów czy pozyskiwania cudzoziemców i nawiązywania z nimi kontaktu. Podmioty ubiegające się o zatwierdzenie przyjmowania cudzoziemców opiniowane są również przez Komendanta Głównego Policji, Szefa ABW oraz MSZ”²⁴³.

Podmioty zaangażowane we współpracę ze strażą Graniczną oraz obszary ich współdziałania są ujęte w ramy systemu, który jest na bieżąco modyfikowany w zależności od rozwoju sytuacji, a ma na celu zapewnienie bezpieczeństwa wewnętrznego.

Straż Graniczna rozwija też szeroko zakrojoną współpracę międzynarodową. „Współpraca międzynarodowa zajmuje także istotne miejsce w europejskiej koncepcji zintegrowanego zarządzania granicami określonej w art. 4 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1624 z dnia 14 września 2016 r. w sprawie Europejskiej Straży Granicznej i Przybrzeżnej (...) i sprecyzowanej w Technicznej i Operacyjnej Europejskiej Strategii Zintegrowanego Zarządzania Granicami przyjętej przez Radę Zarządzającą Agencji Frontex 27 marca 2019 r., której założenia stosowane są w praktyce przez Straż Graniczną”²⁴⁴.

W celu pomocy państwom członkowskim UE i państwom stowarzyszonym w ramach Schengen w ochronie granic zewnętrznych Unii utworzono w 2004 r. Europejską Agencję Straży Granicznej i Przybrzeżnej (Frontex). Agencja ta jest finansowana z budżetu UE i z wkładów państw stowarzyszonych w ramach Schengen. W 2016 r. Agencja została przekształcona w Europejską Agencję Straży Granicznej i Przybrzeżnej, a jej zadania objęły nie tylko kontrolę migracji, lecz także zarządzanie granicami i większą odpowiedzialność za zwalczanie przestępczości transgranicznej.

„Funkcjonowanie Polski w Agencji Frontex w znacznej mierze przyczyniło się do poszerzenia zakresu współpracy polskiej SG ze służbami odpowiedzialnymi za ochronę granicy i kontrolę ruchu granicznego innych państw członkowskich UE (PC UE). Dawna współpraca o charakterze bilateralnym nabrała szerszego wymiaru, nie są to już działania o incydentalnym charakterze, lecz stanowią one codzienność. Służby graniczne wszystkich PC UE solidarnie odpowiadają zarówno za bezpieczeństwo obywateli, jak i granic UE. Zadania z zakresu ochrony

---

²⁴³ Ibidem, s.28.

²⁴⁴ Straż Graniczna, KGSG, Główne obszary współpracy międzynarodowej, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/straz-graniczna/wspolpraca/1647,Glowne-obszary-wspolpracy-miedzynarodowej-Strazy-Granicznej>, (05.02.2023).

granicy państwowej, czy kontroli ruchu granicznego, obecnie mają charakter międzynarodowy. Takie postrzeganie ich wymiaru ma swoje uzasadnienie w katalogu przedsięwzięć z zakresu bezpieczeństwa granic. Bowiem zadania w nim zawarte, nie mogą być skutecznie prowadzone, bez podejmowania ich wspólnie z państwami ościennymi”²⁴⁵.

Ponadto zadania realizowane z państwami sąsiednimi mają niezaprzeczalne znaczenie w zwalczaniu nielegalnej migracji, przeciwdziałaniu i zwalczaniu przestępczości. Zdania te realizowane są wspólnie ze stroną niemiecką na wszystkich szczeblach dowodzenia w „formie:

- wspólnych centrów współpracy służb policyjnych, granicznych i celnych na granicach, działających w systemie całodobowym, których głównym zadaniem jest: gromadzenie i wymiana informacji istotnych do zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz wykrywanie przestępczości na terenach przygranicznych, w tym korzystanie z dostępnych baz danych; udzielanie pomocy w nawiązywaniu kontaktów pomiędzy właściwymi organami Stron; pośredniczenie w przekazywaniu informacji o prowadzonych pościgach transgranicznych,
- wspólnych Polsko – Niemieckich Placówek z siedzibą w Ludwigsdorf, Świecku i Pomellen,
- wspólnych patroli na terenach przygranicznych,
- wspólnych działań operacyjno-śledczych, m.in. poprzez tworzenie wspólnych grup operacyjno-śledczych,
- pościgu transgranicznego i obserwacji transgranicznej,
- regularnej wymiany informacji i spotkań na poszczególnych szczeblach dowodzenia, w tym tworzenia wspólnych raportów dotyczących przestępczości i bezpieczeństwa obszarów przygranicznych,
- wspólnych szkoleń, ćwiczeń oraz wymiany doświadczeń i najlepszych praktyk, planowania współpracy i zawierania szczegółowych porozumień w tym zakresie, w tym realizacji wspólnych projektów i programów”²⁴⁶.

---

²⁴⁵ H. Wagner. Nielegalna migracja jako przejaw przestępczości transgranicznej w aspekcie działań Straży Granicznej, „Interdyscyplinarność bezpieczeństwa, Teoria, praktyka Edukacja” 2017, s.155.

²⁴⁶ Straż Graniczna, KGSG, Główne obszary współpracy..., (05.02.2023).

Ważnym elementem współpracy Straży Granicznej, a także Policji z państwami sąsiednimi, pozostałymi państwami UE oraz państwami trzecimi jest współdziałanie z oficerami łącznikowymi. „Współpraca ta realizowana jest poprzez sieć oficerów łącznikowych Straży Granicznej i Policji działających przy polskich placówkach dyplomatycznych za granicą oraz sieć oficerów łącznikowych organów ścigania innych państw akredytowanych przy placówkach dyplomatycznych w Polsce. Współpraca prowadzona jest m. in. w zakresie zwalczania procederu nielegalnej migracji, handlu ludźmi, fałszerstw dokumentów, przemytu środków odurzających i substancji psychotropowych oraz towarów akecyzowych”²⁴⁷.

Straż Graniczna współpracuje również z Europolem. Jest to Europejska Agencja do spraw Współpracy Organów Ścigania, której siedziba znajduje się w Hadze w Holandii. Zadaniem Europolu jest wspieranie państw członkowskich w zapobieganiu wszelkim formom przestępczości międzynarodowej i zorganizowanej, cyberprzestępczości i terroryzmu, a także zwalczanie tych przestępstw. „Z uwagi na uczestnictwo SG w projektach analitycznych Europolu (AP- Analytical Point) dot. m.in. nielegalnej migracji, handlu ludźmi, narkotyków, produkcji i dystrybucji wyrobów tytoniowych czy terroryzmu SG na bieżąco wymienia informacje nt. grup przestępczych zajmujących się organizacją w/w przestępstw. SG przygotowuje również wkłady do raportu SOCTA (Serious Organized Crime Threat Assessment - Ocena Zagrożeń Poważną Przestępczością Zorganizowaną) przygotowywanego przez Europol na podstawie informacji przekazywanych przez państwa członkowskie. SOCTA stanowi z kolei podstawę dla ustanawiania priorytetów w ramach EMPACT - multidyscyplinarnej platformy współpracy państw członkowskich UE i jej agencji oraz państw trzecich i organizacji międzynarodowych ukierunkowanych na priorytetowe obszary zagrożeń zorganizowaną przestępczością”²⁴⁸.

Straż Graniczna dysponuje także Europejskim Zautomatyzowanym Systemem Rozpoznawania Odcisków Palców (EURODAC) do porównywania odcisków palców osób ubiegających się o azyl oraz osób należących do niektórych kategorii nielegalnych imigrantów. System Eurodac opiera się na Rozporządzeniu Rady (WE) nr 2725/2000 z dnia 11 grudnia 2000 r.²⁴⁹ System ten pozwala państwom członkowskim UE zidentyfikować osoby występujące o azyl oraz osoby zatrzymane przy próbie nielegalnego przekroczenia zewnętrznej granicy Unii. Obecna podstawa prawna dla

---

²⁴⁷ Ibidem. (05.02.2023).

²⁴⁸ Ibidem, 05.02.2023).

²⁴⁹ Rozporządzenie Rady (WE) nr 2725/2000 z dnia 11 grudnia 2000 r. dotyczące ustanowienia systemu „Eurodac” do porównywania odcisków palców w celu skutecznego stosowania Konwencji Dublińskiej.

funkcjonowania systemu Eurodac jest Rozporządzenie 603/2013 „Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 603/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia systemu Eurodac do porównywania odcisków palców w celu skutecznego stosowania rozporządzenia (UE) nr 604/2013”²⁵⁰.

Wymiana informacji pomiędzy państwami członkowskimi a Agencją Frontex odbywa się również przy zastosowaniu Systemu Eurosur. Ma on zastosowanie do ochrony granic zewnętrznych lądowych i morskich (a na zasadzie dobrowolności także do granic powietrznych), w tym monitorowania, wykrywania, identyfikowania, śledzenia, przechwytywania osób nielegalnie przekraczających granicę oraz zapobiegania temu zjawisku. Obowiązującym aktem prawnym funkcjonowania systemu „Rozporządzenie 1052/2013 ustanawiające europejski system nadzorowania granic (EUROSUR),”²⁵¹.

Strefa Schengen dysponuje systemem EES w celu rejestracji podróżnego, weryfikacji jego tożsamości lub aktualizacji jego danych. System ten stosowany jest do obywateli państw trzecich korzystających z prawa krótkiego pobytu. „Dotyczy zatem zarówno obcokrajowców objętych obowiązkiem wizowym, jak i obywateli państw trzecich, z którymi UE podpisała umowy o liberalizacji reżimu wizowego w zakresie krótkiego pobytu (do 90 dni w dowolnym okresie 180 dni).”²⁵² Podstawą prawną, która określa cele i zasady funkcjonowania EES, jest „Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z 30 listopada 2017 r.”²⁵³. EES jest przydatny w prewencji w zakresie walki z przestępczością zorganizowaną oraz wczesnego wykrywania zagrożeń, w tym zapobiegania przedostawaniu się na terytorium UE potencjalnych sprawców przestępstw terrorystycznych.

---

²⁵⁰ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 603/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia systemu Eurodac do porównywania odcisków palców w celu skutecznego stosowania rozporządzenia (UE) nr 604/2013 w sprawie ustanowienia kryteriów i mechanizmów ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca oraz w sprawie występowania o porównanie z danymi Eurodac przez organy ścigania państw członkowskich i Europol na potrzeby ochrony porządku publicznego, oraz zmieniające rozporządzenie (UE) nr 1077/2011 ustanawiające Europejską Agencję ds. Zarządzania Operacyjnego Wielkoskalowymi Systemami Informatycznymi w Przestrzeni Wolności, Bezpieczeństwa i Sprawiedliwości (przekształcenie).

²⁵¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1052/2013 z dnia 22 października 2013 r. ustanawiające europejski system nadzorowania granic Eurosur, Dz.U.UE.L.2013.295.11.

²⁵² S. Zawadzka, System wjazdu i wyjazdu (EES) i Europejski system informacji o podróży oraz zezwoleń na podróż (ETIAS). Rola i znaczenie nowoczesnych systemów w zakresie działań prewencyjnych i wzmocnienia bezpieczeństwa UE „, Bezpieczeństwo. Teoria Praktyka, 2014, nr 4 (XVII), s.107.

²⁵³ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1240 z dnia 12 września 2018 r. ustanawiające europejski system informacji o podróży oraz zezwoleń na podróż (ETIAS) i zmieniające rozporządzenia (UE) nr 1077/2011, (UE) nr 515/2014, (UE) 2016/399, (UE) 2016/1624 i (UE) 2017/2226, Dz. Urz. UE L 236 z 19.09.2018.

Następnym systemem wzmacniającym bezpieczeństwo UE jest Europejski system informacji o podróży oraz zezwoleń na podróż (European Travel Information and Authorisation System, ETIAS). System ten został powołany na mocy Rozporządzenia z 12 września 2018 r. Zgodnie z postanowieniami tego Rozporządzenia „funkcją nowego systemu ma być zwiększenie poziomu bezpieczeństwa UE poprzez dokonywanie wstępnej oceny osób składających wnioski o zezwolenie na podróż do jednego z państw członkowskich. W przypadku gdy analiza elektronicznego wniosku wykaże, że obecność danej osoby na terytorium UE może stwarzać zagrożenie dla życia i zdrowia obywateli lub wiąże się z ryzykiem nielegalnej migracji czy też wysokim ryzykiem epidemiologicznym, uruchomione zostaną procedury automatycznego odrzucenia wniosku, co jest równoznaczne z brakiem zezwolenia na odbycie podróży”. ETIAS jest zatem instrumentem prewencyjnym, służącym identyfikacji niebezpiecznych osób jeszcze przed ich przybyciem na granice zewnętrzne UE”²⁵⁴.

W kwietniu 2012 r. w Strefie Schengen utworzono system ECRIS (European Criminal Records Information System – Europejski System Przekazywania Informacji z Rejestrów Karnych). System ten służy lepszej współpracy sądowej w sprawach karnych. „Struktura tego systemu jest zdecentralizowana, składa się z dedykowanych podmiotów w każdym państwie członkowskim. Zapewnia sędziom, prokuratorom i właściwym organom administracji dostęp (na wnioski) do historii karnej każdego obywatela UE, pobranej z krajowych repozytoriów, niezależnie od miejsca wyroku. Zasadniczo do wymiany informacji dochodzi w nowych postępowaniach karnych (gdzie należy uwzględnić wcześniejsze wyroki skazujące), w procesach rekrutacji na stanowiska wymagające bezpośredniego i regularnego kontaktu z dziećmi (w celu zapobiegania nadużyciom seksualnym i pornografii), ale także w innych celach zgodnie z prawem krajowym (np. procedury naturalizacji, uzyskiwania azylu, wydawania zezwoleń na broń palną, adopcji dzieci)”²⁵⁵.

Cyfryzacja jest nieodłącznym elementem procesu zarządzania migracjami i kontroli nielegalnych migracji w Unii Europejskiej. Rozwój systemów cyfrowych nastąpił wraz z kryzysem migracyjnym i zapewnił lepsze bezpieczeństwo poprzez integrację tych systemów w krajach Strefy Schengen,

---

²⁵⁴ S. Zawadzka, System wjazdu i wyjazdu..., op. cit., s. 110-111.

²⁵⁵ H. Wyligala, Cyfryzacja zarządzania migracjami w Unii Europejskiej, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2019, t. 13, nr 2, s.120.

5.4. Rola działań profilaktycznych realizowanych przez Straż Graniczną w zwalczaniu nielegalnej migracji

Rola profilaktyki w zwalczaniu nielegalnej migracji jest bezsporna. Jednym z głównych zadań Straży Granicznej określonych w ustawie o Straży Granicznej jest zapobieganie i przeciwdziałanie nielegalnej migracji poprzez: kontrolę przestrzegania przepisów, zapobieganie i wykrywanie przestępstw i wykroczeń w szczególności tych pozostających w związku z przekroczeniem granicy państwowej.

Przedstawiciele Straży Granicznej współdziałają na wielu forach Unii Europejskiej w celu wymiany doświadczeń i nabywania nowych, czy konsultując stanowiska w sprawach projektów aktów prawa UE pozostających w zakresie właściwości formacji. „Tutaj wypracowywane są projekty regulacji dotyczących rozwiązań prawno-organizacyjnych w zakresie kontroli granic w UE. To także tutaj państwa członkowskie uzyskują istotne praktyczne wsparcie w zakresie przeciwdziałania i zwalczania przestępczości granicznej. Jest to również miejsce intensywnej wymiany informacji, doświadczeń i najlepszych praktyk. Stale też rozszerza się zakres współdziałania. Wszystko to stanowi wartość dodaną do wysiłków poszczególnych służb granicznych i policyjnych w sytuacji swobodnego przepływu osób i towarów przez granice wewnętrzne”²⁵⁶.

Wspólnie z MSWiA Straż Graniczna uczestniczy w pracach grup roboczych i komitetów Rady Unii Europejskiej i Komisji Europejskiej w grupach: „ds. Granic / Fałszywe Dokumenty oraz ds. Integracji, Migracji i Wydalen (komponent Wydalenia). Ponadto SG współpracuje w ramach innych grup roboczych/ gremiów tj. m.in.: ds. Wiz, ds. Egzekwowania Prawa (LEWP), ds. Schengen (w tym podgrupy ds. ewaluacji Schengen, ds. Dorobku prawnego Schengen, SIS-SIRENE), Grupy Roboczej Wysokiego Szczebla ds. Azylu i Migracji (HLWG), Grupy Roboczej ds. Azylu (AWP), Grupy Roboczej ds. wymiany informacji i ochrony danych (DAPIX), Strategicznego Komitetu ds. Migracji, Granic i Azylu (SCIFA), Stałego Komitetu Współpracy Operacyjnej w zakresie Bezpieczeństwa Wewnętrznego (COSI) oraz Rady ds. Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych (JHA)”²⁵⁷.

Straż Graniczna wymienia także między innymi informacje na forum:

---

²⁵⁶ Straż Graniczna, KGSG, Główne obszary współpracy..., (28.02.2023).

²⁵⁷ Ibidem, (02.03.2023).

- Współpracy Służb Granicznych Państw Regionu Morza Bałtyckiego - BSRBCC (Baltic Sea Region Border Control Co-operation).
- Grupy Zadaniowej ds. Zwalczania Przeszeczności Zorganizowanej w Rejonie Morza Bałtyckiego (Baltic Sea Task Force on Organized Crime – BSTF).
- Europejskiego Forum Funkcji Straży Przybrzeżnych (European Coast Guard Functions Forum – ECGFF). między służbami oraz wymiana studentów/ekspertów w ramach akademii.
- Grupy Wyszehradzkiej (GW/V4),
- Forum Salzburg,
- w OBWE w ramach Sieci Narodowych Punktów Kontaktowych.

„Straż Graniczna współpracuje także z Border Management Staff College OBWE w Duszanbe w Tadżykistanie, gdzie funkcjonariusze SG uczestniczą w szkoleniach, a także goszczą jako prowadzący wykłady i zajęcia”²⁵⁸.

Wszystkie te działania mają charakter działań prewencyjnych, sprzyjają dzieleniu się najlepszymi praktykami między służbami.

„Jednym z priorytetowych obszarów działania SG w zakresie współpracy międzynarodowej jest uczestnictwo w realizacji projektów na rzecz państw spoza UE. Są to działania o charakterze szkoleniowym na rzecz służb granicznych państw dążących do podnoszenia standardów w ochronie granic i wzmacniania potencjału formacji granicznych. Straż Graniczna działa z własnej inicjatywy bądź jest zapraszana do udziału w projektach szkoleniowych przez organizacje międzynarodowe lub inne kraje. Wykorzystywane jest wsparcie MSZ („Polska Pomoc”), Unii Europejskiej, organizacji międzynarodowych (m.in. IOM, ICMPD, UNDP, OBWE) i partnerów zagranicznych (m.in. USA). Programy te adresowane są głównie do służb granicznych państw Europy Wschodniej (głównie Ukrainy i Mołdawii), regionu Kaukazu (Gruzja), Azji Centralnej, Bałkanów Zachodnich oraz Libanu. Projekty szkoleniowe dotyczą m.in. takich dziedzin jak: wzmacniania potencjału instytucjonalnego formacji granicznych, wdrażanie systemu zintegrowanego zarządzania granicami, analiza ryzyka i kryminalna analiza operacyjna, przeciwdziałanie przestępczości transgranicznej oraz zapewnienie porządku publicznego,

---

²⁵⁸ Ibidem, (02.03.2023).

procedury postępowania wobec cudzoziemców związane z kontrolą migracyjną, weryfikacja dokumentów podróży i wykrywanie kradzionych pojazdów czy też tresura psów służbowych”²⁵⁹.

Działania profilaktyczne są realizowane także poprzez działalność ośrodków szkolenia Straży Granicznej, istniejących w strukturze tej formacji,

Ośrodki szkolenia to :

- Centralny Ośrodek Szkolenia Straży Granicznej w Koszalinie,
- Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie,
- Ośrodek Szkoleń Specjalistycznych Straży Granicznej w Lubaniu.

Centralny Ośrodek Szkolenia Straży Granicznej w Koszalinie oprócz szkoleń przygotowawczych do służby w Straży Granicznej organizuje także szkolenia specjalistyczne i kursy doskonalące. Zakresy merytoryczne tych szkoleń i kursów są przydatne w prewencji, między innymi w przeciwdziałaniu nielegalnej migracji. W ofercie funkcjonariusze SG mogą znaleźć następujące „szkolenia:

- realizacja czynności operacyjno – rozpoznawczych,
- szkolenia z zakresu przeciwdziałania handlowi ludźmi,
- przygotowanie funkcjonariuszy do pełnienia służby w ochronie morskiej granicy państwowej oraz realizacja kursów dla funkcjonariuszy jednostek pływających Straży Granicznej w oparciu o wymogi konwencji STCW,
- przygotowanie do egzaminów na sternika motorowodnego oraz motorowodnego sternika morskiego,
- doskonalenie techniki jazdy pojazdami służbowymi (samochody osobowe, terenowe i motocykle),
- kontrola radiometryczna i ochrona radiologiczna,
- przewóz towarów niebezpiecznych, transgraniczne przemieszczanie odpadów, kontrola transportu drogowego,
- szkolenie i doskonalenie umiejętności z zakresu taktyki i techniki interwencji (w tym szkolenia dla instruktorów TTI),
- szkolenia informatyczne (kursy użytkowania programów komputerowych: Windows i MS Office, Open Office, EXCEL, SI Pobyt),
- kształcenie kompetencji językowych (j. angielski, j. niemiecki, j. ukraiński, j. rosyjski),

---

²⁵⁹Ibidem, (02.03.2023).

- kursy z zakresu psychologii²⁶⁰.

Dodatkowo Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie oraz Ośrodek Szkoleń Specjalistycznych Straży Granicznej w Lubaniu skupiają się na szkoleniach i przygotowaniu funkcjonariuszy oraz pracowników Straży Granicznej do prawidłowego wykonywania zadań określonych w ustawie z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej oraz przepisach wykonawczych do tej ustawy, głównie z zakresu tematyki ochrony granicy państwowej oraz migracyjnej.

Dużą rolę w upowszechnianiu działań profilaktycznych w SG pełnią fundusze pomocowe, dzięki którym funkcjonariusze mogą doskonalić swoje kompetencje i kwalifikacje niezbędne w swojej pracy. Wśród funduszy pomocowych wyróżnić należy:

- Fundusz Bezpieczeństwa Wewnętrznego,
- Fundusz Granic Zewnętrznych,
- Europejski Fundusz Powrotów Imigrantów,
- Europejski Fundusz na rzecz Uchodźców,
- Norweski Mechanizm Finansowy,
- Fundusz Azylu Migracji i Integracji.

„Straż Graniczna korzysta z pomocy materialnej innych krajów i instytucji UE/Schengen służącej wzmocnieniu zdolności w realizacji działań granicznych (obecnie m.in. Fundusz Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Fundusz Azylu, Migracji i Integracji). Pozyskiwana pomoc służy m.in. modernizacji obiektów i wyposażenia SG, a także organizacji szkoleń i tzw. działań powrotowych wobec cudzoziemców. Straż Graniczna uczestniczy także jako partner w realizacji projektów badawczych w ramach programu Horyzont 2020. Straż Graniczna starać się będzie o pozyskanie funduszy na realizację dalszych potrzeb w kolejnych latach przewidzianych kolejną perspektywą finansową 2021-2027 (będą to m.in. Fundusz Zintegrowanego Zarządzania Granicami, Fundusz Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Fundusz Azylu i Migracji)²⁶¹.

Ponadto działania profilaktyczne podejmowane przez funkcjonariuszy Straży Granicznej na szczeblu lokalnym mają także bardzo istotne znaczenie w zwiększaniu świadomości szerokokorozumianego bezpieczeństwa wewnętrznego wśród przedstawicieli służb czy instytucji

²⁶⁰ Straż Graniczna, KGSG „Szkolenia specjalistyczne i kursy doskonalące [https://www.cos.strazgraniczna.pl/cos/o-nas/szkolenie/szkolenia-specjalistycz/13728,Szkolenia-specjalistyczne-i-kursy-doskonalace,\(05.03.2023\)](https://www.cos.strazgraniczna.pl/cos/o-nas/szkolenie/szkolenia-specjalistycz/13728,Szkolenia-specjalistyczne-i-kursy-doskonalace,(05.03.2023)).

²⁶¹ Straż Graniczna, KGSG „Główne obszary współpracy... (06.03.2023).

współpracujących ze Strażą Graniczną. Realizowane są one poprzez m.in. różnego rodzaju szkolenia, pogadanki czy praktyczne szkolenia, chociażby z zasad weryfikacji autentyczności dokumentów, gdzie uczestnicy poznają zasady rozpoznawania technik i metod fałszowania dokumentów.

5.5. Europejska Sieć Migracyjna jako narzędzie do zwalczania nielegalnej migracji

Europejska Sieć Migracyjna (ESM) powstała w 2008 r. Została powołana na mocy Decyzji Rady Unii Europejskiej (Decyzja 2008/381/WE).

„ Art.1 pkt 2 Celem ESM jest zaspokajanie zapotrzebowania instytucji Wspólnoty oraz zapotrzebowania organów i instytucji państw członkowskich na informacje o migracji i azylu i w tym celu dostarcza aktualnych, obiektywnych, wiarygodnych i porównywalnych informacji o migracji i azylu, które pomogą kształtować politykę Unii Europejskiej w tych dziedzinach. ESM dostarcza także informacji z tych dziedzin ogółowi społeczeństwa”²⁶². Informacje zawarte w decyzji stanowią punkt wyjścia zarówno dla kształtujących politykę na poziomie krajowym i europejskim i podnoszenia wiedzy społeczeństwu w celu rozumienia aktualnych wyzwań w dziedzinie migracji.

Artykuł 2 określa zadania ESM

„ESM:

- a) gromadzi i wymienia aktualne i wiarygodne dane i informacje z wielu różnych źródeł;
- b) analizuje dane i informacje, o których mowa w lit. a), oraz przedstawia wyniki w przystępnej formie;
- c) we współpracy z innymi właściwymi organami UE przyczynia się do opracowania wskaźników i kryteriów, które zwiększą spójność informacji i pomogą Wspólnocie przygotować działania dotyczące statystyk migracyjnych;
- d) przygotowuje i publikuje okresowe sprawozdania na temat sytuacji migracyjnej i azylowej we Wspólnocie i w państwach członkowskich;
- e) tworzy i utrzymuje internetowy system wymiany informacji zapewniający dostęp do odpowiednich dokumentów i publikacji z dziedziny migracji i azylu;

---

²⁶² Decyzja 2008/381/WE w sprawie ustanowienia Europejskiej Sieci Migracyjnej z dnia 14 maja 2008 r., Dz.U .UE L z dnia 21 maja 2008.

f) eksponuje swoją obecność i w tym celu udostępnia zgromadzone informacje i rozpowszechnia wyniki swoich prac, chyba że te informacje mają charakter poufny;

g) koordynuje przepływ informacji i współpracuje z innymi odpowiednimi podmiotami europejskimi i międzynarodowymi.

2. ESM zapewnia zgodność swoich działań z odpowiednimi aktami wspólnotowymi i ich koordynację z działaniami struktur zajmujących się migracją i azylem”²⁶³.

W skład ESM wchodzi Krajowe Punkty Kontaktowe (KPK) w państwach członkowskich ESM (państwa członkowskie UE z wyjątkiem Danii) oraz państwa o statusie obserwatorów (Norwegia, Gruzja, Mołdawia, Ukraina, Czarnogóra, Armenia), Komisja Europejska i dostawca usług ESM (ICF).

„Każdy KPK ESM koordynuje krajową sieć zainteresowanych stron posiadających wiedzę specjalistyczną w dziedzinie migracji i azylu z wielu różnych organizacji, pochodzących z organów rządowych, środowisk akademickich i badawczych, a także organizacji pozarządowych. KPK ESM aktywnie wymieniają informacje, wiedzę i dane statystyczne w ramach swoich sieci krajowych. Gwarantuje to, że punkty widzenia różnych zainteresowanych stron są brane pod uwagę przy opracowywaniu wyników ESM”²⁶⁴.

W Polsce od 2008 r. Krajowy Punkt Kontaktowy był zlokalizowany w Departamencie Analiz i Polityki Migracyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji. Jednak w 2021 r. rolę krajowego koordynatora przejął Urząd do Spraw Cudzoziemców. Rolę ekspertów pełnią przedstawiciele:

- Departamentu Spraw Międzynarodowych i Migracji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji,
- Departamentu Badań Demograficznych Głównego Urzędu Statystycznego ,
- Departamentu Rynku Pracy Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej, Zarządu do Spraw Cudzoziemców Komendy Głównej Straży Granicznej.

„W skład krajowego punktu kontaktowego wchodzi co najmniej trzech ekspertów. Jeden z nich pełni funkcję krajowego koordynatora. Pozostali eksperci mogą pochodzić z tej samej jednostki lub innych instytucji krajowych i międzynarodowych organizacji publicznych lub prywatnych, mających siedzibę w danym państwie członkowskim. Pracami Krajowych Punktów

---

²⁶³ Ibidem.

²⁶⁴ Oficjalna Strona Unii Europejskiej, Migracja i sprawy wewnętrzne, https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-members_en, (07.03.2023).

Kontaktowych kieruje Komisja Europejska (wspierana przez zewnętrznego usługodawcę - firmę ICF International), która co roku przekazuje im również granty na działalność. Dodatkowo, w celu zapewnienia, aby działania ESM miały odpowiednie przełożenie na priorytety polityczne UE w dziedzinie migracji i azylu, ESM korzysta ze wskazówek politycznych Komitetu Kierowniczego (Steering Board), w którego skład wchodzi: po jednym przedstawicielu z każdego państwa członkowskiego i jeden przedstawiciel Komisji, wspomagany przez dwóch ekspertów naukowych²⁶⁵.

ESM współpracuje z innymi agencjami na szczeblu UE (np. EUAA, Frontex, FRA) oraz instytucjami zajmującymi się legalną i nielegalną migracją oraz powrotami.

„UE nie można odmówić podjęcia ogromnego wysiłku w celu złagodzenia presji migracyjnej w latach 2015 - 2016 i z pewnością nie można zarzucić jej bezczynności. UE posiada duży dorobek regulacji prawnych, wypracowanych procedur i dobrych praktyk w obszarze polityki migracyjnej, mimo braku wyłącznych kompetencji w tej dziedzinie. Niemniej szczegółowa analiza poszczególnych decyzji dowodzi licznych mankamentów, braku wpisania podjętych działań w długofalowy projekt zarządzania migracjami, a przy okazji – co należy odnotować z przykrością – złamania kilku podstawowych reguł i wartości, na których próbowano dotychczas kształtować UE. Miernikiem sukcesu unijnej polityki migracyjnej nie może być jedynie spadająca liczba migrujących do Europy, zwłaszcza jeśli UE chce pełnić w przyszłości rolę globalnego gracza na arenie międzynarodowej, również w dziedzinie migracji²⁶⁶.

Corocznie krajowe ESM Zgodnie z art. 9 ust. 1 decyzji Rady 2008/381/WE w sprawie ustanowienia ESM, zobowiązane są do przedstawiania raportów dotyczących migracji i azylu. „opisującego rozwój polityki w tej dziedzinie oraz zawierającego dane statystyczne. Roczny raport Europejskiej Sieci Migracyjnej składa się z dwóch części oraz załącznika statystycznego. Część 1. raportu krajowego oraz załącznik statystyczny mają na celu dostarczenie decydom w Komisji Europejskiej informacji na temat postępów na szczeblu krajowym. Z kolei część 2. raportu jest ukierunkowana na szerszego odbiorcę zainteresowanego przeglądem sytuacji azylowej i imigracyjnej w Polsce”²⁶⁷. W streszczeniu do powyższego raportu rocznego ESM

---

²⁶⁵ Gov.pl. Serwis RP, Europejska Sieć Migracyjna, <https://www.gov.pl/web/europejska-siec-migracyjna/europejska-siec-migracyjna>, (25.02.2023).

²⁶⁶ A. Kałabunowska, Polityka imigracyjna i azylowa, op. cit., s.79.

²⁶⁷Urząd ds. Cudzoziemców, Roczny raport ESM dot. migracji i azylu , cz 2 , Urząd do Spraw Cudzoziemców, Warszawa 2021, s. 34

dotyczącego emigracji i azylu w 2021 r. przeczytać można, że „zaobserwowano szereg wydarzeń w obszarze migracji i azylu w Polsce. Związane były one głównie z sytuacją w Afganistanie, na Białorusi oraz na granicy polsko-białoruskiej.

W ich wyniku wprowadzono zmiany do ustawodawstwa krajowego (m.in. do ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, ustawy z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej). Ponadto, przyjęto nowe regulacje dotyczące ochrony międzynarodowej, zarządzania granicami, polityki wizowej, zwalczania działań polegających na ułatwianiu nielegalnej migracji, zapobiegania nielegalnemu pobytowi oraz w obszarze powrotów. Jako istotny czynnik, który wywarł wpływ na rozwój sytuacji w obszarze legalnej migracji wskazać należy utrzymujący się trend rosnącej liczby wniosków o legalny pobyt w Polsce. W związku z tym w 2021 r. przyjęto kilka środków w ramach nowelizacji ustawy o cudzoziemcach i niektórych innych ustaw”²⁶⁸.

23 września 2020 r. Komisja Europejska wydała komunikat dotyczący nowego paktu o migracji i azylu, który określa wspólne ramy zarządzania migracją i azylem, a także solidarności i podziału odpowiedzialności wszystkich członków Unii Europejskiej. Nowy pakt o migracji i azylu ma na celu:

- „solidne i sprawiedliwe zarządzanie granicami zewnętrznymi, obejmujące kontrole tożsamości, stanu zdrowia i bezpieczeństwa,
- sprawiedliwe i skuteczne przepisy dotyczące azylu, usprawnienie procedur azylowych i procedur powrotu,
- nowy mechanizm solidarnościowy w przypadku działań poszukiwawczo-ratowniczych oraz w przypadku presji i kryzysu,
- lepsze prognozowanie, zwiększona gotowość na wypadek sytuacji kryzysowej i lepsze reagowanie,
- skuteczna polityka powrotowa i podejście w zakresie powrotów skoordynowane na poziomie UE,
- kompleksowe sprawowanie rządów na poziomie UE, które zapewni lepsze zarządzanie i wdrażanie polityki azylowej i migracyjnej,

---

²⁶⁸Ibidem, s.38.

- wzajemnie korzystne partnerstwa z głównymi państwami trzecimi, które są krajami pochodzenia i tranzytu,
- opracowanie trwałych legalnych dróg migracji dla osób potrzebujących ochrony i w celu przyciągnięcia talentów do UE, a także
- wspieranie skutecznej polityki integracyjnej”²⁶⁹.

Komisja Europejska przyjęła sprawozdanie na temat migracji i azylu za 2022 r. Podsumowano w nim najważniejsze wydarzenia w tej problematyce oraz ustosunkowała się do zadań w ramach nowego paktu o migracji i azylu. „Wskazano też główne wyzwania na przyszłość, podkreślając przy tym, że konieczne są dalsze postępy w tworzeniu odpowiedzialnego i sprawiedliwego systemu zarządzania migracjami w UE. Od wojny Rosji przeciwko Ukrainie, która spowodowała największe przymusowe przesiedlenie ludności w Europie od czasów II wojny światowej, poprzez instrumentalne traktowanie migracji do celów politycznych przez reżim białoruski, po pandemię i bezprecedensowe ograniczenia związane z podróżą, którym towarzyszyła stała, a nawet rosnąca presja na tradycyjne szlaki migracyjne – w minionym roku UE zmagiała się z całą serią wyzwań mających poważne reperkusje dla migracji, azylu i zarządzania granicami”²⁷⁰.

Komisja nadal monitorowała sytuację na głównych szlakach migracyjnych. Najczęściej wykorzystywanym szlakiem jest szlak środkowo śródziemnomorski. Zwróciła uwagę na sytuację na wschodniej granicy z Białorusią, która pozostaje stabilna. W sprawozdaniu zwrócono także uwagę na solidarność Unii Europejskiej z walczącą Ukrainą, silne zarządzanie granicami zewnętrznymi, współpracę międzynarodową w ramach polityki migracyjnej i przeciwdziałanie zagrożeniom hybrydowym przez reżim białoruski.

---

²⁶⁹ Komunikat Komisji Europejskiej dotyczący nowego paktu o migracji i azylu z dnia 23.09.2020, COM(2020) 609 final.

²⁷⁰ Oficjalna Strona Unii Europejskiej, Przedstawicielstwo w Polsce, Sprawozdanie na temat migracji i azylu w 2022 r., [https://poland.representation.ec.europa.eu/news/sprawozdanie-na-temat-migracji-i-azylu-z-2022-r-\(08.03.2023\)](https://poland.representation.ec.europa.eu/news/sprawozdanie-na-temat-migracji-i-azylu-z-2022-r-(08.03.2023)).

ROZDZIAŁ VI

DYNAMIKA MIGRACYJNA W UJĘCIU STATYSTYCZNYM W LATACH 2015 -2022

6. 1. Legalizacja pobytu cudzoziemców

Nowy porządek w Europie, jaki został wprowadzony przez głównych graczy na politycznej szachownicy świata po zakończeniu II Wojny Światowej, wepchnął Polskę w objęcia wielkiego komunistycznego sąsiada. Miało to ogromny wpływ na kierunek i szybkość rozwoju naszego kraju. System socjalistyczny dusił polską gospodarkę i nie mogła ona konkurować z gospodarkami krajów Europy Zachodniej. Z uwagi na to Polska, w tamtym czasie, nie stanowiła kraju docelowej migracji. Do czasu wstąpienia do Unii Europejskiej nasi obywatele częściej wyjeżdżali z kraju za chlebem niż cudzoziemcy przyjeżdżali z chęcią pozostania na dłuższy okres. Wyjątkiem byli studenci z zaprzyjaźnionych krajów socjalistycznych lub innych części świata, którzy przyjeżdżali do Polski w sposób zorganizowany po to, aby się kształcić. Było ich naprawdę niewielu i zazwyczaj po ukończeniu studiów wracali do krajów, z których przybyli. Sytuacja powoli zaczęła się zmieniać dopiero po przemianach ustrojowych, kiedy to gospodarka Rzeczypospolitej przeszła na model wolnorynkowy. Jej konkurencyjność zaczęła rosnąć, choć na początku daleko nam było do krajów „starej unii” to wzrost gospodarczy, szczególnie w ostatnich latach, stał się imponujący. Wprost proporcjonalnie do wzrostu gospodarczego zwiększała się imigracja w celach zarobkowych. Przemiany po 1989 r. spowodowały, że kraj stał się bardziej atrakcyjny ekonomicznie dla cudzoziemców. Analizując początkową fazę migracji do Polski, można zauważyć dużą ilość cudzoziemców z za wschodniej granicy kraju, przede wszystkim obywateli Ukrainy. Odnotowano także znaczące natężenie ilości migrantów z Wietnamu oraz Bułgarii i Rumunii. Jeśli chodzi o dwa ostatnie kraje należy wspomnieć, że w przeważającej większości byli to ludzie narodowości cygańskiej. Często pobyt takich cudzoziemców nie był legalny. Władze RP widząc, że kraj staje się celem podróży coraz większej ilości obcokrajowców, zdecydowały o reorganizacji Straży Granicznej. Stała się ona wyspecjalizowaną służbą migracyjną. Praca funkcjonariuszy Straży Granicznej ograniczyła nielegalne pobyty oraz spowodowała

podejmowanie przez cudzoziemców czynności związanych z legalizacją przebywania na terenie Rzeczypospolitej.

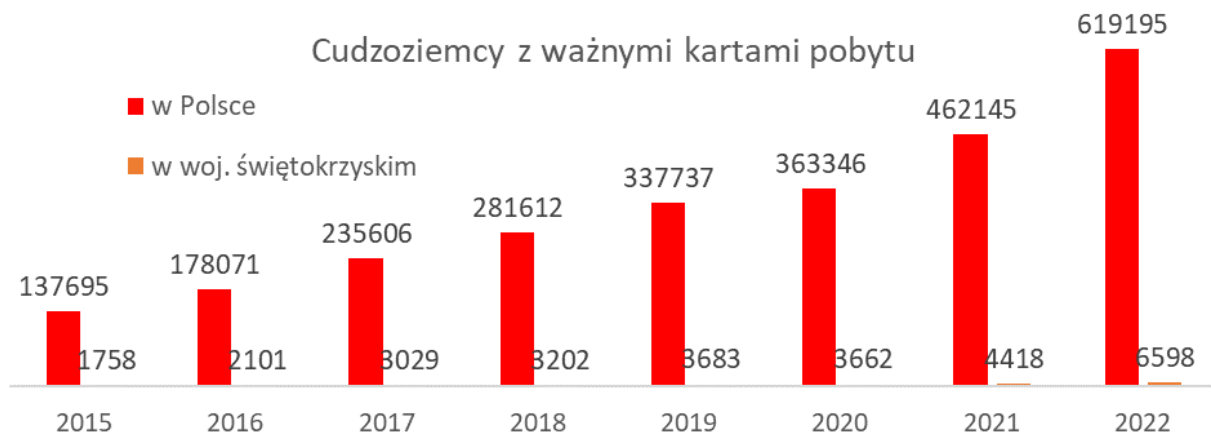
Województwo Świętokrzyskie nigdy nie stanowiło miejsca szczególnie interesującego dla cudzoziemców. W latach poprzedzających wstąpienie Polski do Unii Europejskiej na terenie województwa można było spotkać przeważnie obywateli Ukrainy i Bułgarii. Ukraińcy przyjeżdżali w świętokrzyskie w celu podjęcia pracy w gospodarstwach rolno-sadowniczych, a Bułgarzy w większości trudnili się handlem na targowiskach miejskich, które w tamtym czasie były bardzo popularnym miejscem do robienia zakupów przez Polaków. Większość migrantów wybierała jednak teren dużych polskich metropolii jak Warszawa, Kraków czy Łódź, gdzie wybór rodzaju zatrudnienia był znacznie większy.

Wstąpienie Bułgarii i Rumunii do Unii Europejskiej spowodowało, że polski system prawny został zmuszony do zaprzestania traktowania obywateli tych państw jako cudzoziemców. Zobowiązanie Bułgarów i Rumunów do opuszczenia terytorium Polski stało się niemożliwe z prawnego punktu widzenia. Natomiast obywatele Ukrainy stanowili jedną z największych grup legalizujących pobyt w RP, a także na terenie województwa świętokrzyskiego. Polski rząd zaczął patrzeć na imigrantów ze wschodu przychylnym okiem tworząc przepisy ułatwiające im uzyskiwanie wiz, przekraczanie granicy oraz legalną pracę. W związku z atakiem Rosji na Ukrainę w 2022 r. przywileje uchodźców narodowości ukraińskiej zostały rozszerzone i porównywalne z prawami obywateli Polski.

6.1.1. Legalizacja pobytu cudzoziemców w Polsce i województwie świętokrzyskim

Cudzoziemcy posiadający Kartę Pobytu (pobyt czasowy, pobyt stały, pobyt rezydenta długoterminowego UE). Karta pobytu jest wydawana cudzoziemcom, którym udzielono zezwolenia na pobyt czasowy, zezwolenia na pobyt stały, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego UE lub zgody na pobyt ze względów humanitarnych. Poniższy wykres prezentuje informacje na temat obywateli państw trzecich, którzy posiadali ważną kartę pobytu wydaną przez wojewodów, w związku z pobytem czasowym, stałym oraz pobytem rezydenta długoterminowego UE w latach 2015 - 2022.

Wykres 14. Cudzoziemcy z ważnymi kartami pobytu.

Dynamika:

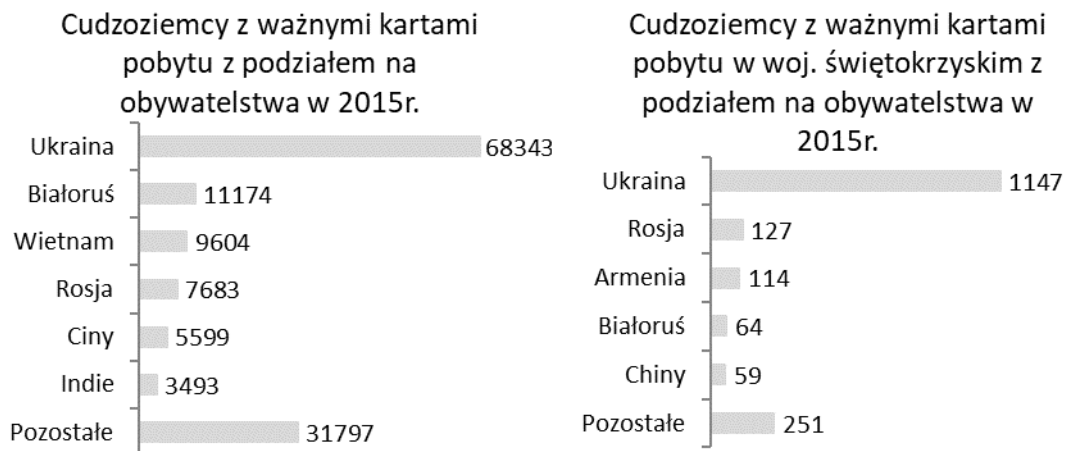
Polska – 2015 - **+29%** - 2016 - **+32%** - 2017 - **+20%** - 2018 - **+20%** - 2019 - **+8%** - 2020 - **+27%** - 2021 - **+34%** - 2022

woj. świętokrzyskie – 2015 - **+20%** - 2016 - **+44%** - 2017 - **+6%** - 2018 - **+15%** - 2019 - **-6%** - 2020 - **+21%** - 2021 - **+49%** - 2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2015-2022, Warszawa.

W okresie od 2015 r. do 2022 r. liczba cudzoziemców posiadających ważne karty pobytu ciągle rosła. Z roku na rok można zaobserwować jednostajny wzrosty oscylujący w granicach od 20% do 34% w skali kraju oraz od 6% do 49% w skali województwa świętokrzyskiego. Odstępstwem od tej reguły był 2020 r., kiedy wspomniany wzrost został zachwiany. W skali kraju wyniósł tylko 8%, a w skali województwa zanotowano spadek liczby cudzoziemców posiadających ważne karty pobytu o 6% w porównaniu do 2019 r. Przyczyn tego stanu rzeczy należy upatrywać w obostrzeniach w przekraczaniu granicy RP związanych z pandemią COVID 19. Pierwsze obostrzenia w tej kwestii zostały wprowadzone w Polsce w I kwartale 2020 r.

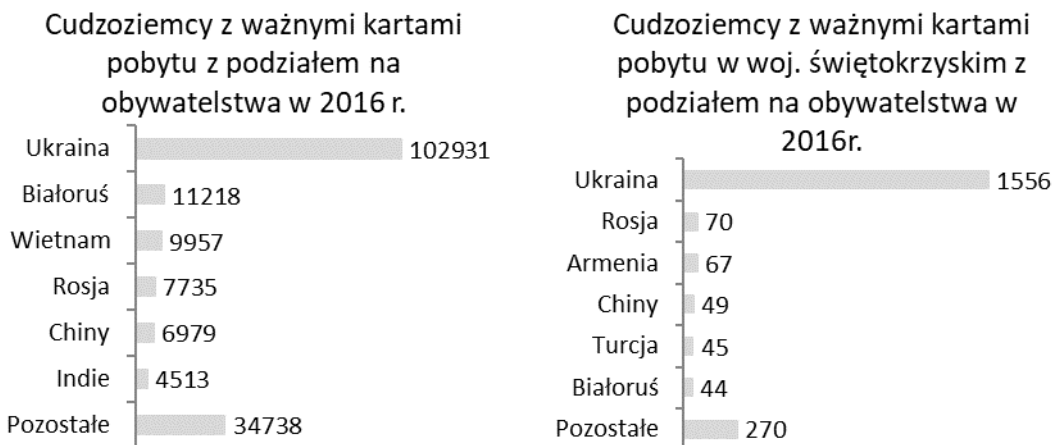
Wykres 15. Cudzoziemcy z ważnymi kartami pobytu 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2015, Warszawa.

W Polsce na dzień 31 grudnia 2015 r. ważną kartę pobytu posiadało 137 693 cudzoziemców. Najwięcej kart pobytu wydał Wojewoda Mazowiecki – 53 650 osób, co stanowi 38,96% ogółu wydanych kart. Najliczniejszą grupę obywateli państw trzecich na terytorium RP reprezentowali ob. Ukrainy, stanowiący 49,63% ogółu cudzoziemców. W odniesieniu do województwa świętokrzyskiego ilość cudzoziemców posiadających ważne karty pobytu w 2015 r. wynosiła 1758 cudzoziemców co stanowiło 1,3% ogólnej liczby cudzoziemców posiadający ważne karty pobytu w Polsce. Podobnie jak w skali kraju największą liczbę cudzoziemców stanowili Ukraińcy, czyli 56% ogółu cudzoziemców.

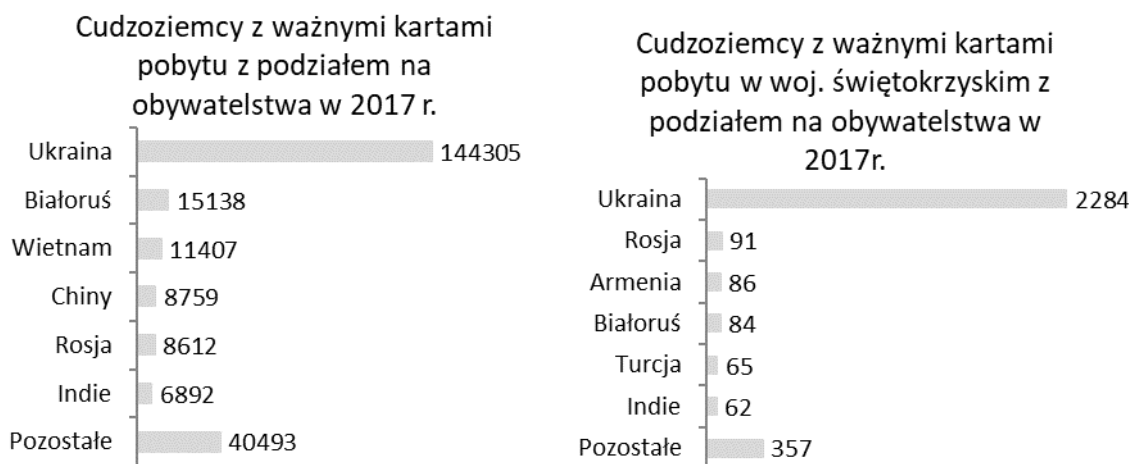
Wykres 16. Cudzoziemcy z ważnymi kartami pobytu 2016 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2016, Warszawa.

W 2016 r. w kraju ważną kartę pobytu posiadało 178 071 cudzoziemców, co stanowi wzrost o 29,32% w stosunku do analogicznego okresu 2015.r., w którym ważną kartę pobytu posiadało 137 693 cudzoziemców. Najwięcej kart pobytu wydał Wojewoda Mazowiecki – 67 279 osób, co stanowi 37,78% ogółu wydanych kart. Najliczniejszą grupę obywateli państw trzecich na terytorium RP reprezentowali ob. Ukrainy, stanowiący 57,80% ogółu cudzoziemców. W 2016 r. odnotowany został, względem 2015 r., wzrost wydanych obywatelom Ukrainy kart pobytu o 50,60%. Natomiast w województwie świętokrzyskim ważna kartę pobytu posiadało 2101 cudzoziemców co stanowi wzrost w porównaniu do 2015 r. o 20%. Karty pobytu wydane przez Wojewodę Świętokrzyskiego stanowiły 1.2% wszystkich ważnych kart na terytorium RP. Podobnie jak w latach poprzednich największą liczbę ważnych kart pobytu na terytorium województwa świętokrzyskiego posiadali obywatele Ukrainy, czyli 74% wszystkich kart pobytu na terenie województwa.

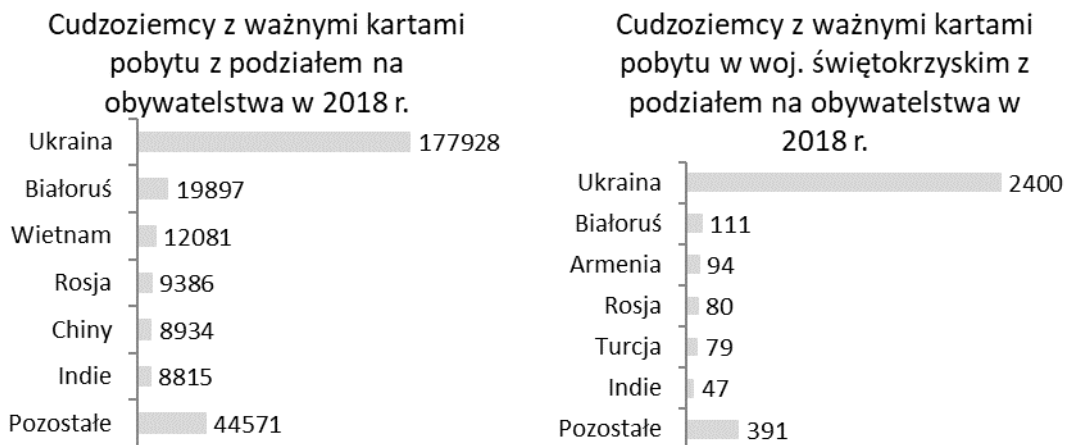
Wykres 17. Cudzoziemcy z ważnymi kartami pobytu 2017 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2017, Warszawa.

Na dzień 31 grudnia 2017 r. w Polsce tytuł pobytowy posiadało 235 606 cudzoziemców, co stanowi wzrost o 32,31% w stosunku do 2016 r. Najwięcej kart pobytu wydał Wojewoda Mazowiecki – 85 381, co stanowi 36,24% ogółu wydanych kart. Najliczniejszą grupę obywateli państw trzecich na terytorium RP reprezentowali obywatele Ukrainy, stanowiący 61,25% ogółu cudzoziemców. W 2017 r. odnotowany został, względem 2016 r., wzrost wydanych obywatelom Ukrainy kart pobytu o 40,20%. Należy zauważyć, że po raz kolejny wzrosła liczba obywateli Wietnamu (o 14%), Chin (o 25%) i Indii (o 53%), którzy reprezentują już liczniejszą grupą cudzoziemską od obywateli Rosji. W odniesieniu do województwa świętokrzyskiego ilość cudzoziemców posiadających ważne karty pobytu w 2017 r. wynosiła 3029 co stanowiło 1,3% ogólnej liczby cudzoziemców posiadający ważne karty pobytu w Polsce. W porównaniu do 2016 r. był to wzrost o 44%. Podobnie jak w skali kraju największą liczbę cudzoziemców stanowili Ukraińcy, czyli 75% ogółu cudzoziemców.

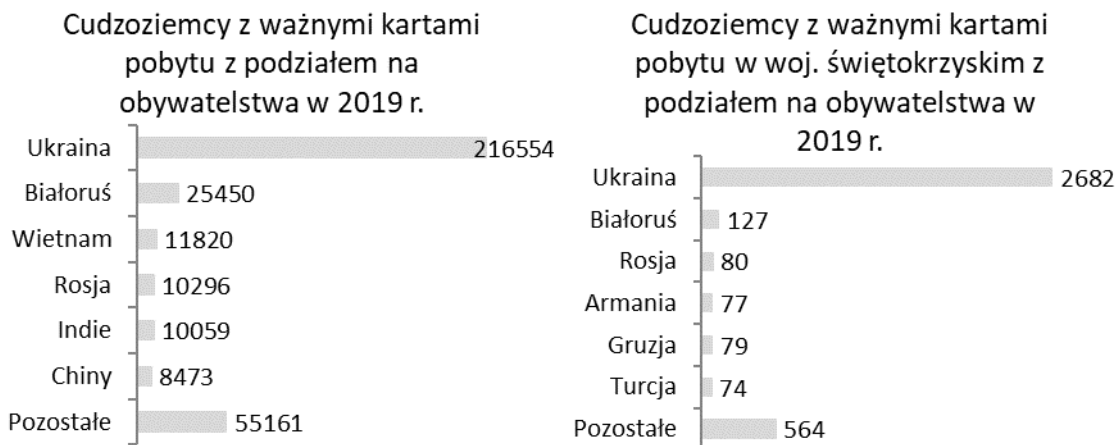
Wykres 18. Cudzoziemcy z ważnymi kartami pobytu 2018 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2018, Warszawa.

W Polsce w 2018 r. tytuł pobytowy posiadało 281 612 cudzoziemców (wzrost o 19,53% w stosunku do stanu na dzień 31 grudnia 2017 r.). Najwięcej kart pobytu zostało wydanych przez Wojewodę Mazowieckiego (94 429 kart, co stanowi 33,53% ogółu wydanych kart). Najliczniejszą grupę spośród ww. cudzoziemców stanowili obywatele Ukrainy (63,18% ogółu – por. 61,24% na dzień 31 grudnia 2017 r.). Ich liczba wzrosła w przeciągu roku o 23,3%. Co ciekawe, nie był to najwyższy skok procentowy względem stanu na 31 grudnia 2017 r. – ten dotyczył skali obywateli Białorusi, gdzie wzrost wyniósł aż 31% oraz obywateli Indii, gdzie wzrost przekroczył 28%. W województwie świętokrzyskim ilość cudzoziemców posiadających ważne karty pobytu w 2018 r. wynosiła 3202 (wzrost o 6% w stosunku do 2017 r.) co stanowiło 1,1% ogólnej liczby cudzoziemców posiadających ważne karty pobytu w Polsce. Podobnie jak w skali kraju największą liczbę cudzoziemców stanowili Ukraińcy, czyli 75% ogółu cudzoziemców, tak samo jak w 2017 r. Największy przyrost procentowy względem roku poprzedniego dotyczył, podobnie jak w skali kraju, obywateli Białorusi i wyniósł 32%.

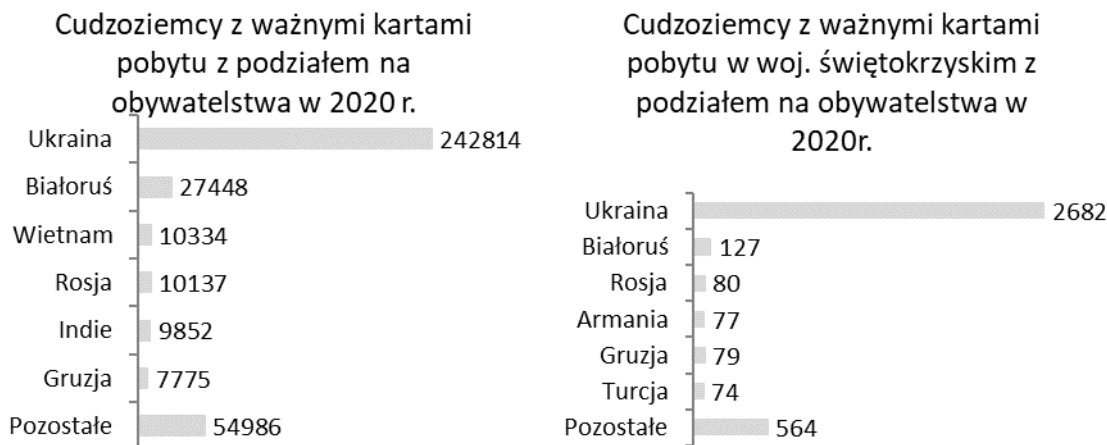
Wykres 19. Cudzoziemcy z ważnymi kartami pobytu 2019 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2019, Warszawa.

Na dzień 31 grudnia 2019 r., w skali kraju, ważne karty pobytu w związku z pobytem czasowym, stałym i rezydenta długoterminowego UE posiadało 337 737 cudzoziemców (wzrost o 19,9% w stosunku do stanu na dzień 31 grudnia 2018 r.). Najwięcej kart pobytu zostało wydanych przez Wojewodę Mazowieckiego (98 413 kart, co stanowi 29,19% ogółu wydanych kart). Najliczniejszą grupę spośród ww. cudzoziemców stanowili obywatele Ukrainy stanowiący 64% ogółu. Ich liczba wzrosła w przeciągu roku o 21,7%. Drugą najliczniejszą grupę obywateli państw trzecich, którym wydano karty pobytu stanowili obywatele Białorusi (25 450 kart), wobec których odnotowano najwyższy procentowy wzrost o 27,9%. Odnośnie do województwa świętokrzyskiego to ilość cudzoziemców posiadających ważne karty pobytu w 2019 r. wynosiła 3683 cudzoziemców co stanowiło 1% ogólnej liczby cudzoziemców posiadający ważne karty pobytu w Polsce. W porównaniu do 2018 r. był to wzrost o 15%. Podobnie jak w skali kraju największą liczbę cudzoziemców stanowili Ukraińcy, czyli 73% ogółu cudzoziemców.

Wykres 20. Cudzoziemcy z ważnymi kartami pobytu 2020 r.

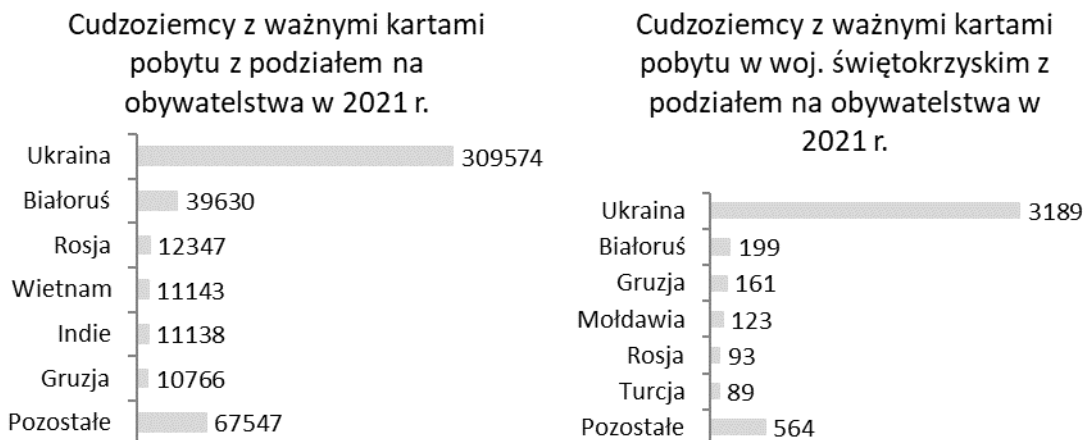

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2020, Warszawa.

W 2020 r., na terytorium RP, ważne karty pobytu wydane w związku z pobytem czasowym, stałym i rezydenta długoterminowego UE posiadało 363 346 cudzoziemców, co stanowi wzrost o 7,6% w stosunku do stanu na dzień 31 grudnia 2019 r. Najwięcej kart pobytu zostało wydanych przez Wojewodę Mazowieckiego - 96 846 kart, co stanowi 26,65% ogółu wydanych kart oraz Wojewodę Małopolskiego - 40 840 kart, co stanowi 11,24% ogółu wydanych kart. Najliczniejszą grupę spośród ww. cudzoziemców stanowili obywatele Ukrainy stanowiący 66,82% ogółu. W odniesieniu do 2019 r., liczba ta wzrosła o 12%. Drugą najliczniejszą grupę obywateli państw trzecich stanowili obywatele Białorusi, którym wydano 27 448 kart pobytu – wzrost w stosunku do 2019 r. o 7,9%. Cudzoziemcy, wśród których, odnotowano najwyższy procentowy wzrost posiadanych kart pobytu stanowili obywatele Gruzji - wzrost o 44,5%. W województwie świętokrzyskim w 2020 r. ważne karty pobytu posiadało 3662 cudzoziemców, jest to liczba o 6% mniejsza niż w 2019 r. i stanowi 1 % całkowitej liczby cudzoziemców na terytorium RP. Jest to jedyny rok w omawianym okresie, gdzie liczba ważnych kart pobytu zmniejszyła się w stosunku do roku ubiegłego. Przyczyna tego stanu rzeczy były restrykcje związane z COVID 19, o których wspominałem na początku podrozdziału. W dalszym ciągu najliczniejszą liczbę cudzoziemców stanowili obywatele Ukrainy, czyli 75% całkowitej liczby cudzoziemców na terytorium woj. świętokrzyskiego.

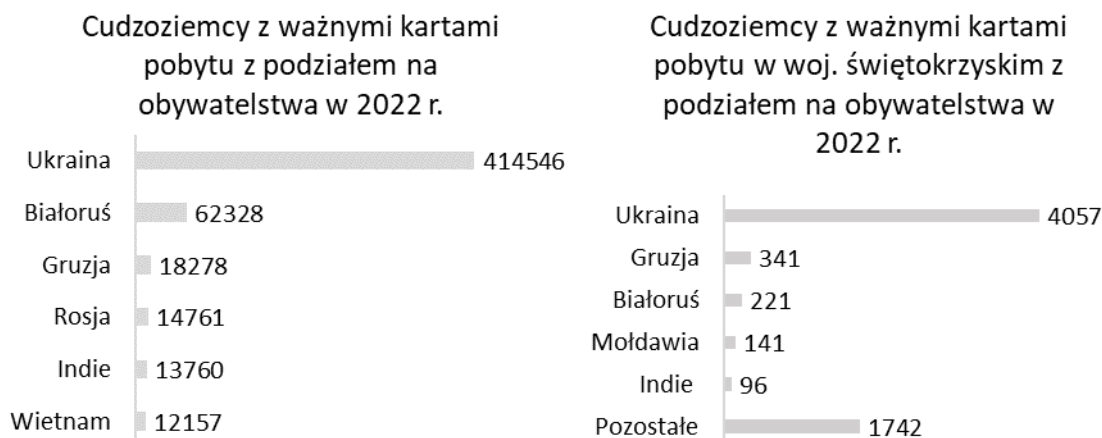
Wykres 21. Cudzoziemcy z ważnymi kartami pobytu 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2021, Warszawa.

Łącznie na dzień 31 grudnia 2021 r. ważne Karty Pobytu wydane w związku z pobytem czasowym, stałym i rezydenta długoterminowego UE posiadało 462 145 cudzoziemców (wzrost o 27% w stosunku do stanu na dzień 31 grudnia 2020 r.). Najwięcej Kart Pobytu zostało wydanych przez Wojewodę Mazowieckiego (127 608 Kart Pobytu, co stanowi 28% ogółu wydanych kart) oraz Wojewodę Małopolskiego (54 337 Kart Pobytu, co stanowi 12% ogółu wydanych kart). Najliczniejszą grupę spośród wyżej wymienionych cudzoziemców stanowili obywatele Ukrainy (309 574) stanowiący 67% ogółu. Ich liczba wzrosła o 27% w przeciągu roku. Drugą najliczniejszą grupę obywateli państw trzecich, którzy posiadali ważne Karty Pobytu stanowili obywatele Białorusi (39 630) – najwyższy wzrost o 44% w stosunku do ubiegłego roku. Cudzoziemcy, pośród których odnotowano drugi najwyższy wzrost posiadanych ważnych Kart Pobytu stanowili obywatele Gruzji (wzrost o 38%). Na terenie województwa świętokrzyskiego ważne karty pobytu w 2021 r. posiadało 4418 cudzoziemców co stanowi wzrost w stosunku do roku poprzedniego o 21%. W stosunku do liczby ważnych kart pobytu na terytorium kraju stanowiło to mniej niż 1%. Ponownie największą liczbę cudzoziemców stanowili obywatele Ukrainy to jest 72% ogólnej liczby cudzoziemców na terenie województwa. Na uwagę zasługuje fakt, że ilość wydanych kart obywatelom Gruzji i Mołdawii wzrosła co spowodowało, że zajęli w zestawieniu trzecie i czwarte miejsce, natomiast obywatele Rosji pozostali jako piąta nacja pod względem ilości legitymująca się ważnymi kartami pobytu w województwie świętokrzyskim.

Wykres 22. Cudzoziemcy z ważnymi kartami pobytu 2022 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2022, Warszawa.

W 2022 r. ważne Karty Pobytu posiadało 619 195 cudzoziemców (wzrost o 34% w stosunku do 2021 r., wtedy Karty Pobytu posiadało 462 145 cudzoziemców). Rozproszenie cudzoziemców na terenie kraju pozostaje nierównomierne i skupia się w województwach z dużymi ośrodkami miejskimi. Najwięcej Kart Pobytu zostało wydanych przez Wojewodę Mazowieckiego (162 747 Kart Pobytu, co stanowi 26% ogółu wydanych kart) oraz Wojewodę Wielkopolskiego (70 675 Kart Pobytu, co stanowi 11% ogółu wydanych kart) i Wojewodę Małopolskiego (70 184 Kart Pobytu, co stanowi 11% ogółu wydanych kart). Najliczniejszą grupę byli obywatele Ukrainy (414 546) stanowiący 67% ogółu. Ich liczba wzrosła o 34% w przeciągu roku. Drugą najliczniejszą grupę obywateli państw trzecich, którzy posiadali ważne Karty Pobytu stanowili obywatele Białorusi (62 328) – wzrost o 57% w stosunku do ubiegłego roku. Cudzoziemcy, pośród których odnotowano najwyższy wzrost posiadanych ważnych Kart Pobytu stanowili obywatele Gruzji (wzrost o 70%). W odniesieniu do województwa świętokrzyskiego to ilość cudzoziemców posiadających ważne karty pobytu w 2022 r. wynosiła 6598 cudzoziemców co stanowiło 1% ogólnej liczby cudzoziemców posiadających ważne karty pobytu w Polsce. W porównaniu do 2021 r. był to wzrost o 34%. Podobnie jak w skali kraju największą liczbę cudzoziemców stanowili Ukraińcy, czyli 61% ogółu cudzoziemców.

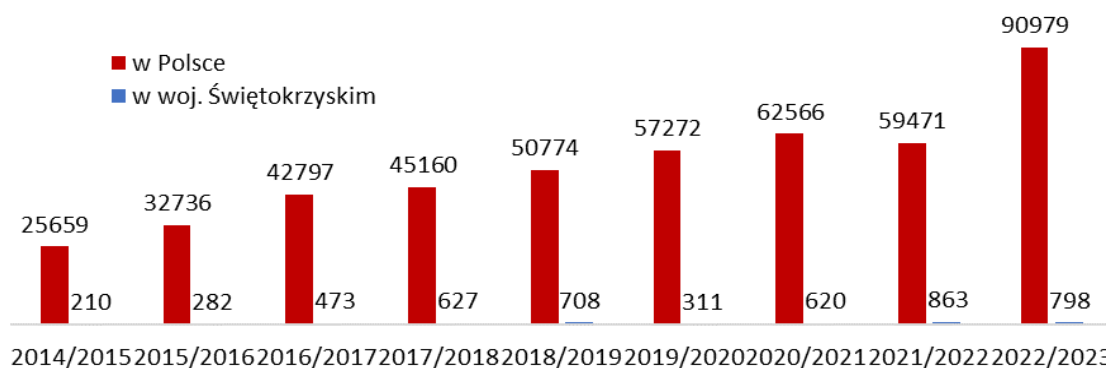
Ilość cudzoziemców w okresie od 2015 do 2022 r. posiadających ważne Karty Pobytu stale wzrastała. Liczba cudzoziemców w Polsce osiągnęła w 2022 r. wartość o 350% większą

w kontekście porównawczym do 2015 r. W skali województwa to wzrost o 275%. Największą grupę cudzoziemców stanowili obywatele Ukrainy, w porównaniu do 2015 r. ich stan liczebny w 2022 r. odniósł wartość o 506% wyższą. Podobny przyrost nastąpił w województwie świętokrzyskim, gdzie liczba Ukraińców zwiększyła się o 254%. Przybierająca coraz większe rozmiary liczba cudzoziemców decydujących się na legalny pobyt w Polsce świadczy o tym, że atrakcyjność migracyjna naszego kraju stała się mocniejsza, zapewne z uwagi na polepszające się warunki bytowe w Polsce oraz duży wzrost gospodarczy. Nie bez znaczenia jest fakt, że Polska jest pierwszym krajem Unii Europejskiej do którego wjeżdżają obywatele Ukrainy opuszczając swoją ojczyznę. Bliskość kulturowa naszych narodów powoduje łatwiejszą socjalizację w odróżnieniu od innych krajów Europy Zachodniej. Gwałtowny wzrost ilości obywateli Ukrainy posiadających Karty Pobytu w Polsce nastąpił w 2022 r. co było efektem wojny, która wybuchła na Ukrainie oraz zmian prawnych w Polsce dotyczących Ukraińców. Po 24 lutym 2022 r. otrzymali oni specjalny status, który w dużej mierze zrównał obywateli polskich z ukraińskimi. Przedstawione dane statystyczne, odnoszące się do województwa, świadczą o tym, że ziemia świętokrzyska nie jest najbardziej atrakcyjnym regionem Polski dla cudzoziemców. Prawdopodobnie z uwagi na fakt, że województwo świętokrzyskie jest jednym z biedniejszych regionów Polski o charakterze przeważnie rolniczo-sadowniczym. Obcokrajowcy zdecydowanie mocniej wybierają duże aglomeracje miejskie, gdzie mają możliwość zatrudnienia w branżach usługowych bądź produkcyjnych, charakteryzujących się większą stabilnością zatrudnienia i lepszymi zarobkami w porównaniu do rolnictwa.

Cudzoziemcy – studenci uczelni wyższych

Wobec zmniejszającej się liczby polskich studentów, na skutek niżu demograficznego i coraz powszechniejszych wyjazdów obywateli RP na studia za granicę środowisko akademickie podejmuje szereg działań na rzecz uczynienia szkolnictwa wyższego bardziej konkurencyjnym na globalnym rynku edukacyjnym. Obok uatrakcyjniania oferty edukacyjnej i inicjatyw o charakterze promocyjnym, które były podejmowane w ostatnich latach na rzecz zwiększenia liczby studentów zagranicznych jak i zachęcania ich do późniejszego kontynuowania kariery zawodowej w Polsce, wprowadzono szereg ułatwień w zakresie przyjmowania i legalizacji pobytu cudzoziemców.

Wykres 23. Cudzoziemcy studiujący.

Dynamika:

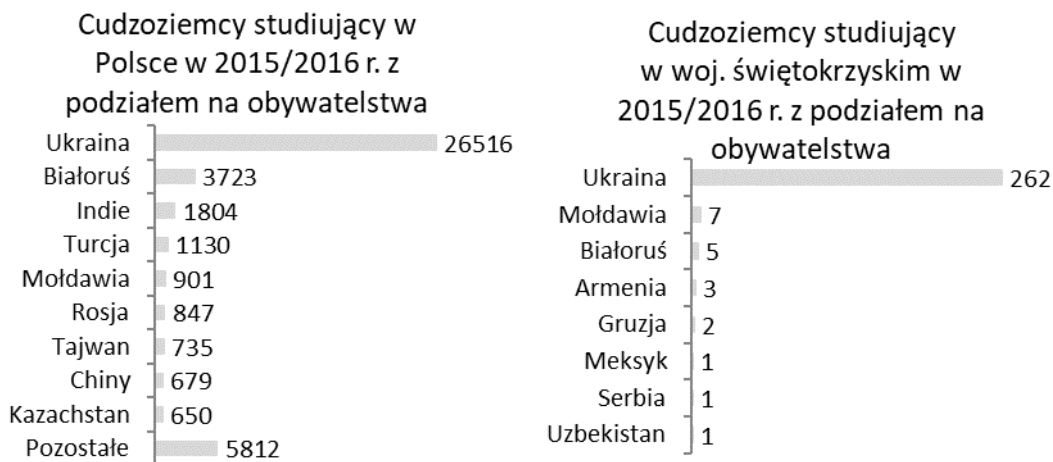
Polska – 2014/2015 - **+28%** - 2015/2016 - **+31%** - 2016/2017 - **+6%** - 2017/2018 - **+12%** - 2018/2019 - **+13%** - 2019/2020 - **+9%** - 2020/2021 - **-5%** - 2021/2022 - **+53%** – 2022/2023

woj. świętokrzyskie – 2014/2015 - **+34%** - 2015/2016 - **+68%** - 2016/2017 - **+32%** - 2017/2018 - **+13%** - 2018/2019 - **-56%** - 2019/2020 - **+100%** - 2020/2021 - **+39%** - 2021/2022 - **-7%** – 2022/2023

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2015-2022, Warszawa.

Zaczynając od roku akademickiego 2014/2015 ilość cudzoziemców studiujących w Polsce systematycznie rosła. Najmniejszy przyrost liczby studentów wyniósł 6% w 2017/2018 r. a największy 53% w 2022/2023 r. Jedynie w roku akademickim 2021/2022 odnotowano spadek liczby cudzoziemców studiujących na polskich uczelniach. Przyczyną tego stanu rzeczy były, najprawdopodobniej, restrykcje związane z pandemią COVID 19. Mniejsza liczba studentów mogła też wynikać z faktu ograniczenia działalności uczelni i równocześnie rekrutacji nowych studentów. Wpływ na mniejszą liczbę przyjmowanych studentów mogły mieć także ograniczenia związane z przekraczaniem granicy RP. W przypadku województwa świętokrzyskiego należy zwrócić uwagę na procentowy przyrost liczby studentów z innych państw, który był znacznie większy w skali kraju i wyniósł od 13% w 2018/2019 r. do 100% w roku akademickim 2020/2021. Natomiast w 2019/2020 r. zanotowano największy spadek ilości studiujących cudzoziemców na uczelniach świętokrzyskich o 56%. Zarówno w skali kraju, jak i w samym województwie świętokrzyskim, największą grupę studentów, w omawianym okresie, stanowili obywatele Ukrainy. W przypadku województwa świętokrzyskiego ich liczebność nie stanowiła nigdy mniej niż 79% ogólnej liczby studiujących cudzoziemców na terenie województwa.

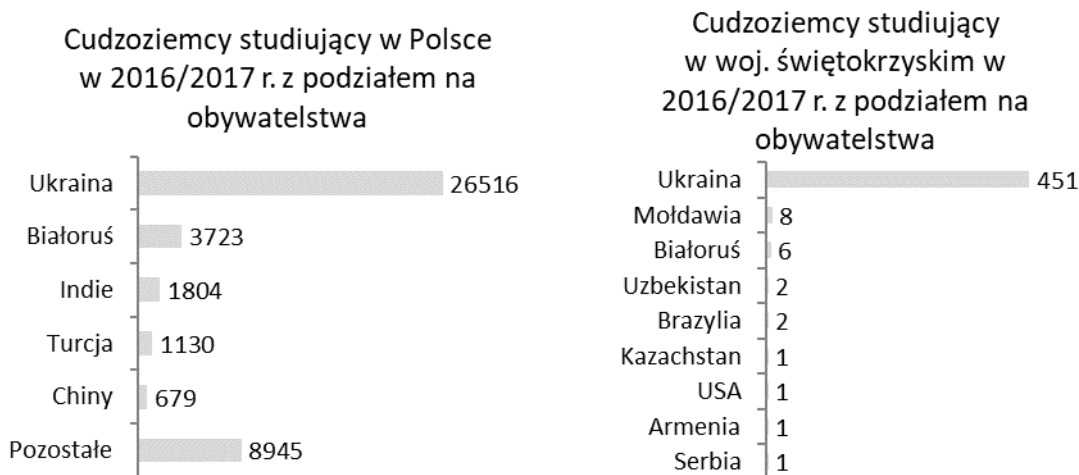
Wykres 24. Cudzoziemcy studiujący 2015/2016 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2015, Warszawa.

W skali kraju w roku akademickim 2015/2016 najliczniejszą grupę cudzoziemców studiujących tworzyli obywatele Ukrainy, którzy stanowili 64,02% ogółu studentów państw trzecich. W stosunku do roku akademickiego 2014/2015 nastąpił wzrost liczby studentów z Ukrainy o 27,13%. Drugą najliczniejszą grupę studentów tworzyli ob. Białorusi, którzy stanowili 9,09% ogółu studentów z państw trzecich. W województwie świętokrzyskim najliczniejszą grupę cudzoziemców tworzyli także obywatele Ukrainy, którzy stanowili aż 93% cudzoziemców studiujących w województwie. Obcokrajowcy innych narodowości tworzyli bardzo małe grupy a często byli to pojedynczy studenci.

Wykres 25. Cudzoziemcy studiujący 2016/2017 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2016, Warszawa.

W roku akademickim 2016/2017 na terenie kraju najliczniejszą grupę cudzoziemców studiujących ponownie tworzyli obywatele Ukrainy, którzy stanowili 61,96% ogółu studentów państw trzecich. W stosunku do roku akademickiego 2015/2016 nastąpił wzrost liczby studentów z Ukrainy o 26,53%. Drugą najliczniejszą grupę studentów tworzyli obywatele Białorusi, którzy stanowili 8,7% ogółu studentów z państw trzecich. Na terytorium województwa świętokrzyskiego najliczniejszą grupę studentów tworzyli także obywatele Ukrainy, którzy stanowili 95% studiujących cudzoziemców. Kolejne miejsca zajmowali studenci z Mołdawii i Białorusi, ale w nieporównywalnie mniejszych grupach. Pozostali studiujący cudzoziemcy to pojedyncze osoby.

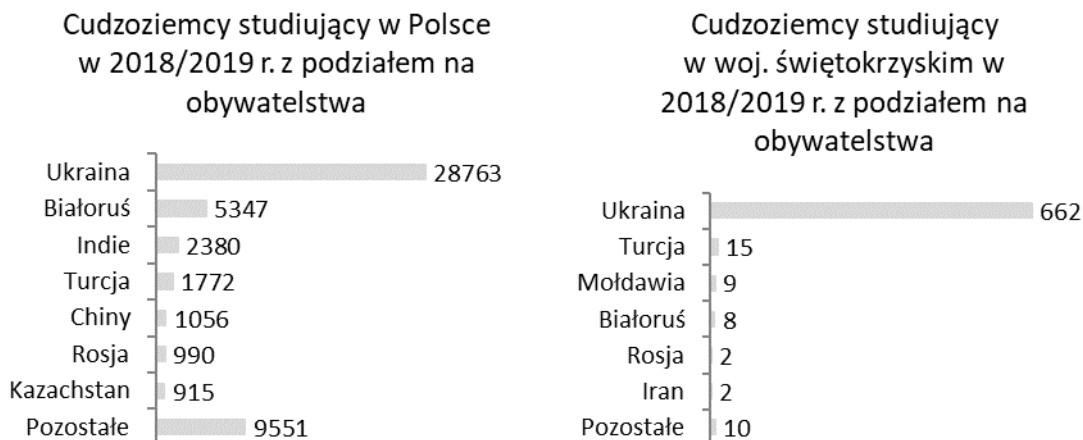
Wykres 26. Cudzoziemcy studiujący 2017/2018 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2017, Warszawa.

W roku akademickim 2017/2018 najliczniejszą grupę cudzoziemców studiujących w Polsce tworzyli obywatele Ukrainy, którzy stanowili 59,15% ogółu studentów państw trzecich. Drugą najliczniejszą grupę studentów tworzyli ob. Białorusi, którzy stanowili 10,11% ogółu studentów z państw trzecich. W województwie świętokrzyskim najliczniejszą grupę studiujących cudzoziemców tworzyli także obywatele Ukrainy i stanowili 97% ogólnej liczby studiujących obcokrajowców. Tak samo jak w poprzednim roku akademickim kolejne miejsca zajmowali studenci z Mołdawii i Białorusi.

Wykres 27. Cudzoziemcy studiujący 2018/2019 r.

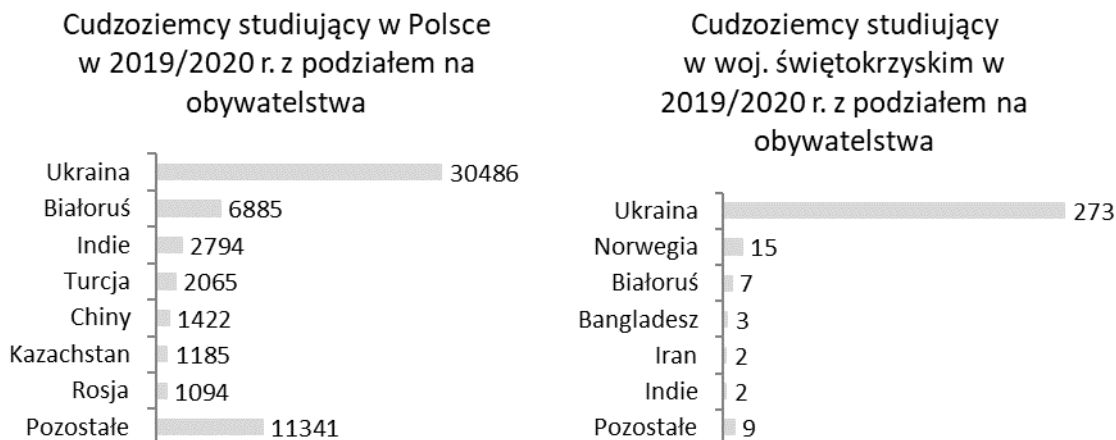

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2018, Warszawa.

W Polsce w roku akademickim 2018/2019 najliczniejszą grupę cudzoziemców studiujących tworzyli obywatele Ukrainy (56,65% ogółu studentów z państw trzecich). Drugą co do liczebności grupę studentów byli obywatele Białorusi (10,53% ogółu studentów z państw trzecich). Na terytorium województwa świętokrzyskiego najliczniejszą grupę studiujących cudzoziemców tworzyli ponownie Ukraińcy, którzy stanowili 93% ogólnej liczby studiujących obcokrajowców. Natomiast grupa pozostałych studentów z innych państw bardzo się zróżnicowała, na uwagę zasługują studenci z Turcji, którzy stanowili drugą grupę pod względem ilości studiujących na świętokrzyskich uczelniach. Kolejne miejsca zajmowali cudzoziemcy z Mołdawii i Białorusi. Reszta to pojedynczy studenci z różnych państw.

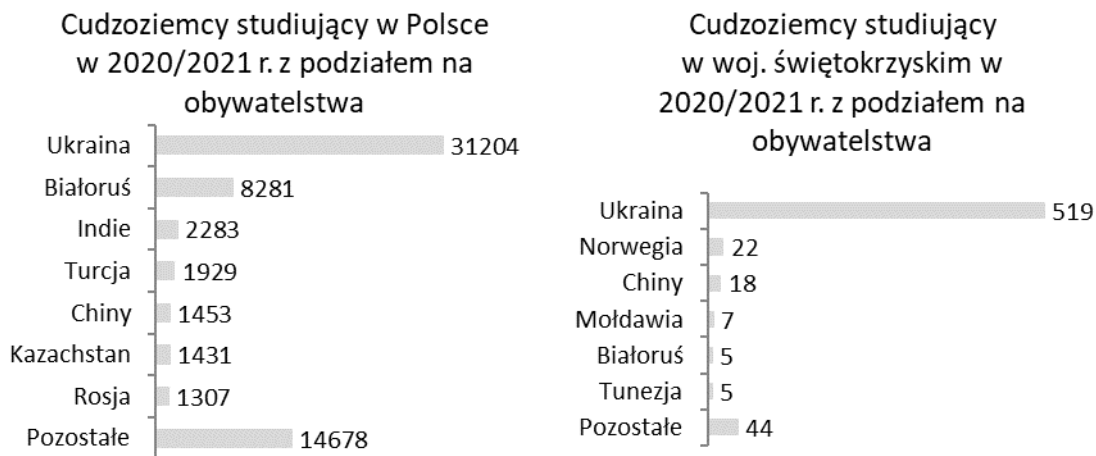
Wykres 28. Cudzoziemcy studiujący 2019/2020 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2019, Warszawa.

Najliczniejszą grupę cudzoziemców studiujących w Polsce w roku akademickim 2019/2020 stanowili obywatele Ukrainy (53,23% ogółu studentów z państw trzecich). Drugą co do liczebności grupą studentów byli obywatele Białorusi (12% ogółu studentów z państw trzecich). W odniesieniu do województwa świętokrzyskiego należy zwrócić uwagę, że liczba studentów znacznie spadła (-56%) w porównaniu do poprzedniego roku. W dalszym ciągu najliczniejszą grupę tworzyli obywatele Ukrainy, którzy stanowili 87% ogólnej liczby studiujących obcokrajowców. Co ciekawe drugą pod względem ilości grupę stanowili obywatele Norwegii, na trzecim miejscu znaleźli się obywatele Białorusi. Pozostali studiujący obcokrajowcy to pojedyncze osoby z różnych państw świata.

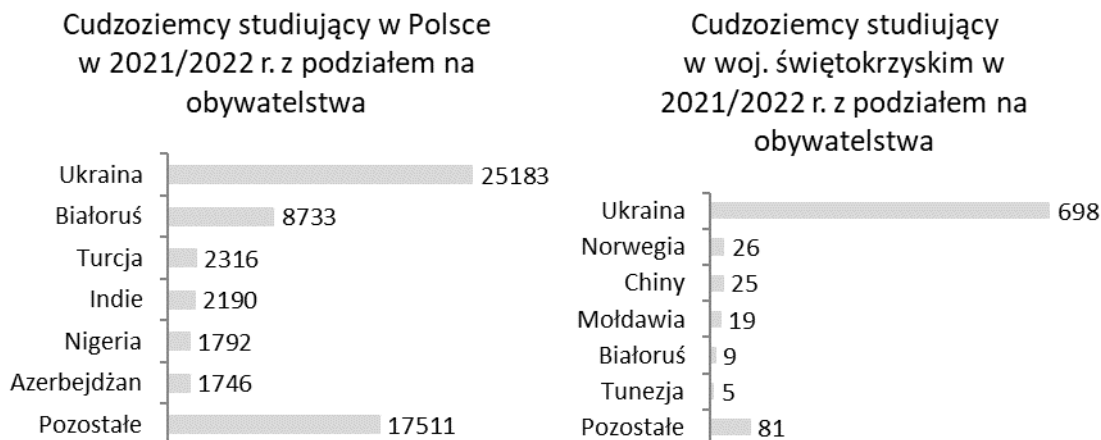
Wykres 29. Cudzoziemcy studiujący 2020/2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2020, Warszawa.

W roku akademickim 2020/2021 najliczniejszą grupę cudzoziemców studiujących w Polsce stanowili obywatele Ukrainy 31 204 osób - 49,87% ogółu studentów z państw trzecich. Drugą co do liczebności grupą studentów byli obywatele Białorusi – 8 281 osób - 13,23% ogółu studentów z państw trzecich. Przy jednoczesnym wzroście ogólnej liczby cudzoziemców studiujących w Polsce nastąpił wzrost studentów pochodzących z Ukrainy (o 2,4%) oraz spadek studentów pochodzących z Indii (o 18,3%) oraz z Turcji (o 6,6%). Na terenie województwa świętokrzyskiego najliczniejszą grupę studiujących cudzoziemców tworzyli także obywatele Ukrainy, stanowili oni 83% ogólnej liczby studiujących obcokrajowców. Podobnie jak w poprzednim roku akademickim drugą grupę pod względem liczebności stanowili studenci z Norwegii (3,5%). Na uwagę zasługuje trzecia grupa pod względem liczebności, czyli obywatele Chin (2,9%), którzy nie występowali w poprzednich zestawieniach studiujących studentów. Należy zaznaczyć, że w roku akademickim 2020/2021 województwo świętokrzyskie zanotowało największy przyrost studentów z państw trzecich w omawianym okresie. Przyrost wyniósł 100% studentów, obcokrajowców.

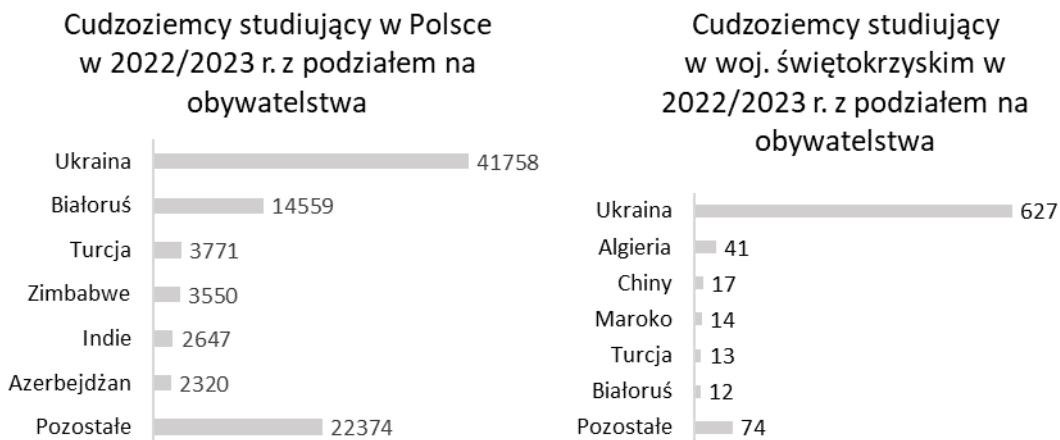
Wykres 30. Cudzoziemcy studiujący 2021/2022 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2021, Warszawa.

W roku akademickim 2021/2022 najliczniejszą grupę cudzoziemców studiujących w Polsce stanowili obywatele Ukrainy (25 183), stanowiący 42% ogółu. Drugą co do liczebności grupą studentów byli obywatele Białorusi (8 733) – 15% ogółu studentów. W województwie świętokrzyskim najliczniejszą liczbę studentów stanowili obywatele Ukrainy, to jest 81% ogólnej liczby studiujących obcokrajowców. Podobnie jak w roku poprzednim druga grupę pod względem liczby stanowili obywatele Norwegii (3%) oraz obywatele Chin (3%). Ogólnie w województwie świętokrzyskim przybyło studentów, obcokrajowców o 39% w porównaniu do roku poprzedniego.

Wykres 31. Cudzoziemcy studiujący 2022/2023 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2022, Warszawa

W roku akademickim 2022/2023 r. ilość cudzoziemców studiujących w Polsce wyniosła 90 979. W porównaniu z poprzednim rokiem akademickim odnotowano wzrost o 53% liczby studiujących cudzoziemców na terytorium RP. Głównym i największym ośrodkiem akademickim dla studentów obcokrajowców nadal pozostaje Warszawa z liczbą 31 285, co stanowi 34% ogółu. W Warszawie, w roku akademickim 2022/2023 nastąpił aż o 98% wzrost liczby studentów obcokrajowców. Należy również podkreślić, że 67% studentów studiuje kolejno w Warszawie, Lublinie, Krakowie, Wrocławiu oraz Poznaniu. Najliczniejszą grupę cudzoziemców studiujących w Polsce stanowią Ukraińcy, 46% ogółu. Na drugim miejscu są Białorusini stanowiący 16% ogółu studentów. W województwie świętokrzyskim najliczniejszą grupę studiujących cudzoziemców tworzyli także obywatele Ukrainy. Stanowili 79% ogólnej liczby studiujących obcokrajowców. Na uwagę zasługuje fakt, że na drugim miejscu po raz pierwszy w odniesieniu do analizowanego okresu, pojawili się obywatele Algierii. Chińczycy kolejny raz zajmują trzecią pozycję pod względem liczebności studiujących na świętokrzyskich uczelniach.

Analizując ilość studentów z innych krajów uczących się w Polsce w roku akademickim 2014/2015 oraz tych studiujących w roku akademickim 2022/2023 to ich ilość zwiększyła się aż o 310%. Notowano systematyczny wzrost każdego roku z wyjątkiem tego następującego po pandemii. Nauka jest stosunkowo rzadszym zajęciem dla przebywających na terytorium RP obcokrajowców. „Polska nie stanowi kraju atrakcyjniejszego pod względem oferowanego poziomu

kształcenia w porównaniu z ofertą krajów Europy Zachodniej. W Światowym Rankingu Uczelni – QS World University Ranking 2023, najwyżej sklasyfikowaną uczelnią z regionu Środkowej i Wschodniej został Uniwersytet Warszawski, który zajął 284 miejsce²⁷¹. Jednakże „najwięcej cudzoziemców kształciły w Polsce uczelnie niepubliczne: Akademia Finansów i Biznesu Vistula oraz Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Wewnętrznego w Łodzi. Wśród uczelni publicznych prym wiodzie Uniwersytet Jagielloński w Krakowie. Najwięcej studentów posiadających obcy paszport studiowało w Polsce na kierunkach związanych z biznesem, administracją i prawem. Najmniejszym zainteresowaniem cieszyły się nauki przyrodnicze, matematyka i statystyka oraz edukacja”²⁷².

W odniesieniu do omawianego okresu, w województwie świętokrzyskim „ilość studiujących cudzoziemców zwiększyła się o 280%. Pomimo dużego przyrostu procentowego cudzoziemców studiujących na świętokrzyskich uczelniach ich ilość w porównaniu do ilości studiujących obcokrajowców w Polsce jest relatywnie mała i stanowi zaledwie 1%. Prawdopodobnie jest to uwarunkowane faktem, że w województwie świętokrzyskim istnieją tylko dwie liczące się w Polsce uczelnie akademickie tj.: Uniwersytet Jana Kochanowskiego oraz Politechnika Świętokrzyska. W roku akademickim 2022/2023 województwa z najmniejszą liczbą studentów zagranicznych, nieprzekraczającą 1 tys. osób to, poza województwem świętokrzyskim, województwo warmińsko-mazurskie (421) i lubuskie (240)”²⁷³.

Zaproszenia rejestrowane w urzędach wojewódzkich

Zasady wydawania zaproszeń dla cudzoziemca zostały określone w art. 49-57 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. *o cudzoziemcach*. Zapraszającym może być osoba fizyczna, ale również osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej mające siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

W celu wystawienia zaproszenia dla cudzoziemca zapraszający powinien wystąpić z wnioskiem o wpisanie zaproszenia do ewidencji zaproszeń. Wpisania zaproszenia do ewidencji zaproszeń dokonuje wojewoda właściwy ze względu na miejsce zamieszkania lub siedzibę

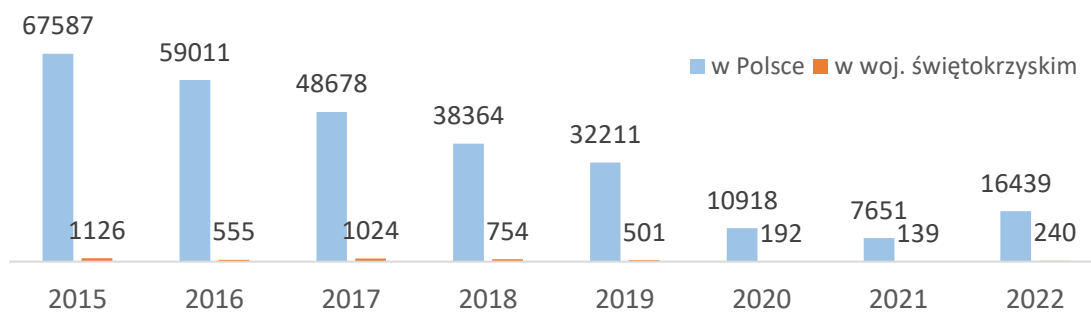
²⁷¹Najlepsze globalne uniwersytety, <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2023>, (20.06.2023).

²⁷² Cudzoziemcy na uczelniach w Polsce, <https://radon.nauka.gov.pl/analizy/cudzoziemcy-na-uczelniach-w-Polsce>, (20.06.2023).

²⁷³ KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2022, Warszawa.

zapraszającego. Zaproszenie wpisane do ewidencji zaproszeń jest ważne we wskazanym w nim okresie, na jaki zapraszający zaprosił cudzoziemca, nie dłuższym niż 1 rok.

Wykres 32. Zaproszenia dla cudzoziemców

Dynamika:

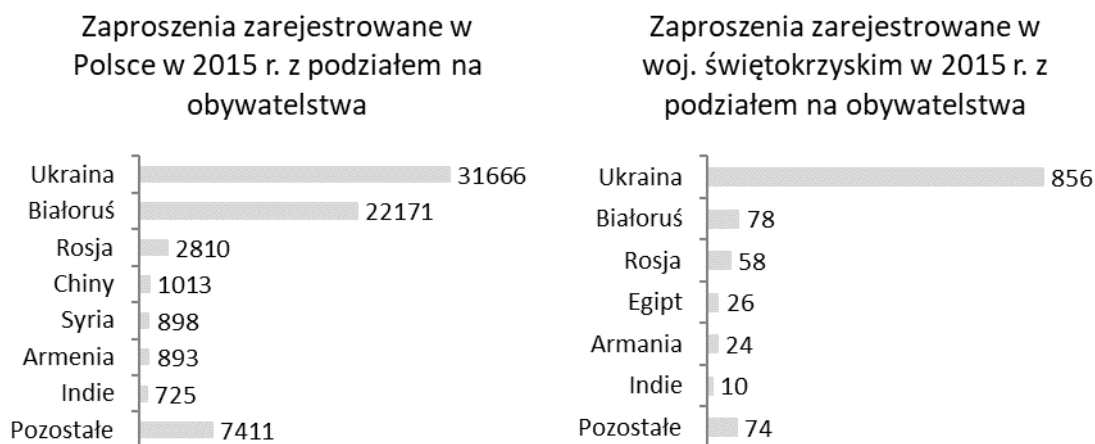
Polska – 2015 - -12% - 2016 - -17% - 2017 - -21% - 2018 - -16% - 2019 - -66% - 2020 - -30% - 2021 - +115% - 2022
 woj. świętokrzyskie – 2015 - -51% - 2016 - +84% - 2017 - -26% - 2018 - -33% - 2019 - -62% - 2020 - -28% - 2021 - +73% - 2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2015-2022, Warszawa.

Od 2015 do 2021 r. odnotowywano sukcesywny spadek ogólnej liczby zarejestrowanych w urzędach wojewódzkich zaproszeń, odbyło się to głównie za sprawą obywateli Ukrainy. Wpływ na powyższe miało po części objęcie obywateli państw takich jak: Ukraina, Rosja, Białoruś, Armenia, Gruzja i Mołdawia, uproszczonym systemem dostępu do rynku pracy, tj. na podstawie oświadczeń o zamiarze powierzenia wykonywania pracy cudzoziemcowi. Nie bez znaczenia jest również to, że w czerwcu 2017 r., wprowadzony został ruch bezwizowy dla obywateli Ukrainy (funkcjonujący w przypadku obywateli Mołdawii już od kwietnia 2014 r., a obywateli Gruzji od marca 2017 r.). Spadek rejestrowanych zaproszeń można zaobserwować zarówno w skali kraju jak i województwa świętokrzyskiego. Jedynie ostatni rok analizowanego okresu charakteryzował się wzrostem rejestrowanych zaproszeń. W 2022 r. duży wzrost odnotowano zarówno w skali kraju jak i województwa świętokrzyskiego. Co ciekawe, największą ilość zaproszeń zarejestrowano dla obywateli Białorusi. Może być to efektem działań reżimu Łukaszenki, który zwiększył represje

w stosunku do obywateli Białorusi, w szczególności tych negujących legalność władzy na Białorusi po ostatnich wyborach prezydenckich.

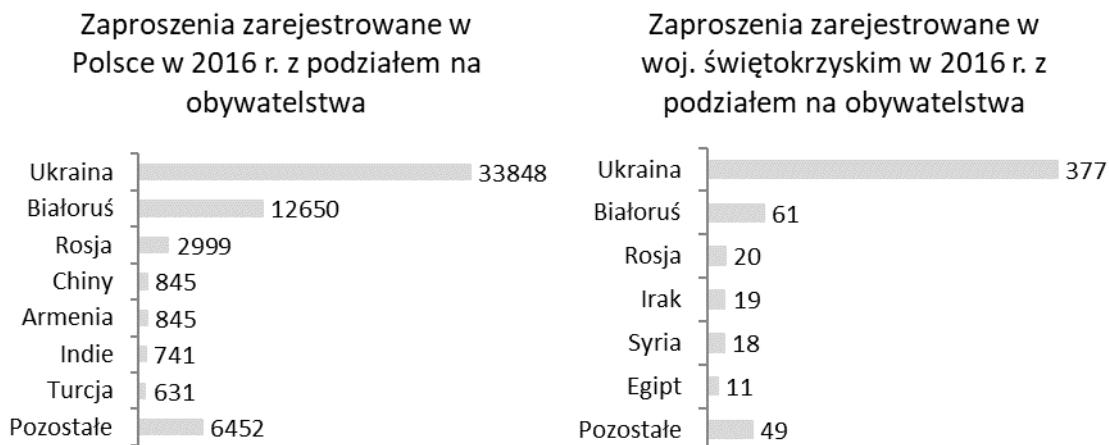
Wykres 33. Zaproszenia zarejestrowane 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2015, Warszawa.

W 2015 r. wśród zapraszanych do Polski cudzoziemców dominowali obywatele Ukrainy, do których skierowanych zostało 31 666 zaproszeń, co stanowi 46,85% ogółu oraz obywatele Białorusi, do których skierowanych zostało 22 171 zaproszeń, co stanowi 32,80 % ogółu. Względem 2014 r. liczba zaproszeń skierowanych do obywateli Białorusi w 2015 r. była niższa o 11 499 zaproszenia (34,15%), a obywateli Ukrainy była wyższa o 3 689 (13,19%). W Świętokrzyskim Urzędzie Wojewódzkim rejestrowano najczęściej zaproszenia kierowane do obywateli Ukrainy. Stanowiły one 86% ogólnej liczby zaproszeń w województwie. Kolejne miejsca zajęli obywatele Białorusi (6,9%) i Rosji (5,1%). Wszystkie zarejestrowane zaproszenia w województwie w 2015 r, stanowiły 1,6% wszystkich zarejestrowanych w kraju.

Wykres 34. Zaproszenia zarejestrowane 2016 r.

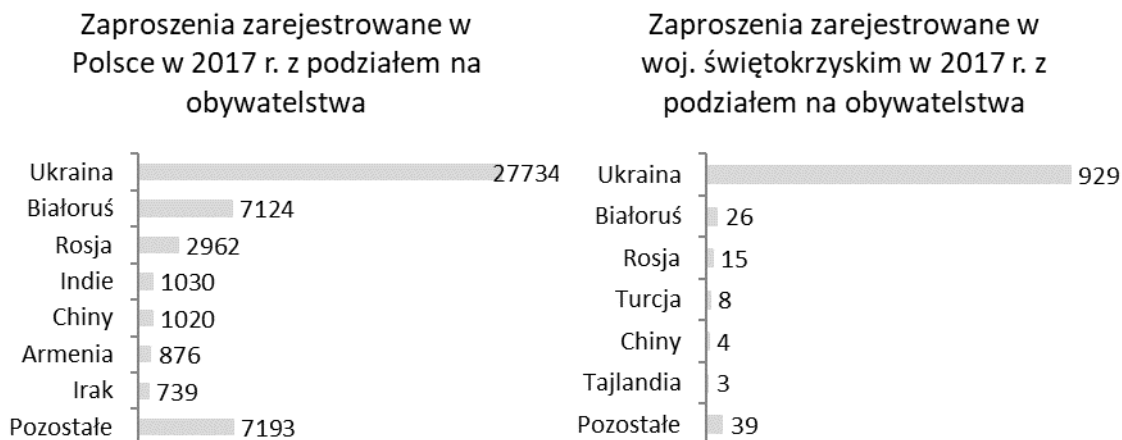

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2016, Warszawa.

Wśród zapraszanych cudzoziemców, w skali kraju, w 2016 r. dominowali obywatele Ukrainy, do których skierowanych zostało 33 848 zaproszeń, co stanowiło 57,36% ogółu oraz obywatele Białorusi, do których skierowanych zostało 12 650 zaproszeń, co stanowiło 21,44% ogółu. Względem 2015 r. liczba zaproszeń skierowanych do obywateli Białorusi w 2015 r. była niższa o 9 521 zaproszenia (42,94%), a obywateli Ukrainy była wyższa o 2 182 (6,89%). Natomiast w województwie świętokrzyskim zarejestrowano 555 zaproszeń co stanowiło spadek w porównaniu do 2015 r. o 50%. Zaproszenia wydane przez Wojewodę Świętokrzyskiego stanowiły 0,9% wszystkich ważnych zaproszeń na terytorium RP. Podobnie jak w latach ubiegłych najczęściej zapraszano obywateli Ukrainy, czyli 68% na kolejnych miejscach znajdowali się obywatele Białorusi (11%) i Rosji (3,6%).

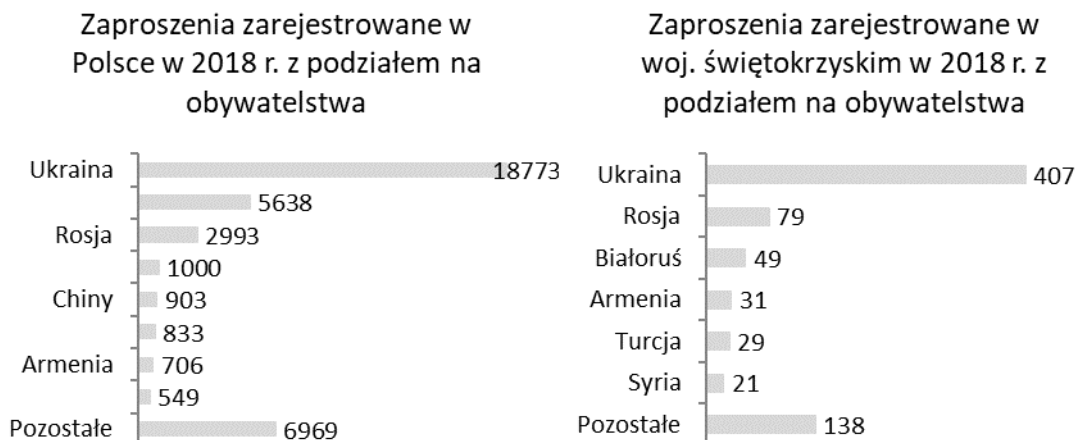
Wykres 35. Zaproszenia zarejestrowane 2017 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2017, Warszawa.

W 2017 r. najczęściej zapraszano do Polski obywateli Ukrainy, do których skierowanych zostało 27 734 zaproszeń, co stanowiło 56,97% ogółu oraz obywateli Białorusi, do których skierowanych zostało 7 124 zaproszeń, co stanowiło 14,64% ogółu. Względem 2016 r. liczba zaproszeń skierowanych do obywateli Białorusi w 2017 r. była niższa o 42,8 %, a obywateli Ukrainy o 21,41%. Najwięcej zaproszeń dla obywateli Ukrainy zarejestrowano w województwie mazowieckim 10 971, co stanowiło 63,94% ogółu zaproszeń w tym województwie. W odniesieniu do województwa świętokrzyskiego ilość zaproszonych cudzoziemców 2017 r. wynosiła 1024 co stanowiło 2,1% ogólnej liczby zaproszonych cudzoziemców w Polsce. W porównaniu do 2016 r. był to wzrost o 84%. Podobnie jak w skali kraju największą liczbę cudzoziemców stanowili Ukraińcy, czyli 91% ogółu cudzoziemców.

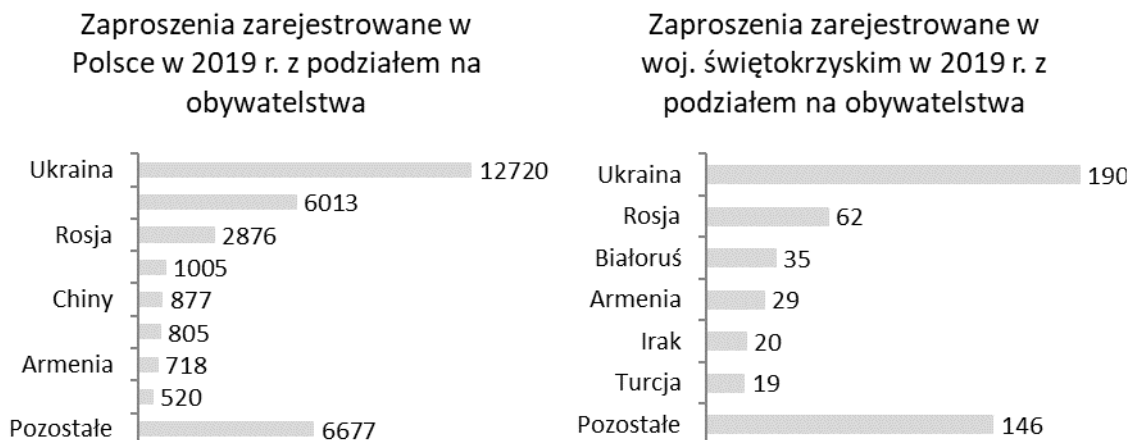
Wykres 36. Zaproszenia zarejestrowane 2018 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2018, Warszawa.

W 2018 r. w Polsce wśród cudzoziemców, wobec których zarejestrowano zaproszenia, prawie połowę stanowią obywatele Ukrainy (18 773 zaproszeń, tj. 48,93% ogółu). Najwięcej zaproszeń dla obywateli Ukrainy zarejestrowano w województwie mazowieckim 8 551, co stanowiło 59,71% ogółu zaproszeń w tym województwie. Na drugim miejscu są obywatele Białorusi, do których skierowanych zostało 5 638 zaproszeń (tj. 14,7% ogółu). Wobec większości obywatelstw liczba zaproszeń spadła w porównaniu z 2017 r. W przypadku najliczniejszej grupy, tj. obywateli Ukrainy, liczba zaproszeń spadła o 8 961 (z 27 734 do 18 773, tj. aż o 32,31%). Warto zauważyć, że wszystkich zaproszeń było mniej o 10 314, z czego tym samym 86,88% dotyczy obywateli Ukrainy. Spośród najliczniejszych obywatelstw, wzrost odnotowano w odniesieniu do obywateli Turcji (o 14%) i obywateli Rosji (o 1%). W województwie świętokrzyskim ilość zaproszonych cudzoziemców w 2018 r. wynosiła 754 (spadek o 26% w stosunku do 2017 r.) co stanowiło 2,6% ogólnej liczby cudzoziemców zaproszonych do Polski. Podobnie jak w skali kraju największą liczbę cudzoziemców stanowili Ukraińcy, czyli 54% ogółu cudzoziemców, tak samo jak w 2017 r.

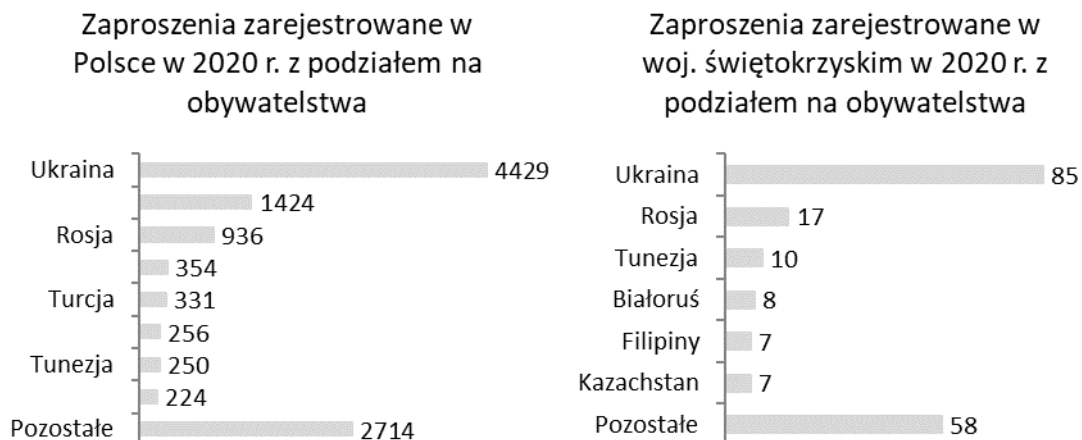
Wykres 37. Zaproszenia zarejestrowane 2019 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2019, Warszawa.

W Polsce w 2019 r. wśród cudzoziemców, wobec których zarejestrowano zaproszenia, dominującą grupę stanowili obywatele Ukrainy (12 720 zaproszeń, tj. 33,62% ogółu). Najwięcej zaproszeń dla obywateli Ukrainy zarejestrowano w województwie mazowieckim 6 674, co stanowiło 54,76% ogółu zaproszeń w tym województwie. Na drugim miejscu byli obywatele Białorusi, do których skierowanych zostało 6 013 zaproszeń (tj. 18,6% ogółu). W przypadku najliczniejszej grupy, tj. obywateli Ukrainy, liczba zaproszeń spadła o 32,2% (z 18 773 do 12 720). Wzrost liczby zaproszeń odnotowano natomiast w odniesieniu do obywateli Białorusi (o 6,7%) i obywateli Kazachstanu (o 5,5%). Odnośnie do województwa świętokrzyskiego to ilość cudzoziemców zaproszonych w 2019 r. wynosiła 501 cudzoziemców co stanowiło 1,5% ogólnej liczby cudzoziemców zaproszonych do Polski. W porównaniu do 2018 r. był to spadek o 33%. Podobnie jak w skali kraju największą liczbę cudzoziemców stanowili Ukraińcy, czyli 38% ogółu cudzoziemców, kolejne miejsca zajęli Rosjanie (12%) i Białorusini (7%).

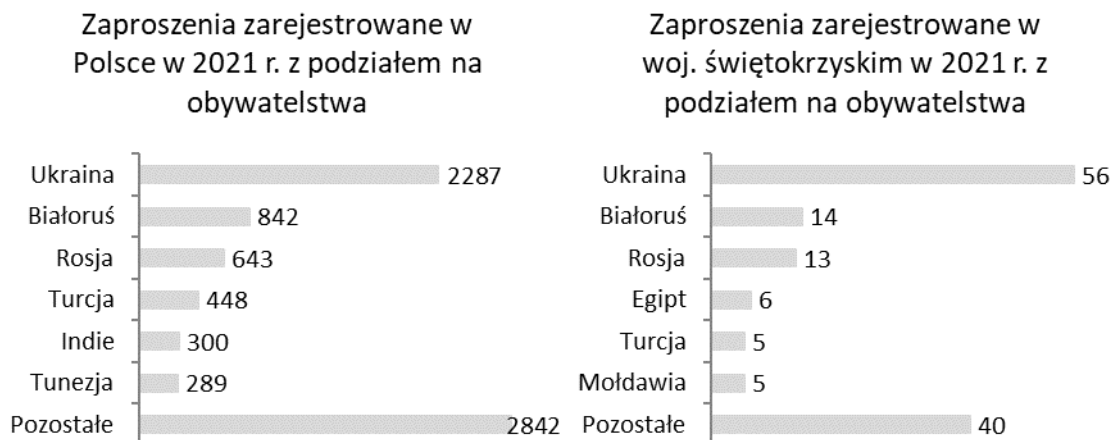
Wykres 38. zaproszenia zarejestrowane 2020 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2020, Warszawa.

Wśród cudzoziemców zaproszonych do Polski w 2020 r. dominującą grupę stanowili obywatele Ukrainy, którym wydano 4 429 zaproszeń, co stanowi 40,56% ogółu. Najwięcej zaproszeń dla obywateli Ukrainy zarejestrowano w województwie mazowieckim 2 035, co stanowiło 54,76% ogółu wydanych zaproszeń w tym województwie. Na drugim miejscu względem wydanych zaproszeń są obywatele Białorusi, do których skierowanych zostało 1 424 zaproszeń stanowiących 13% ogółu. W województwie świętokrzyskim w 2020 r. zarejestrowano 192 zaproszenia, jest to liczba o 62% mniejsza niż w 2019 r. i stanowiła 7 % całkowitej liczby zaproszeń zarejestrowanych na terytorium RP. W dalszym ciągu najliczniejszą liczbę cudzoziemców stanowili obywatele Ukrainy, czyli 44% całkowitej liczby cudzoziemców na terytorium woj. świętokrzyskiego. Kolejne miejsca zajęli obywatele Rosji (9%) i Tunezji (5%).

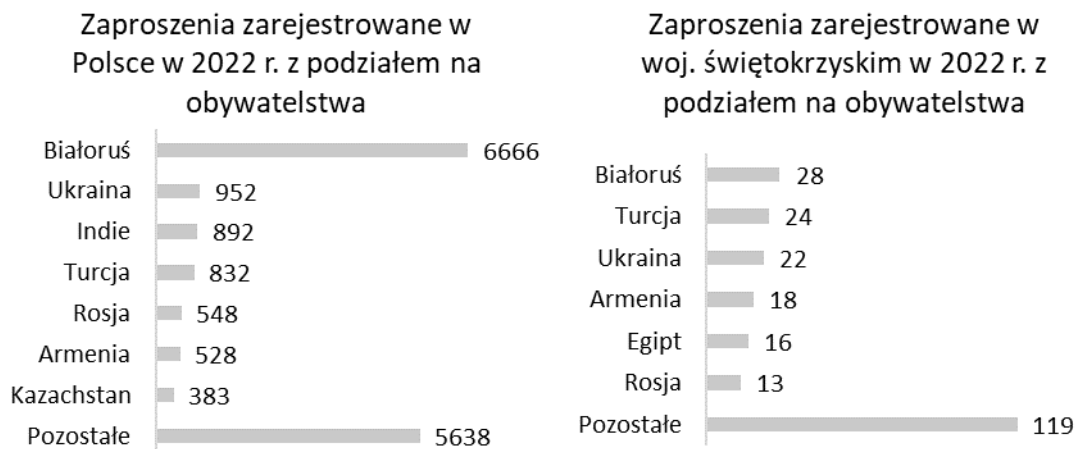
Wykres 39. Zaproszenia zarejestrowane 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2021, Warszawa.

W 2021 r. w Polsce wśród cudzoziemców, wobec których zarejestrowano zaproszenia, dominującą grupę stanowili obywatele Ukrainy (30% ogółu). Najwięcej zaproszeń dla cudzoziemców zarejestrowano w województwie mazowieckim (2 517), jednocześnie w tym województwie zarejestrowano najwięcej zaproszeń dla obywateli Ukrainy – 763, co stanowiło 30% ogółu zaproszeń w tym województwie. Na drugim miejscu względem wydanych zaproszeń byli obywatele Białorusi, którym zarejestrowano 842 zaproszeń (11% ogółu). W przypadku najliczniejszej grupy, tj. obywateli Ukrainy, liczba zaproszeń spadła o 48%. Na terenie województwa świętokrzyskiego zarejestrowano w 2021 r. 139 zaproszeń, co stanowiło spadek w stosunku do roku poprzedniego o 28%. W stosunku do ogólnej liczby zaproszeń na terenie kraju stanowiło to 1,8%. Ponownie największą liczbę cudzoziemców stanowili obywatele Ukrainy to jest 37% ogólnej liczby cudzoziemców na terenie województwa.

Wykres 40. Zaproszenia zarejestrowane 2022 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2022, Warszawa.

W 2022 r. najwięcej zaproszeń zarejestrowano wobec obywateli Białorusi (41% ogółu). Najwięcej zaproszeń dla obywateli Białorusi zarejestrowano w województwie podlaskim (1 914), co stanowi 91% ogółu zaproszeń w tym województwie. Na drugim miejscu względem wydanych zaproszeń są obywatele Ukrainy, którym zarejestrowano 952 zaproszenia (11% ogółu). W przypadku najliczniejszej grupy, tj. obywateli Białorusi, liczba zaproszeń wzrosła o 692%. Represje stosowane wobec obywateli Białorusi przez reżim białoruski spowodowały zwiększony napływ obywateli tego państwa na terytorium RP, którzy m.in. wybierają tę formę legalizacji pobytu w Polsce. W województwie świętokrzyskim zarejestrowano w 2022 r. 240 zaproszeń, co stanowiło wzrost w stosunku do roku poprzedniego o 42%. Zaproszenia zarejestrowane w województwie stanowiły zaledwie 1,5% ogólnej liczby zaproszeń zarejestrowanych w Polsce. W 2022 r. największą liczbę zaproszeń zarejestrowano dla obywateli Białorusi, tj. 12% ogólnej liczby zarejestrowanych zaproszeń w województwie. Obywatele Ukrainy, którzy zazwyczaj stanowili najliczniejszą grupę, wobec których rejestrowano zaproszenia w świętokrzyskim zajęli dopiero trzecie miejsce (9%). Drugie miejsce zajęli Turcy, którzy stanowili 10%.

Przedstawiona dane dotyczące zarejestrowanych zaproszeń dla cudzoziemców w jednoznaczny sposób wskazują, że forma legalizacji pobytu cudzoziemców poprzez zaproszenia wykorzystywana jest coraz rzadziej. W odróżnieniu do ilości wydanych kart pobytu bądź rejestrowanych oświadczeń o zamiarze powierzenia wykonywania pracy, w omawianym okresie,

ilość zaproszeń z roku na rok malała. Przyczyną tego stanu rzeczy może być bardziej skomplikowana forma legalizacji pobytu. Obywatel polski, który zdecyduje się zaprosić cudzoziemca do Polski, ponosi swego rodzaju odpowiedzialność za tą osobę. Zaproszenie jest dokumentem, potwierdzającym posiadanie przez zapraszanego cudzoziemca środków finansowych wystarczających na pokrycie kosztów związanych z planowanym pobytem na terytorium Polski, w tym kosztów zakwaterowania i wyżywienia, oraz na pokrycie kosztów podróży powrotnej do państwa pochodzenia lub zamieszkania albo kosztów tranzytu do państwa trzeciego, które udzieli pozwolenia na wjazd. Do pokrycia kosztów związanych z pobytem cudzoziemca zobowiązuje się także zapraszający w przypadku, kiedy cudzoziemiec tychże środków nie posiada. Ponadto, zaproszenie nie uprawnia do wykonywania pracy, jest dokumentem potwierdzającym, że zapraszany cudzoziemiec będzie miał zapewnione środki finansowe na utrzymanie, wyżywienie oraz zapewnione miejsce zakwaterowania na terytorium Polski. Największa liczba cudzoziemców, którzy chcą przebywać w Polsce, wiąże pobyt z podjęciem pracy, dlatego zezwolenia na pracę bądź oświadczenia stanowią dokument bardziej pożądanym przez cudzoziemców oraz obywateli RP w stosunku do cudzoziemców. W ostatnim roku omawianego okresu nastąpiło odwrócenie trendu spadkowego. W 2022 r. zarówno w kraju jak i województwie świętokrzyskim odnotowano wzrost zarejestrowanych zaproszeń. Wzrost dotyczył jedynie obywateli Białorusi, co wskazuje na przyczynę wynikającą z sytuacji w tym państwie. Represja w stosunku do obywateli białoruskich wspierających ruchy wolnościowe powodują, że ich część wybiera emigrację. Ma się wrażenie, że zaproszenia ponownie stały się dokumentem pożądanym w szczególności dla obywateli Białorusi.

Związki małżeńskie zawarte przez cudzoziemców z obywatelami RP

Wejście Polski do Unii Europejskiej i stopniowe otwieranie się na nowe kraje, w tym również na rynki pracy, spowodowało, że coraz więcej osób zawiera małżeństwa mieszane, czyli takie, które zawierane są przez obywateli dwóch różnych państw. Polskie prawo przewiduje dwie formy zawarcia małżeństwa: ślub cywilny oraz ślub konkordatowy.

Aktem prawnym regulującym rejestrację małżeństwa była ustawa z dnia 29 września 1986 r. Prawo o aktach stanu cywilnego oraz rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 26 października 1998 r. w sprawie zasad sporządzania aktów stanu

cywilnego, sposobu prowadzenia ksiąg stanu cywilnego, ich kontroli, przechowywania i zabezpieczania oraz wzorów aktów stanu cywilnego, ich odpisów, zaświadczeń i protokołów. Od 1 marca 2015 r. obowiązuje ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. „Prawo o aktach stanu cywilnego oraz rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 9 lutego 2015 r. w sprawie sposobu prowadzenia rejestru stanu cywilnego oraz akt zbiorowych rejestracji stanu cywilnego”²⁷⁴.

Pierwszym krokiem do zawarcia małżeństwa cywilnego jest złożenie zapewnienia o zamiarze zawarcia ślubu. Do zawarcia małżeństwa w Polsce cudzoziemiec powinien posiadać następujące dokumenty: dokument tożsamości ze zdjęciem, odpis aktu urodzenia przetłumaczony na język polski, zaświadczenie z kraju pochodzenia o zdolności do zawarcia związku małżeńskiego. Jeśli uzyskanie ostatniego dokumentu jest niemożliwe cudzoziemiec może wystąpić do sądu rodzinnego o zwolnieniu z obowiązku jego przedstawienia w USC. Związek małżeński zostaje zawarty poprzez publiczne złożenie oświadczenia przed urzędnikiem stanu cywilnego w obecności dwóch pełnoletnich świadków.

Osoby, które chcą zawrzeć małżeństwo wyznaniowe muszą uzyskać od kierownika urzędu stanu cywilnego zaświadczenie stwierdzające brak okoliczności wykluczających zawarcie małżeństwa. Przyszli małżonkowie zamierzający zawrzeć ślub wyznaniowy muszą więc przedstawić analogiczne dokumenty jak w przypadku ceremonii cywilnej. Jednocześnie przepisy nie przewidują dla nich żadnych dodatkowych wymogów. Ślub wyznaniowy (konkordatowy) zostaje zawarty z chwilą oświadczenia w obecności duchownego woli jednoczesnego zawarcia małżeństwa podlegającego prawu polskiemu. Po zawarciu małżeństwa duchowny sporządza zaświadczenie, w którym stwierdza się, że oświadczenia te zostały złożone w jego obecności przy zawarciu związku małżeńskiego podlegającego prawu wewnętrznemu kościoła albo innego związku wyznaniowego.

Zawarcie ślubu kościelnego, który wywołuje skutki prawne jest możliwe nie tylko w kościele katolickim, który nabył te uprawnienie na podstawie ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie ustaw – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Kodeks postępowania cywilnego, Prawo o aktach stanu cywilnego, ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw, ale możliwość taką posiada również dziesięć innych kościołów i związków wyznaniowych działających w Polsce.

---

²⁷⁴ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 9 lutego 2015 r. w sprawie sposobu prowadzenia rejestru stanu cywilnego oraz akt zbiorowych rejestracji stanu cywilnego, Dz.U. 2015 poz. 225.

Wykres 41. Związki małżeńskie

Dynamika:

Polska – 2015 - +34% - 2016 - +12% - 2017 - -2% - 2018 - +9% - 2019 - -25% - 2020 - +67% - 2021 - -2% - 2022

woj. świętokrzyskie – 2015 - +16% - 2016 - -23% - 2017 - +32% - 2018 - +29% - 2019 - -20% - 2020 - -17% - 2021 - +62% - 2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2015-2022, Warszawa.

„W 2015 r. łączna liczba małżeństw zawartych przez cudzoziemców z obywatelami polskimi wyniosła 4 504 i zwiększyła się o 0,31% w stosunku do 2014 r., w którym zawartych zostało 4 490 małżeństw. Ogólna liczba związków małżeńskich zawartych na terytorium RP wyniosła 1 672 i była niższa od liczby związków małżeńskich zawartych poza terytorium RP - 2 832. Główną grupę cudzoziemców wchodzących w związki małżeńskie z obywatelami RP stanowili obywatele Ukrainy, w której to grupie nastąpił wzrost zawartych małżeństw, względem analogicznego okresu roku poprzedniego o 24,06% (wzrost z 960 do 1 191)”²⁷⁵.

Łączna liczba małżeństw w 2016 r. zawartych przez cudzoziemców z obywatelami polskimi wyniosła 6 033 i zwiększyła się o 33,95% w stosunku do 2015 r. „Ogólna liczba związków małżeńskich zawartych na terytorium RP wyniosła 1 983 i była niższa od liczby związków małżeńskich zawartych poza terytorium RP - 4 050. Główną grupę cudzoziemców wchodzących w związki małżeńskie z obywatelami RP stanowili ponownie obywatele Ukrainy, w której to grupie nastąpił wzrost zawartych małżeństw, względem analogicznego okresu roku poprzedniego o 23,85%. Ilość związków małżeńskich zawartych z cudzoziemcami w woj. świętokrzyskim w 2016 r. wyniosła 31, natomiast zawartych z cudzoziemcami poza granicami RP

²⁷⁵ KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2015, Warszawa.

i zarejestrowanych w USC województwa świętokrzyskiego wyniosła 100. Ogólna liczba ślubów w województwie stanowiła 2% ogólnej liczby związków zawartych pomiędzy cudzoziemcami a obywatelami polskimi w kraju. Najczęściej związki z obywatelami województwa świętokrzyskiego zawierali obywatele Ukrainy - 36, następne grupy stanowili obywatele USA - 20 oraz Indie – 7”²⁷⁶.

Liczba małżeństw „zawartych przez cudzoziemców z obywatelami polskimi w 2017 r. wyniosła 6 828 i zwiększyła się o 13,18% w stosunku do analogicznego okresu 2016 r. Ogólna liczba związków małżeńskich zawartych na terytorium RP wyniosła 2 359 i była niższa od liczby związków małżeńskich zawartych poza terytorium RP – 4 469. Najliczniejszą grupę cudzoziemców wchodzących w związki małżeńskie z obywatelami RP stanowili obywatele Ukrainy, w której to grupie nastąpił wzrost zawartych małżeństw, względem analogicznego okresu roku poprzedniego o 34,37%. W województwie świętokrzyskim w 2017 r. ilość małżeństw zawartych z cudzoziemcami spadła o 23 %, gdzie związków zawartych na terenie województwa było 65 a tych zarejestrowanych w urzędach województwa było 35. Najczęściej małżeństwa z obywatelami województwa zawierali obywatele Ukrainy - 27, USA - 19 i Wielkiej Brytanii - 13. Ogólna liczba związków w województwie świętokrzyskim w 2017 r. stanowiła 1,4% łącznej liczby związków w Polsce”²⁷⁷.

W 2018 r. liczba małżeństw zawartych przez cudzoziemców z obywatelami polskimi wyniosła 6 682 i nieznacznie spadła o 2,14% w stosunku do 2017 r. Największą grupę cudzoziemców wchodzących w związki małżeńskie z obywatelami RP stanowili obywatele Ukrainy, tj. 31,29%. „W roku 2017 małżeństwa z obywatelami Ukrainy w liczbie 1 982 stanowiły 29,02% wszystkich małżeństw obywateli RP z cudzoziemcami. Tradycyjnie od wielu lat rysuje się przewaga małżeństw rejestrowanych w Urzędach Stanu Cywilnego, lecz zawieranych przez cudzoziemców z obywatelami RP poza terytorium kraju. Ilość związków małżeńskich zawartych z cudzoziemcami w woj. świętokrzyskim w 2018 roku wyniosła 47, natomiast ilość związków małżeńskich zawartych z cudzoziemcami poza granicami RP i zarejestrowanych w USC województwa świętokrzyskiego wyniosła 85. Ogólna liczba związków małżeńskich w województwie stanowiła 2% ogólnej liczby związków zawartych pomiędzy cudzoziemcami a obywatelami polskimi w kraju. Najczęściej w związki małżeńskie z obywatelami województwa świętokrzyskiego

---

²⁷⁶ KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2016, Warszawa.

²⁷⁷ KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2017, Warszawa.

wchodzili obywatele Ukrainy - 44, następne grupy stanowili obywatele USA - 19 oraz Rosja i Wielka Brytania po 9.”²⁷⁸.

W 2019 r. liczba małżeństw zawartych przez cudzoziemców z obywatelami polskimi wyniosła 7 295 i nieznacznie wzrosła, o 9,2 %, w stosunku do 2018 r. „Główną grupę cudzoziemców wchodzących w związki małżeńskie z obywatelami RP stanowią obywatele Ukrainy (2 760 przypadków), co stanowi 37,83% ogólnej liczby. W przeciągu roku odnotowano 32% wzrost liczby zawieranych związków małżeńskich obywateli RP z obywatelami Ukrainy. Od lat rysuje się przewaga małżeństw zawieranych przez cudzoziemców z obywatelami RP poza terytorium RP. W 2019 roku odnotowano 4 066 przypadków ww. małżeństw zawartych poza terytorium kraju (55,73% wszystkich małżeństw) oraz 3 249 małżeństw zawartych na terytorium RP. Podobnie było w 2018 roku, gdy 64,39% małżeństw cudzoziemców z obywatelami RP zostało zawartych poza terytorium RP. Obywatele RP wstępujący w związki małżeńskie z cudzoziemcami najczęściej pochodzili z województwa mazowieckiego, dolnośląskiego, śląskiego, podlaskiego i wielkopolskiego. Warto też zauważyć, że większość małżeństw cudzoziemców z mieszkańcami województwa podlaskiego (80,9%), dolnośląskiego (63%) i śląskiego (62%), zawarta została poza terytorium RP.

W województwie świętokrzyskim w 2019 r. ilość związków małżeńskich zawartych z cudzoziemcami wzrosła o 29 %, gdzie na terenie województwa było ich 73, a zarejestrowanych w urzędach województwa 97. Najczęściej związki małżeńskie z obywatelami województwa zawierali obywatele Ukrainy - 61, USA - 26 oraz Turcja i Tunezja po 7. Ogólna liczba związków w województwie świętokrzyskim w 2019 r. stanowiła 2,3% łącznej liczby małżeństw w Polsce”²⁷⁹.

Liczba małżeństw zawartych przez cudzoziemców z obywatelami polskimi w 2020 r. wyniosła 5 401, co stanowi spadek, o 26%, w stosunku do 2019 r. Najliczniejszą grupę cudzoziemców zawierających związki małżeńskie z obywatelami RP stanowili ja zwykle obywatele Ukrainy - 2 212 zawartych związków małżeńskich, co stanowi 40,95% ogólnej liczby. Analizując analogiczny okres 2019 r. należy wskazać, iż odnotowano spadek o 19,8% liczby zawieranych związków małżeńskich obywateli RP z obywatelami Ukrainy. „Na przestrzeni ostatnich lat utrwalał trend przewagi małżeństw zawieranych przez cudzoziemców z obywatelami RP

---

²⁷⁸ KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2018, Warszawa.

²⁷⁹ KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2019, Warszawa.

poza terytorium RP. W 2020 r. odnotowano 2 816 przypadków małżeństw zawartych poza terytorium kraju (52,13% wszystkich małżeństw) oraz 2 588 małżeństw zawartych na terytorium RP. Obywatele RP wstępujący w związki małżeńskie z cudzoziemcami najczęściej pochodzili z województwa mazowieckiego, małopolskiego, dolnośląskiego i śląskiego. Warto też zauważyć, że tylko w województwach: pomorskim, mazowieckim, łódzkim, lubelskim i dolnośląskim jest przewaga małżeństw z cudzoziemcami zawartych na terytorium RP. Ilość związków małżeńskich zawartych z cudzoziemcami w woj. świętokrzyskim w 2020 r. wyniosła 55, natomiast ilość związków małżeńskich zawartych z cudzoziemcami poza granicami RP i zarejestrowanych w USC województwa świętokrzyskiego wyniosła 81. Liczba małżeństw w województwie stanowiła 2,5% ogólnej liczby związków zawartych pomiędzy cudzoziemcami a obywatelami polskimi w kraju. Najczęściej z obywatelami województwa świętokrzyskiego wiązali się obywatele Ukrainy - 58, następane grupy stanowili obywatele USA - 20 oraz Wielkiej Brytanii - 9”²⁸⁰.

W 2021 r. łączna liczba małżeństw zawartych przez cudzoziemców z obywatelami polskimi wyniosła 9 011, co oznacza wzrost o 67% w stosunku do 2020 r. „Największą grupę cudzoziemców zawierających związki małżeńskie z obywatelami RP stanowili obywatele Ukrainy - 2 711 zawartych związków małżeńskich, co stanowi 31% ogólnej liczby. Analizując analogiczny okres 2020 r. należy wskazać na wzrost w 2021 r. o 23% liczby zawieranych związków małżeńskich obywateli RP z obywatelami Ukrainy. W 2021 r. w dalszym ciągu utrwała się trend przewagi małżeństw zawieranych przez cudzoziemców z obywatelami polskimi poza terytorium RP. W 2021 r. odnotowano 5 636 przypadków małżeństw zawartych poza terytorium kraju (62%) oraz 3 375 (38%) małżeństw zawartych na terytorium RP. Obywatele RP wstępujący w związki małżeńskie z cudzoziemcami najczęściej pochodzili z województwa małopolskiego (1 839), mazowieckiego (1 203), dolnośląskiego (1 020) oraz podlaskiego (785). W województwie świętokrzyskim w 2021 r. ilość związków małżeńskich zawartych z cudzoziemcami spadła o 17 %, gdzie związków zawartych na terenie województwa było 44 a tych zarejestrowanych w urzędach województwa było 69. Najczęściej związki małżeńskie z obywatelami województwa zawierali obywatele Ukrainy - 36, USA - 24 i Wielkiej Brytanii - 20. Ogólna liczba związków w województwie świętokrzyskim w 2021 r. stanowiła 1,2% łącznej liczby związków w Polsce”²⁸¹.

---

²⁸⁰ KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2020, Warszawa.

²⁸¹ KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2021, Warszawa.

W 2022 r. liczba małżeństw zawartych przez cudzoziemców z obywatelami polskimi wyniosła 8 817, co oznacza spadek o 2% w stosunku do 2021 r. „Najwięcej cudzoziemców zawierających związki małżeńskie z obywatelami RP pochodziło w Ukrainy - 2 715 zawartych związków małżeńskich, co stanowi 31% ogólnej liczby. W 2021 r. główną grupę cudzoziemców zawierających związki małżeńskie z obywatelami RP również stanowili obywatele Ukrainy, stanowiąc tym samym również 31% ogólnej liczby. Analizując analogiczny okres 2021 r. należy wskazać liczby zawieranych związków małżeńskich obywateli RP z obywatelami Ukrainy jest na podobnym poziomie. Ilość związków małżeńskich zawartych z cudzoziemcami w woj. świętokrzyskim w 2022 r. wyniosła 56, natomiast ilość małżeństw zawartych z cudzoziemcami poza granicami RP i zarejestrowanych w USC województwa świętokrzyskiego wyniosła 127. Ogólna liczba związków małżeńskich w województwie stanowiła 2% ogólnej liczby związków zawartych pomiędzy cudzoziemcami a obywatelami polskimi w kraju. Najczęściej w związki małżeńskie z obywatelami województwa świętokrzyskiego wchodziły obywatele Ukrainy - 50, następną grupę stanowili obywatele Wielkiej Brytanii - 45 oraz USA - 23”²⁸².

Związki małżeńskie zawierane przez cudzoziemców z obywatelami polskimi stanowią jeden ze sposobów legalizowania pobytu cudzoziemców na terytorium RP, jest on jednak wykorzystywany najrzadziej przez cudzoziemców ze wszystkich, opisywanych w opracowaniu, sposobów. Wskazane powyżej dane przedstawiają liczbę zawartych małżeństw na terytorium RP, ale także tych zawieranych poza krajem zarejestrowanych w Polsce. Najmniejszą liczbą związków małżeńskich cudzoziemców z obywatelami polskimi, w omawianym okresie, zarejestrowano w 2015 r., a największą w 2021. Natomiast największy spadek ilości zawartych związków zarejestrowano w „covidowym” 2020r. co w porównaniu do roku poprzedniego, stanowiło zmniejszenie o 25%. W każdym z lat opisywanego okresu największą grupę cudzoziemców zawierających związki z obywatelami Polskimi stanowili obywatele Ukrainy. Ilość związków małżeńskich pomiędzy cudzoziemcami i obywatelami RP rejestrowanych tylko w województwie świętokrzyskim, w omawianym okresie, była dość niska, bo wahała się od 100 w 2017 r. do 183 w 2022 r. , gdzie nastąpił największy wzrost wynoszący aż 62%. Najczęściej w związki małżeńskie z obywatelami województwa świętokrzyskiego wchodziły obywatele Ukrainy. Dość często obywatele województwa wiaźali się z obywatelami USA i Wielkiej Brytanii.

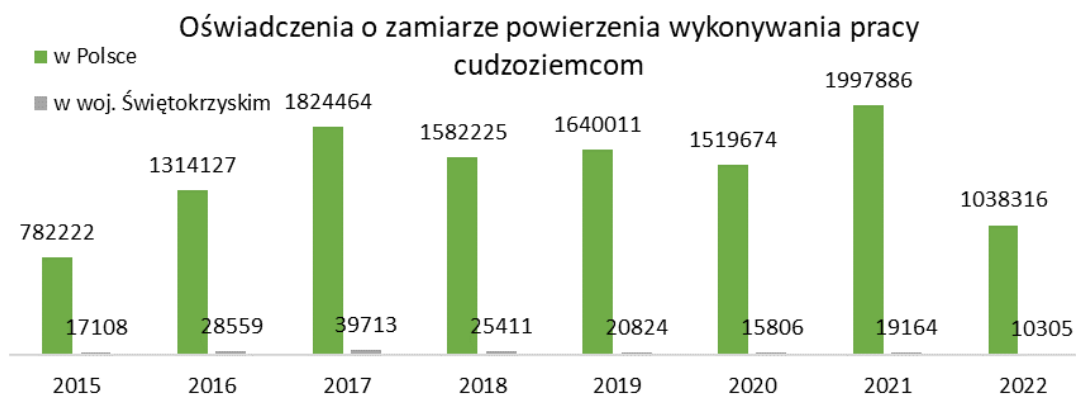
---

²⁸² KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2022, Warszawa.

Oświadczenia o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcowi

W celu zapewnienia łatwego dostępu cudzoziemcom do wykonywania prac niewymagających wysokich kwalifikacji funkcjonuje uproszczony system dostępu do polskiego rynku pracy, na podstawie wpisywanych do ewidencji oświadczeń o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcowi na terytorium RP przez powiatowe urzędy pracy. Zarówno dla cudzoziemca poszukującego pracy, jak i dla polskiego pracodawcy, system ten stwarza szereg ułatwień, np. w postaci braku obowiązku przeprowadzenia testu rynku pracy. Systemem tym zostali objęci obywatele Rosji, Białorusi, Ukrainy oraz Armenii, Gruzji i Mołdawii, tj. państw graniczących z Polską oraz państw, z którymi Polska współpracuje w obszarze migracji zarobkowych w ramach Partnerstwa na Rzecz Mobilności, ustanowionego między tymi państwami, a Unią Europejską.

Wykres 42. Oświadczenia o zamiarze powierzenia pracy

Dynamika:

Polska – 2015 - +68% - 2016 - +39% - 2017 - -13% - 2018 - +4% - 2019 - -7% - 2020 - +31% - 2021 - -48% - 2022

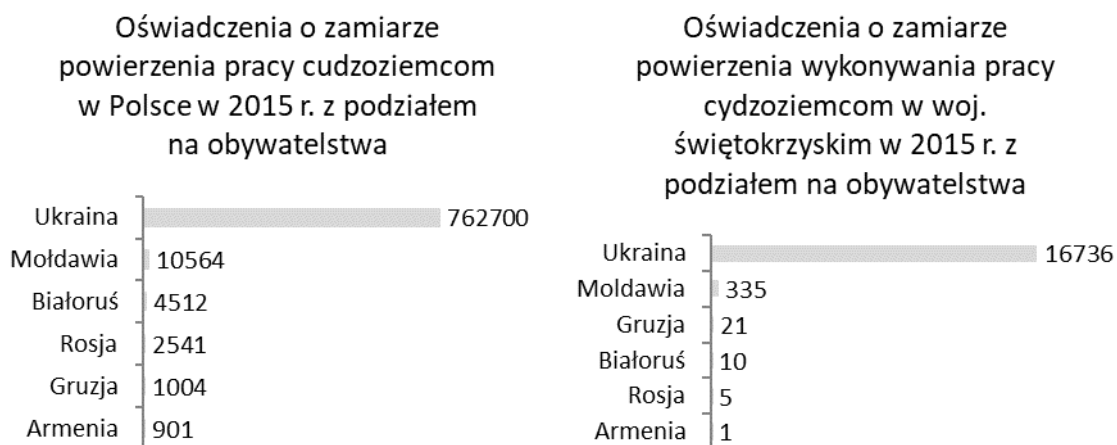
woj. świętokrzyskie – 2015 - +67% - 2016 - +39% - 2017 - -36% - 2018 - -18% - 2019 - -24% - 2020 - +21% - 2021 - -46% - 2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2015-2022, Warszawa.

„Oświadczenia o zamiarze powierzenia wykonywania pracy obywatelowi Rosji, Białorusi, Ukrainy oraz Armenii, Gruzji i Mołdawii są bez wątpienia najbardziej popularnym dokumentem umożliwiającym legalną pracę cudzoziemców na terytorium RP. Polscy pracodawcy wykorzystują ten dokument bardzo często przed wszystkim z uwagi na proste formalności ograniczające się do rejestracji dokumentów w urzędach pracy. Natomiast cudzoziemcy dość często nadużywają tych

dokumentów wykorzystując ją tylko do uzyskania wizy i wjechania na terytorium Polski, bez zgłoszenia się do pracodawcy. Straż Graniczna kontroluje cudzoziemców posiadających wizy wystawiona na podstawie oświadczeń zarówno na granicy podczas przejazdu do i wyjazdu z Polski oraz na terenie kraju podczas kontroli legalności zatrudnienia. W województwie świętokrzyski to także najpopularniejszy dokument dla cudzoziemca. Charakter rynku pracy dla cudzoziemców na terenie województwa jest związany z rolnictwem i sadownictwem. Należy zaznaczyć, że w 2022 r. wprowadzono zmiany dotyczące pracy obywateli Rosji. Od 28 października 2022 r. nie ma możliwości złożenia oświadczenia o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcowi w celu zatrudnienia obywatela Rosji. W celu zalegalizowania pracy obywatela Rosji należy wnioskować o wydanie zezwolenia na pracę.”²⁸³.

Wykres 43. Oświadczenie o zamiarze powierzenia pracy 2015 r.

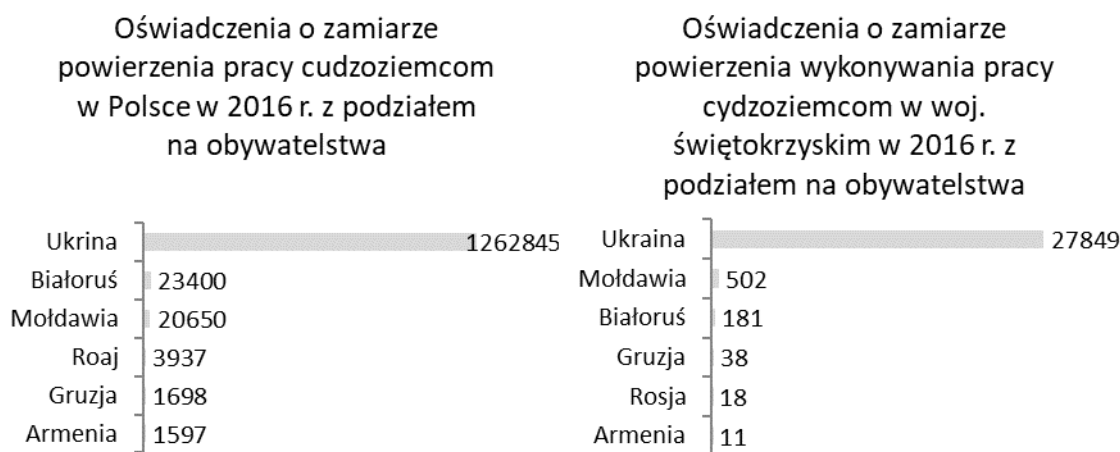
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2015, Warszawa.

W 2015 r. łączna liczba zarejestrowanych w Powiatowych Urzędach Pracy oświadczeń o zamiarze powierzenia wykonywania pracy cudzoziemcowi wyniosła 782 222. Stanowi to wzrost o 101,92%, w porównaniu do 2014 r., w którym zarejestrowanych zostało 387 398 oświadczenia. Najwięcej oświadczeń zarejestrowano dla obywateli Ukrainy – 762 700, co stanowi 97,5% ogółu. Jest to wzrost w stosunku do roku poprzedniego o 389 754 oświadczeń. Natomiast w samym

²⁸³ Ważne zmiany dotyczące legalizacji pracy obywateli Rosji, <https://warszawa.praca.gov.pl/-/19398990-wazne-zmiany-dotyczace-legalizacji-pracy-obywateli-rosji>, (12.07.2023).

województwie świętokrzyskim zarejestrowano 17108 oświadczeń o zamiarze powierzenia wykonywania pracy. W przeważającej ilości oświadczenia były rejestrowane dla obywateli Ukrainy, czyli 98% ogólnej liczby oświadczeń w województwie.

Wykres 44. Oświadczenie o zamiarze powierzenia pracy 2016 r.

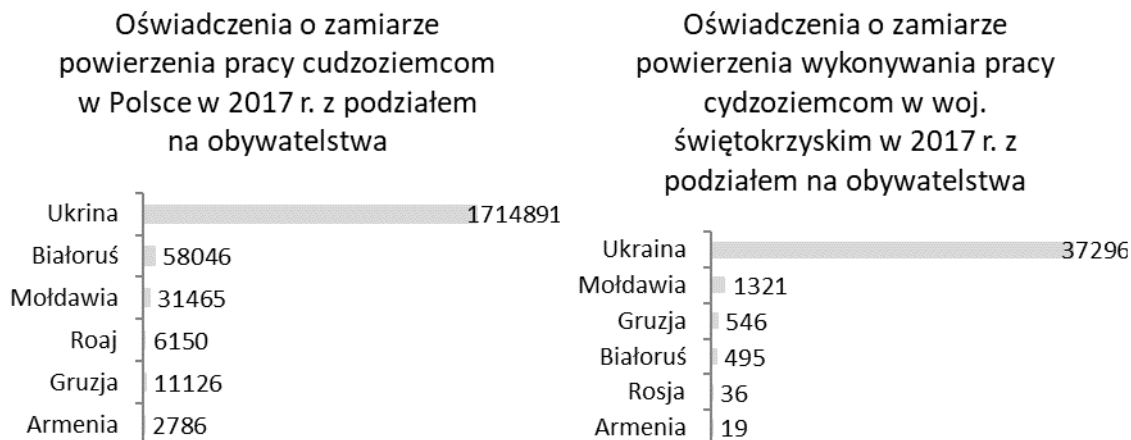

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2016, Warszawa.

W 2016 r. łączna liczba zarejestrowanych w Powiatowych Urzędach Pracy oświadczeń o zamiarze powierzenia wykonywania pracy cudzoziemcowi wyniosła 1 314 127. Stanowi to wzrost o 68%, w porównaniu do 2015 r. Najwięcej oświadczeń zarejestrowano dla obywateli Ukrainy - 1 262 845, co stanowi 96,1% ogółu. W odniesieniu do województwa świętokrzyskiego ilość zarejestrowanych oświadczeń wyniosła 28 559 co stanowiło wzrost w stosunku do roku poprzedniego o 70%. Oświadczenia jak w roku poprzednim w większości były rejestrowane dla obywateli Ukrainy co stanowiło 97% ogólnej liczby oświadczeń w województwie.

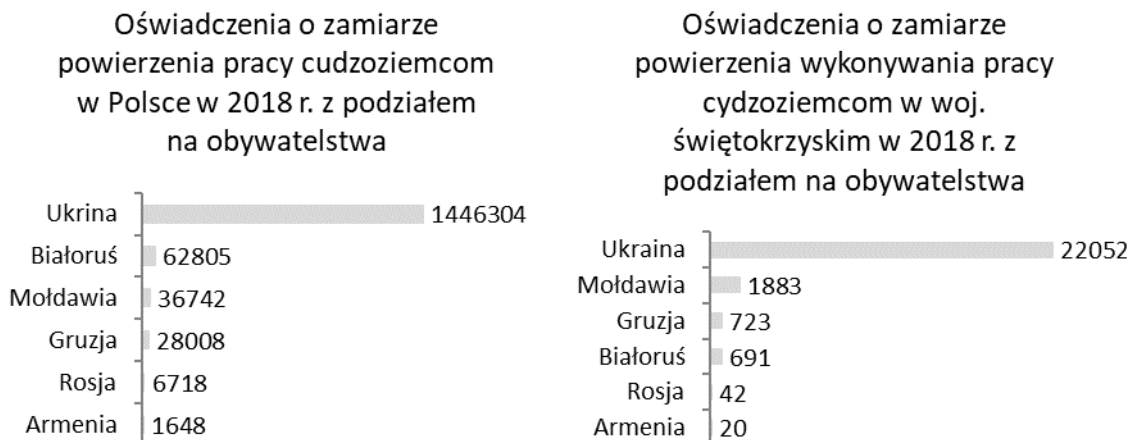
Wykres 45. Oświadczenie o zamiarze powierzenia pracy 2017 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2017, Warszawa

W 2017 r. łączna liczba zarejestrowanych w Powiatowych Urzędach Pracy oświadczeń o zamiarze powierzenia wykonywania pracy cudzoziemcowi wyniosła 1 824 464. Stanowi to wzrost o 38,83%, w porównaniu do 2016 r. Najwięcej oświadczeń zarejestrowano dla obywateli Ukrainy - 1 714 891, co stanowi 94% ogółu. W województwie świętokrzyskim zarejestrowano 39713 oświadczeń o zamiarze powierzenia wykonywania pracy cudzoziemcowi, co stanowiło w porównaniu do 2016 r. wzrost o 39%. Ponownie najwięcej oświadczeń zarejestrowano dla obywateli Ukrainy tj. 99% ogólnej liczby oświadczeń w województwie.

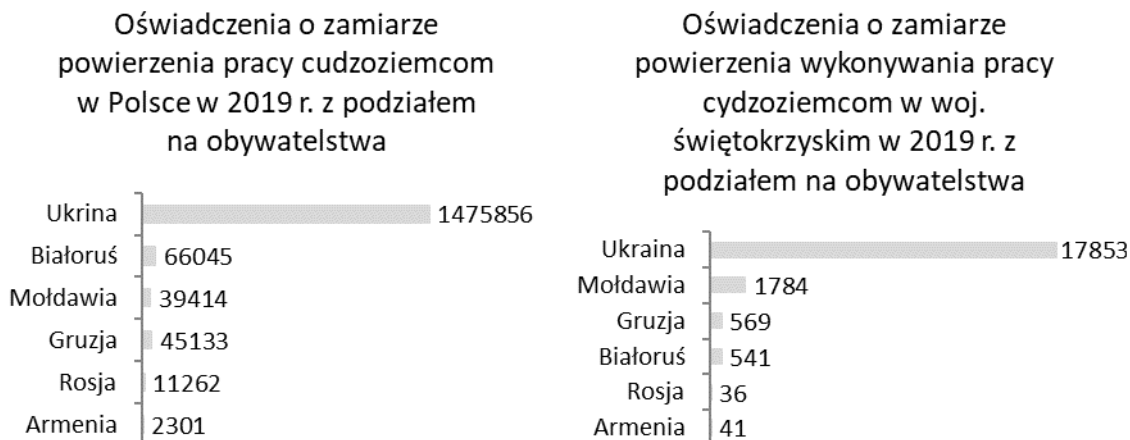
Wykres 46. Oświadczenie o zamiarze powierzenia pracy 2018 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2018, Warszawa.

W 2018 r. łączna liczba oświadczeń o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcowi wpisanych do ewidencji oświadczeń wyniosła 1 582 225. Stanowi to spadek o 13,28%, w porównaniu do 2017 r. Najwięcej oświadczeń zostało wpisanych dla obywateli Ukrainy – 1 446 304, co stanowi aż 91,4% ogółu. Zauważalny za to jest duży procentowy wzrost (o 152%) liczby wpisanych do ewidencji oświadczeń wystawionych dla obywateli Gruzji. Natomiast w województwie świętokrzyskim zanotowano spadek ilości zarejestrowanych oświadczeń o zamiarze powierzenia wykonywania pracy cudzoziemcowi aż o 36% (25411). Najliczniejszą grupę cudzoziemców, dla których rejestrowano oświadczenia w województwie znowu stanowili obywatele Ukrainy czyli 87% ogólnej liczby oświadczeń w województwie.

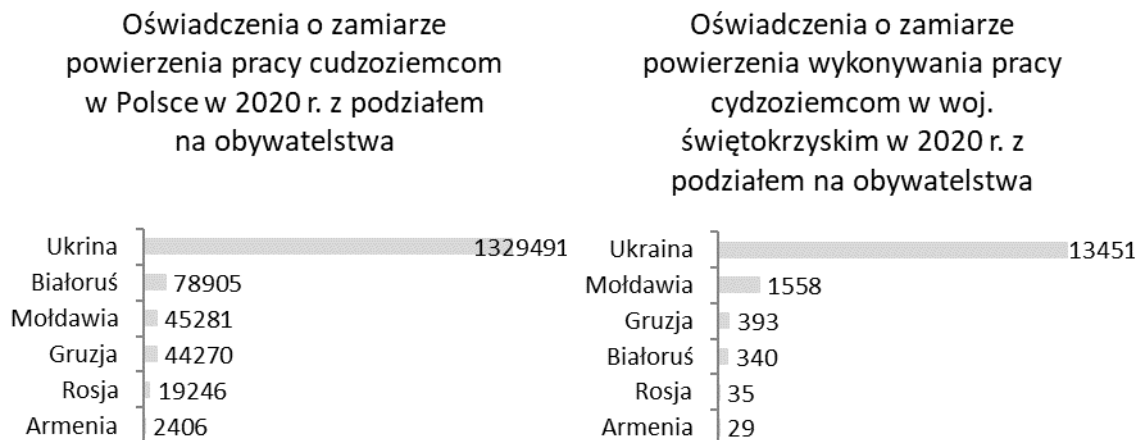
Wykres 47. Oświadczenie o zamiarze powierzenia pracy 2019 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2019, Warszawa.

W 2019 r. łączna liczba oświadczeń o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcowi wpisanych do ewidencji oświadczeń wyniosła 1 640 011. Stanowi to wzrost o 3,7%, w porównaniu do 2018 r. Najwyższy spadek liczby wpisanych oświadczeń odnotowany został w województwie lubuskim (o 29,5%). Najwięcej oświadczeń zostało wpisanych dla obywateli Ukrainy – 1 475 856, co stanowi aż 89,99% ogółu. Zauważalny natomiast jest duży procentowy wzrost, o 67,6% liczby wpisanych do ewidencji oświadczeń wystawionych dla obywateli Rosji oraz wzrost o 61,1% liczby wpisanych do ewidencji oświadczeń wystawionych dla obywateli Gruzji. W odniesieniu do województwa świętokrzyskiego odnotowano kolejny spadek zarejestrowanych oświadczeń o zamiarze powierzenia wykonywania pracy cudzoziemcowi w porównaniu do roku poprzedniego o 18%. Tym razem ilość zarejestrowanych oświadczeń dla obywateli Ukrainy stanowiło 86% ogólnej liczby oświadczeń w województwie.

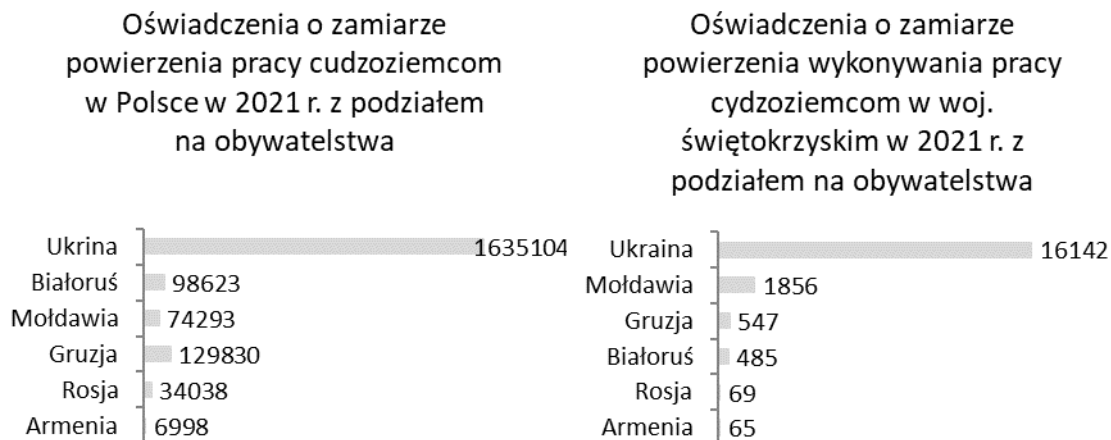
Wykres 48. Oświadczenie o zamiarze powierzenia pracy 2020 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2020, Warszawa.

W 2020 r. łączna liczba oświadczeń o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcowi wpisanych do ewidencji oświadczeń wyniosła 1 519 674. Stanowi to spadek o 7,3%, w porównaniu do 2019 r. Najwyższy spadek liczby wpisanych ww. oświadczeń odnotowany został w województwach małopolskim i świętokrzyskim. Tylko w czterech województwach: lubuskim, podlaskim, wielkopolskim i warmińsko –mazurskim zaobserwowano wzrost liczby oświadczeń o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcowi wpisanych do ewidencji, z czego najwyższy odnotowano w województwie warmińsko - mazurskim o 64,7%. Najwięcej oświadczeń o powierzeniu wykonywania pracy zostało wpisanych dla obywateli Ukrainy – 1 329 554 co stanowi aż 87,48% ogółu. Przy ogólnym spadku zarejestrowanych oświadczeń o powierzeniu pracy, zauważalny jest duży procentowy wzrost, o 70,9% liczby wpisanych do ewidencji oświadczeń wystawionych dla obywateli Rosji. W przypadku województwa świętokrzyskiego zanotowano ponowny spadek zarejestrowanych oświadczeń o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcowi w porównaniu do roku ubiegłego o 24%. Jak co roku największą liczbę oświadczeń rejestrowano dla obywatelki Ukrainy tj. 85% ogólnej liczby oświadczeń w województwie.

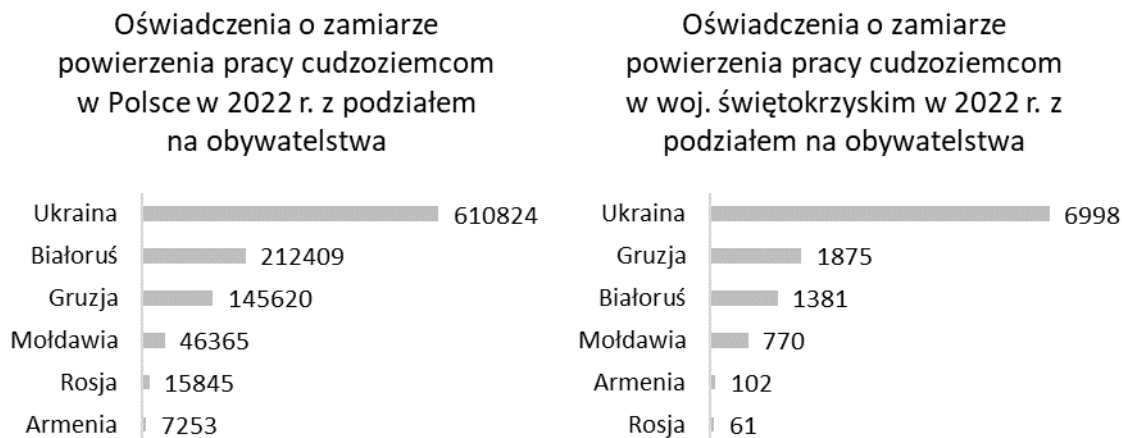
Wykres 49. Oświadczenie o zamiarze powierzenia pracy 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2021, Warszawa.

W 2021 r. łączna liczba oświadczeń o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcowi wpisanych do ewidencji oświadczeń wyniosła 1 979 886. Stanowi to wzrost o 30% w porównaniu do 2020 r. Największy wzrost wpisanych oświadczeń do ewidencji odnotowano w województwie opolskim (wzrost o 69%), województwie łódzkim (wzrost o 58%) oraz w województwie lubuskim (wzrost o 45%). Najwięcej oświadczeń do ewidencji wpisano w województwie mazowieckim (347 085), co stanowi 18% wszystkich oświadczeń. Najwięcej oświadczeń o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcowi zostało wpisanych do ewidencji dla obywateli Ukrainy – 1 635 104, co stanowi 83% ogółu. Natomiast najwyższy wzrost wpisanych oświadczeń do ewidencji odnotowano wobec ob. Gruzji (wzrost o 193%). W 2021 r. w województwie świętokrzyskim zarejestrowano 19164 oświadczeń o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcowi jest to liczba wiesz od 2020 o 21%. Jak zazwyczaj najwięcej oświadczeń zarejestrowano dla obywateli Ukrainy, czyli 84% ogólnej liczby oświadczeń w województwie.

Wykres 50. Oświadczenie o powierzeniu pracy 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2022, Warszawa.

W 2022 r. łączna liczba oświadczeń o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcowi wpisanych do ewidencji oświadczeń wyniosła 1 038 316. Stanowi to spadek o 48% w porównaniu do 2021 r., w którym zarejestrowano 1 979 886 oświadczeń. We wszystkich województwach odnotowano spadek wpisanych oświadczeń do ewidencji, z czego największy w województwach: opolskim (spadek o 60%), warmińsko – mazurskim (spadek o 58%) oraz w województwie dolnośląskim (spadek o 56%). Najwięcej oświadczeń do ewidencji wpisano w województwie mazowieckim (202 752), co stanowi 20% wszystkich oświadczeń. Najwięcej oświadczeń o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcowi zostało wpisanych do ewidencji dla obywateli Ukrainy, co stanowi 59% ogółu przy jednoczesnym olbrzymim spadku (o 168%) względem liczby wpisanych do ewidencji oświadczeń w roku ubiegłym. Spadek ma oczywisty związek ze zmianami prawnymi wprowadzonymi w Polsce względem obywateli Ukrainy uciekających przed wojną.

W okresie od 2015 do 2022 r. liczba rejestrowanych oświadczeń o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcowi wahała się. Od początku analizowanego okresu tj. od 2015 do 2017 r. ilość oświadczeń zarejestrowanych w polskich urzędach pracy z roku na rok wzrastała. Dopiero w 2018 r. nastąpił spadek ilości oświadczeń. Spowodowany on został zmianami prawnymi odnoszącymi się do zatrudniania cudzoziemców, w tym powstaniem nowego rodzaju dokumentu umożliwiającego posiadaczowi - cudzoziemcowi, wykonywanie pracy na terytorium RP.

Zauważalne jest, że część cudzoziemców, do tej pory korzystających z oświadczeń, skorzystało tym razem z nowego dokumentu, czyli zezwolenia na pracę sezonową. Ilość rejestrowanych oświadczeń w kolejnych latach już tak gwałtownie nie wzrastała, z wyjątkiem 2021 r. Lata 2019 i 2020 stanowiły okres pandemiczny charakteryzujący się różnego rodzaju obostrzeniami nie pozostającymi bez wpływu na zatrudnienia cudzoziemców przy wykorzystaniu oświadczeń o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcowi. Wspomniany wzrost rejestrowanych oświadczeń w 2021 r. stanowił powrót do normalności. W 2022 r. odnotowano natomiast drastyczny spadek rejestrowanych oświadczeń. Odnotowano go zarówno w województwie świętokrzyskim jak i w skali całego kraju. Miało na to wpływ wprowadzone rozwiązania prawne określone w ustawie o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. Ww. ustawa wprowadziła ułatwienia obywatelom Ukrainy w zakresie legalizacji pobytu na terytorium RP, w związku z czym nie są oni już głównymi beneficjentami legalizowania pobytu w formie oświadczeń o powierzeniu wykonywania pracy.

Zezwolenia na pracę – wydane lub przedłużone przez Wojewodę

Podstawowym aktem regulującym zasady zatrudniania cudzoziemców w Polsce jest „Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy”²⁸⁴. Przedmiotowe przepisy dotyczące zatrudniania odnoszą się zarówno do obywateli państw Unii Europejskiej / Europejskiego Obszaru Gospodarczego jak i do obywateli państw trzecich. W przypadku powierzenia wykonywania pracy obywatelom państw członkowskich zezwolenie na pracę nie jest wymagane, są oni uprawnieni do wykonywania pracy na takich samych zasadach jak obywatele polscy.

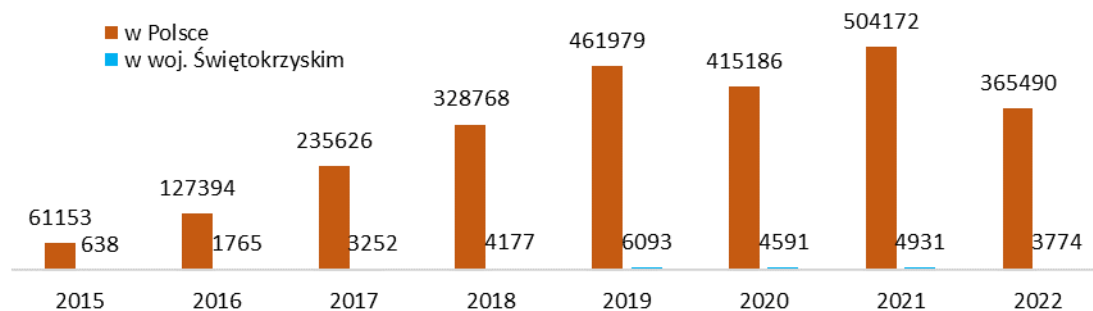
Cudzoziemcy nie uprawnieni do wykonywania pracy w Polsce na takich samych zasadach co obywatele polscy powinni, co do zasady, posiadać dokument zezwalający do podjęcia legalnej pracy, czyli zezwolenie na pracę, oświadczenie o powierzeniu wykonywania pracy lub jednolite zezwolenie uprawniające do pobytu i pracy. Zezwolenia takie wydawane są przez wojewodę. Zezwolenie na pracę udzielane jest na pisemny wniosek podmiotu powierzającego wykonywanie

---

²⁸⁴ Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, Dz. U. z 2021 r. poz. 1100, 1162, 1621.

pracy cudzoziemcowi, natomiast jednolite zezwolenie na pracę i pobyt na pisemny wniosek cudzoziemca w trybie art. 114 ust. 1 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. *o cudzoziemcach*.

Wykres 51. Zezwolenia na pracę

Dynamika:

Polska – 2015 - **+108%** - 2016 - **+85%** - 2017 - **+40%** - 2018 - **+41%** - 2019 - **-10%** - 2020 - **+21%** - 2021 - **-27%** - 2022

woj. świętokrzyskie – 2015 - **+177%** - 2016 - **+84%** - 2017 - **+28%** - 2018 - **+46%** - 2019 - **-25%** - 2020 - **+7%** - 2021 - **-23%** - 2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2015-2022, Warszawa.

Popularność zezwoleń na pracę jako dokumentu umożliwiającego legalne zatrudnienie cudzoziemców na terytorium Polski jest umiarkowana. Polscy pracodawcy preferują oświadczenia, które są znacznie bardziej dostępne pod względem wymagań formalnych. W przypadku zezwoleń ścieżka biurokratyczna jest znacznie bardziej wymagająca. Aby cudzoziemiec mógł wykonywać legalnie pracę w Polsce na podstawie zezwolenia na pracę musi posiadać tytuł pobytowy, z którym może wiązać się uprawnienie do wykonywania pracy w Polsce. O tytuł pobytowy ubiega się sam cudzoziemiec.

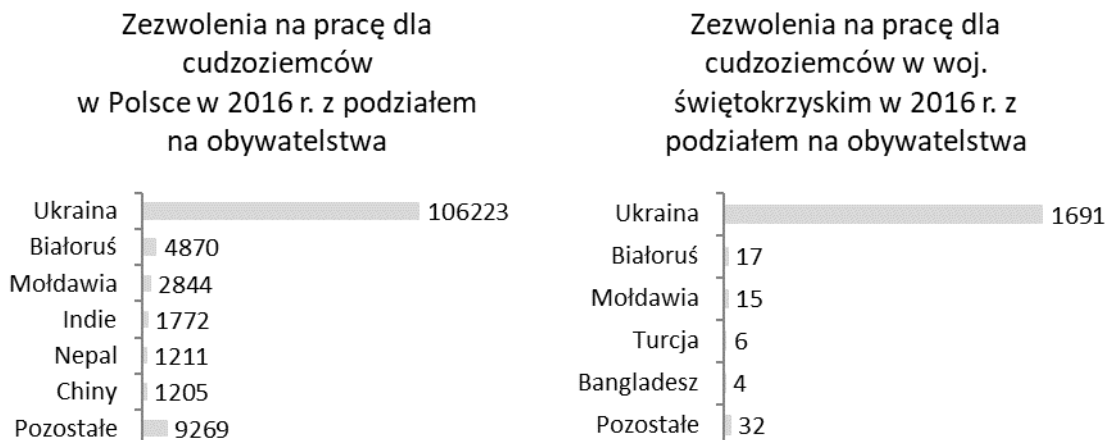
Wykres 52. Zezwolenia na pracę 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2015, Warszawa.

W 2015 r. w analizowanym okresie wojewodowie wydali ogółem lub przedłużyli 61 153 zezwoleń na wykonywanie pracy przez cudzoziemców na terytorium RP, co stanowiło wzrost o 40,06% w stosunku do roku poprzedniego, w którym wydano 43 663 zezwoleń. Najwięcej zezwoleń na pracę dla cudzoziemców wydał Wojewoda Mazowiecki 29 768, co stanowi 48,68% ogółu wydanych w Polsce zezwoleń. Największy procentowy wzrost wydanych zezwoleń zarejestrowany został w woj. małopolskim (wzrost o 135,91%), głównie za sprawą obywateli Ukrainy, dla których wydane zostało 5 145 zezwoleń. Najlicniejszą grupą cudzoziemców, którym wydano zezwolenia na pracę w Polsce stanowili obywatele Ukrainy, którym wydano 80,50% wszystkich zezwoleń. W grupie tej zanotowano wzrost wobec analogicznego okresu roku poprzedniego o 22 914 zezwoleń, co stanowi wzrost o 87,08%. W przypadku województwa świętokrzyskiego wydano 638 zezwoleń na pracę w tym dla obywateli Ukrainy 580, czyli 91% wszystkich zezwoleń.

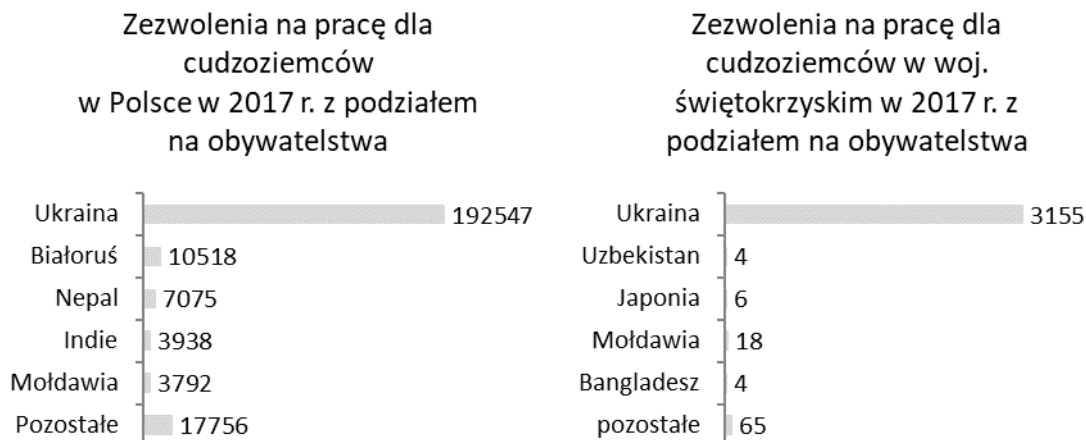
Wykres 53. Zezwolenia na pracę 2016 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2016, Warszawa.

Na terenie kraju, w 2016 r. wojewodowie wydali ogółem lub przedłużyli 127 394 zezwolenia na wykonywanie pracy przez cudzoziemców na terytorium RP, co stanowiło wzrost o 93,65% w stosunku do roku poprzedniego. Najwięcej zezwoleń na pracę dla cudzoziemców wydał Wojewoda Mazowiecki 48 126, co stanowi 37,78% ogółu wydanych w Polsce zezwoleń. Jednocześnie odnotowany został wzrost wydanych przez Wojewodę Mazowieckiego zezwoleń na pracę względem 2015 r. o 48,07%. Największy procentowy wzrost wydanych zezwoleń zarejestrowany został w woj. zachodniopomorskim (wzrost o 312%). Największą grupą cudzoziemców, którym wydano zezwolenia na pracę znowu stanowili obywatele Ukrainy, którym wydano 83,38% wszystkich zezwoleń. W grupie tej zanotowano wzrost wobec analogicznego okresu roku poprzedniego o 55 758 zezwoleń, co stanowi wzrost o 110,49%. Jeśli chodzi o województwo świętokrzyskie to odnotowano wzrost wydanych zezwoleń na pracę w stosunku do 2015 r. o 176%. Największą grupę cudzoziemców, którym wydano zezwolenia na prace w województwie byli obywatele Ukrainy, czyli 96% wszystkich zezwoleń. W 2016 r. wydano Ukraińcom o 191% więcej zezwoleń niż w roku poprzednim.

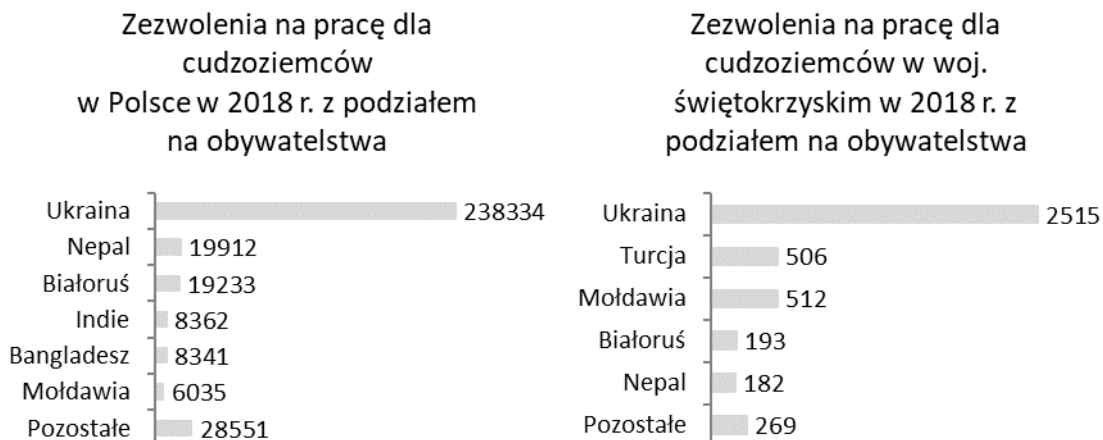
Wykres 54. zezwolenia na pracę 2017 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2017, Warszawa.

W Polsce, w 2017 r. wojewodowie wydali ogółem lub przedłużyli 235 626 zezwoleń na wykonywanie pracy przez cudzoziemców na terytorium RP, co stanowiło wzrost o 84,96% w stosunku do roku poprzedniego. Najwięcej zezwoleń na pracę dla cudzoziemców wydał Wojewoda Mazowiecki 75 271, co stanowi 31,95% ogółu wydanych w Polsce zezwoleń. Jednocześnie odnotowany został wzrost wydanych przez Wojewodę Mazowieckiego zezwoleń na pracę względem 2016 r. o 56,40%. Największy procentowy wzrost wydanych zezwoleń zarejestrowany został w woj. łódzkim (wzrost o 440,82%). Najliczniejszą grupą cudzoziemców, którym wydano zezwolenia na pracę stanowili ponownie obywatele Ukrainy, którym wydano 81,72% wszystkich zezwoleń. W grupie tej zanotowano wzrost wobec analogicznego okresu roku poprzedniego o 86 324 zezwoleń, co stanowiło wzrost o 81,27%. W województwie świętokrzyskim w 2017 r. wydano 3252 zezwoleń na pracę co stanowiło wzrost w porównaniu z 2016 r. o 84%. Nadal najliczniejszą grupą cudzoziemców, którym wydano zezwolenia na pracę w Świętokrzyskim Urzędzie Wojewódzkim stanowili obywatele Ukrainy, którym wydano 97% wszystkich zezwoleń.

Wykres 55. Zezwolenia na pracę 2018 r.

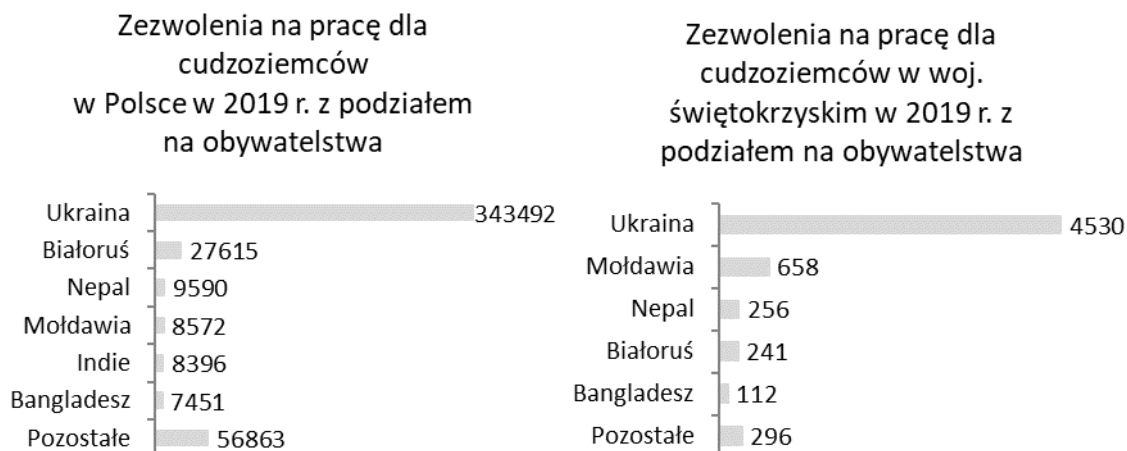

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2018, Warszawa.

W 2018 r. wojewodowie wydali ogółem lub przedłużyli, 328 768 zezwoleń na wykonywanie pracy przez cudzoziemców na terytorium RP, co stanowiło wzrost o 39,53% w stosunku do roku poprzedniego. Wzrost liczby wydanych zezwoleń odnotowany został we wszystkich województwach, poza województwem śląskim, w którym odnotowany został nieznaczny 5% spadek. Największy wzrost liczby wydanych zezwoleń odnotowany został w województwie kujawsko-pomorskim (o 295%). Istotne wzrosty odnotowane zostały również w województwie wielkopolskim (o 73%), łódzkim (o 68%) i pomorskim (o 68%). Najwięcej zezwoleń na pracę wydał z kolei Wojewoda Mazowiecki (79 670, co stanowiło 24,23% ogółu wydanych w Polsce zezwoleń), o ponad połowę mniej natomiast – Wojewoda Wielkopolski (36 464, co stanowi 11,09% ogółu). Największą grupą cudzoziemców, którym wydano zezwolenia na pracę w Polsce stanowili obywatele Ukrainy, którym wydano 238 334 zezwolenia. W grupie tej zanotowano wzrost wobec analogicznego okresu roku poprzedniego o 23,78% (45 787 zezwoleń). Co ciekawe, na drugim miejscu pod względem liczebności znaleźli się obywatele Nepalu (19 912 zezwoleń), a dalej obywatele Białorusi (19 233 zezwolenia), obywatele Indii (8 362 zezwolenia), obywatele Bangladeszu (8 341 zezwoleń) oraz obywatele Mołdawii (6 035 zezwoleń). W odniesieniu do województwa świętokrzyskiego zanotowano wzrost wydanych zezwoleń na pracę w porównaniu do roku poprzedniego o 28%. Nadal dominującą nacją byli obywatele Ukrainy, którym wydano 60 % wszystkich zezwoleń, kolejne miejsca zajęli obywatele Turcji,

Mołdawii i Białorusi. Podobnie jak w skali kraju w zestawieniu pojawili się także obywatele Nepalu.

Wykres 56. Zezwolenia na pracę 2019 r.

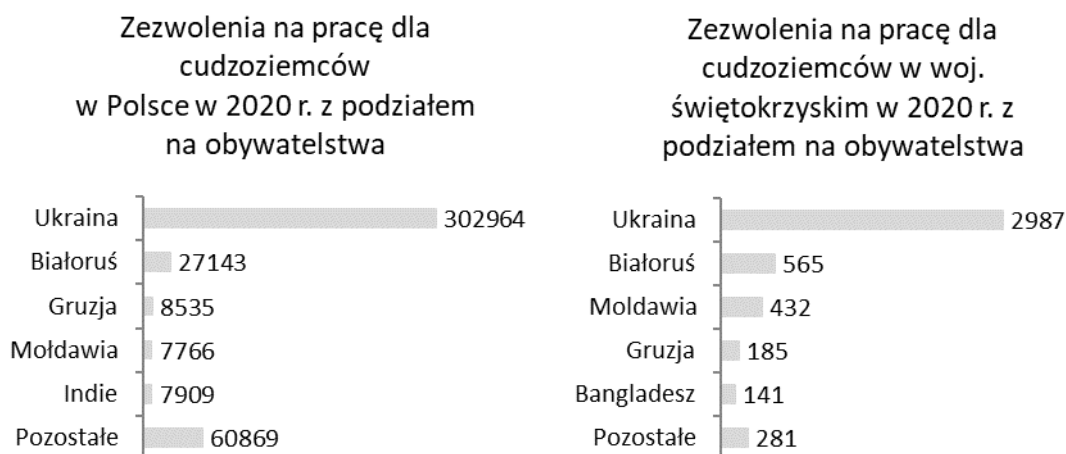

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2019, Warszawa.

W 2019 r. wojewodowie wydali ogółem lub przedłużyli, 461 979 zezwoleń na pracę cudzoziemców na terytorium RP, co stanowiło wzrost o 40,5% w stosunku do roku poprzedniego. Wzrost liczby wydanych zezwoleń odnotowany został we wszystkich województwach. Szczególnie duży wzrost odnotowano w województwach podlaskim (85%) i śląskim (84%). Istotne wzrosty odnotowane zostały również w województwie lubelskim (o 67%), kujawsko – pomorskim (66%) i warmińsko - mazurskim (o 63%). Najwięcej zezwoleń na pracę wydał z kolei Wojewoda Mazowiecki (88 394, co stanowiło 19,134% ogółu wydanych w Polsce zezwoleń), najmniej natomiast – Wojewoda Świętokrzyski (6 093). Najliczniejszą grupą cudzoziemców, którym wydano zezwolenia na pracę stanowili obywatele Ukrainy, którym wydano 343 492 zezwolenia. W grupie tej odnotowano wzrost względem analogicznego okresu roku poprzedniego o 44,12% (238 334 zezwoleń). Jednocześnie taki znaczący wzrost wystąpił w przypadku obywateli Białorusi (o 43,58%), obywateli Mołdawii (o 42,04%). Na drugim miejscu pod względem liczebności znaleźli się obywatele Białorusi (27 615 zezwoleń), obywatele Nepalu (9 590 zezwoleń), obywatele Mołdawii (8 572 zezwolenia), obywatele Indii (8 396 zezwoleń) oraz obywatele Bangladeszu (7 451 zezwoleń). Jeśli chodzi o województwo świętokrzyskie to odnotowano wzrost

wydanych zezwoleń na pracę w stosunku do 2018 r. o 45%. Największą grupę cudzoziemców, którym wydano zezwolenia na pracę w województwie byli obywatele Ukrainy, czyli 96% wszystkich zezwoleń. W 2016 r. wydano Ukraińcom o 74% więcej zezwoleń niż w roku poprzednim. Wzrost dotyczył także innych nacji także obywateli Nepalu, którzy w zestawieniu zajęli trzecia pozycją z 256 zezwoleniami.

Wykres 57. Zezwolenia na pracę 2020 r.

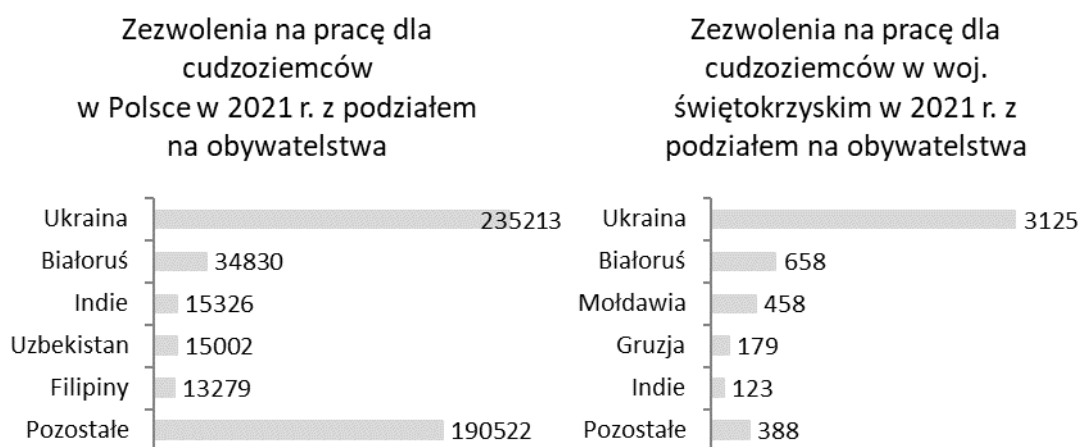

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2020, Warszawa.

W 2020 r. wojewodowie wydali lub przedłużyli, ogółem, 415 186 zezwoleń na pracę cudzoziemców na terytorium RP, co stanowiło spadek o 10,1% w stosunku do roku poprzedniego. W większości województw odnotowano spadek liczby wydanych zezwoleń, największy w województwie warmińsko – mazurskim (spadek o 38,4%) i podkarpackim (spadek o 29,4%). Natomiast wzrost liczby wydanych zezwoleń odnotowany został tylko w pięciu województwach, z czego najwyższy w województwach lubelskim (18,7%) i podlaskim (13,9%). Najwięcej zezwoleń na pracę tj. 65 401 wydał Wojewoda Mazowiecki, co stanowiło 15,75% ogółu wydanych w Polsce zezwoleń, najmniej natomiast – Wojewoda Świętokrzyski - 4 591 zezwoleń. Najliczniejszą grupą cudzoziemców, którym wydano zezwolenia na pracę stanowili obywatele Ukrainy, którym wydano 302 964 zezwolenia. W grupie tej odnotowano spadek względem analogicznego okresu roku poprzedniego o 11,8% (343 492 zezwolenia). Na drugim miejscu pod względem liczebności znaleźli się obywatele Białorusi, którym wydano 27 143 zezwoleń - spadek

o 1,7%. Obywatele Gruzji znaleźli się na trzecim miejscu z liczbą 8 535 zezwoleń. Spadek wydanych zezwoleń wystąpił w przypadku obywateli Mołdawii (o 9,4%) oraz Indii (o 5,8%). W województwie świętokrzyskim w 2020 r. wydano o 24% mniej zezwoleń na pracę niż 2019 r. Był to jedyny rok w omawianym okresie, kiedy nastąpił spadek ilości wydanych zezwoleń na pracę. Nadal najliczniejszą grupą cudzoziemców, którym wydano zezwolenia na pracę w Świętokrzyskim Urzędzie Wojewódzkim stanowili obywatele Ukrainy, którym wydano 65% wszystkich zezwoleń. Kolejne miejsca zajęli obywatele Białorusi i Mołdawii.

Wykres 58. Zezwolenie na pracę 2021 r.

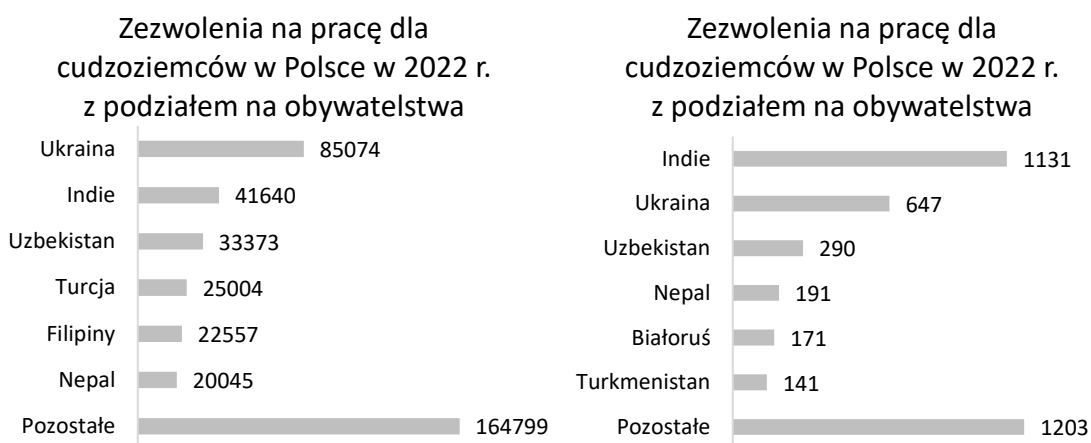

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2021, Warszawa.

Najliczniejszą grupą cudzoziemców, w 2021 r., którym wydano zezwolenia na pracę stanowili obywatele Ukrainy, którym wydano 325 213 zezwoleń. W grupie tej odnotowano wzrost względem analogicznego okresu roku poprzedniego o 7%. Na drugim miejscu pod względem liczebności znaleźli się obywatele Białorusi (34 830 zezwoleń), obywatele Indii (15 326 zezwoleń), obywatele Uzbekistanu (15 002 zezwoleń), Filipin (7 767 zezwoleń) oraz obywatele Nepalu (10 853 zezwoleń). W większości województw odnotowano wzrost liczby wydanych zezwoleń, największy w województwie podlaskim (wzrost o 94%) i mazowieckim (wzrost o 60%). Natomiast spadek liczby wydanych zezwoleń odnotowany został jedynie w trzech województwach, tj. zachodnio-pomorskim (spadek o 16%), pomorskim (spadek o 9%) oraz w warmińsko-mazurskim (spadek o 5%). W odniesieniu do województwa świętokrzyskiego zanotowano wzrost wydanych

zezwoleń na prace w porównaniu do roku poprzedniego o 7%. Nadal dominującą nacją byli obywatele Ukrainy, którym wydano 63 % wszystkich zezwoleń, kolejne miejsca zajęli obywatele Białorusi i Mołdawii.

Wykres 59. Zezwolenia na pracę 2022 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2022, Warszawa.

W 2022 r. wojewodowie wydali albo przedłużyli ogółem 365 490 zezwoleń na pracę cudzoziemcom na terytorium RP, co stanowi spadek o 28% w stosunku do roku poprzedniego. Niemal we wszystkich województwach odnotowano spadek liczby wydanych zezwoleń, największy w województwie lubelskim (spadek o 48%) oraz w województwach: warmińsko – mazurskim (spadek o 39%) i kujawsko – pomorskim (spadek o 39%). Wzrost liczby wydanych zezwoleń odnotowany został jedynie w województwie podlaskim (wzrost o 15%). Najwięcej zezwoleń na pracę w 2021 r. zostało wydanych przez Wojewodę Mazowieckiego (79 725), co stanowi 22% ogółu wydanych w Polsce zezwoleń, najmniej natomiast – Wojewoda Świętokrzyski (3 774). W województwie świętokrzyskim po raz pierwszy w analizowanym okresie najliczniejszej grupy cudzoziemców z zezwoleniami na pracę nie stanowili Ukraińcy, ale obywatele Indii. Liczba zezwoleń dla cudzoziemców z indyjskimi paszportami wzrosła w porównaniu do roku ubiegłego aż o 819%. Natomiast ilość Ukraińców, którzy otrzymali zezwolenia zmniejszyła się w porównaniu do 2021 r. o 79%.

W analizowanym okresie zarówno w kraju jak i w województwie świętokrzyskim zauważyć możemy podobną dynamikę ilości wydawanych zezwoleń na prace. Z roku na rok widoczny był wzrost wydawanych dokumentów przez urzędy wojewódzkie. Jedynie w 2020 i 2022 r. ilość zezwoleń uległa zmniejszeniu. W 2020 r. jest to bez wątpienia wynikiem wprowadzonych obostrzeń na rynku pracy związanych z pandemią. W przypadku całego kraju ten spadek wyniósł 10% natomiast w województwie świętokrzyskim równał się 25%. Wydaje się, że w 2021 r. wspomniane obostrzenia także częściowo wpłynęły na ilości wydanych zezwoleń. Szczególnie jest to widoczne w skali województwa, ponieważ ten wzrost jest najmniejszy, bo wyniósł zaledwie 7%. W 2022 r. spadek wydanych zezwoleń na pracę zanotowano zarówno w skali kraju jak i w województwie świętokrzyskim. W Polsce ilość zezwoleń spadła w porównaniu z 2021 r. o 27% a w województwie świętokrzyskim o 23%.

Zwiększająca się ilość wydawanych zezwoleń (z wyjątkiem 2020 i 2022 r.) wskazuje na to, że polski rynek pracy jest coraz bardziej atrakcyjny dla cudzoziemców. Z dokumentów skorzystali w przeważającej większości obywatele Ukrainy, ale również Białorusini czy Mołdawianie. Udział województwa świętokrzyskiego w zezwoleniach na prace był jednak jednym z najmniejszych w Polsce. Cudzoziemcy z reguły wybierali duże aglomeracje, gdzie mogli znaleźć prace lepiej płatną i lżejszą niż tą w świętokrzyskich gospodarstwach sadowniczo rolnych.

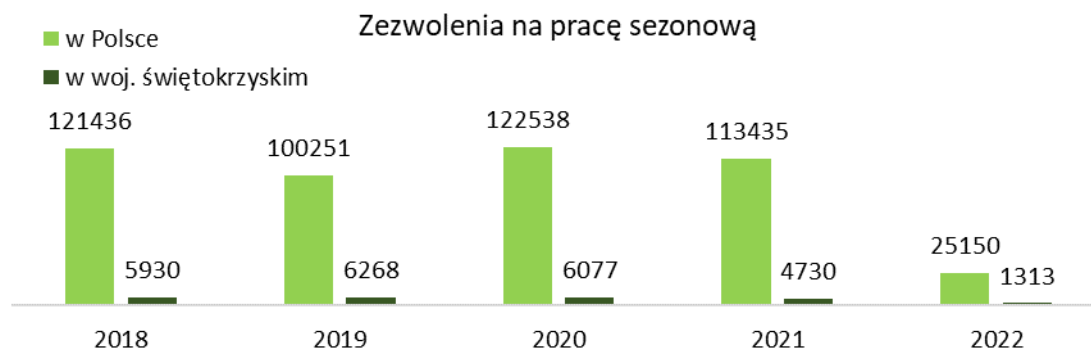
Okazuje się, że forma zezwolenia na prace nadal jest dość popularna o czym świadczy wzrost ilości wydawanych dokumentów. Ma ona przewagę nad oświadczeniami, gdzie pracodawca często stara się o pracownika anonimowego, którego może nie znać osobiście. W przypadku zezwolenia cudzoziemiec jest już na terytorium RP, najprawdopodobniej z ważnym dokumentem pobytowym. Wzrost gospodarczy w naszym kraju i dobra koniunktura mają pozytywny wpływ na rynek pracy, który cały czas się powiększa. Dlatego pracownicy z obcymi paszportami będą poszukiwani na rynku pracy, ilość wydawanych zezwoleń w takiej sytuacji będzie ciągle rosła.

Zezwolenie na pracę sezonową

Z dniem 1 stycznia 2018 r. wprowadzony został nowy typ zezwolenia – zezwolenie na pracę sezonową, które umożliwia pracę obywatelom państw trzecich, ale wyłącznie w sektorach uznanych za sezonowe tj. rolnictwo, sadownictwo, turystyka. Zezwolenie na pracę sezonową w dużej części (we wskazanych w rozporządzeniu sekcjach) zastąpiło dotychczasowe

oświadczenia we wskazanych powyżej sektorach. Jest ono wydawane przez starostę w powiatowym urzędzie pracy. Zmiany w przepisach ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy podyktowane były koniecznością wdrożenia do polskiego porządku prawnego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/36/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie warunków wjazdu i pobytu obywateli państw trzecich w celu zatrudnienia w charakterze pracownika sezonowego oraz zapobieżenia nadużyciom związanym z dostępem cudzoziemców do krajowego rynku pracy. Należy podkreślić, że liczba wpisanych do ewidencji oświadczeń o powierzeniu wykonywania pracy oraz wydanych zezwoleń na pracę sezonową nie jest jednoznaczna z liczbą cudzoziemców, którzy na podstawie tychże dokumentów otrzymali wizy, a następnie podjęli pracę. Dla części cudzoziemców uzyskano więcej niż jedno oświadczenie/zezwolenie. Nie zawsze też cudzoziemiec otrzymał wizę w placówce dyplomatycznej. Niewykluczone również są przypadki, gdzie mogło dojść do zmiany planów, zarówno po stronie cudzoziemca, jak i pracodawcy, w konsekwencji czego wjazd cudzoziemca nie nastąpił.

Wykres 60. Zezwolenia na pracę sezonową.

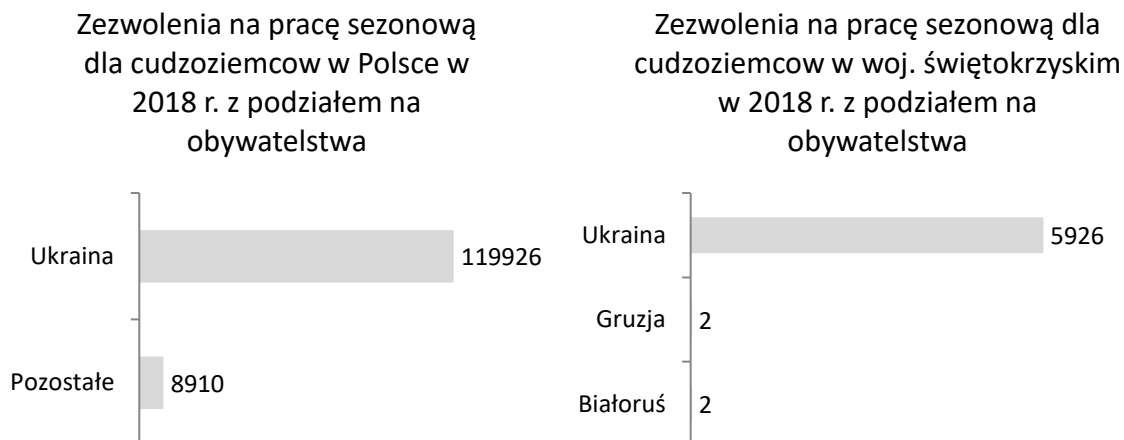
Dynamika:

Polska – 2018 - -17% - 2019 - +22% - 2020 – -7% - 2021 – -78% - 2022

woj. świętokrzyskie – 2018 - +6% - 2019 - -3% - 2020 – -22% - 2021 – -72% - 2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2015-2022, Warszawa.

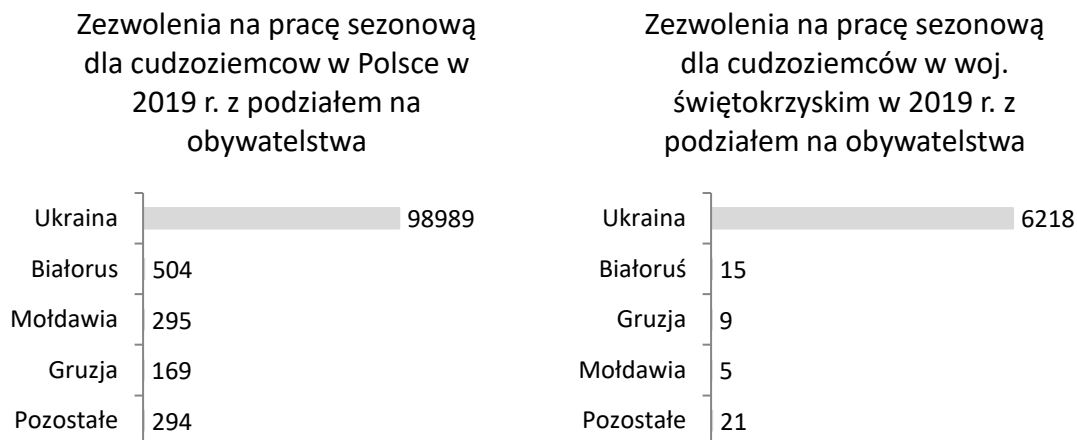
Wykres 61. Zezwolenia na pracę sezonową 2018 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2018, Warszawa.

W 2018 r. wydanych zostało 121 436 zezwoleń na pracę sezonową dla cudzoziemców. W oparciu o zezwolenie na pracę sezonową, w przeciwieństwie do oświadczeń o powierzeniu wykonywania pracy, pracę mogą wykonywać obywatele wszystkich państw trzecich. Niemniej, korzystali z niego głównie obywatele Ukrainy, dla których wydanych zostało 119 926 zezwoleń (99% ogółu). W województwie świętokrzyskim w 2018 r. wydano 5930 zezwoleń na prace sezonową co stanowiło 4,8% ogólnej liczby zezwoleń w Polsce. Przeważająca większość zezwoleń wydano obywatelom Ukrainy, czyli 5926 tj. 99%.

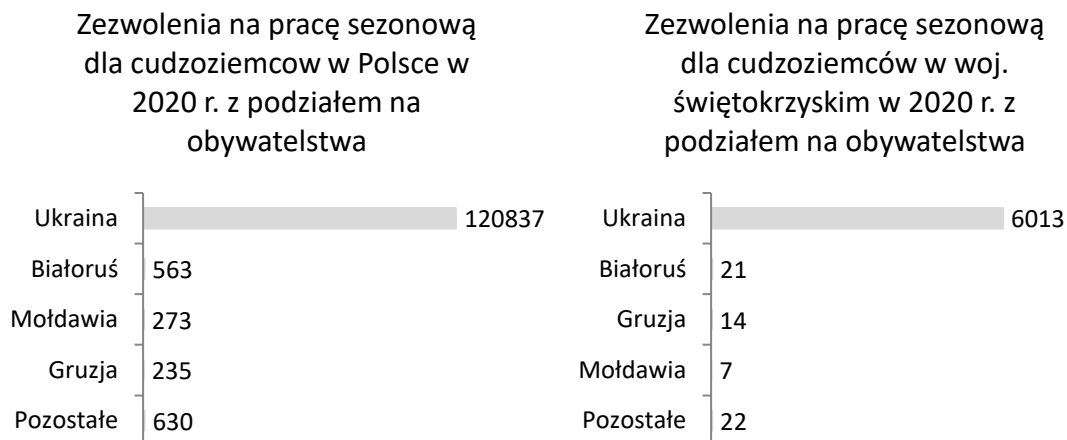
Wykres 62. Zezwolenia na pracę sezonową 2019 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2019, Warszawa

W 2019 r., w Polsce, wydanych zostało 100 251 zezwoleń na pracę sezonową dla cudzoziemców. Stanowiło to spadek (o 17,4%) ogólnej liczby wydanych zezwoleń na pracę sezonową w porównaniu z 2018 r. Korzystali z niego głównie obywatele Ukrainy, dla których wydanych zostało 98 989 zezwoleń (98,74% ogółu), w następnej kolejności obywatele Białorusi (504 zezwoleń), Mołdawii (295 zezwoleń) oraz Gruzji (169 zezwoleń). Jeśli chodzi o województwo świętokrzyskie to liczba wydanych zezwoleń na prace sezonowa zwiększyła się w 2019 r. w porównaniu do roku poprzedniego o 6% i wyniosła 6268. Ponownie największą liczbę zezwoleń na prace sezonową otrzymali obywatele Ukrainy, czyli 6218 (99%), co stanowiło wzrost w porównaniu do roku poprzedniego o 5%.

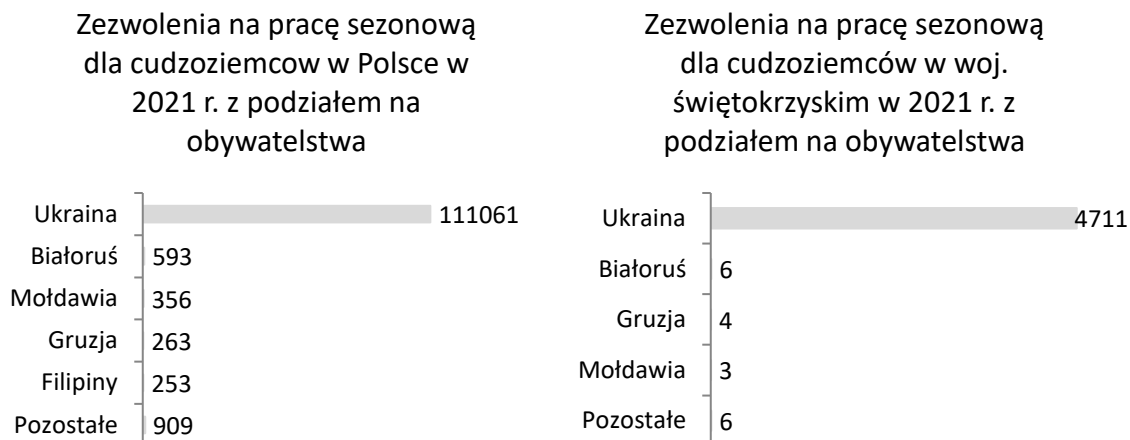
Wykres 63. Zezwolenia na pracę sezonową 2020 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2020, Warszawa.

W kraju, w 2020 r. wydanych zostało 122 538 zezwoleń na pracę sezonową dla cudzoziemców, co stanowiło wzrost o 22,2% ogólnej liczby wydanych zezwoleń na pracę sezonową w porównaniu z 2019 r. Korzystali z niego głównie obywatele Ukrainy, dla których wydanych zostało 120 837 zezwoleń tj. 98,61% ogółu, w następnej kolejności obywatele Białorusi - 563 zezwoleń, Mołdawii - 273 zezwoleń oraz Gruzji - 235 zezwoleń. W odniesieniu do województwa świętokrzyskiego to ilość wydanych zezwoleń zmalała w stosunku do roku poprzedniego o 3% i wyniosła 6077 zezwoleń. Kolejny raz największą liczbę zezwoleń wydano obywatelom Ukrainy (6013) czyli 99%.

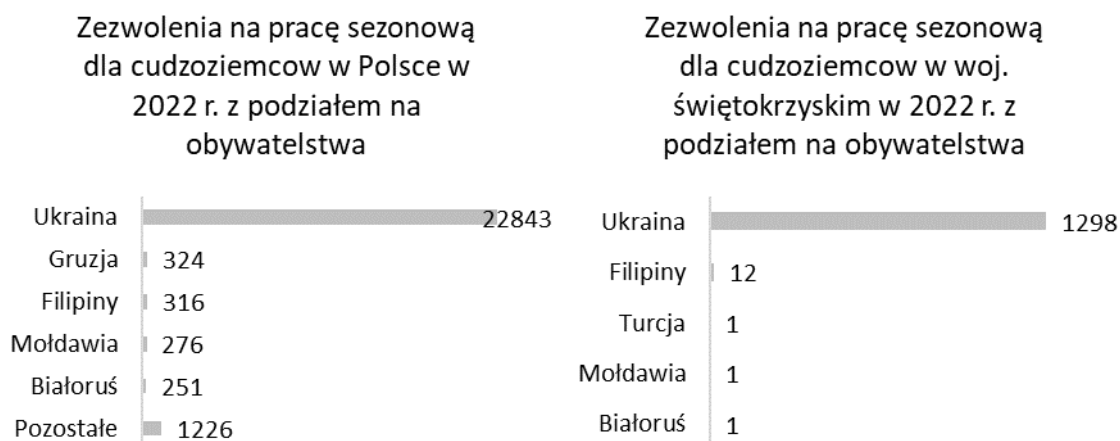
Wykres 64. Zezwolenia na pracę sezonową 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2021, Warszawa.

W 2021 r. zostało wydanych 113 435 zezwoleń na pracę sezonową dla cudzoziemców. Porównując analogiczny okres z 2020 r. (122 538) odnotowano spadek o 7% liczby wydanych zezwoleń na pracę sezonową. Korzystali z niego głównie obywatele Ukrainy, dla których wydanych zostało 111 061 zezwoleń, stanowiło to 98% ogółu. W następnej kolejności obywatele Białorusi (593), Mołdawii (356) oraz Gruzji (263). W województwie świętokrzyskim 2021 r. to kolejny rok w którym zanotowano spadek liczby wydanych zezwoleń na prace sezonową. Wydano 4730 zezwoleń, co stanowiło spadek o 22%. Ponownie większość zezwoleń wydano obywatelom Ukrainy, czyli 4711 co stanowiło znowu 99% wydanych zezwoleń na prace sezonowa w województwie.

Wykres 65. Zezwolenia na pracę sezonową 2022 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Mapa Cudzoziemców 2022, Warszawa.

W 2022 r. zostało wydanych 25 150 zezwoleń na pracę sezonową dla cudzoziemców. Porównując analogiczny okres z 2021 r. odnotowano spadek o 78% liczby wydanych zezwoleń na pracę sezonową. W oparciu o zezwolenie na pracę sezonową, w przeciwieństwie do oświadczeń o powierzeniu wykonywania pracy, pracę mogą wykonywać obywatele wszystkich państw trzecich. Niemniej, korzystają z niego głównie obywatele Ukrainy, dla których wydanych zostało 22 843 zezwoleń, stanowi to 91% ogółu. W następnej kolejności obywatele Gruzji, Filipin oraz Mołdawii. W województwie świętokrzyskim także odnotowano spadek wydanych zezwoleń na prace sezonową, w porównaniu z 2021 r. zanotowano spadek aż o 72%. Pomimo, że w dalszym ciągu największą grupą cudzoziemców otrzymujących zezwolenia byli Ukraińcy to uch liczba w porównaniu z 2021 r, spadła także o 72%.

Nowy typ dokumentu jakim jest zezwolenie na pracę sezonową, wprowadzony w 2019 r., wydaje się być dość popularny. Nie posiada ograniczeń w postaci dostępności tylko dla wybranych narodowości cudzoziemców jak w przypadku oświadczeń o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcowi. Przeważająca większość dokumentów wydawana jest, podobnie jak oświadczenia, obywatelom Ukrainy. Przedstawione dane statystyczne wskazują, że część pracodawców zdecydowała się na wykorzystanie zezwolenia na pracę sezonową zamiast oświadczeń. Ilość wydanych zezwoleń na pracę sezonową od 2018 do 2021r. wahała się,

ale pozostawała na dość wysokim poziomie, zarówno w skali kraju jak i województwa świętokrzyskiego. Dopiero 2022 r. przyniósł zmianę w postaci drastycznego zmniejszenia ilości wydanych zezwoleń na prace sezonową. Bez wątpienia miało to związek z wojną na Ukrainie. Ogromna ilość uchodźców z terytorium Ukrainy przyjechała do Polski, a ich status prawny bardzo się zmienił. W dużej mierze Ukraińcy nie potrzebowali już zezwoleń na pracę by ją legalnie podjąć w Polsce. Ilość wydawanych zezwoleń w województwie świętokrzyskim w każdym z analizowanych lat stanowiły od 4% do 6% wszystkich wydanych zezwoleń na pracę sezonową w Polsce. Jedynie w przypadku zezwoleń na pracę sezonową odnotowuje się tak duży procent dokumentów wydanych w województwie świętokrzyskim w stosunku do całego kraju. Związane jest to z tym, że w województwie świętokrzyskim zatrudnienie cudzoziemców w rolnictwie oraz sadownictwie jest najbardziej spopularyzowane.

6.2. Nielegalny pobyt cudzoziemców

Straż Graniczna jako wiodąca służba migracyjna na terenie RP, dokonuje zatrzymań cudzoziemców głównie w ramach dwóch rodzajów kontroli. Mianowicie, kontroli legalności pobytu cudzoziemców (KLP) oraz kontroli legalności wykonywania pracy przez cudzoziemców (KLZ). W mniejszej ilości zatrzymania dokonywane są w ramach działań operacyjno-śledczych, które ukierunkowane są zazwyczaj na wykrywanie przemytu nielegalnych towarów akcyzowych.

W przypadku KLP zasady i tryb przeprowadzania kontroli uregulowane zostały w Dziale VIII, rozdziale 1 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, gdzie kontrola legalności pobytu cudzoziemców na terytorium RP prowadzona jest w celu ustalenia stanu faktycznego w zakresie przestrzegania przepisów dotyczących warunków wjazdu cudzoziemców na to terytorium i pobytu na nim. Najszersze kompetencje w tym zakresie posiadają organy Straży Granicznej i Policji, natomiast Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców, wojewodowie oraz organy Krajowej Administracji Skarbowej mogą prowadzić kontrolę legalności pobytu cudzoziemców na terytorium RP tylko w zakresie niezbędnym do prowadzenia, zgodnie z właściwością innych postępowań.

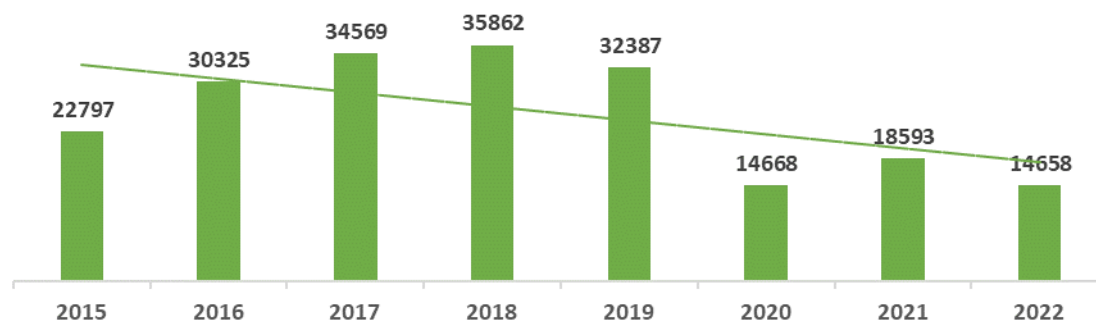
Obowiązek realizacji przez organy Straży Granicznej działań w zakresie kontroli legalności wykonywania pracy, prowadzenia działalności gospodarczej przez oraz powierzania wykonywania pracy cudzoziemcom na terytorium RP wynika wprost z art. 1 ust. 13a ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej. Warto wskazać, że efektywność kontroli, nie jest postrzegana wyłącznie poprzez zestawienie liczby cudzoziemców skontrolowanych z liczbą cudzoziemców zidentyfikowanych jako nielegalnie wykonujący pracę, czy też prowadzących bądź podejmujących działalność gospodarczą niezgodnie z przepisami, lecz powinna być oceniana w szerszym kontekście. Pod uwagę należy wziąć w szczególności wyjątkową złożoność materii i wysoki stopień trudności w realizacji wspomnianych czynności kontrolnych. Istotne jest również zwrócenie uwagi na coraz wyższą świadomość prawną zarówno cudzoziemców, jak i pracodawców, będącą wynikiem dotychczasowych działań kontrolnych, jak również udziału funkcjonariuszy Straży Granicznej w przedsięwzięciach o charakterze szkoleniowym lub informacyjnym dla podmiotów powierzających pracę.

Odnosząc się do przeciwdziałania przemytowi, posiadaniu, dystrybucji, przechowywaniu i przewożeniu towarów bez polskich znaków skarbowych akcyzy to sposób prowadzenia tych czynności wynika z art. 1 ust. 2 pkt. 4 lit. c) ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej. Aktywność formacji skupia się nie tylko na samej granicy, ale także wewnątrz kraju. Placówki aglomeracyjne, poza kontrolami z zakresu migracji, prowadzą działania operacyjno-śledcze ukierunkowane na wykrywanie towarów akcyzowych bez polskich znaków skarbowych akcyzy. Zatrzymania i ujawnienia w tym zakresie, w odróżnieniu do działań migracyjnych, dotyczą także obywateli RP. Ponadto, ujawnione towary coraz częściej pochodzą z produkcji na terenie kraju a nie z przemytu z terytorium innego państwa, co wskazuje na szczelność granicy ochranianej przez Straż Graniczną.

6.2.1. Nielegalny pobyt w Polsce i województwie świętokrzyskim.

Ilość osób zatrzymanych przez Straż Graniczną w badanym okresie w poszczególnych latach jest dość zróżnicowana. Zaczynając od 2015 r. ilość zatrzymanych z roku na rok wrosła aż do 2018 r. (wzrost o 58%). Następnie zaczęła maleć aż do najniższej wartości w 2022 r. Na to zróżnicowanie wpływ miało kilka czynników.

Wykres 66. Liczba zatrzymanych przez Straż Graniczną w latach 2015 – 2022.

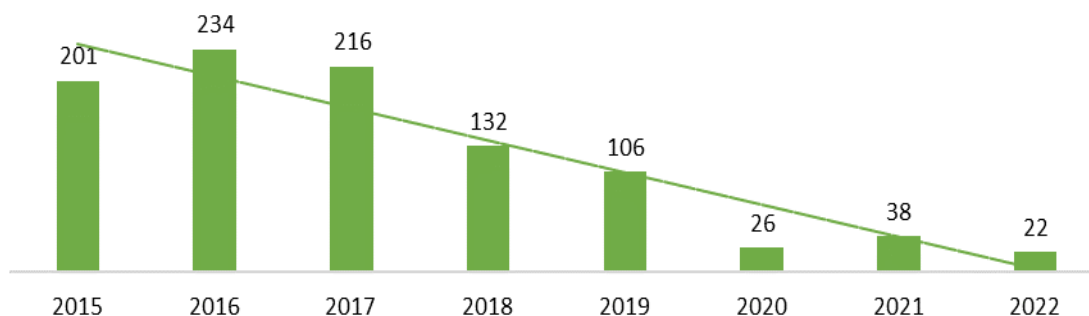

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Platforma Wymiany Informacji 2015-2022, Warszawa.

Zanotowany wzrost od 2015 do 2018 r. wynika z powiększającej się ilości cudzoziemców przebywających na terytorium RP. Im więcej osób tym więcej nadużyć związanych z legalnością pobytu i legalnością pracy. Natomiast spadek zatrzymań w 2019 r. jest już wynikiem wprowadzonych zmian legislacyjnych w Polsce dotyczących zatrudniania cudzoziemców. Przepisy zostały zliberalizowane i przenieśli dużą część odpowiedzialności za legalność zatrudnienia cudzoziemców na pracodawców. Natomiast jedna z najniższych zanotowana ilości osób zatrzymanych w 2020 r. była wynikiem ograniczenia aktywności służbowej w związku z pandemią COVID 19 oraz ograniczenia w przekraczania granicy państwowej. Ten stan rzeczy miał także wpływ na wyniki w 2021 r. Natomiast największy spadek ilości zatrzymanych odnotowany w 2022 r. był wynikiem liberalizacji przepisów migracyjnych w stosunku do obywateli Ukrainy w związku z wybuchem wojny.

W odniesieniu do zatrzymań dokonanych przez funkcjonariuszy PSG w Kielcach to poza czynnikami wpływającymi na efekty działań całej Straży Granicznej opisane powyżej, wystąpiły jeszcze czynniki mające wpływ tylko na działalność placówki.

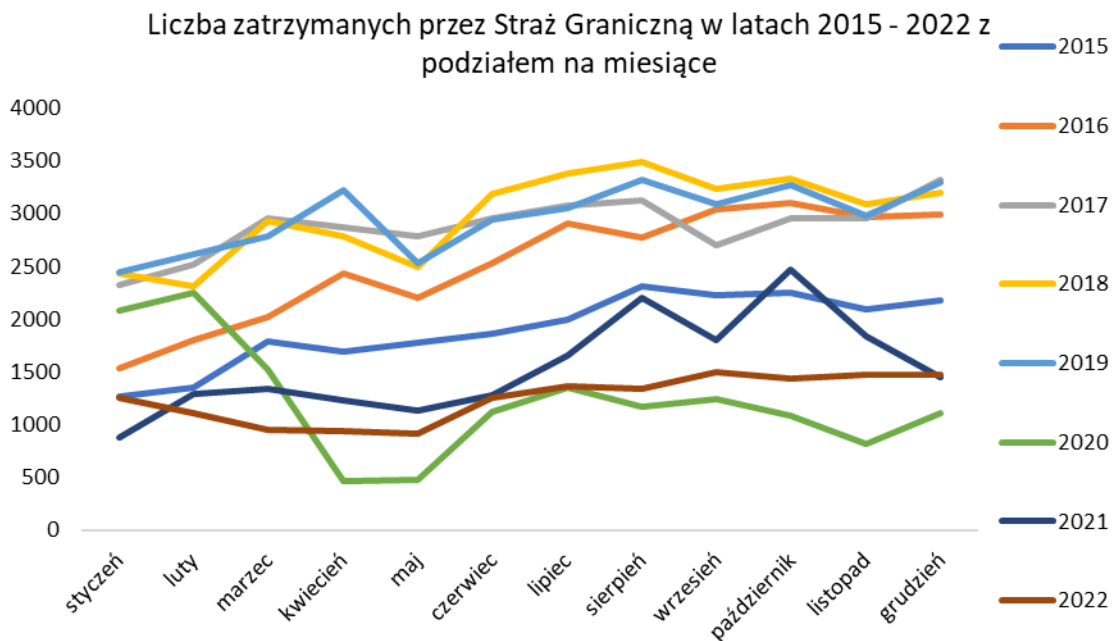
Wykres 67. Liczba zatrzymanych przez Placówkę Straży Granicznej w latach 2015- 2022.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Platforma Wymiany Informacji 2015-2022, Warszawa.

Spadek ilości osób zatrzymanych rozpoczął się w 2017 r. i miał kontynuację aż do 2020 r. Należy wspomnieć, że Placówka Straży Granicznej w Kielcach w 2017 r. przeszła reorganizację, która spowodowała zmianę przynależności oddziałowej oraz ograniczenie terytorium służbowej odpowiedzialności do terenu województwa świętokrzyskiego. Wcześniej PSG w Kielcach odpowiadało służbowo także za część województwa mazowieckiego. Ponadto wspomniane zmiany legislacyjne dotyczące zatrudnienia cudzoziemców wpłynęły na wyniki w służbie w postaci zatrzymań, z uwagi na fakt, że działalność placówki w największym stopniu opierała się o kontrolę legalności zatrudnienia. Ilość zatrzymanych w ostatnich latach badanego okresu była wynikiem ograniczeń w aktywności służbowej związanych z COVID 19 oraz z kryzysem migracyjnym na granicy z Białorusią, który spowodował duże zaangażowanie funkcjonariuszy placówki na granicy wschodniej oraz w ośrodkach dla cudzoziemców na zachodzie kraju. W 2022 r. placówka odnotowała najmniejszą liczbę zatrzymanych cudzoziemców. Taki stan rzeczy jest efektem zmian w przepisach migracyjnych dotyczących obywateli Ukrainy, którym przyznano specjalny status, w związku z wybuchem wojny. W związku z tym w 2022 r. obywatele Ukrainy nie byli zatrzymywani przez funkcjonariuszy PSG w Kielcach z powodu nielegalnego pobytu.

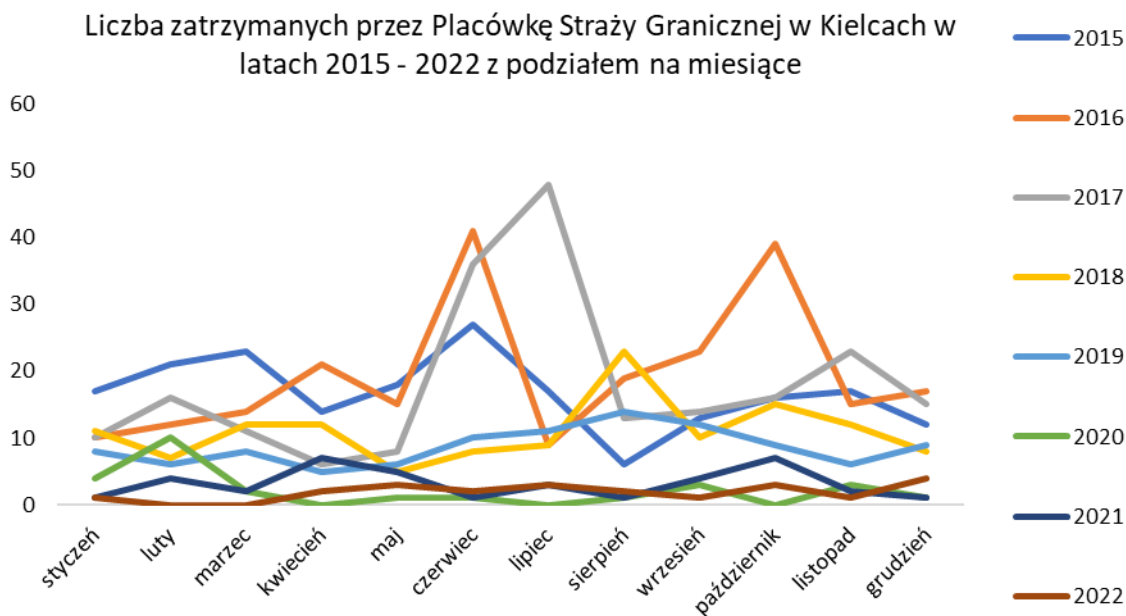
Wykres 68. Liczba zatrzymanych przez Straż Graniczną w latach 2015 - 2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Platforma Wymiany Informacji 2015-2022, Warszawa.

W omawianym okresie największą ilość zatrzymanych (3486) Straż Graniczna zanotowała w sierpniu 2018 r. Natomiast najniższą (462) w kwietniu 2020 r. Biorąc pod uwagę lata poprzedzające pandemię, najmniejszą liczbę osób zatrzymanych Straż Graniczna odnotowywała w pierwszych miesiącach roku. Później ta liczba zwiększała się, aby w sierpniu osiągnąć najwyższą wartość. Do końca roku odnotowywano już tylko mały spadek. Lata 2019, 2020 i 2021 są obarczone ograniczeniami w aktywności służbowej oraz restrykcjami wynikającymi z pandemii COVID 19 dlatego trend uległ w tych latach zmianie. Natomiast liczba zatrzymanych w 2022 r. jest pomniejszona o obywateli Ukrainy, którzy w związku z wybuchem wojny otrzymali w Polsce specjalny status, który wyklucza nielegalny pobyt.

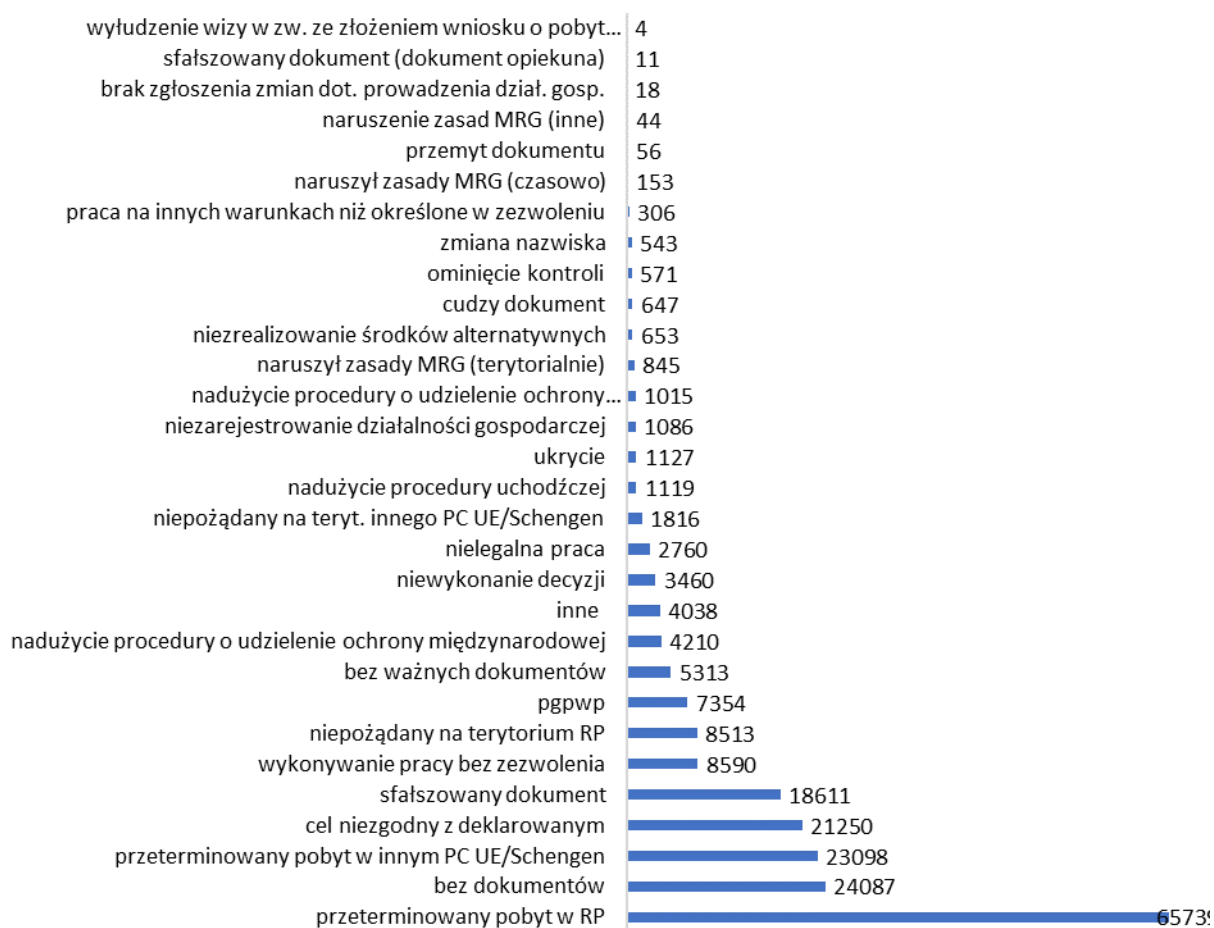
Wykres 69. Liczba zatrzymanych przez placówkę Straży Granicznej w Kielcach w latach 2015 -2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Platforma Wymiany Informacji 2015-2022, Warszawa.

W przypadku Placówki Straży Granicznej w Kielcach w latach przed pandemicznych zestawienie ilości osób zatrzymanych znacząco różni się od tego w skali kraju. Przede wszystkim, z uwagi na to, że wpływ na ilość zatrzymań miały inne czynniki. Placówka w Kielcach jako placówka wewnątrz kraju, w odróżnieniu od placówek SG na granicach zewnętrznych UE, skupia się przede wszystkim na przeciwdziałaniu nielegalnej migracji, w tym nielegalnej pracy. Dlatego najbardziej pracowite miesiące to miesiące letnie, podczas których następują wzmożone prace sadowniczo-rolne. Województwo świętokrzyskie ma w przewadze charakter rolny, gdzie zatrudnia się duża ilość cudzoziemców. Dlatego podczas tych miesięcy aktywność funkcjonariuszy placówki jest większa, bo większa jest ilość podmiotów i cudzoziemców podlegających kontroli. Dlatego największą wartość, jeśli chodzi o ilość zatrzymanych (48) w omawianym okresie odnotowano w lipcu 2017 r. najniższe wartości placówka odnotowała w roku covidowym 2020.

Wykres 70. Sposób działania zatrzymanych przez Straż Graniczną w latach 2015 - 2022

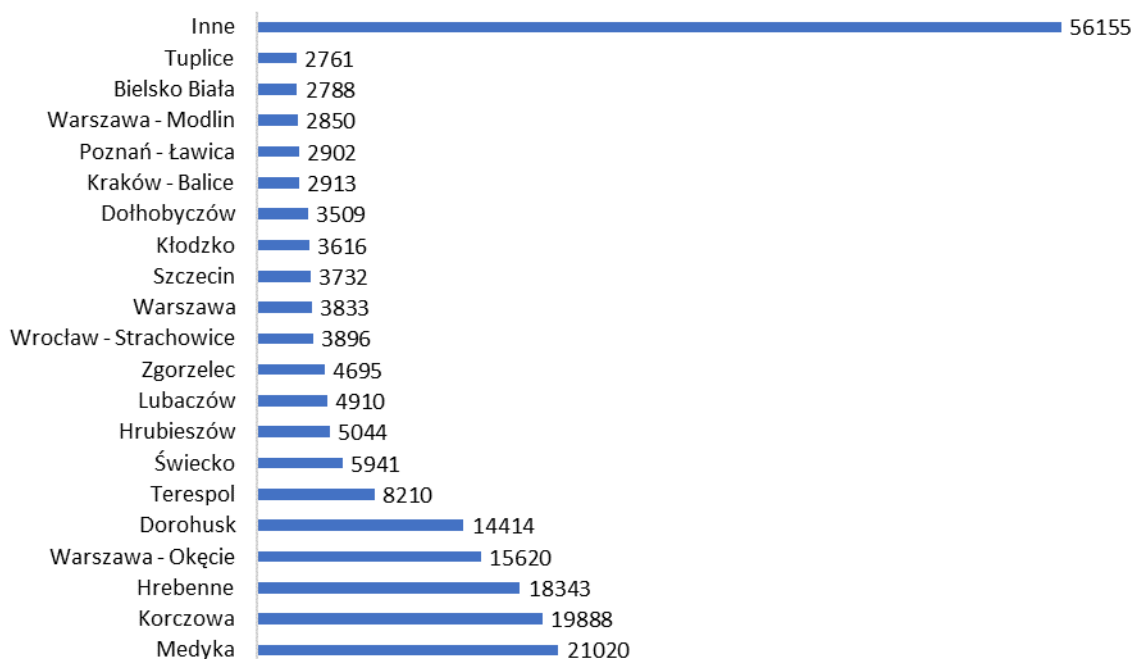

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Platforma Wymiany Informacji 2015-2022, Warszawa.

Najliczniejszą grupę cudzoziemców zatrzymanych przez SG w omawianym okresie stanowiły osoby, które przeterminowały pobyt na terytorium RP, stanowili oni 32% całej grupy zatrzymanych. Kolejne miejsca zajęli cudzoziemcy, którzy nie posiadali żadnych dokumentów (12%), którzy przeterminowali pobyt w państwach członkowskich UE/Schengen (11%), których cel pobytu był niezgodny z deklarowanym (10%) i cudzoziemcy posługujący się sfalszowanymi dokumentami (9%). Przyczyny zatrzymania cudzoziemców były związane zarówno z przekraczaniem granicy, ale także związane z pobytem na terytorium RP. Mimo to realizacja zatrzymań odbywała się w przeważającej większości na granicy RP a nie wewnątrz kraju. Związane jest to z nieuchronnością kontroli na granicy. To znaczy, każdy przekraczający granicę RP, zewnętrzną granicę UE podlega kontroli. I każde zaniedbania związane z przeterminowanym pobytem, niedopełnieniem obowiązków wynikających z podjęcia wskazanej

w oświadczeniu pracy u wskazanego pracodawcy kończyło się ujawnieniem i zatrzymaniem. W przypadku działań SG na terytorium kraju, ta nieuchronność ujawnienia nie jest już tak oczywista. Dlatego największą liczbę zatrzymań odnotowują placówki na granicy.

Wykres 71. zatrzymani e poszczególnych placówkach w latach 2015 - 2022 (największe wartości).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Platforma Wymiany Informacji 2015-2022, Warszawa.

Najwięcej zatrzymań w omawianym okresie dokonali funkcjonariusze Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej, czyli 54191 osób (26%) i Bieszczadzkiego Oddziału Straży Granicznej, czyli 49537 osób (24%). Biorąc pod uwagę fakt, że przeważająca większość zatrzymań została dokonana przez placówki których siedziby usytuowane są na granicy zewnętrznej UE, czyli granicy wschodniej RP, świadczy o dużym zaangażowaniu SG w ochronie tej granicy. Dane te mogą wskazywać, że Straż Graniczna podejmuje skuteczne działania i utrzymuje szczelność granicy zewnętrznej Unii Europejskiej. Mniejszą liczbę zatrzymań notują placówki z lotniczymi przejściami granicznymi, z wyjątkiem PSG Warszawa – Okęcie, która zajmuje 4 miejsce w zestawieniu. Ta placówka różni się od innych tego rodzaju szczególnie z uwagi na fakt, że obsługuje lotnisko o największym natężeniu ruchu w kraju, i od października 2018 r. nie

angażuje funkcjonariuszy w działania poza placówką. Te obowiązki przejęła PSG Warszawa, placówka stricte aglomeracyjna. Placówki z przejściami lotniczymi także narażone są na nielegalną migrację, szczególnie z uwagi na trwający kryzys migracyjny w Europie. Migranci wykorzystują drogę lotniczą do Polski głównie z Grecji, aby osiągnąć kraj docelowy, którym są Niemcy. Szlak bałkański ma także odzwierciedlenie w zatrzymaniach dokonanych przez placówki SG umiejscowione wzdłuż granicy zachodniej i południowej. Choć rejestrują one kilkukrotnie mniejszą ilość zatrzymań niż placówki na wschodzie. Placówki aglomeracyjne dokonują najmniejszej liczby zatrzymań szczególnie w ramach kontroli legalności zatrudnienia i kontroli legalności pobytu.

Wykres 72. Obywatelstwa osób zatrzymanych (TOP10)

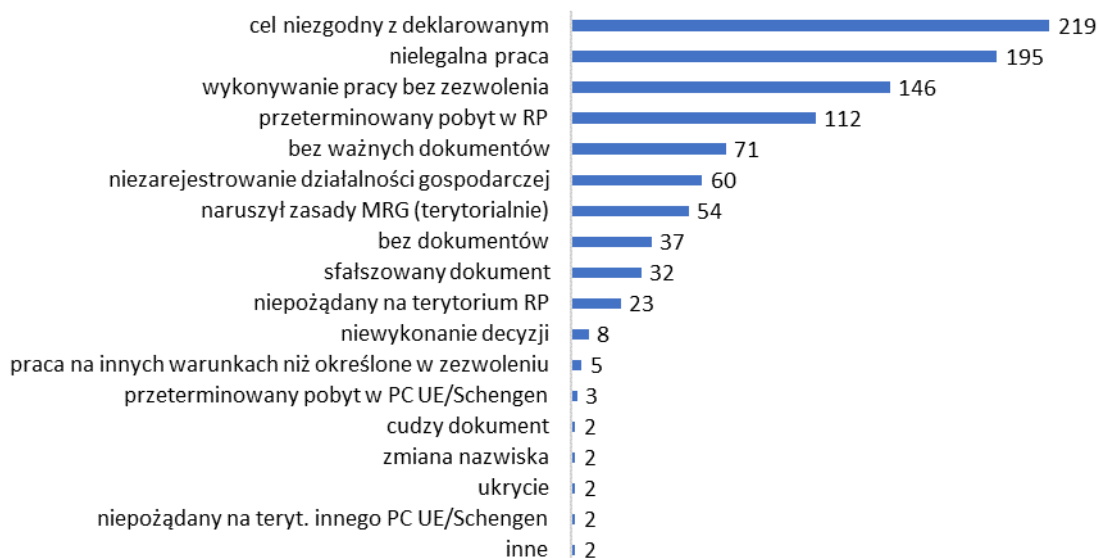
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Platforma Wymiany Informacji 2015-2022, Warszawa

Przekrój narodowościowy zatrzymanych wydaje się zbieżny z tym opisującym legalizację pobytu w poprzednim rozdziale. Najliczniejszą grupę cudzoziemców zatrzymanych przez SG w omawianym okresie stanowili obywatele Ukrainy, czyli aż 62% zatrzymanych. Na kolejnych miejscach znaleźli się Rosjanie (8%), Białorusini (4,7%), Gruzini (3,7%) i Mołdawianie (3,2%). Na uwagę zasługują Polacy, którzy znaleźli się na 8 miejscu pod względem liczebności osób zatrzymanych. Zatrzymania osób z obywatelstwem polskim wiązało się przeważnie z zatrzymaniami osób trudniących się przemytem bądź dystrybucją towarów akcyzowych.

Warto zwrócić także uwagę na obywateli Iraku (1,9%) i obywateli Syrii (1,4%), którzy także zajmują dość wysoka pozycję na liście najczęściej zatrzymywanych cudzoziemców. Świadczy to o tym, że kryzys migracyjny który doświadcza Europę od 2015 r. nie ominął Polski. Oczywiście jego oddziaływanie było znacznie mniejsze niż na kraje Europy Południowej, Zachodniej i Północnej. Należy także zwrócić uwagę na obywateli Wietnamu (1,2%), którzy zawsze występują dość wysoko w zestawieniu najczęściej zatrzymywanych cudzoziemców. Ma to związek z dość dużą diasporą wietnamską w Warszawie, do której co roku dołączają nowi obywatele Wietnamu, przekraczający wschodnią granicę RP, bądź podróżujący z terytoriów innych krajów bałtyckich do Polski szczególnie i z Łotwy, i Litwy.

Wykres 73. Sposób działania zatrzymanych przez PSG w Kielcach

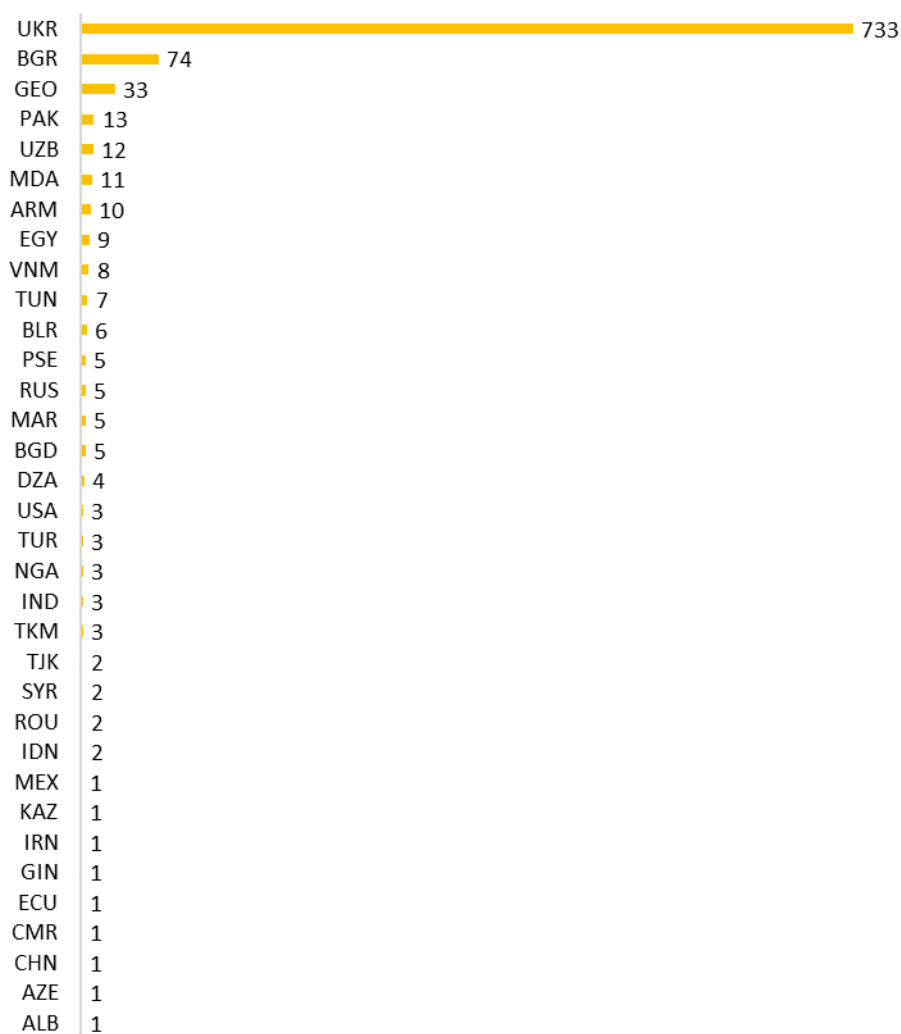

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Platforma Wymiany Informacji 2015-2022, Warszawa.

W PSG w Kielcach najliczniejszą grupę cudzoziemców zatrzymanych przez funkcjonariuszy placówki w omawianym okresie stanowili cudzoziemcy, których cel pobytu był niezgodny z deklarowanym (22%), którzy nielegalnie wykonywali pracę na terytorium RP (20%), wykonywali pracę bez zezwolenia (15%) albo przeterminowali pobyt na terytorium RP (11%). Z pewnością wpływ na to, za co funkcjonariusze placówki zatrzymywali cudzoziemców ma umiejscowienie PSG w Kielcach jako placówki aglomeracyjnej, tzn. mieszczącej się wewnątrz kraju. Przeważająca liczba zatrzymanych związana była z wykonywaniem pracy na terenie

województwa. Jako placówka SG wewnątrz kraju, PSG w Kielcach kieruje swoje działania w dużej mierze na kontrole legalności zatrudnienia cudzoziemców. Należy zaznaczyć, że w omawianym okresie nacisk na poszczególne rodzaje działań Straży Granicznej się zamieniał. Początkowo kontrole drogowe ukierunkowane na sprawdzanie legalności pobytu miały znacznie większe znaczenie. Z biegiem lat placówki aglomeracyjne zwracały się w stronę kontroli legalności zatrudnienia cudzoziemców. W ostatnich latach kryzys migracyjny w Europie zwrócił uwagę Straży Granicznej na czynności w urzędach wojewódzkich, ponieważ zaczęto odnotowywać bardzo duże ilości cudzoziemców starających się o legalizację pobytu.

Wykres 74. Obywatelstwo osób zatrzymanych przez PSG w Kielcach w latach 2015-2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Platforma Wymiany Informacji 2015-2022, Warszawa.

Najliczniejszą grupę zatrzymanych przez PSG w Kielcach w omawianym okresie stanowili obywatele Ukrainy (75%). W szczególności z uwagi na to, że zatrzymania Ukraińców dokonywane są w ramach kontroli legalności pobytu, kontroli legalności zatrudnienia cudzoziemców, ale także w ramach przeciwdziałania przestępczości akcyzowej. Dane z poprzedniego rozdziału o legalizacji pobytu wskazują, że na terytorium województwa świętokrzyskiego przebywają głównie obywatele Ukrainy, podobnie z resztą jak w skali kraju. Zatem obecność Ukraińców wśród osób zatrzymanych za działalność niezgodną z prawem z zakresu głównych obszarów przestępczości,

za wykrywanie których placówki SG wewnątrz kraju są odpowiedzialne nie jest zaskakujące. Jeśli chodzi o pozostałe obywatelstwa to warto zwrócić uwagę na Bułgarów (7,5%). Fakt, że zajęcie drugiego miejsca w ilości osób zatrzymanych przez placówkę zajmują obywatele UE, należy tłumaczyć tym, że są to zatrzymania w szczególności związane z niezarejestrowaniem działalności gospodarczej (77%) i nielegalną pracą (22%). Zatrzymania dokonywane były na targowiskach miejskich, gdzie zatrzymanymi byli cudzoziemcy narodowości cygańskiej trudniący się małym handlem detalicznym. Co do obywateli Pakistanu (1,3%) to zazwyczaj zatrzymani byli oni po informacji od Oficera Łącznikowego w Świętokrzyskim Urzędzie Wojewódzkim próbując zalegalizować pobyt bądź posługiwali się sfałszowanymi dokumentami.

6.3. WNIOSKI

Analizowany okres lat od 2015 do 2022 r. dotyczący legalizacji pobytu przez cudzoziemców w Polsce jest okresem szczególnym. Na uwagę zasługuje fakt, że w tym czasie gospodarka kraju rozrastała się w dość szybkim tempie. Aby utrzymać wysoki wzrost gospodarczy Polska potrzebowała nowych rąk do pracy. Przedstawione powyżej dane potwierdzają, że ilość legalizujących pobyt cudzoziemców na terytorium RP zwiększała się. Pewnym jest, że wzrost gospodarczy nierozzerwalnie związany jest z wielkością migracji do Polski. Pomimo faktu, że od 2020 r. miały miejsce wydarzenia, które wpłynęły negatywnie na polski wzrost gospodarczy, to w niektórych obszarach legalizacji pobytu cudzoziemców w RP wzrost był w niezachwiany. Przykładowo ilość cudzoziemców z ważnymi karatami pobytu oraz ilość studiujących cudzoziemców zarówno w Polsce jak i w województwie świętokrzyskim w zasadzie jednostajnie zwiększała się przez cały badany okres. W odniesieniu do ilości zezwoleń na pracę, oświadczeń powierzenia pracy cudzoziemcom oraz ilości małżeństw zawieranych z cudzoziemcami widoczne są zaburzenia we wzrostach tych wskaźników. W szczególności widoczne są one w 2020 oraz 2022 r. Bez wątplenia ten stan rzeczy miał związek z wydarzeniami, które miały miejsce w tym czasie, czyli epidemią koronawirusa oraz wybuchem wojny na Ukrainie. Epidemia koronawirusa spowodowała wprowadzenie przez polskie władze szeregu ograniczeń oraz restrykcji w gospodarce oraz swobodnego poruszania się. Natomiast w wyniku wojny na Ukrainie obywatele ukraińscy otrzymali w Polsce specjalny status, który zwolnił ich z obowiązku legalizowania swojego pobytu w dotychczasowy sposób, co przyczyniło się do zmniejszenia ilości wydawanych

dokumentów dla tych cudzoziemców. Można więc założyć, że jeżeli lata 2020 i 2022 byłyby pozbawione negatywnych wydarzeń zanotowano by jednostajne wzrosty ilości wszystkich omawianych dokumentów. Warto jednak podkreślić, że powyższe dane statystyczne odnoszące się do dokumentów nie oznaczają takich samych ilości cudzoziemców przybywających do naszego kraju. W szczególności dotyczy to oświadczeń, które zawsze wydawane były przez pracodawców w większej liczbie niż potrzebnych do pracy cudzoziemców. Wynika to z faktu, że oświadczenia to dokumenty najbardziej spopularyzowane, w szczególności ze względu o łatwość ich uzyskania. Dlatego ich posiadacze czasami wykorzystują te dokumenty do tego, aby wjechać na terytorium Unii Europejskiej nie koniecznie pozostając tylko na terytorium Polski.

Mając na względzie przedstawione dane można wysunąć wniosek, że Polska to kraj z roku na rok coraz bardziej atrakcyjny dla migrantów. Od lat wybierają go w szczególności cudzoziemcy z tego samego kręgu kulturowego, czyli Słowianie z zachodniej granicy. Mogą tu znaleźć zatrudnienie, z możliwością zarobienia znacznie większych pieniędzy niż w kraju pochodzenia. Większość odwiedza jednak nasz kraj z myślą o późniejszym powrocie do ojczyzny. Przemawia za tym popularność dokumentów takich jak oświadczenia o powierzeniu wykonywania pracy, które z założenia przewidują zatrudnienie cudzoziemca na pewien okres, na który zezwala wiza pracownicza. Prawie dwa razy mniej niż oświadczeń wydawanych jest kart pobytu. Można więc wysnuć wniosek, że terytorium Polski częściej jest wybierane jako cel migracji ekonomicznej niż migracji osiedleńczej. Niemniej jednak Polska staje się coraz atrakcyjniejszym krajem pod względem zatrudnienia i osiedlenia dla cudzoziemców. Atrakcyjność Polski pod względem zatrudnienia potwierdzają dane statystyczne dotyczące wydawanych oświadczeń o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcom, zezwoleń na pracę oraz zezwoleń na pracę sezonową. Wahania w przyroście ilości wydawanych tego rodzaju dokumentów w omawianym okresie miały wydarzenia o charakterze globalnym jak pandemia i wojna. Natomiast atrakcyjność Polski pod względem osiedleńczym potwierdzają przede wszystkim dane dotyczące wydanych kart pobytu. Tutaj jednostajny wzrost ilości wydanych dokumentów z roku na rok w omawianym okresie nie został w zasadzie zachwiany przez koronawirusa i wybuch wojny. W skali kraju województwo świętokrzyskie nie cieszy się tak dużą popularnością jak inne województwa, ale omawiane wskaźniki odzwierciedlają w dużej mierze tendencja obserwowane w całym kraju.

Biorąc powyższe pod uwagę należy również wskazać, iż wraz z większą ilością cudzoziemców przybywających do naszego kraju zwiększa się proceder nielegalnego pobytu w Polsce. Innymi

słowy, im więcej w Polsce obcokrajowców tym większa skala nielegalnego pobytu. Przedstawione dane statystyczne dotyczące wydanych i zarejestrowanych dokumentów wskazują na ciągły wzrost przybywających do Polski obcokrajowców. Należy zatem przyjąć, że skala nielegalnego pobytu na terenie naszego kraju cały czas rośnie. Obrazują to dane statystyczne dotycząc zatrzymań cudzoziemców dokonywanych przez Straż Graniczną. Bardzo ważnym czynnikiem, który pozwala przedstawić skalę nielegalnego pobytu w Polsce jest wykrywalność. W początkowym czasie badanego okresu, wykrywalność rośnie wprost proporcjonalnie do ilości cudzoziemców przybywających do Polski. Dopiero w 2019 r. zauważyć możemy spadek w wykrywaniu nielegalnego pobytu, aż do poziomu zanotowanego w 2015 r. Załamanie trendu może mieć związek tylko z jednym wydarzeniem, które miało miejsce w 2019 r., czyli wybuchem pandemii COVID19. To właśnie restrykcje związane z koronawirusem oraz znaczne ograniczenie aktywności służbowej SG najbardziej oddziaływały na wykrywalność nielegalnego pobytu w Polsce. Natomiast na skalę zjawiska miały wpływ zliberalizowane przepisy pobytowe, także wynikające z doraźnych uregulowań covidowych. Dodatkowo kolejna liberalizacja przepisów pobytowych mająca miejsce w 2022 r., dotycząca tym razem wyłącznie obywateli Ukrainy, spowodowała najbardziej widoczne zmniejszenie ilości zatrzymanych cudzoziemców. Ukraińcy w Polsce stanowili zawsze największą grupę obcokrajowców, dlatego ogólna legalizacja ich pobytu w związku z wybuchem wojny na Ukrainie spowodowała w 2022 r. drastyczne zmniejszenie ilości zatrzymanych cudzoziemców za nielegalny pobyt w Polsce.

Wspomniane wyżej czynniki wpłynęły także na skalę nielegalnego pobytu na terenie województwa świętokrzyskiego. W przypadku województwa możemy jednak wskazać jeszcze jeden czynnik, który znacząco zmniejszył skalę zjawiska. W 2018 r. wprowadzono zmiany prawne dotyczące zatrudniania cudzoziemców. „Nowelizacja ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. o zmianie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz niektórych innych ustaw, wprowadziła szereg zmian, których efektem były większe ułatwienia dla cudzoziemców w dostępie do polskiego rynku pracy”.²⁸⁵ Nowe przepisy w dużym stopniu przenieśli odpowiedzialność za niedopełnienie obowiązków formalnych dotyczących pracy cudzoziemców na pracodawców. Poskutkowało to zmniejszeniem liczby zatrzymanych cudzoziemców w ramach kontroli legalności zatrudniania, przy jednoczesnym zwiększeniu liczby nałożonych mandatów i wniosków do sądu

---

²⁸⁵ Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. o zmianie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2017 poz. 1543.

o ukaranie wobec pracodawców. Zmiany prawne wpłynęły na skalę zjawiska w województwie bardziej niż w skali całego kraju, ponieważ województwo świętokrzyskie jest miejscem, gdzie cudzoziemcy najczęściej zatrudniani są w gospodarstwach rolnych i sadowniczych, a działalność placówki opiera się w dużym stopniu na kontrolach legalności zatrudnienia cudzoziemców. Natomiast wykrywalność nielegalnego pobytu przez funkcjonariuszy placówki w omawianym okresie była uzależniona od tych samych czynników, które oddziaływały na całą Straż Graniczną. Dodatkowo, tymczasowe uszczuplenia w ilości pełniących służbę funkcjonariuszy w PSG w Kielcach związane z oddelegowanymi na granicę wschodnią z uwagi na kryzys migracyjny na granicy z Białorusią w 2020 r., także zmniejszyły poziom wykrywalności nielegalnego pobytu. Powyższe w znaczny sposób zmniejszyło ilość przeprowadzanych kontroli, a co za tym idzie ilość ujawnionych nieprawidłowości.

Dokonując natomiast analizy obszaru służbowej odpowiedzialności, gdzie występowała największa liczba zatrzymanych cudzoziemców, to w omawianym okresie dotyczyła ona miejsc na granicy z Ukrainą. Dlatego też najczęściej ujawniany sposób działania zatrzymanych cudzoziemców odnosił się do legalności pobytu oraz dokumentów pobytowych. Przetępiony pobyt dotyczył zarówno terytorium Polski jak i państw członkowskich UE. Jeśli chodzi o dokumenty pobytowe to najczęściej ujawniano ich całkowity brak bądź stwierdzano ich nieważność. Natomiast terytorium kraju stanowiło w omawianym okresie drugie co do ilości miejsce zatrzymań cudzoziemców. W tym przypadku najczęstsze działanie cudzoziemców odnosiło się zarówno do nielegalnego pobytu jak i wykonywania pracy bez wymaganych do tego dokumentów.

Sposób działania sprawców w przypadku cudzoziemców przebywających na terytorium województwa świętokrzyskiego w omawianym okresie miał związek przede wszystkim z wykonywaniem pracy. Jak już wspominałem PSG w Kielcach jest placówką aglomeracyjną, która w dużej mierze skupia swoje działania na kontroli legalności zatrudnienia. Co jest spowodowane faktem, że województwo świętokrzyskie jest atrakcyjne dla cudzoziemców przede wszystkim z uwagi na możliwość zatrudnienia w rolnictwie i sadownictwie. Cudzoziemcy najczęściej byli ujawniani pracując bez umów o pracę, zezwoleń bądź na warunkach innych niż wskazanych w oświadczeniach.

Dokonując oceny skuteczności Straży Granicznej w przeciwdziałaniu i zwalczaniu nielegalnej migracji należy przypomnieć, iż polska Straż Graniczna to formacja powołana głównie do ochrony

granicy RP, której terenem działania początkowo była tylko strefa nadgraniczna. Dopiero później działalność SG została rozszerzona do terytorium całego kraju. Utworzono placówki aglomeracyjne w miastach realizujące zadania związane z nielegalnym pobytem oraz kontrolą legalności zatrudnienia cudzoziemców. Po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej oraz dołączeniu do Układu z Schengen, placówki na granicach wewnętrznych RP zmieniły charakter służby na ukierunkowany, podobnie jak w przypadku placówek wewnątrz kraju, na wykrywanie nielegalnego pobytu oraz nielegalnej pracy cudzoziemców. W tamtym czasie granica RP z Rosją, Białorusią i Ukrainą stały się granicami zewnętrznymi UE, gdzie działania związane z ochroną granicy pozostały głównym zadaniem placówek tam działających. Gdzie zatem Straż Graniczna w omawianym okresie była najbardziej zaangażowana w wykonywanie ustawowych zadań? Jaka była skuteczność formacji w realizacji czynności służbowych?

Jeżeli chodzi o określenie stopnia zaangażowania formacji w działania służbowe to konstatacja jest prosta. Wystarczy uwzględnić w ocenie wyniki działań Straży Granicznej w postaci ilości osób zatrzymanych z podziałem na miejsca, gdzie te czynności zostały dokonane. Wyróżnić należy na początku miejsca, gdzie funkcjonariusze SG realizują ustawowe zadania Straży Granicznej. To znaczy granicę lądową, morską i powietrzną. Te należy podzielić na granice wewnętrzne (z państwami UE) i zewnętrzne (z państwami spoza UE). Dodatkowo należy także uwzględnić terytorium kraju, na którym operują placówki aglomeracyjne Straży Granicznej.

Tabela 4. Miejsca zatrzymań osób przez Straż Graniczną w latach 2015-2022.

Miejsce zatrzymania	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
morska zewnętrzna	86	113	146	92	86	9	22	18
Słowacja	185	259	307	125	91	224	167	167
Litwa	394	327	340	264	219	141	328	730
lotnicza wewnętrzna	460	674	803	659	427	233	583	576
Rosja	510	576	823	612	418	109	42	59
morska wewnętrzna	175	128	203	127	47	18	45	11
Czechy	816	1306	1604	1176	1052	616	533	272
lotnicza zewnętrzna	1315	1831	1923	1736	2516	1149	1705	2416
Białoruś	1565	1590	2367	2560	2256	1196	3735	2357
Niemcy	2606	2934	2516	2290	2150	1161	1935	1850
Kraj	5430	7151	9008	8508	9697	3609	3235	3181
Ukraina	9255	13436	14529	17713	16610	6226	6263	3020

- najmniejsza ilość zatrzymanych
- druga najmniejsza ilość zatrzymanych
- druga największa ilość zatrzymanych
- największa ilość zatrzymanych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KGSG, Platforma Wymiany Informacji 2015-2022, Warszawa.

Odpowiadając na pytanie, gdzie Straż Graniczna, w omawianym okresie, była najbardziej zaangażowana w realizację ustawowych zadań, należy wziąć pod uwagę dane w tabeli pokazujące największą liczbę zatrzymanych. W omawianym czasie SG najwięcej zatrzymań dokonała na granicy lądowej i granicy zewnętrznej z Ukrainą. Ten trend był w zasadzie niezachwiany w całym badanym okresie z wyjątkiem 2022 r. Natomiast terytorium kraju stanowiło miejsce, gdzie notowano drugą największą liczbę zatrzymanych, ponownie z jednym wyjątkiem tyle, że w 2021 r. Bez wątplenia najmniej sił i środków Straż Graniczna lokowała na granicy morskiej zarówno tej wewnętrznej jak i zewnętrznej. Łączna liczba osób zatrzymanych na obu morskich granicach w omawianym okresie stanowiła zaledwie 1.5% liczby zatrzymanych na granicy lądowej z Ukrainą.

Skuteczność Straży Granicznej trudno jest ocenić w jednoznaczny sposób. Przede wszystkim z uwagi na to, że na ocenę składa się wiele czynników. Aby spróbować dokonać oceny należy w pierwszej kolejności przeanalizować omawiany okres zwracając szczególną uwagę na to czy w Polsce odnotowano obecność dużej liczby migrantów. Pomimo szalejącego kryzysu

migracyjnego na granicach zewnętrznych Unii Europejskiej ilość obcokrajowców nie zwiększyła się w tak znaczący sposób jak w krajach Europy Zachodniej. A przecież wspomniany kryzys, dotyczył bezpośrednio granicy RP. Oczywiście Polska nie jest tak często obierana za cel docelowej migracji jak kraje Europy Zachodniej i Północnej, ale dane dotyczące zatrzymań dokonanych przez Straż Graniczną pokazują, że migranci próbują dostać się na terytorium Polski albo wykorzystać terytorium kraju jako tranzyt. Z powyższej tabeli można wyczytać okresy, kiedy presja migracyjna na Polskę była największa. W omawianym okresie można wyróżnić dwa zdarzenia, które wpłynęły na efekty w służbie i które pokazują, że Straż Graniczna we właściwy sposób broniła bezpieczeństwa polskiej granicy oraz bezpieczeństwa i porządku w kraju.

W 2016 i 2017 r. zauważyć możemy znaczące zwiększenie ilości zatrzymanych cudzoziemców na granicy z Czechami. Wzrost w 2016 r. w porównaniu do 2015 r. wyniósł aż 64%. Wyniki w służbie w tym okresie obrazują reakcję na zapoczątkowany w 2015 r. kryzys migracyjny na południu Europy. W czerwcu 2015 r. Węgry zamknęły granice z Serbią i rozpoczęły budowę płotu granicznego zmuszając migrantów do zmiany taktyki. Od tego czasu część migrantów próbowała przekroczyć granice ukrywając się w środkach transportu takich jak samochody typu bus, samochody ciężarowe oraz pociągi. Część tych pojazdów przyjechała do Polski bądź usiłowała dotrzeć do Niemiec przez terytorium RP. Wzmocnione kontrole drogowe przy granicy z Czechami oraz wewnątrz kraju zaowocowały znaczącym zwiększeniem ilości zatrzymanych migrantów pokonujących drogę w ukryciu.

W 2018 r. rozpoczął się okres powrotu do postępowania z 2015 r., czyli do „*starych zasad*”, jakby nic się nie zmieniło, tzw. „*business as usual*”. Skupienie działań SG miało miejsce głównie na granicy z Ukrainą, gdzie notowano stopniowy wzrost zdarzeń migracyjnych. Taki stan rzeczy był efektem coraz częstszego traktowania Polski przez Ukraińców jako kraju interesującego pod względem zamieszkania i zatrudnienia. Wzrost zachwiany został dopiero w 2020 r., przez wydarzenia związane z wybuchem pandemii COVID 19. W 2019 r. zanotowano tylko jedną znaczącą zmianę w ilości zatrzymanych cudzoziemców, mianowicie dotyczącą zatrzymań na granicy lotniczej zewnętrznej, która wzrosła, w porównaniu do 2018 r. o 45%. Zwiększenie ilości zatrzymanych cudzoziemców miało związek z nowym modus operandi migrantów ze szlaku wschodniośroziemnomorskiego próbujących przedostać się do krajów Europy Zachodniej. Trudności w przeforsowaniu granicy lądowej przez Bałkany spowodowały powstanie nowego trendu z próbami przekroczenia granicy powietrznej na linii Grecja - Polska. Cudzoziemcy

próbowali przylecieć do Polski na podstawie sfałszowanych dokumentów należących do obywateli UE bądź wykorzystując oryginalne metodą na podobieństwo do prawowitego posiadacza.

Kolejnym wydarzeniem, które miało bardzo duży wpływ na działalność formacji była próba utworzenia kolejnego szlaku migracyjnego, tym razem przez granicę zewnętrzną UE, czyli polską granicę z Białorusią. Sztucznie wywołany kryzys na granicy przez reżim Łukaszenki postawił Straż Graniczną przed bardzo poważnym sprawdzianem. Niespotykany do tej pory w polskiej historii szturm migrantów na polską granicę został skutecznie odparty. Formacja wykorzystwała doświadczenia zdobyte przez funkcjonariuszy podczas pełnionych służb w ramach misji koordynowanych przez Frontex oraz tych wynikających z umów bilateralnych. Skuteczność Straży Granicznej pokazują dane na temat ilości zatrzymanych cudzoziemców na granicy z Białorusią oraz tych zatrzymanych w pobliżu granicy z Niemcami. W pierwszym przypadku wzrost w 2021 r. w porównaniu do roku poprzedniego wyniósł aż 212%, natomiast w drugim przypadku tylko 66%. Pokazuje to, że funkcjonariusze SG, także z pomocą innych służb, zatrzymali większość migrantów na granicy, a tych którzy się przedarli zatrzymali w jej pobliżu lub przy granicy z Niemcami.

Ostatni rok badanego okresu jest szczególny. 2022 r. to wybuch wojny na Ukrainie. Tabela pokazuje, że w tym czasie Straż Graniczna odnotowała duże obniżenie liczby zatrzymanych cudzoziemców w szczególności na granicy z Ukrainą, czyli tam, gdzie ta liczba zazwyczaj była największa. Miało to związek oczywiście z wybuchem wojny na Ukrainie i liberalizacją przepisów migracyjnych dotyczących Ukraińców zmieniających ich status w Polsce. Tym razem Straż Graniczna została poddana sprawdzianowi w innej sferze. Funkcjonariusze musieli uporać się z kontrolą graniczną uchodźców ukraińskich, którzy w ogromnej liczbie zamierzali przekroczyć granicę. W tym wypadku kontrola graniczna musiała mieć odmienny charakter uwzględniający po pierwsze bardzo złą sytuację uciekających ludzi a po drugie bezpieczeństwo polskich obywateli. Wpuszczenie wszystkich bez odpowiedniej kontroli i rejestracji mogło w negatywny sposób wpłynąć na bezpieczeństwo kraju. W tej sytuacji Straż Graniczna wykonała zadanie w sposób właściwy i sprawny. Powstałe kolejki na Ukrainie przy granicy z Polską były spowodowane opieszałością służb granicznych Ukrainy a nie Polski.

Podsumowując można dojść do konkluzji, że Polska Straż Graniczna realizuje zadania, do których została powołana w sposób skuteczny. Sprawnie chroni polską granicę i granicę Unii Europejskiej, zapobiegając nielegalnej migracji. Efektywnie przeciwdziała nielegalnemu pobytowi

cudzoziemców na terenie kraju. Sprawnie utrudnia nielegalną migrację przez terytorium Polski. Warto także wziąć pod uwagę fakt, że formacja jest jedną z najlepiej wyposażonych służb Rzeczypospolitej, sprzęt, na którym działają funkcjonariusze SG jest nowoczesny i w ilości zapewniającej realizację czynności służbowych wszędzie, gdzie potrzeba i na najwyższym poziomie. Natomiast kadra SG jest dobrze oceniana nie tylko w Polsce, funkcjonariusze Straży Granicznej są niezwykle cenieni na misjach zagranicznych za swój profesjonalizm i zdyscyplinowanie.

ZAKOŃCZENIE

W ostatnim czasie nazwa formacji Straż Graniczna wybrzmiewa w przestrzeni publicznej znacznie częściej. Związane jest to z kryzysami migracyjnymi, których doświadcza Europa, a w ostatnim czasie w szczególności Polska. Jest to sytuacja bez precedensu w historii naszego kraju. Żadna z formacji granicznych nie mierzyła się z taką skalą migracji na granicach. Początek kryzysu sięga 2015 r. kiedy granice Unii Europejskiej zaczęli szturmować uchodźcy oraz migranci z bliskiego wschodu, Azji i Afryki. Przyczynkiem tej sytuacji była wojna w Syrii. Ogromna ilość uchodźców z terenu Syrii przedostała się do Turcji, a następnie drogą morską i lądową do Grecji. Ten szlak jest aktywny do dnia dzisiejszego, z tą tylko różnicą, że do Europy przybywają nie tylko uchodźcy z Syrii, ale także migranci z Iraku, Afganistanu, Pakistanu i innych państw azjatyckich. Dodatkowo drogą morską z terytorium Tunezji i Libii na wyspy włoskie zaczęli płynąć uchodźcy z Libii oraz migranci z Afryki Środkowej. Rząd polski zdecydował, że nie będzie przyjmował migrantów na terytorium naszego państwa, ale w zamian zdecydował aktywnie wspierać służby graniczne państw najbardziej dotkniętych kryzysem. Dlatego Straż Graniczna od początku kryzysu migracyjnego jest bezpośrednio zaangażowana w ochronę granic UE. Działania koordynowane są przez agencję Frontex. Każdego roku SG deleguje setki wyspecjalizowanych funkcjonariuszy do służby w ramach operacji Frontexu na południowych granicach Unii Europejskiej.

Kolejnym poważnym sprawdzianem dla formacji był kryzys migracyjny wywołany przez reżim Łukaszenki. Tym razem fala migrantów zaczęła szturmować polską granicę. Na początku słychać było opinie, że Straż Graniczna nie podoła, że to zbyt duże wyzwanie dla tak nielicznej formacji, że powinien zostać zaangażowany Frontex i powinniśmy prosić o wsparcie z innych krajów. Okazało się, że funkcjonariusze Straży Granicznej w nie dość, że podołali wyzwaniu, to jeszcze dali przykład jak należy chronić swojej granicy. Straż Graniczna obroniła granicę, co prawda z pewną pomocą innych polskich służb i wojska, ale w bardzo skuteczny sposób. Odzew wśród społeczności, w szczególności tej w strefie nadgranicznej był niezwykle pozytywny. Odpowiedzią na to mogą być relacje samych funkcjonariuszy, którzy bardzo często spotykali się z dużą wdzięcznością ludności przygranicznej.

Następnym sprawdzianem był wybuch wojny w Ukrainie. Tym razem polską granicę zaczęli przekraczać uchodźcy z Ukrainy. Tym razem w sposób cywilizowany w przejściach granicznych pojawiły się kobiety z dziećmi uciekające przed konfliktem zbrojnym. Kolejny raz Straż Graniczna

została poddana próbie. Tak ogromna ilość osób przekraczających granice w tak krótkim czasie wymagała wzmoczonych działań i zwiększenia liczby funkcjonariuszy na granicy kilkukrotnie. I tym razem Straż Graniczna stanęła na wysokości zadania, udzielając wszelkiej pomocy sąsiadom, którzy stanęli w potrzebie.

Mając powyższe na uwadze, ale nade wszystko zaangażowanie Straży Granicznej w przeciwdziałaniu nielegalnej migracji na terytorium RP sformułowano hipotezę główną, która brzmi *Straż Graniczna jest skuteczną formacją w zwalczaniu nielegalnej migracji na terytorium województwa świętokrzyskiego*. Należy wskazać, że hipoteza ta została zweryfikowana pozytywnie, gdyż Straż Graniczna w sposób skuteczny dokonuje zatrzymań cudzoziemców, którzy w sposób nielegalny znaleźli się nie tylko na terenie województwa świętokrzyskiego, ale i Polski. Ponadto dokonuje kontroli legalności pobytu cudzoziemców oraz kontroli legalności wykonywania pracy przez cudzoziemców, tym samym dba o bezpieczeństwo obywateli, a także o funkcjonowanie rynku pracy zgodnie z obowiązującymi przepisami. Hipotezy szczegółowe również zostały zweryfikowane pozytywnie, gdyż w odniesieniu do hipotezy szczegółowej zakładającej, że Polska staje się coraz atrakcyjniejszym krajem pod względem zatrudnienia i osiedlenia dla cudzoziemców, udowodniono, że skala migracji ciągle rośnie, niewątpliwie przyczyniła się do tego sytuacja związana z inwazją Rosji na Ukrainę i przyjęciem milionów uchodźców z Ukrainy przez Polskę. W oczach wielu Polska stała się ewenementem na skalę światową, gdyż Polacy przyjęli uchodźców z Ukrainy do własnych domów, a system pomocy socjalnej oraz zatrudnienia społeczności z Ukrainy wykraczał poza dotychczas obowiązujące standardy. W tym kontekście można dostrzec, iż założenie drugiej hipotezy szczegółowej, zakładającej, że zjawisko nielegalnej migracji na terytorium Polski i województwa świętokrzyskiego w latach 2015 - 2022 ma tendencję wzrostową, również zostało zweryfikowane pozytywnie, na co niewątpliwie ma wpływ rozwój gospodarczy kraju oraz fakt, iż Polska staje się coraz atrakcyjniejszym krajem pod względem pobytu i zatrudnienia dla cudzoziemców. Kolejna trzecia hipoteza zakładająca, iż najwięcej przypadków dotyczących nielegalnej migracji wykryto na drogowych przejściach granicznych, również została zweryfikowana pozytywnie. Polska stanowi zewnętrzną granicę Unii Europejskiej, gdzie większość szlaków tranzytowych do Polski oraz przez Polskę wiedzie drogą lądową. Realizacja zatrzymań odbywała się w przeważającej większości na granicy RP, co związane jest z nieuchronnością kontroli na granicy państwa. Ostatnia hipoteza także została zweryfikowana

pozytywnie, gdzie najczęściej ujawniany sposób działania zatrzymanych cudzoziemców odnosił się do braku dokumentów pobytowych bądź dotyczył osób, które pozostawały na terenie Polski i państw członkowskich UE przez okres dłuższy niż deklarowały, tym samym złamały przepisy migracyjne.

Podczas pracy nad dysertacją wykorzystano następujące metody badawcze: metodę prawnodogmatyczną, której istotą jest analiza tekstów prawnych, metodę historyczną, która posłużyła do ustalenia faktów historycznych w oparciu o informacje źródłowe, metodę analizy krytycznej literatury, która posłużyła do zbadania zagadnienia będącego przedmiotem badań w oparciu o publikacje naukowe, metodę normatywną, która posłużyła do zbadania funkcjonowania Straży Granicznej oraz ilościową analizę badanych zjawisk z wykorzystaniem metody statystycznej, służącej do badania i opisu zbiorowości statystycznych. Metoda prawnodogmatyczna znalazła swoje odzwierciedlenie szczególnie w rozdziale drugim, gdzie przeanalizowano problematykę nielegalnej migracji na podstawie unijnych aktów prawnych oraz w rozdziale czwartym w którym przedstawiono prawne fundamenty funkcjonowania Straży Granicznej oraz unijne akty prawne w sprawie nielegalnej migracji dotyczące m.in. azylu, handlu ludźmi, granicy. Z kolei metoda historyczna stała się podstawą do opracowania rozdziału drugiego, gdzie dokonano analizy rysu historycznego nielegalnej migracji czy rozdziału czwartego, gdzie przedstawiono proces kształtowania się Straży Granicznej w Polsce. W rozdziale czwartym wykorzystano w znaczący sposób również metodę normatywną, celem określenia struktury oraz sposobu funkcjonowania Straży Granicznej w Polsce. Metoda statystyczna posłużyła w rozdziale piątym do przeanalizowania danych na temat dynamiki migracyjnej w latach 2015-2022 w Polsce oraz w województwie świętokrzyskim, w związku z powyższym w rozdziale tym posłużono się również metodą porównawczą w celu przedstawienia danych z województwa świętokrzyskiego na tle Polski. W każdym z rozdziałów teoretycznych w mniejszym lub większym stopniu została wykorzystana metoda analizy krytycznej literatury, która posłużyła do zbadania zagadnień będących przedmiotem poszczególnych rozdziałów poprzez odwołanie do autorytetów.

Jeszcze całkiem niedawno, uznalibyśmy, że wojna w swojej najbardziej czarnej wersji nigdy nie powróci na karty historii Europy. Okazuje się, że tego rodzaju naiwne myślenie jest błędne. Wojna wybuchła i to jeszcze tak blisko naszych granic, że możemy usłyszeć huk wybuchających bomb. Ta sytuacja pokazuje, że najlepiej być wiernym maksymie Matthew Woodring Stoverow'a:

„Miej nadzieję na najlepsze, ale przygotuj się na najgorsze²⁸⁶”. Wydaje się, że tak właśnie postąpiła Straż Graniczna, która w gruncie rzeczy spełniła oczekiwania społeczeństwa co do skuteczności w ochronie granicy Rzeczypospolitej. Ale to oczywiście nie jest koniec, ostatnie wydarzenia pokazują, że możemy spodziewać się w zasadzie wszystkiego, także przygotowanie formacji do nowych wyzwań musi stanowić nieustający proces. Straż graniczna musi podejmować trudne wyzwania, najlepiej daleko od naszych granic, aby w razie czego być już przygotowanym do działania na terenie RP. Niebagatelną rolę w ochronie granicy będzie miała analiza ryzyka, która sprawdza się już na innych granicach UE. Frontex traktuje analizę ryzyka jako jeden z podstawowych filarów działania agencji, dlatego wymaga, aby w przyszłości wszystkie działania europejskich formacji granicznych opierały się analizę ryzyka. Proces polegający na zwiększeniu wagi analizy ryzyka w Straży Granicznej już funkcjonuje, a jej właściwe wykorzystanie może przynieść tylko dobre rzeczy jak na przykład najskuteczniejsze wykorzystanie posiadanych sił i środków. Jeśli chodzi o siły to myśląc o przyszłości Straż Graniczna powinna zwiększać swój zasób kadrowy dostosowując się do zmieniających się zagrożeń, których zwalczanie pozostaje w kompetencjach formacji. Poza tym należy zwrócić uwagę na wykorzystanie środków europejskich do rozbudowy infrastruktury ochrony granicy i zakup jak najnowocześniejszego sprzętu. Środki techniczne takie jak samochody terenowe, drony czy statki powietrzne w obecnych czasach są podstawowym sprzętem bez którego skuteczna ochrona granicy nie może być prowadzona. Podsumowując Straż Graniczna powinna nieustannie dążyć do tego, aby być w gronie najskuteczniejszych formacji granicznych w Europie i na świecie.

Nasze położenie geograficzne oraz historia naszego kraju powinna nas nauczyć, że pomimo umów międzynarodowych, przynależności do organizacji międzynarodowych, zarówno tych gospodarczo-politycznych jak i militarnych nie może być głównym czynnikiem bezpieczeństwa naszej Ojczyzny. Powinniśmy budować bezpieczeństwo w pierwszej kolejności na własnych siłach. Ponieważ ochrona polskiej granicy przez włoskich, hiszpańskich czy niemieckich funkcjonariuszy nigdy nie będzie tak skuteczna jak ochrona granicy przez funkcjonariuszy Polskiej Straży Granicznej.

Tak długa i piękna historia polskich formacji granicznych zobowiązuje do tego by „tworzyć służbę”. Z jednej strony tworzyć nowoczesną, w pełni wyposażoną, skuteczną formację, a z drugiej

---

²⁸⁶ M. W. Stover, Akty Cainea t.1. Bohaterowie umierają, Wydawnictwo TMN, Warszawa 2009, s. 4.

odwoływać się do chlubnych momentów w historii kiedy polscy pogranicznicy pisali chlubną historię polskich formacji granicznych.

SPIS WYKRESÓW, TABEL, MAP

Wykresy

Wykres 1. Nielegalne przekroczenie granic UE według obywatelstwa w 2021 r.....	23
Wykres 2. Nielegalne przekraczanie granic UE według obywatelstwa w 2022 r.	24
Wykres 3. Liczba nieregularnych migrantów z państw trzecich do państw członkowskich UE w latach 2010 - 2019.....	31
Wykres 4. Liczba osób, które posiadały status uchodźcy potwierdzający prawo pobytu na terytorium Polski w latach 2011 - I półrocze 2021.	40
Wykres 5. Liczba wniosków o azyl złożonych w państwach członkowskich UE w latach 2009 - 2019.....	42
Wykres 6. Cudzoziemcy ujawnieni na terytorium RP , Którzy nielegalnie przekroczyli granicę w ukryciu w naczepach samochodów ciężarowych.....	71
Wykres 7. Liczba nielegalnych przekroczeń granicy na szlaku zachodnio- afrykańskim.	85
Wykres 8. Liczba nielegalnych przekroczeń granicy na zachodnio - śródziemnomorskim szlaku (morskim i lądowym).	87
Wykres 9. Liczba nielegalnych przekroczeń granicy na szlaku środkowo -śródziemnomorskim	88
Wykres 10. liczba nielegalnych przekroczeń granicy na szlaku zachodnio- bałkańskim.....	90
Wykres 11. Liczba nielegalnych przekroczeń granicy na szlaku wschodnio – śródziemnomorskim.	91
Wykres 12. Liczba nielegalnych przekroczeń granicy na wschodnio - europejskim szlaku lądowym.....	93
Wykres 13. Schemat organizacyjny Komendy Głównej Straży Granicznej.....	118
Wykres 14. Cudzoziemcy z ważnymi kartami pobytu.....	178
Wykres 15. Cudzoziemcy z ważnymi kartami pobytu 2015 r.....	179
Wykres 16. Cudzoziemcy z ważnymi kartami pobytu 2016 r.....	180
Wykres 17. Cudzoziemcy z ważnymi kartami pobytu 2017 r.....	181
Wykres 18. Cudzoziemcy z ważnymi kartami pobytu 2018 r.....	182
Wykres 19. Cudzoziemcy z ważnymi kartami pobytu 2019 r.....	183
Wykres 20. Cudzoziemcy z ważnymi kartami pobytu 2020 r.....	184
Wykres 21. Cudzoziemcy z ważnymi kartami pobytu 2021 r.....	185

Wykres 22. Cudzoziemcy z ważnymi kartami pobytu 2022 r.....	186
Wykres 23. Cudzoziemcy studiujący.	188
Wykres 24. Cudzoziemcy studiujący 2015/2016 r.....	189
Wykres 25. Cudzoziemcy studiujący 2016/2017 r.....	190
Wykres 26. Cudzoziemcy studiujący 2017/2018 r.....	191
Wykres 27. Cudzoziemcy studiujący 2018/2019 r.....	192
Wykres 28. Cudzoziemcy studiujący 2019/2020 r.....	193
Wykres 29. Cudzoziemcy studiujący 2020/2021 r.....	194
Wykres 30. Cudzoziemcy studiujący 2021/2022 r.....	195
Wykres 31. Cudzoziemcy studiujący 2022/2023 r.....	196
Wykres 32. Zaproszenia dla cudzoziemców	198
Wykres 33. Zaproszenia zarejestrowane 2015 r.....	199
Wykres 34. Zaproszenia zarejestrowane 2016 r.....	200
Wykres 35. Zaproszenia zarejestrowane 2017 r.....	201
Wykres 36. Zaproszenia zarejestrowane 2018 r.....	202
Wykres 37. Zaproszenia zarejestrowane 2019 r.....	203
Wykres 38. zaproszenia zarejestrowane 2020 r.....	204
Wykres 39. Zaproszenia zarejestrowane 2021 r.....	205
Wykres 40. Zaproszenia zarejestrowane 2022 r.....	206
Wykres 41. Związki małżeńskie.....	209
Wykres 42. Oświadczenia o zamiarze powierzenia pracy	214
Wykres 43. Oświadczenie o zamiarze powierzenia pracy 2015 r.	215
Wykres 44. Oświadczenie o zamiarze powierzenia pracy 2016 r.	216
Wykres 45. Oświadczenie o zamiarze powierzenia pracy 2017 r.	217
Wykres 46. Oświadczenie o zamiarze powierzenia pracy 2018 r.	218
Wykres 47. Oświadczenie o zamiarze powierzenia pracy 2019 r.	219
Wykres 48. Oświadczenie o zamiarze powierzenia pracy 2020 r.	220
Wykres 49. Oświadczenie o zamiarze powierzenia pracy 2021 r.	221
Wykres 50. Oświadczenie o powierzeniu pracy 2021 r.	222
Wykres 51. Zezwolenia na pracę.....	224
Wykres 52. Zezwolenia na pracę 2015 r.	225

Wykres 53. Zezwolenia na pracę 2016 r.	226
Wykres 54. zezwolenia na pracę 2017 r.	227
Wykres 55. Zezwolenia na pracę 2018 r.	228
Wykres 56. Zezwolenia na pracę 2019 r.	229
Wykres 57. Zezwolenia na pracę 2020 r.	230
Wykres 58. Zezwolenie na pracę 2021 r.	231
Wykres 59. Zezwolenia na pracę 2022 r.	232
Wykres 60. Zezwolenia na pracę sezonową.	234
Wykres 61. Zezwolenia na pracę sezonową 2018 r.	235
Wykres 62. Zezwolenia na pracę sezonową 2019 r.	236
Wykres 63. Zezwolenia na pracę sezonową 2020 r.	237
Wykres 64. Zezwolenia na pracę sezonową 2021 r.	238
Wykres 65. Zezwolenia na pracę sezonową 2022 r.	239
Wykres 66. Liczba zatrzymanych przez Straż Graniczną w latach 2015 – 2022.	242
Wykres 67. Liczba zatrzymanych przez Placówkę Straży Granicznej w latach 2015- 2022.	243
Wykres 68. Liczba zatrzymanych przez Straż Graniczną w latach 2015 - 2022	244
Wykres 69. Liczba zatrzymanych przez placówkę Straży Granicznej w Kielcach w latach 2015 - 2022	245
Wykres 70. Sposób działania zatrzymanych przez Straż Graniczną w latach 2015 - 2022	246
Wykres 71. zatrzymani e poszczególnych placówkach w latach 2015 - 2022 (największe wartości).	247
Wykres 72. Obywatelstwa osób zatrzymanych (TOP10).....	248
Wykres 73. Sposób działania zatrzymanych przez PSG w Kielcach	249
Wykres 74. Obywatelstwo osób zatrzymanych przez PSG w Kielcach w latach 2015-2022.....	251

Tabele

Tabela 1. Klasyfikacja migracji ze względu na czynniki	26
Tabela 2. Kategoryzacja czynów zabronionych w zakresie nielegalnej migracji.	136
Tabela 3. Liczba osób posiadających podrobione dokumentu uprawniające do przekroczenia granicy i ich rodzaje ujawnione przez Straż Graniczną w latach 2019 - 2022	141

Tabela 4. Miejsca zatrzymań osób przez Straż Graniczną w latach 2015-2022.	257
---	-----

Mapy

Mapa 1. Finlandia - Granice	46
Mapa 2. Nielegalne przekraczanie granicy RP ze Słowacją w ukryciu w środkach transportu...	78
Mapa 3. Główne szlaki nielegalnej migracji z podanymi najliczniejszymi grupami migrantów...	84
Mapa 4. Cudzoziemcy ujawnieni po przekroczeniu granicy państwowej wbrew przepisom w ukryciu w 2015 r.....	95
Mapa 5 Cudzoziemcy ujawnieni po przekroczeniu granicy państwowej wbrew przepisom w ukryciu w 2016 r.....	96
Mapa 6 Cudzoziemcy ujawnieni po przekroczeniu granicy państwowej wbrew przepisom w ukryciu w 2017 r.....	97
Mapa 7. Cudzoziemcy ujawnieni po przekroczeniu granicy państwowej wbrew przepisom w ukryciu w 2018 r.....	98
Mapa 8 Cudzoziemcy ujawnieni po przekroczeniu granicy państwowej wbrew przepisom w ukryciu w 2019 r.....	99
Mapa 9. Cudzoziemcy ujawnieni po przekroczeniu granicy państwowej wbrew przepisom w ukryciu w 2020 r.....	100
Mapa 10 Cudzoziemcy ujawnieni po przekroczeniu granicy państwowej wbrew przepisom w ukryciu w 2021 r.....	101
Mapa 11 Oddziały Straży Granicznej.....	122
Mapa 12 Placówki Straży Granicznej na granicy zewnętrznej Unii Europejskiej.....	123
Mapa 13. Granice Polski.....	148
Mapa 14. Kraje należące do Strefy Schengen.....	152

BIBLIOGRAFIA

Akty prawne i dokumenty

1. Decyzja 2008/381/WE w sprawie ustanowienia Europejskiej Sieci Migracyjnej z dnia 14 maja 2008 r. (Dz.U. UE L z dnia 21 maja 2008 r.).
2. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/WE z 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie, w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich, Dz. Urz. UE nr L 348/98 z 24 grudnia 2008.
3. Dyrektywa Rady 2002/90/WE z dnia 28 listopada 2002 r. definiująca ułatwianie nielegalnego wjazdu, tranzytu i pobyt, Dz.U. Unii Europejskiej z 05.12.2002 L 328/17.
4. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U.2021.457 t.j.)
5. Komitet Regionów , Opinia Komitetu Regionów „Globalne podejście do kwestii migracji i mobilności” Dz. U. UE (2012/C 277/02).
6. Komunikat Komisji w sprawie priorytetów politycznych w walce z nielegalną imigracją obywateli państw trzecich z 19.07.2006 r, Komisja Wspólnot Europejskich, Bruksela KOM 2006.
7. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483).
8. Konwencja dotycząca statusu uchodźców, sporządzona w Genewie dnia 28 lipca 1951 r., (Dz. U. 1991 nr 119 poz. 515).
9. Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych podpisany w Nowym Jorku dnia 16 grudnia 1966. (Dz. U. z 1977 r. nr 38, poz. 167).
10. Opinia Komitetu Regionów „Globalne podejście do kwestii migracji i mobilności" (2012/C 277/02), Dz.U.U.E C z dnia 13 września 2012 r.
11. Porozumienie Komendanta Głównego Policji i Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 17 czerwca 2004 r. w sprawie współdziałania Policji i Straży Granicznej Dz.Urz.KGP.2004.11.58.
12. Program Haski, Dz. U Unii Europejskiej 3.3.2005/C/53/01.

13. Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej. 2000.11.15. Dz.U.2005.18.160.
14. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z 29 września 2004 r. w sprawie współdziałania straży ochrony kolei z Policją, Strażą Graniczną i Inspekcją Transportu Drogowego, Dz.U. Nr 223, poz. 2261, 2262 z 14.10.2004 r.
15. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 29 grudnia 2004 r. w sprawie szczegółowych zasad współdziałania Straży Granicznej z Siłami Powietrznymi i Marynarką Wojenną Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie ochrony granicy państwowej, Dz.U.2020.1212 .
16. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 9 lutego 2015 r. w sprawie sposobu prowadzenia rejestru stanu cywilnego oraz akt zbiorowych rejestracji stanu cywilnego, Dz.U. 2015 poz. 225.
17. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/399 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie unijnego kodeksu zasad regulujących przepływ osób przez granice (kodeks graniczny Schengen), Dz. U. Unii Europejskiej z 23.3.2016, L 77/1.
18. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1240 z dnia 12 września 2018 r. ustanawiające europejski system informacji o podróży oraz zezwoleń na podróż (ETIAS) i zmieniające rozporządzenia (UE) nr 1077/2011, (UE) nr 515/2014, (UE) 2016/399, (UE) 2016/1624 i (UE) 2017/2226, Dz. Urz. UE L 236 z 19.09.2018.
19. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 603/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia systemu Eurodac do porównywania odcisków palców w celu skutecznego stosowania rozporządzenia (UE) nr 604/2013 w sprawie ustanowienia kryteriów i mechanizmów ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca oraz w sprawie występowania o porównanie z danymi Eurodac przez organy ścigania państw członkowskich i Europol na potrzeby ochrony porządku publicznego, oraz zmieniające rozporządzenie (UE) nr 1077/2011 ustanawiające Europejską Agencję ds. Zarządzania Operacyjnego Wielkoskalowymi Systemami Informatycznymi w Przestrzeni Wolności, Bezpieczeństwa i Sprawiedliwości (przekształcenie).

20. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 604/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia kryteriów i mechanizmów ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca (wersja przekształcona), Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej z 2013r. L180/31.
21. Rozporządzenie Rady (We) r 2725/2000 z dnia 11 grudnia 2000 r. dotyczące ustanowienia systemu „Eurodac” do porównywania odcisków palców w celu skutecznego stosowania Konwencji Dublińskiej.
22. Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej z dnia 26 października 2012 r., Dz.U. UE.C Nr 326 (wersja skonsolidowana).
23. Traktat o Unii Europejskiej z dnia 7 lutego 1999 r., Dz.U.UE.2012 C 83 (wersja skonsolidowana).
24. Traktat z Amsterdamu zmieniający Traktat o Unii Europejskiej, Traktaty ustanawiające Wspólnoty Europejskie i niektóre związane z nimi akty, Dz. U. 2004, Załącznik nr 2 do nru 90, poz. 864.
25. Ustawa nowelizująca ustawę z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2021 r. poz. 2354).
26. Ustawa o cudzoziemcach z dnia 12 grudnia 2013 r. Dz.U.2023.0.519.
27. Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej Dz.U.2022.0.295.
28. Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej Dz.U.2022.0.1061.
29. Ustawa z dnia 13 czerwca 2003r. o udzieleniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2021r. Poz. 1108).
30. Ustawa z dnia 14 lipca 2006r. o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin (Dz. U. z 2019, poz. 293).
31. Ustawa z dnia 15 czerwca 2012 r. o skutkach powierzania wykonywania pracy cudzoziemcom przebywającym wbrew przepisom na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2021 r. poz. 1745).
32. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2021 r. poz. 1100, 1162, 1621).

33. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. 2004 nr 99 poz. 1001).
34. Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej Dz.U.2023.0.202.
35. Ustawa z dnia 6 czerwca 1917 r. Kodeks karny Dz.U.2022.1138.
36. Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców (Dz.U. 2021 poz. 162).
37. Zarządzenia nr 119 Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 2 grudnia 2016 r. w sprawie utworzenia placówek i dywizjonów Straży Granicznej, określenia ich terytorialnego zasięgu działania, a także określenia szczegółowego zakresu zadań terenowych organów Straży Granicznej oraz organizacji komend oddziałów, placówek i dywizjonów (Dz. Urz. KGSG z 2016r. Poz. 108).
38. Zarządzenie Nr 30 Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 18 lipca 2019r. w sprawie organizacji Komendy Głównej Straży Granicznej (Dz. Urz. KGSG poz. 26).

Wydawnictwa zwarte (monografie i książki pod redakcją)

1. 25 wykładów o migracjach, red. M. Lesińska , M. Okólski, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2018.
2. Apanowicz J. , Metodologiczne uwarunkowania pracy naukowej. Prace doktorskie, Warszawa 2005.
3. Balicki J. , Stalker P., Polityka imigracyjna i azyłowa, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2006.
4. Balicki J., Imigranci i uchodźcy w Unii Europejskiej. Humanizacja polityki migracyjnej i azyłowej, Wydawnictwo Naukowe UKSW, Warszawa, 2012.
5. Bezpieczeństwo państwa. Wybrane problemy, red. K. A. Wojtaszczyk, A. Materska - Sosnowska, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2009.
6. Boratyńska K.T., Górski A., Gruszczak A., Zwalczenie przestępczości w Unii Europejskiej. Współpraca sądowa i policyjna w sprawach karnych, Lexis Nexis, Warszawa 2006.
7. Borawska-Kędziarska E., Strąk K, Przestrzeń Wolności, Bezpieczeństwa i Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Polityka wizowa, azyłowa i imigracyjna, Instytut Wydawniczy Euro Prawo, Warszawa 2009.

8. Butrym, Z. K. Migracje, wybrane zagadnienia, Wydawnictwo UMCS Lublin, 2009.
9. Castles S., Miller M.J. , Migracje we współczesnym świecie, PWN, Warszawa 2011.
10. Chodubski A., Wstęp do badań politologicznych, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2011.
11. Cieślak S., Praktyka organizowania administracji publicznej, Difin , Warszawa 2004.
12. Ekonomiczno – społeczne aspekty migracji. Wybrane problemy, red. T. Homoncik, K. Pujer, I. Wolańska, EXANTE, Wrocław, 2017.
13. Fehler W., Cebul K., Podgórska R. , Migracje jako wyzwanie dla Unii Europejskiej i wybranych państw członkowskich, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2017.
14. Granice kryminalizacji i penalizacji, red. S. Pikulski, M. Romańczuk-Grącka , Pracownia Wydawnicza Elset, Olsztyn 2013.
15. Granice wewnętrzne i zewnętrzne Unii Europejskiej. Pomiędzy otwartością i izolacją, red. M. Musiał – Karg, J. Jańczak, Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, Poznań, 2017.
16. Homoncik T., Pujer K., Wolańska I., Ekonomiczno - społeczne aspekty migracji. Wybrane problemy, Exante, Wrocław 2017.
17. Inicki M., Służby graniczne w walce z terroryzmem: polskie warunki ustrojowo-prawne, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2011.
18. Jakubczyk R., Flis J. , Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku. Wyzwania i strategie, Wydawnictwo Bellona, Warszawa 2006.
19. Jaremczuk J., Migracje i kryzys uchodźczy w Europie. Rzeczywistość i wyzwania, Fnce, Poznań 2017.
20. Kacperska E., Kacprzak M., Kmiec D. , Król A. , Łukasiewicz K., Migracje międzynarodowe w Europie, Trendy, problemy, wyzwania, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2019.
21. Kacprzak L., Knopek J., Bezpieczeństwo państw a procesy migracyjne, Wydawnictwo ANS, Piła 2008 .
22. Kaczmarczyk T., Racjonalizacja procesów zarządzania w Straży granicznej, Wydawnictwo WSP, Szczytno, 2012.
23. Kawczyńska – Butrym Z. , Migracje, wybrane zagadnienia, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2009.
24. KGSG, Platforma Wymiany Informacji, Warszawa 2015-2022.

25. KGSG, Zarząd ds. Cudzoziemców, Wydział V Informacji Migracyjnej, Warszawa, 2015-2022.
26. Korzeniowski L. F., Podstawy nauk o bezpieczeństwie, Difin, Warszawa 2012.
27. Koszel B. , Rola Niemiec w procesach decyzyjnych Unii Europejskiej w XXI wieku, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa, Poznań 2018.
28. Kula M. H., Polska Straż Graniczna w latach 1928–1939, Wydawnictwo Bellona, Warszawa 1994.
29. Lesiewicz E., Zróżnicowanie procesów integracji europejskiej. Wybrane problemy, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM, Poznań 2015.
30. Lubniewski P., Nielegalna imigracja. Zagrożenie bezpieczeństwa, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2016.
31. MSWiA, Raport o stanie bezpieczeństwa w Polsce w 2016 r. MSWiA, Warszawa 2017.
32. MSWiA, Polityka migracyjna Polski – diagnoza stanu wyjściowego, Departament Analiz i Polityki Migracyjnej, MSWiA, Warszawa 2020.
33. Nielegalna migracja w aspekcie kryminalistycznym , kryminologicznym i bezpieczeństwie państwa, red. P. Łabuz, I. Malinowska, M, Michalski, Difin, Warszawa 2018.
34. Sąsiada M. , Modus operandi jako środek identyfikacji sprawcy przestępstwa, Katedra Doktryn Politycznych i Prawnych WPAiE UW, Wrocław 2008.
35. Stefański R. Kodeks karny. Komentarz, C.H. Beck Warszawa, 2022.
36. Stover M. W., Akty Cainea t.1. Bohaterowie umierają, Wydawnictwo TMN, Warszawa 2009.
37. Swoboda P., Żebrowski A. , Elementy bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej. Analiza wybranych systemów, Kraków 2020.
38. Termiński B., Międzynarodowa ochrona pracowników migrujących. Geneza, instytucje, oddziaływanie, Wydawnictwo Uniwersytetu warszawskiego, Warszawa 2011.
39. Termiński B., Migracje ekonomiczne w prawie i współpracy międzynarodowej. Wybrane aspekty instytucjonalno - prawne, CeDeWu, Warszawa, 2016.
40. Tracz – Dral J., Europejska straż graniczna i przybrzeżna, Kancelaria Senatu, Biuro analiz i dokumentacji, Warszawa 2017.

41. Trojanowska-Strzęboszewska M., System Schengen a imigracja z perspektywy Polski i Niemiec, Wydawnictwo Aspra, Poznań, 2014.
42. Wawrzusiszyn A., Wybrane problemy transgranicznego bezpieczeństwa Polski, Difin, Warszawa 2013.
43. Wróbel I., Status prawny obywatela państwa trzeciego w Unii Europejskiej, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2007.
44. Wróbel I., Wspólnotowe prawo migracyjne, OpenLEX, Warszawa 2008.
45. Zając, J. (2009). Bezpieczeństwo państwa. [w]. Wojtaszczyk K., A., Materska – Sosnowska A., Bezpieczeństwo państwa. Wybrane problemy, Warszawa.
46. Zespół do spraw migracji, Polityka migracyjna Polski – diagnoza stanu wyjściowego, Departament Analiz i Polityki Migracyjnej MSWiA, Warszawa 2020.

Czasopisma

1. Adamczyk A., Kryzys migracyjny w Europie a polska polityka imigracyjna. „Przegląd politologiczny” 2016, nr 1.
2. Antoń P., Symboliczne zanikanie granic w Europie. Strefa Schengen – konsekwencje zmiany koncepcji granic w Unii Europejskiej, „Konteksty Społeczne” 2015, t. 3, nr 2(6).
3. Bieniek M., Organizacja ochrony lądowego odcinka granicy państwowej z federacją rosyjską stosowanej w polskiej i fińskiej Straży Granicznej, „Biuletyn problemy ochrony granic” 2012, nr 51.
4. Celiński W., Rola straży granicznej w systemie bezpieczeństwa Narodowego, „Systemy Logistyczne Wojsk” 2018, nr 48.
5. Chomacki A., Straż Graniczna jako element systemu bezpieczeństwa państwa, Obronność, „Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej” 2012, nr 3, t. 20-32.
6. Ciunel J., Elementy wiedzy kryminalistycznej w funkcjonowaniu i szkoleniu polskiej i fińskiej Straży Granicznej, „Biuletyn Problemy ochrony granic” 2012, nr 51.
7. Dubaj K., Medialne ujęcie problemu migracji w kontekście polityki bezpieczeństwa Niemiec, „Roczniki studenckie Akademii Wojsk Lądowych” 2019 nr 3.

8. Groszkowska K., Kościelny P. , Nowy pakt o migracji i azylu, Biuro Analiz sejmowych, „Infos”2021, nr 4 (285).
9. Hołdyńska M. , Nielegalna migracja a handel ludźmi w Unii Europejskiej po 2012 roku, „Rozprawy Społeczne” 2021, t. 15, nr 2.
10. Kaczmarczyk T., Migracje, charakterystyka zjawiska, „Zeszyty naukowe PWSW” 2015, nr 16.
11. Kałabunowska A. , Polityka migracyjna i azylowa Unii Europejskiej w kontekście kryzysu migracyjnego, „IZ Policy Papers” 2020, nr 34.
12. Kosman M., Kryzys imigracyjny w UE w latach 2015–2017. Aspekty prawne i polityczne, „Rocznik Integracji Europejskiej” 2017 nr 11.
13. Laskowska K., Perkowska M. , Przepięstwo nielegalnego przekroczenia polskiej granicy w ujęciu empirycznym, „Prawo w działaniu. Sprawy karne” 2020, nr 43.
14. Małek M., Wizyta w Akademii Ochrony Granic i Wybrzeża w Espoo w Finlandii, „Biuletyn problemy ochrony granic” 2012, nr 51.
15. Mróz B., Wpływ zagrożeń migracyjnych na bezpieczeństwo wewnętrzne państwa, „Journal of Modern Science” 2017, t. 2, nr 33.
16. Podbielski D., Szkolenie podstaw z zakresu procedur związanych z zatrzymaniem osoby, przeszukaniem i innych czynności procesowych w polskiej i fińskiej straży granicznej, „Biuletyn Problemy ochrony granic” 2012.
17. Podraza M., Nielegalna migracja w Unii Europejskiej , a szlak bałkański, „ Studia Prawnoustrojowe” 2020, nr 48.
18. Pokruszyński W., Współczesne bezpieczeństwo narodowe, „ Kultura i polityka – zeszyty naukowe Wyższej Szkoły Gospodarki Euroregionalnej” 2009, nr 5.
19. Raczyński R., Wpływ migracji międzynarodowych na bezpieczeństwo wewnętrzne państwa, „Bezpieczeństwo Teoria i praktyka” 2015, nr 2.
20. Sitek M., Kryzys uchodźczy, a kryzys instytucjonalny Unii Europejskiej, „Journal of Modern Science” 2016, t. 1, nr 28.
21. Soliwoda A., System rekrutacji do służby funkcjonariuszy fińskiej oraz polskiej Straży Granicznej, „Biuletyn problemy ochrony granic” 2012, nr 51.
22. Studzińska M. , Nielegalna migracja – nowe wyzwania dla bezpieczeństwa europejskiego, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2019, nr 1.

23. Studzińska M., Nielegalna imigracja – nowe wyzwanie dla bezpieczeństwa europejskiego, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2006, nr 1.
24. Szulecka M., Przejawy nielegalnej migracji w Polsce, „Archiwum Kryminologii” 2016, t. XXXVIII.
25. Trojanowska – Strzęboszewska M., Polityka Unii Europejskiej wobec nieregularnej imigracji „Rocznik integracji europejskiej” 2020, nr 14.
26. Wagner H., Nielegalna migracja jako przejaw przestępczości transgranicznej w aspekcie działań Straży Granicznej, „Interdyscyplinarność bezpieczeństwa, Teoria, praktyka Edukacja” 2017.
27. Wyligala H., Cyfryzacja zarządzania migracjami w Unii Europejskiej, Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego 2019, t. 13, nr 2.
28. Zawadzka S., System wjazdu i wyjazdu (EES) i Europejski system informacji o podróży oraz zezwoleń na podróż (ETIAS). Rola i znaczenie nowoczesnych systemów w zakresie działań prewencyjnych i wzmacniania bezpieczeństwa UE, „Bezpieczeństwo. Teoria Praktyka” 2014, nr 4, (XVII).

Internet

1. 30 tys. nielegalnych imigrantów przedostało się przez kanał La Manche. Wielka Brytania wprowadza zakaz azylu, <https://polskieradio24.pl/5/1223/artukul/3047292,30-tys-nielegalnych-imigrantow-przedostalo-sie-przez-kanal-la-manche-wielka-brytania-wprowadza-zakaz-azyl>.
2. 30-lecie-powolania-Strazy-Granicznej, <http://www.hit.policja.gov.pl/hit/aktualnosci/194870,30-lecie-powolania-Strazy-Granicznej.html>.
3. Aktualności Parlament Europejski, Jak zatrzymać terroryzm: przegląd działań Unii Europejskiej, <https://www.europarl.europa.eu/news/pl/headlines/security/20180316STO99922/jak-zatrzymac-terroryzm-przeglad-dzialan-unii-europejskiej>.

4. Aktualności Parlament Europejski, Odpowiedź UE na wyzwanie migracji, <https://www.europarl.europa.eu/news/pl/headlines/society/20170629STO78629/odpowied-z-ue-na-wyzwanie-migracji>.
5. Aktualności Parlament Europejski, Terroryzm dżihadystyczny w UE od 2015 roku Aktualności Parlament Europejski, (europa.eu), <https://www.europarl.europa.eu/news/pl/headlines/security/20180703STO07127>.
6. BIP Komenda Główna Straży Granicznej, Struktura organizacyjna KGS, <https://bip.kgsg.strazgraniczna.pl/s01/struktura-organizacyjn/3599,Struktura-organizacyjna-KGSG.html>.
7. Ciekaweliczb.pl na podstawie Zestawień rocznych Urzędu do Spraw Cudzoziemców https://ciekaweliczby.pl/uchodzczy_2021/.
8. Czy Norwegia jest w UE, Rynek nordycki, <https://ryneknordycki.pl/czy-norwegia-jest-w-ue/>.
9. Europa cztery lata od wybuchu kryzysu migracyjnego, <https://nowakonfederacja.pl/raport/polska-w-europejskim-kryzysie-migracyjnym/1-europa-cztery-lata-od-wybuchu-kryzysu-migracyjnego/1-5-pozostale-ekonomiczne-przyczyny-naplywu-imigrantow/>.
10. Finlandia <http://www.geozeta.pl/artykuly,Europa,276>.
11. Finlandia https://www.wigry.org.pl/efw/part_fin_pl.htm.
12. Frontex główne szlaki migracyjne, <http://biuletynmigracyjny.uw.edu.pl/53-grudzien-2015/glowne-szlaki-migracyjne-do-europy-z-podanymi-najliczniejszymi-grupami-migrantow>.
13. Frontex główne szlaki migracyjne, <https://www.frontex.europa.eu/what-we-do/monitoring-and-risk-analysis/migratory-routes/western-mediterranean-route/>.
14. Gov.pl Serwis RP. MSWiA, Zarządzanie granicami zewnętrznymi, <https://www.gov.pl/web/mswia/zarzadzanie-granicami-zewnetrznymi>.
15. Gov.pl, Serwis RP, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Polityka Azyłowa i Migracyjna, <https://www.gov.pl/web/mswia/polityka-azylowa-i-migracyjna>.
16. H. Kowalski, Nielegalna migracja- co grozi za przekroczenie granicy, Artelis.pl, <https://artelis.pl/artykuly/78711/nielegalna-imigracja-co-grozi-za-przekroczenie-granicy>.
17. Historia fińskiej straży granicznej, <https://raja.fi//rajavartiolaitoksen-historia>.

18. Historia powołania Straży Granicznej, <http://www.pogranicznicy.pl/index.php/historia/49-historia-powolania-strazy-granicznej-w-1990-roku>.
19. Informacje o Europolu pomagamy uczynić Europę bezpieczniejszą, <https://www.europol.europa.eu/about-europol:pl>.
20. Komenda Główna Straży Granicznej, Oddziały SG, <https://strazgraniczna.pl/pl/straz-graniczna/struktura-sg/oddzialy-sg>.
21. Kotowski A. , Sprzęt i technologie Straży Granicznej. Czym dysponują polscy pogranicznicy?, <https://www.komputerswiat.pl/artykuly/redakcyjne/sprzet-i-technologie-strazy-granicznej-czym-dysponuja-polscy-pogranicznicy/wdzkfw6> (18.01.2023).
22. Kryzys graniczny jako przykład działań hybrydowych, <https://pism.pl/publikacje/kryzys-graniczny-jako-przyklad-dzialan-hybrydowych>.
23. Mapa przejść granicznych, Trwa nabór do służby Granicznej, <https://wiadomosci.ox.pl/trwa-nabor-do-sluzby-w-strazy-granicznej>.
24. Migracja szlakami zachodnimi, <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/eu-migration-policy/western-routes/>.
25. Obszary przestępczości i trendy, <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-statistics/crime-area>.
26. Od Korpusu Ochrony Pogranicza do Straży Granicznej. Czym jest SG i jakie pełni funkcje? <https://historia.dorzeczy.pl/210865/od-kop-do-sg-czym-jest-straz-graniczna-krotka-historia.html>.
27. Odpowiedź UE na wyzwanie migracji, <https://www.europarl.europa.eu/news/pl/headlines/society/20170629STO78629/odpowiedz-z-ue-na-wyzwanie-migracji>.
28. Oficjalna Strona Unii Europejskiej, Migracja i sprawy wewnętrzne, https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-members_en.
29. Oficjalna Strona Unii Europejskiej, Przedstawicielstwo w Polsce, Sprawozdanie na temat migracji i azylu w 2022 r., <https://poland.representation.ec.europa.eu/news/sprawozdanie-na-temat-migracji-i-azylu-z-2022-r>.
30. Papiernik W., Wzrasta liczba nielegalnych migracji do UE. Frontex: Powróciła do poziomu sprzed pandemii

<https://gospodarka.dziennik.pl/news/artykuly/8330899,imigranci-ue-frontex-pandemia-covid-19.html>.

31. Parlament Europejski, <https://www.europarl.europa.eu/portal/pl>.
32. Polityka azylowa i migracyjna, Globalne podejście do migracji i mobilności GAMM, <https://www.gov.pl/web/mswia/polityka-azylowa-i-migracyjna>.
33. Porozumienie o współpracy Żandarmerii Wojskowej i Straży Granicznej, <https://www.polska-zbrojna.pl/Mobile/ArticleShow/15717>.
34. Prawo i podatki, Transgraniczna przestępczość zorganizowana – asymetryczne zagrożenie, <http://przestepczosczorganizowana.pl/transgraniczna-przestepczosc-zorganizowana-asymetryczne-zagrozenie>.
35. Projekt uchwały Rady Ministrów w sprawie przyjęcia dokumentu „Polityka migracyjna Polski – kierunki działań 2021-2022”, <https://www.gov.pl/web/premier/projekt-uchwaly-rady-ministrow-w-sprawie-przyjecia-dokumentu-polityka-migracyjna-polski-kierunki-dzialan-2021-2022>.
36. Przemycnicy ludzi na Bliskim Wschodzie i w Afryce wykorzystują media społecznościowe do promocji swoich usług wśród imigrantów.